

100
2026/1

irodalom - művészet

FOR

KÖVETKEZŐ SZÁMAINK TARTALMÁBÓL:

Benkő Tímea, Kertész Erzs, Király Anikó, F. Nagy Gábor, Tóth László, Zalaba Zsuzsa meséi – Feller Károly, Lackfi János, Szász Pál gyerekversei – Fülöp Antal egyfelvonásosa Kovács Magda *Kiskígyó* c. meséje alapján – Jana Bodnárová *Kutyák* c. elbeszélése Tóth Ozsváld Zsuzsanna fordításában – Nógrádi Gábor *Lázadó irodalom* című esszéje – Bíró Szabolcs, Kovács Jolánka, Juhász Kornélia recenziói – Takács János illusztrációi

A lap elérhető a következő helyszíneken:

Budapest: Írók Boltja, Andrassy út 45.

Dunaszerdahely: Molnár Könyv, Vámbéry tér 14/55

Dunaszerdahely: NFG Klub, Bartók B. korzó 788/1

Érsekújvár: Kultúra Könyvesbolt, Mihály bástya 4.

Fülek: Városi könyvtár, Fő u. 14.

Galánta: Molnár Könyv, Fő u. 918/2

Ipolyság: Litera Könyvesbolt, Janko Král' utca 46/27

Kassa: Rovás Művészetek Háza, Kmet'ova 34.

Királyhelmec: Bodrogközi Magyar Közösség Háza, Fő utca 787/87

Királyhelmec: Regionális könyvtár, Fő utca 72.

Komárom: Diderot Könyvesbolt, Lúdpiac tér 4810.

Nagykapos: Magyar Közösségi Ház, Csepely 64.

Pozsony: ArtForum, Kozia 611/20

Vágsellye: Molnár Könyv, Dolná 524/1

Zselíz: Magyar Ház, Schubert u. 26.

18. évfolyam / 18. ročník, 1. szám / číslo 1
(február / február)

Felelős kiadó és a 100. szám felelős szerkesztője /
Zodpovedný vydavateľ a zodpovedný redaktor
císla 100: **Hodosy Gyula** (hodosy@liliumaurum.sk)

Főszerkesztő / Šéfredaktor: **Petőcz András**

Vezető szerkesztő / Hlavný editor: **Angyal Sándor**
(angyal.opus@gmail.com)

Szerkesztő, olvasószerkesztő / Redaktor, korektúra:
Kovács Balázs (kovacs.balazs.opus@gmail.com)

Szerkesztő / Redaktor: **Petrik Viktória**
(petrik.viktoria.opus@gmail.com)

Tanácsadó testület / Poradný zbor: **Balázs F. Attila,**

Hogya György, Lackfi János

Tördelés és nyomdai előkészítés /

Sadzba a predtlačová príprava: **Rácz Éva**

Szerkesztőség / Redakcia: **Duna Palota,**

Galantská c. 658/2F, 1. e. 5, 92901 Dunajská Streda

Nyomta / Tlač: **PRESS GROUP, s.r.o.,**

Banská Bystrica

Megjelent 2026 februárjában 700 példányban.

/ Vyšlo vo februári 2026. Náklad 700 ks.

Regisztrációs szám / Registračné číslo:

EV 5895/20. ISSN: 1338-0265

Kiadó / Vydavateľ: Szlovákiai Magyar Írók Társasága
/ Spoločnosť maďarských spisovateľov na Slovensku.
Palác Duna, Galantská c. 658/2F, 92901 Dunajská
Streda. IČO 30806372

www.opus-folyoirat.sk

www.szmit.sk

www.facebook.com/Opus.irodalmi.folyoirat

Ingyenes / Nepredajné

i r o d a l o m - m ű v é s z e t

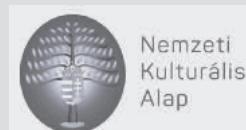
OPUS

MEGJELENIK KÉTHAVONTA

Kiadja a Szlovákiai Magyar Írók Társasága
Tel: +421/911 239 479

Megjelent a Szlovák Köztársaság Kisebbségi Kulturális Alapja támogatásával
– Realizované s finančnou podporou
Fondu na podporu kultúry
národnostných menšín

TARTALOM

Hodossy Gyula: <i>Tanulni a csendet</i> (vers)	5	Morva Mátyás: <i>Amikor eltűnt</i> <i>a házunk</i> (elbeszélés)	51
Bene Zoltán: <i>Otthon, édes otthon</i> (esszé)	6	Petőcz András: <i>Előpatony</i> (vers)	65
Opus 100 – Körkérdés		Hizsnyai Zoltán: <i>A saját Egész</i> (vers)	67
Petőcz András: <i>Újra a Felvidéken</i>	9	Szentmártoni János: <i>Ez még nem az</i> (vers)	73
Tamási Orosz János: <i>Körkérdések</i> <i>margójára</i>	11	Száz Pál: <i>Isten nem kíváncsi rád</i> (novella)	75
Tóth László: <i>Minden Opus</i> <i>fontos opus</i>	12	Aich Péter: <i>Halálig</i> (elbeszélés)	83
Nagy Erika: <i>Nem mellékes</i> <i>mellékletek</i>	12	Zalán Tibor: <i>Elbocsátó szép</i> <i>megbocsáthatatlan</i> (vers)	91
Opus 100 – Elhunyt szerzőink		Kövesdi Károly: <i>Éjszaka egy sváb</i> <i>faluban</i> (vers)	94
Zs. Nagy Lajos: <i>Elvesztem</i> (vers)	14	Iancu Laura: <i>Itt vagyok, látod</i> (vers)	96
Kulcsár Ferenc: <i>Önarckép, háttérben</i> <i>a huszadik századdal</i> (vers)	16	Fellinger Károly: <i>Inga</i> (vers)	97
Grendel Lajos: <i>Az utolsó reggelen</i> (regényrészlet)	18	Filip-Kégl Ildikó: <i>Akikről álmodok</i> (vers)	100
Soóky László: <i>A nagy télre való</i> <i>felkészülés</i> (vers)	23	Filip Tamás: <i>Lőtávolon belül</i> (vers)	102
Gál Sándor: <i>Néhány lépés az udvar</i> <i>kövein</i> (vers)	25	Lackfi János: <i>Létösszegző költemény</i> <i>a műzsgésről</i> (vers)	103
Kálloy Molnár Péter: <i>Londoni</i> <i>eszmélet, 2017</i> (vers)	30	Hogya György: <i>A remény lovagjai</i> (novella)	104
Fülöp Antal: <i>Marton Józsi beton-</i> <i>repülője</i> (elbeszélés)	31	Gažík Viktória: <i>hőmpölyög, árad</i> (vers)	109
Opus 100 – Szépirás		Tamási Orosz János: <i>Úton</i> <i>a szürkezónába</i> (vers)	110
Tőzsér Árpád: <i>Kilátás egy régi</i> <i>magtár ablakából</i> (vers)	42	Kürti László: <i>őszintének lenni</i> (vers)	112
Vörös István: <i>Észre nem vételek</i> (részlet egy versciklusból)	43	Csóka Zsófi: <i>Privilegiumaink</i> (vers)	113
Géczi János: <i>Genezis. Újabb</i> <i>változat</i> (vers)	49	Csáky Pál: <i>Apáink zászlói</i> (elbeszélés)	115
		Debreczeny György: <i>megfürödni</i> <i>a kék útleveiben</i> (vers)	128
		Bolemant László: <i>Ezra Pound</i> <i>verset mond</i> (vers)	131
		Ravasz József: <i>Jó nekem cigánynak</i> <i>lennem</i> (vers)	133
		Zirig Árpád: <i>Helyet keresek</i> (vers)	134

Száraz Pál: <i>Füstösképűek</i> <i>legendája</i> (novella)	136
---	-----

Láthatár

Nikolaj Terlecký: <i>Terra Synthetica</i> (Tóth László fordítása)	140
--	-----

Opus 100 – Esszé

Szabó Zoltán Attila: <i>Órák bőrszíjába</i> <i>rejtve: a gőg</i> (esszé)	153
---	-----

Arany Opus – Őszi Írófesztivál (2025)

Z. Németh István: <i>Térugrás</i> (vers)	155
---	-----

Póda Erzsébet: <i>Széttépett</i> <i>rózsaszirmok</i> (novella)	158
---	-----

Tóth László: <i>Néhány megjegyzés</i> <i>a Szlovákiai Magyar Írók Társasága</i> <i>Arany Opus pályázatának 2025-ös</i> <i>évfolyamának pályamunkáihoz</i>	164
--	-----

Kövesdi Károly: <i>Versfogyatkozás,</i> <i>próza-dömping</i> (Értékelésfele <i>az Arany Opus-díjakról</i>)	166
---	-----

Morva Máttyás: <i>Versmagoknak</i> <i>szántóvetője</i> (Ravasz József <i>Forbáth-díja elé</i>)	168
---	-----

Kövesdi Károly: <i>A felfedező</i> <i>magányossága</i> (B. Kovács Istvánról <i>és művéről</i>)	171
---	-----

Opus 100 – Interjú

Nagy Erika: <i>A gömöri mesemondó –</i> <i>Beszélgetés a 80 éves</i> <i>Kovács Magdával</i>	174
---	-----

Könyvek között

Petrik Viktória: <i>A taps utáni csend –</i> <i>Nagy Erika Vastaps című</i> <i>interjúkötetéről</i>	177
---	-----

Alszeghy Norbert: <i>Háromszáz éve</i> <i>húzzák a nótánkat</i>	180
--	-----

Fekete Tünde: „...megismertük <i>egymást, és egyszer csak</i> <i>valami okból... már soha</i> <i>többé nem találkozunk”</i> (Kovács Balázs narancslekvár <i>című kötetéről</i>)	183
---	-----

Küszöb

Kmetty Zsuzsa: <i>Élet a küszöbön túl</i> (novella)	188
--	-----

Mucska Rebeka: <i>Csend a szavak</i> <i>mögött</i> (novella)	193
---	-----

Mészáros Emily: <i>Határvonal</i> (novella)	195
--	-----

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei	198
--	-----

Lapszámunk szerzői	199
--------------------------	-----

Mikóczy Dénes: Valaha Közép-Európában

Tanulni a csendet

Hommage à Opus 100

Egy életen át hányszor kell újra tanulni szeretni az esőt,
hányszor kell megtanulni mosolyogni a lélek ragyogása nélkül,
megtanulni izzadni, ha közben fázol, ha közben remegsz,
hányszor kell megtanulnod a Napod nélkül felkelni,
hányszor kiállni magadért, a másikért, a múltadért,
gyermekkorod restségeiért, fiatalkorod mulasztásaiért,
a hibáidért, a gondolataidért, a szervezéseidért, a verseidért,
hányszor kell megtanulni levetkezni a feleslegest,
megmosdani mások szeretetében, mások féltő tekintetében,
a hozzád fűződő ragaszkodásban, a nem létező tavak vizében,
hányszor kell megtanulnod járni, úton és az úttalan utadon,
vízen és a levegőben, a sötét erdőben, és a jég hátán,
sivatagban bujkálni a tűző nap előtt, túlélni, amit nem lehet,
egy életen át hányszor kell újra tanulni szeretni az igaz szót,
a megszólalás szükségét és gyönyörét, átkát, a hiábavalóságát,
a szavak igazát és az átverést, a szűnni nem akaró álságokat,
hányszor kell újra tanulni megkülönböztetni az igazat a hamistól,
Júdás csókját, azétól, aki szívből szeret, aki őszintén tud nézni,
aki, ha nincs is melletted a legnagyobb szövetségesed, társad,
hányszor kell újra tanulnod emlékezni apád szigorú tekintetére,
édesanyád puha ölelésére, a rejtekhelyeidre, a felfedett titkaidra,
a múlt szerelmeire, a forró kezükre, a májusi virágzó fákra,
hányszor kell újra tanulni hallani a csendet, Isten csendjét
csukott szemmel látni lelked minden rezdülését,
a szívedben lakozó ismeretlent.

Otthon, édes otthon

Ami él, az változik. Ha valami változatlan, előbb-utóbb gyanút kell fognunk, vajon nem halt-e már meg, nem múlt-e már el, nem merült-e tetszhalott állapotba? Az irodalom sem kivétel ez alól, természetesen. Az is változik. S amióta létezik szlovákiai magyar irodalom – 1920-tól napjainkig (noha ez alatt a 106 év alatt hosszabb ideig hívták csehszlovákiaiinak, mint szlovákiaiinak) – az is számos változáson ment keresztül, amelyben fontos szerepet játszottak a műhelyek, csoportosulások, irodalmi folyóiratok. Utóbbiak közül pedig kiemelkedik az Opus, amely nem csupán a szlovákiai magyar közösség kulturális párbeszédének fóruma, hanem az irodalmi értékek, új hangok és művészi törekvések bemutatásának is egyik legjelentősebb színtere, a szlovákiai és az összmagyar irodalom egyik megkerülhetetlen aktora.

A szlovákiai magyar irodalom sajátos helyet foglal el mind a magyar nyelvű, mind a közép-európai irodalom térképén. Az alkotók hangjában és témaválasztásában a kisebbségi lét, a többnyelvűség és a folyamatos identitáskeresés markánsan jelenik meg, mégis különböző ízzel, másfajta módon, mint más elcsatolt területek irodalmaiban. Ami tulajdonképpen triviális, hiszen, hogy Latinovits Zoltánt idézzem: „Minden irodalom, minden mű provinciális, ennél mi sem természetesebb: helyi jellegű, különben a levegőben marad, és lezuhan. Éppen ezáltal hat, hogy helyi jellegű, azáltal lesz minden népeknek tanítás, tanulság.”

Az irodalmi élet szerveződésében egész Kelet-Közép-Európában kiemelt jelentőséggel bírnak a folyóiratok, amelyek nemcsak a művek közlését, hanem a közösség önreflexióját is elősegítik. Nincs ez másként a magyar nyelvterületeken sem. Az Opus e közegben vált meghatározó orgánummá: hidat épített generációk, műfajok és olvasók között, miközben megőrizte a szlovákiai magyar irodalom sokszínűségét és nyitottságát.

Az Opus 2009-ben jött létre, húsz évvel azt követően, hogy az úgynevezett keleti blokkban sorra omlottak le a politikai és kulturális korlátok. Talán az a fölismerés is vezethette az alapítókat, hogy nem elég korlát szűnt meg 1989-90-ben, s még mindig nem elég otthonos az a tér, amelyben a magyar nyelvű íróknak alkotniuk kell az egykori Felvidéken. „Igen, egy írónak, aki Szlovákiában él és magyarul ír, kijár az otthon” – írta Hodossy Gyula az első szám első szövegében. És az Opus azóta sem tesz mást, mint otthont teremt a szerzőknek és a műveknek, miközben a minőségre, a sokszínűségre és az újító szellemre helyezi a hangsúlyt.

Az Opus szerepe ugyanakkor túlmutat a pusztán közlésifelület-léten: a folyóirat az évek során a szlovákiai magyar irodalmi élet egyik kulcsintézményévé vált. Amellett, hogy elősegítette a generációk közötti párbeszédet, teret adott a kísérletező,

újító szándékú műveknek és hozzájárult a felvidéki/szlovákiai magyar identitás irodalmi megfogalmazásához. Egyszersmind nem csupán irodalmi, hanem társadalmi-kulturális fórummá is lett, amely hozzájárult a szlovákiai magyar értelmiség önmeghatározásához és önkifejezéséhez. Mindemellett közvetíti a helyi irodalmat, annak folyamatait, változásait a magyarországi és a nemzetközi színtér felé, ezzel is erősítve a szlovákiai magyar irodalom láthatóságát. Rendszeresen szervez irodalmi esteket, találkozókat, amelyek lehetőséget teremtenek a szerzők és olvasók közötti közvetlen kapcsolatra.

Úgy hiszem, ez a lap jelentős hatást gyakorol a szlovákiai magyar szerzők önképére és pályafutására, egyúttal az olvasókra tett befolyása is számottevő. Nem egy ma már ismert írónak, költőnek adta meg az első publikáció lehetőségét; segítette a fiatal alkotók szakmai fejlődését, és ösztönözte a kortárs irodalmi diskurzust; az olvasók számára pedig megbízható iránytűként szolgált az irodalmi újdonságok, tendenciák és értékek föltérképezésében. Közösségteremtő ereje abban is megmutatkozik, hogy rendszeresen helyet ad vitáknak, kritikáknak és esszéknek, amelyek az egyetemes, a magyar vagy a szlovákiai magyar irodalom aktuális kérdéseit, dilemmáit tárgyalják.

Rendkívül lényeges, sokszor kevésbé méltányolt szempont egy-egy folyóirat külső csíne. Nos, az Opus vizuális megjelenése rendkívül egységes, igényes és korszerű: a borítók és illusztrációk mindig kortárs képzőművészek munkái, amelyek összhangban állnak a lap szellemiségével, az adott lapszám tematikájával, hangulatával. A tipográfia letisztult, a tördelés áttekinthető, ami nagy erény és fölöttébb hasznos egy igen meghatározó nézőpontból, jelesül az olvasó szempontjából.

Bár az olvasói és olvasási szokások, valamint a digitális média térnyerése új kihívásokat támasztanak, az Opus egyfelől továbbra is őrzi elköteleződését a hagyomány és a minőség mellett, másfelől innovatív szelleméről is tanúbizonyságot tesz lapszámról lapszámra, sőt, online felületén sokkalta gyakrabban. Aki nyomon követi online felületét és nyomtatott számait, tapasztalhatja, hogy a szerkesztőség folyamatosan keresi azokat a formákat és csatornákat, amelyek révén meg tudja őrizni az idősebb és képes megszólítani a fiatalabb generációkat, s amelyeken keresztül értéket közvetíthet minél szélesebb körben.

Aligha vitatható, hogy az elmúlt időszakban az Opus kiemelkedő szerepet játszott és játszik ma is a szlovákiai magyar irodalomban. Híd múlt és jelen, fiatal és idősebb szerzők, anyaországi és határon túli alkotók, helyi és nemzetközi irodalmi törekvések között. S mindenekelőtt, ahogyan Hodossy Gyula ígérte 2009-ben: otthon.

Ami él, az változik, írtam az elején. Az emberi élet talán legnagyobb változásai az otthon-váltások, a beteljesült vagy beteljesületlen otthon-keresések. Ha valahol otthonra lelünk, minden könnyebbé válhat: lesz háttér, biztonság, menedék. Az Opusban sokan leltek otthonra – szerzők és olvasók, határon inneniek és túliak –, és otthonra lelni jó. Egy olyan kisebbségi közegben pedig, amilyenben a szlovákiai/felvidéki magyar kultúrának kell élnie, elengedhetetlen.

Ne engedjük hát el. Semmiképpen, soha.

A Szlovákiai Magyar Írók Társasága által 2009 óta kiadott Opus irodalmi–művészeti folyóirat a 100. lapszámához érkezett, mely alkalomból a szerkesztőség ünnepi duplaszámmal készült. Ezúton is köszönjük búcsúzó főszerkesztőnk, Petőcz András elkötelezett, példamutató és lelkiismeretes munkáját, sok sikert kívánunk neki a továbbiakban.

A 101-es lapszámtól új szerkesztőséget köszönhetünk: lapunk korábbi szerkesztője és olvasószervezője, Kovács Balázs veszi át a főszerkesztői feladatokat, Angyal Sándor továbbra is vezető szerkesztőként dolgozik, a szerkesztőség új tagja, Petrik Viktória pedig szerkesztői és korrektori munkájával segíti a csapatot.

A jubileum kapcsán megszólítottuk a folyóirat életében fontos szerepet betöltő vagy korábban betöltött személyeket, akiket arra kértünk, válaszoljanak az alábbi három kérdésre:

1. Foglald össze az Opusnál töltött időszakodat! Mi volt a legnagyobb kihívás, illetve mi volt a legnagyobb siker az ott töltött idő alatt?

2. Mit gondolsz, miben rejlik az Opus folyóirat egyedisége az irodalmi lapok tengerében?

3. Ha csak egy lapszámot lehetne megmenteni az utókornak, melyik lenne az, és miért?

A szerkesztőség

Dúdor István: Gömöri ballada, 1976

Újra a Felvidéken

Három évig voltam az Opus főszerkesztője. Ez tekintélyes idő, tudomásom szerint a korábbi főszerkesztők jóval kevesebb időt töltöttek el a lapnál. 2022 decemberében keresett meg Hodossy Gyula, azt mondta, örülne, ha megpályáznám az Opus főszerkesztői pozícióját. Amikor átvettem az Opus főszerkesztését, úgy gondoltam, a lap válságban van. Eddigi életem során több folyóiratban is dolgoztam, volt tapasztalatom. Úgy éreztem, tudok a szerzőkkel bánni, ami sokszor nem egyszerű. 2023 januárjától 2025 decemberéig pontosan 18 számot készítettem, menet közben a szerkesztőség összetétele is változott, amihez alkalmazkodni kellett. De a legnagyobb kihívás az volt, hogy kezdetben nem volt kézirat, és valamiért a szerzők elmaradoztak a laptól. Ennek oka egyszerű volt: ha nem pontosan, időre készülnek a lapszámok, és ha nem figyelünk arra, hogy felvidéki lapként is a magyar irodalom egészében gondolkozzunk, akkor a szerzőink lemondanak a lapról, illetve adott esetben úgy érezhetik, hogy nem igazán kihívás, vagy nem igazán „megtiszteltetés” az Opusban szerepelni. Ez volt a helyzet. Ezen kellett változtatni, és úgy érzem, sikerrel oldottam meg a feladatot, tehát büszke vagyok az elmúlt három évre. Visszajöttek a régiek, valamint számos új szerző csatlakozott a laphoz, ami önmagában siker. Mindehhez hozzá kell tenni, hogy az Opus nagy erénye a képanyaga. Látványos volt, ahogy egyre több kiváló, elismert képzőművész jelentkezett azért, hogy a képeit pulikálhassa a lapban. Ez igazi áttörést hozott, a magyarországi és a felvidéki képzőművészek felváltva tudtak bemutatkozni az Opusban. Szerencsés vagyok, hiszen több évtizedes pályám során sok-sok kiváló festővel, grafikussal ismerkedtem meg, akik első szóra, vagy éppen kérés nélkül adták is a munkáikat. A siker tehát az volt, hogy a kezdeti „ínséges” időszak után később már bőség köszöntött ránk, kézirattal, képanyaggal bőven el voltunk látva.

Úgy gondolom, hogy az Opus egyedisége abban rejlik, hogy az egyik legszebb irodalmi folyóirat. Színes képanyaggal, kiváló tördeléssel, 100 oldalon, jól áttekinthető struktúrával. Ez fontos. Minden szerző új oldalon kezd, ez is fontos. És egyedi az is, hogy Dunaszerdahelyen van a központja, de valahol az „éterben” szerkesztődik, csak e-mailen működik a szerkesztőség, tehát igazán korszerű, igazán modern. Úgy érzem, hogy sikerült a jó értelemben vett modernitást megvalósítani a három év alatt, főszerkesztőként nagyon is meghatároztam a lap arculatát, valamint a tartalmát is. Nekem ez jólesett, ezáltal újra a Felvidéken éltem, ha csak virtuálisan is, felvidéki szerkesztőként lehettem jelen három évig. Jólesett,

mert anyukám rimaszombati, apám családja pedig Pozsony mellől származik. „Pesti” vagyok, Budapesten születtem, de lélekben, gondolkodásban felvidékinek tartom magam. Egyediség? Talán mindez együtt. Mind tartalmi, mind arculati szempontból jól megkülönböztethető lap lett az Opus, és ebben a három éves munkám jócskán benne van. „Palóc büszkeséget” érzek. (Anyukám szeretett palócosan beszélni családi összejöveteleken.)

Nagyon szeretem a 84. számot, vagyis a 2023/3-ast. Két okból is. Ezzel a számmal beérett az a munka, ami 2023 elején megkezdődött. A modernitás, a sokszínűség, a felvidékiség és összmagyarság egysége. Szombathy Bálint munkái díszítik ezt a számot. Bálint igazi barát volt, egyben avantgárd „harcostárs”, nagyon szerettem őt, és örültem, hogy első szóra adta a műveit. Egyik utolsó publikációja ez, hiszen 2024 decemberében halt meg. Amikor adtam neki az Opusból, amiben publikáltuk, már beteg volt. És a másik ok, hogy ebben a számban egy kiváló portugál költő, Maria Cantinho verseinek magyar változata is megjelent a fordításomban. Nagyon sokra tartom a kiváló lisszaboni költőt, egész kötetet fordítottam tőle. Mégis, el kell mondanom, hogy az összes általam főszerkesztett Opus-szám fontos nekem. És azt hiszem, egész hátralévő életemben büszkén, „palóc öntudattal” mesélem majd a fiataloknak, hogy három évig az Opus főszerkesztője lehettem.

Dúdor István: A tavasz színei, 1986

Körkérdések margójára

Szűk fél évszázada kötődöm a folyóiratok világához. Ennyi idő nagyjából elegendő volt ahhoz, hogy kialakuljon némi értékrendszer bennem – pro és kontra. A lényegét mondom: két dolgot tartok meglehetősen hosszú évtizedek óta a legfontosabbaknak ebből. Egy: ha szerkesztő vagy, a személyes ízlésedet azonnal félre kell tenni. Kettő: a meglévő alkotói kapcsolataidat, baráti körödet sem „hozhatod helyzetbe”, kizárólag akkor, ha műveik tartalma egybecseng az általad szerkesztett folyóirat alapvetéseivel. E kritériumokból adódóan az első kérdésre nem tudok megfelelő választ adni, lévén, hogy – sportnyelven szólva – a lényeg mindig az öltözőben marad. De, hogy ne kerüljem meg teljesen a választ, a kérdés első hívó szavára – „kihívás” – azt mondanám: furcsa volt megértenem, hogy ezt többen nem ugyanígy látják-érik-gondolják, s a második szóra – „siker” – azt felelném, személyes sikerként könyvelem el magam felé – bár nem először történt; mit tegyek, én így öregszem –, hogy azonnali döntést hoztam egy azonnali döntést igénylő helyzetben. Minden különösebb szívfájdalom nélkül.

Ráfordulva a második kérdésre: a folyóirat egyedisége a vállalása. (Amit gyákorta nem tart s tartott szem előtt.) Ezt a vállalást a SZMÍT honlapján bárki elolvashatja, de lényege két mondatban összefoglalható. „Senki sem különálló sziget”, írta John Donne, ám „Minden szigetnek megvan a maga identitásképző hagyománya, sajátos, csak rá jellemző arculata”, írja az Opus alapvetésében Hodossy Gyula. Azt gondoltam – s gondolom –, hogy ez az az alapvetés, amit az Opus szerkesztése során *mindenképp* szem előtt kell tartani, különös tekintettel ama identitásképző hagyomány megőrzésére és továbbadására. Ami e folyóirat – ha úgy tetszik – rendeltetése. Olvassuk kicsit tovább Donne versét: „...sose kérdezd, kiért szól a harang:...” Az idézetben ott hagytam a kettőspontot; ám Donne válaszát az Opus olvasóinak kell elsősorban megérteniük és megfogalmazniuk. Vagy nem lesznek – ha nem ezt érik ki annak soraiból.

A harmadik kérdésre még nehezebb személyes érzelmek nélkül válaszolnom. Hiszen meglehetősen ravaszul van megfogalmazva: ha *csak egyetlen* lapszám, mondja, ám ez egy meglehetősen súlyos és talán globális katasztrófát feltételez, mert amúgy a felhőben minden megmarad – ha csak nem gombafelhő. S bevallom, békeidőben sem hiszek abban, hogy utókor, ám katasztrófa után pláne nem látom magam előtt – akár van még emberi arca, akár nincs – azt az utódot, aki kíváncsi lenne a mi palackpostáinkra. „Megcsókolom szád”, kínáljuk neki legszébb oldalainkat, *halálon túl kicsit mondjuk ötszázöt évvel*, ám ő ránéz koponyánkra,

és látá abban a folytatást: „...csüng rajta pár / Csöpp, hogy halálba üdvözítsen engem.” És azt mondaná, kösz, nem.

Komolyra fordítva: ha elfogadnám, hogy csak egy (lapszám) maradhat, akkor többé egy sort sem írnék. De ha ennél optimistább akarok lenni, akkor azt felelem: a legfontosabb hagyaték mindig a precíz *repertórium*. Annak a két-három embernek. Akik úgy lesznek azzal, mint a mai kor két-három csellengője, akik talán vannak, s el-elűnődnek a Népszövetség történetén. Amely azzal a céllal, hogy megelőzze a jövőbeli háborúkat, Párizsban jött létre, a versailles-i békeszerződés aláírásának napján. És hamarosan a *némacsend*.

Utókor? Mélységes mély a múltnak kútja. Ne mondjuk inkább feneketlennek? Mert ha az, akkor a zuhanásnak végül is nincs emberi időegysége. Ezáltal kényelmesen belakható – az is. Az opus kész, forog, az olvasó kérdez.

TÓTH LÁSZLÓ

Minden Opus fontos opus

Két alkalommal töltöttem hosszabb-rövidebb időt a szerkesztőség belső munkatársaként: 2010-ben mint – ha jól emlékszem – a lap 3., 4. és 5. számának olvasó-szerkesztője, 2020-ban pedig mint a lap hivatalosan megnevezett főszerkesztőjének akadályoztatása miatt annak főmunkatársaként volt feladatom az első három szám anyagának megszervezése és szerkesztése. E két időszak közül ez utóbbi volt a kockázatosabb: egy hirtelen jött belső szerkesztői/szerkesztőségi válságot kellett menedzselnem – hogy milyen sikerrel, azt bárki megítélheti, aki rákeres a neten a szóban forgó lapszámokra...

Arra a kérdésre, hogy mi az, ami egyedivé teszi az Opust, minden olvasónak magának kell megadnia a saját válaszát.

Ha csak egy lapszámot választhatnék, amelyet megmenthetek az utókor számára, a folyóirat eddig megjelent 99 számának anyagából összeválogatnám ezt a bizonyos 'megmentendő' egyet...

NAGY ERIKA

Nem mellékes mellékletek

Izgalmas kezdet volt, és rendkívül szerencsésnek mondhatom magam, hiszen egy olyan kezdeményezés születésénél lehettem jelen, amely rövid időn belül nagyon fontos helyet vívott ki magának a kortárs magyar irodalomban. Az Opus folyóirat létrejötté Hodossy Gyula, a SZMÍT elnökének fejéből pattant ki, aki már régóta dédelgetett egy álmot, hogy a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának újra

legyen irodalmi lapja. Nagyszerű főszerkesztőkkel dolgoztam, és elmondható, hogy mindannyian arra törekedtek, hogy friss hangok mellett minőségi szövegeket közöljenek az elkötelezett szerkesztők hathatós közreműködésével. Számomra kihívás volt, hogy a hetedik számtól a lapban megjelent egy-egy általam összeállított melléklet, amelyekben ismertettük az íróársaság megvalósult rendezvényeit, tájékoztattuk az olvasókat íróink legfrissebb irodalmi díjairól, könyveiről, jubilánsokat köszöntöttünk, illetve képeket, tudósításokat villantottunk fel a társaságunk életéből.

Az Opus folyóirat egyedisége többretegű, de az egyik legfontosabb, hogy neves szerzők mellett teret ad a fiatal, szárnyaikat bontogató, kötettel még nem rendelkező tehetségeknek, segítve őket abban, hogy elinduljanak a pályán. Egyediségének számlájára írható, hogy a rovatok számonként változnak, de újabb blokkokkal is találkozhat az olvasó. Számomra a folyóirat egyediségének a csúcsa a képzőművészeti alkotások bemutatása minden egyes lapszámban. Igazi csemege. Nem csak a szemnek, de a léleknek is.

Az első lapszám a legérdemesebb arra, hogy megmentsük az utókor számára. Nem azért, mert biztosan ez a szám a legjobb, a legtökéletesebb, hanem mert ebben a számban érzem igazán a folyóirat indulásának izgalmas pillanatait. Úgy tekintek rá, mint egy mélyen beágyazódott alapkőre. Arra az alapkőre, amelyik biztosítja a folyamatosságot ahhoz, hogy most kezünkben tarthatjuk az Opus 100-at.

Ferdics Béla: Idegpálya II., 1986

A következő blokk azon szerzőink alkotásaiból áll, akik korábban publikáltak az Opus folyóiratban, de mára már, sajnos, nincsenek köztünk. Munkáik továbbra is a lap szellemi örökségének részét képezik. Az ünnepi duplaszám alkalmából minden érintett szerzőtől egy-egy, eredetileg az Opusban megjelent művet közlünk újra – kivéve Fülöp Antalt, akinek Marton Józsi betonrepülője c. elbeszélése még nem jelent meg korábban sehol.

A szerkesztőség

ZS. NAGY LAJOS

Elvesztem

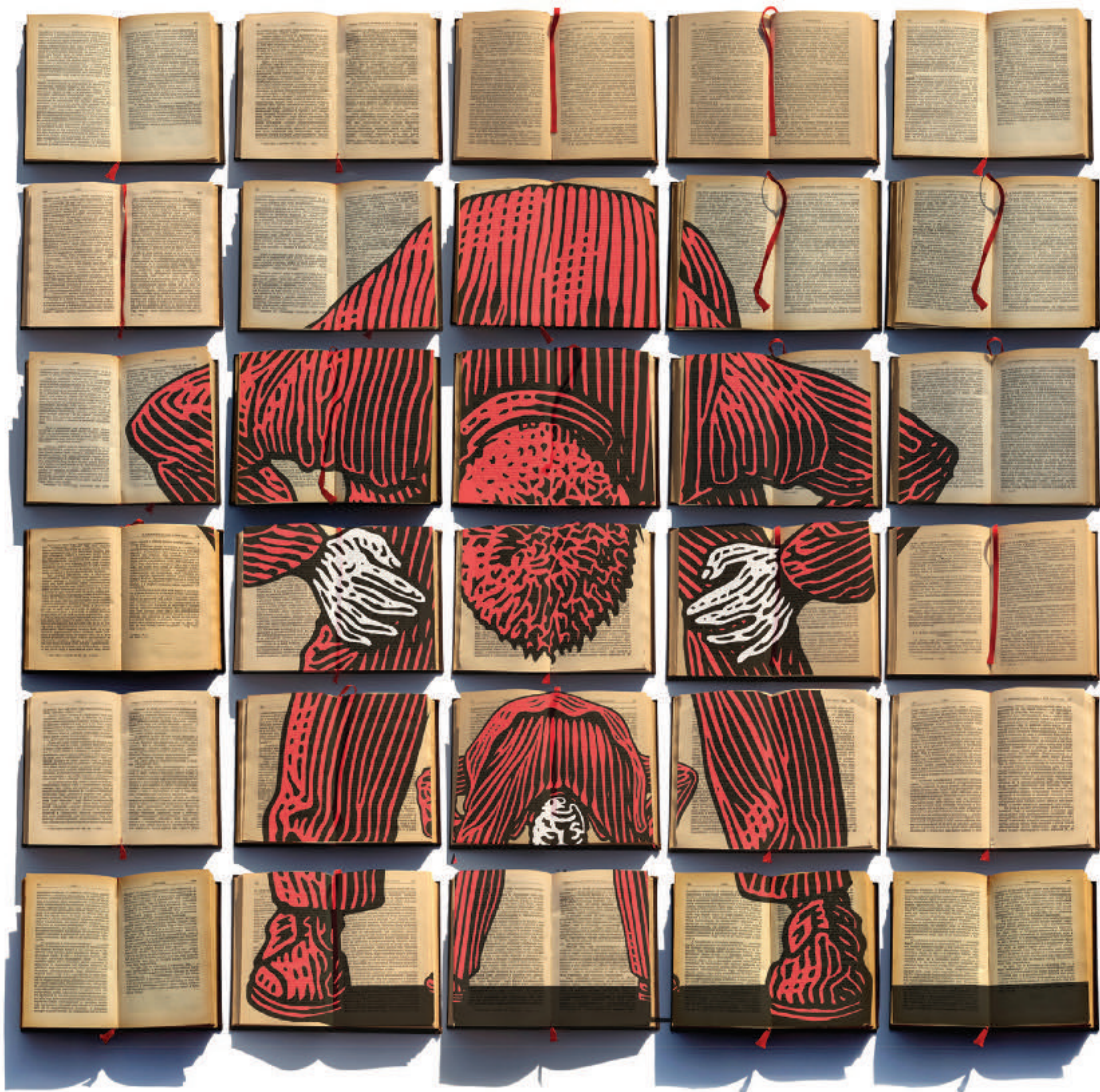
keresem a becsületes megtalálót
az én becsületes meglelőmet
a jutalom
nem marad el
én magam fogom őt megjutalmazni
nem vagyok vagyonos ember
de van két pipám
az egyiket nekije adom
ha épségben hazaszállít

ha netán
egy szépséges kurtizán
találna rám
számára följánlanék
egy forró éjszakát
a hűvös őszi réteken

jelenleg
egy hófehér szobában vagyok
meglelhető valahol
közép-kelet-európában
de ne keressenek radarokkal
detektorokkal
szúnyogokkal élek
egy kenyéren

helyesebben ez a fullánkos européer
a véremen él
én meg sörön boron pálinkán
éjszakánként
holdfénnel takaródzom

jó itt nekem
legyek őszinte (?)
attól rettegek
tényleg rám találnak
a becsületes
tisztességes
istenverte megtalálók

Orosz István: Tükröződések

Önarckép, háttérben a huszadik századdal

Úgy pottyant R. C. a létbe, mint darázs a fortyogó
szilvalekvárlébe: szárnyverdesve és repesve,
pontosabban mint Pilátus
a hitvalló hiszekegybe.
Atomeső szitált odakinn
a virágot gyűjtő méhekre, a Golgotára, a völgyekre,
s be akarták zabálni a világot
az ezerfejű szörnyek, a Gulágok.
A hidegháború frizsiderében R. C. vacogott,
miközben gyermekáldásra vártak
a bombákat és harckocsikat vajúdó asszonyok. „Európa,
kicsi ország, bomba vájta tölcsér két szemed,
könnytelenül, kiszáradva mered
a fegyverkező világmindenségbe,
a síró holdra, a közömbös égre. Európa, Isten
mostoha kliense, históriánk vérző páciense,
fölötted s körötted kétség, fekete szívedben kétség
örvénylik szakadatlan,
mégis hazám, mégis halhatatlan” – írta R. C.
normalizációs naplójába,
az elközelgő történelmi szívrohamra várva.
Makacs volt R. C. s ihletett,
mint Bálám számara,
meg szomjazó is, akár a Szahara:
kétszázezer-billentyűs aranyorgonáján
játszadozott árván,
vagy kiállt a terekre pofozkodni a széllel,
s a zöld viharban együtt szállt
az öldöklő angyal énekével.
Füldözött R. C. a kozmosz kardvirágszínében,
mustillatában az ősznek,
körötte múzsák kergetőztek,

nektárt ittak, ihletet nevettek:
kis zuga az Isten trónja volt –
verset írt az élő benne, s hegedült a holt.
Ám egy varjúfekete éjszaka
az elvakító jelen dzsungelében
vérszomjas vad ütötte fel fejét, s vastüdejével zihálva
földbe tiport minden vak reményt:
a föld morajló mélye pusztítást vajúdott,
s R. C. az ég szürrealizmusából
a pokol realizmusába jutott.
Mégis, mégis:
felemelte R. C.-t valaki, halk szavát ma is hallani,
s szemtől szembe állította Istennel,
a rettenetes Igennel és Nemmel.
E naptól kezdve R. C. sétálgat fel-alá,
 eget söprő jegenyefák gallyain hegedül,
s álmaiban néha a zúzmarás
csillagokig repül.
Ám többnyire csak hallgat, könyököl – a láncait csörgető
szabadsággal pöröl, panaszolgat Urának a magányról,
a zseniális és zsarnok halálról,
a terrorista mindenhatóságról.
S esténként, mikor elhervad
a vérvörös rózsza, a nap,
világra tárt ablakába állva
úgy érzi, a teremtésben egymagára maradt,
s az átölelő öröklétben szíve megszakad.

Az utolsó reggelen

(regényrészlet)

10.

Kinyitni az ablakot? Mintha levegő volna, amit a szél könnyedén elfúj. Időnként marha vagy te, Noszlopy. Épp a drámát nem érzed meg, vagy egyszerűen nem látsz bele a legjobb barátodba? Mert idegen a test, lehet százszor a legjobb barátod, a csillagok mást mutatnak, és az ember csak a saját csillagos ege alatt tud mozdulni? Kicsik voltunk, mondta Noszlopy, tulajdonképpen még járni sem tudtunk igazán, együtt nőttünk fel. A fél életét odaadta volna Noszlopy, és mégis, mégis más volt. Tükörképe volt, de ő furcsa mód nem látta a tükört. Jobban mondva én voltam a tükörképe, ő egész más volt. Valaha élt róla egy kép, és ez a kép hamis volt, de erről csak az agyvérzés után kezdett valami derengeni.

– Te inkább orosz vagy, mint én – mondta fejcsóválva Szmirnov. – Beleásod magad a problémába, aztán nem tudsz kijönni onnan.

– Én csak rá akarok jönni a nyitjára.

– Az agyvérzésnek? Ugyan már! Annak nincs nyitja – szögezte le magabiztosan Szmirnov. – Test vagy éppen a lélek? Még azt sem tudom megmondani, hogy melyikük.

Na, ezzel egyetértettem. Csak a halál nem a halál! Mert akkor a Pityu rég elment volna. Eltűzelnek, és egy marék homok marad belőled. De Pityu élt, és sokszor volt olyan benyomása Noszlopynak, hogy valamelyest érti a dolgot, és egyszerűen nagyon jó és könnyű kifarolni az életből, mint valami király, aki rém unatkozik. De nem beszélt, így nem tudja, hogy játszik-e, vagy pedig elrepülnek a szavak, mint a víz a hordóból, amelynek nincs alja. Olykor okosan nézett rá, majdhogynem beszélt hozzá. Olykor pedig napokig meg sem hallotta őt, mintha a Noszlopy teste csak délibáb volna.

– Egészen más élet ez – gondolkodott hangosan.

Szmirnov csak hümmögött.

– Belelátás a semmibe? Ködkép? Jó azt mondani, hogy ködkép. Legalább egy pillanatra nem foglalkoztat az idő.

Noszlopy szerint egész másképp működött az idő, nem a szmirnovi ködkép meg ráfogás mintájára. Noszlopy ideje és a Szmirnov ideje között elég nagy volt a különbség, holott együtt vannak, egyetlen, hogy úgy mondjam, térben. Most

Noszlopy jött rá, hogy dacára annak, hogy együtt vannak, más rendszer szerint működnek, és sosem lesznek együtt, hogy tartósabb kapcsolat alakuljon ki közöttük. Szmirnov nem hallotta a kiáltást. Ő viszont hallotta. Kiáltást hallott és még egy kiáltást, később teljesen összezavarodott, reggel még azt hitte, hogy ő kiáltott álmában, de a reggelivel nem múlt el a szorongása. Nos, a hír megelőzi a tényeket? Noszlopy érezte, hogy nincs valami rendben, megmosakodott és felöltözött, a kiadóba egyáltalán nem volt kedve bemenni, de otthon maradni sem. Épp kilépett a kapun, amikor meglátta Pityu barátját. Húsz méterre volt tőle... Valahogy minden világos lett. A hatodik érzék? érted, Szmirnov? Egészen más jelen lenni, mint értesülni róla pár évvel később. Nem biztos, hogy a semlegesnek mindig igaza van, gondolta.

A kórházba siettek. A kórházban, mint minden ilyen, egészségügyi helyen, rend és tisztaság volt, a takarítónők megállás nélkül dolgoztak, mint a robotok, Bohún doktor kis türelmet kért, de aztán vagy egy órára elveszett, és Noszlopynak meg a Pista barátjának (nem tudom a nevét, bassza meg) mintha az idegein táncolt volna a nagy fegyelem és a fegyelmet megszegő baktériumok és vírusok, de mindekelőtt az orvosok közönye. A Nap besütött a vékonyka folyosón, majd tizenöt perc múlva odébbállt, félhomályba borítva a suttogva beszélő betegeket. Noszlopyt leginkább a szag gyötörte, az erős kloroform, mely beitta magát a legkisebb repedésbe is, és megfájdult tőle a feje. Bevérzés, mondta Bohún doktor, mintha egy nyúl aranyere volna a téma. Azonkívül fehér volt a személynzet is, így Noszlopy nehezen tudott tájékozódni, az ötvenéves seggtörölt doktor úrnak szólította, a huszonöt éves doktor urat afféle segéddoktornak. Fiatal korában elég sok volt a „kapás”, ellentétben Pityuval. Őneki mindig a nagy szerelem kellett – hát ide vezetett! Persze igazságtalan volt, ezt Noszlopy is belátta. Végül is az agyvérzésnek túl bonyolult, túl komplikált köze van a gyenge vagy az erős tesztoszteronhoz, sőt az orvosok szerint nem is igaz, hogy köze lenne. Hirtelen Gabira gondolt. Én nem kaptam agyvérzést! Vajon miért nem? Kedves barátságatlansággal kezdődött minden alkalommal a találkozásuk, még akkor is, ha túljutottak az első, második, harmadik szeretkezésen. Mindannyiszor újra kellett kezdeni. De ez csupán tíz percig, negyedóraig tartott. Túl magányosak voltak? Ott a konyak, igyál, mondta zavartan, mondta Pityunak. Nem tudta megszokni, hogy olyan kurva egyenesvonalúan őszinte. Mint egy hatéves kisgyerek. Ez, főképp az intelligens embereket zavarta. Néha dühöngött. Ó, a nők! Sosem szabad őket komolyabban venni, mert megneszelik, de nem szabad lenézni sem, mert harciasabbak lesznek, és előbb-utóbb bosszút állnak. Egyszer, tréfából egy bálban nőnek öltözött, végigment a báltermen, és senki sem vette észre, hogy férfi. Csak most fedezte föl, hogy milyen undorító volt, ahogy néhány férfi megpróbálta levenni a lábáról. Ettől kezdve egészen másképpen viszonyult a nőkhöz.

Végre előkerült Bohún doktor, de az összeráncolt homloka nem ígért valami jót.

– Túléli. – De ezt olyan fenyegetően mondta, mintha lepra, kolera és pestis fenyegetne, s mind a három egyszerre.

– Még túl korai diagnózist mondanom. Halvány remény van rá, hogy idővel, mondjuk úgy két-három hónap múlva, felül. Ez is kisebbfajta csoda lesz. Beszélni viszont nem fog tudni.

Noszlopy viszont inkább nem hitt a csodákban. Inkább hitt a boszorkányokban, amint seprűn keresztül nekivágnak az Alföldnek, vagy a csődörökben, amint egy napon a legtisztább emberi hangon kérelmezik a nyugdíjazást, meg minden egyébben. De egyszeriben a legjobb barátja szentté lett, és tudta, hogy csoda nincsen. Vajon meddig fog élni? Tíz évig? Húsz évig? Talán harmincig! Zsibbadás töltötte el a szívét, s ha majd a zsibbadás elmúlik, akkortól lesz visszafordíthatatlan az esemény.

– Nem akarja meglátogatni Pityut? – szolt Szmirnovnak minden előzmény nélkül Noszlopy. – A második unokatestvérét...

Szmirnov úgy nézett rá, mint a gyagyásra.

– És mit mondjak neki? Hogy nagyon sajnálom a történeteket? Hogy én a messzi Oroszországból jöttem? Csak az ő kedvéért?

– Nem is így gondoltam.

– Hát megmondaná, hogy hogyan gondolta?

– Hát az unokatestvére, nem? A vér szava erős, nem?

Szmirnovnak lefittyedt az ajka, úgy mondta:

– Vér szava? Az unokatestvére örökre elhallgatott. A vér szava, hogy úgy mondtam, meghalt.

– A fia viszont mérnök – mondta Noszlopy találomra.

Bosszantotta Szmirnov hidegsége, az ajkak és az arc mintha megmerevedtek volna. Mérnök, jegyző, esetleg miniszter vagy továbbmenve köztársasági elnök... „Nekem több pénzem van, mint három köztársasági elnöknek!” Körülbelül így gondolkozott. És már majdnem elhitte.

– No, vele viszont találkoztam volna. Jót ittunk volna az egészségünkre – mondta némiképp cinikusan. – De hát minden másképp alakult. Téged, már megbocsáss, nem is ismertelek, csak utóbb, amikor már értesültem Pityu balesetéről... De hagyjuk. Már nem tudjuk észhez téríteni.

Hajnali fél négy múlt, de álmos nem volt, ellentétben Szmirnovval, akinek hovatovább másodpercekre lecsukódott a szeme. Végül is kimondta: „Menjünk aludni.”

Leoltották a villanyt, és a töksötétből egykettőre kijutottak a félig világosabb terepre. A túlsó küszöbön villany égett, hatvan- vagy hetvenöt fokosra állítva, a későn jövők számára. De hát most már november volt, nem járt itt senki. A villany bevilágított az ablakokon, vékony fekete-fehér csíkot húzva a szőnyegeken és a parkettán, jó fiúra és rossz fiúra osztva fel a folyosót. Szmirnovnak meg-megvillant az arca. Noszlopy látta, hogy elégedettség tükröződik rajta. Megismerte a családja oldalágát, gondolta, most már el is felejtetheti. Az egyenlet addig izgalmas,

amíg törni lehet rajta a fejet. Mihelyt kész, unalmas és el lehet felejteni. Noszlopy is így volt. Megtudta Szmirnov titkát, nincsen értelme tovább a titoktalant keresgélni.

Bekanyarodtak és megérkeztek a folyosóra, ahol Noszlopy aludt. A némaságot Szmirnov törte meg.

– Aludjon nyugodtan. Én elbúcsúzom, korán reggel visz az autóm a reptérre.
– Majd mintegy mellékesen megjegyezte: – Még egy éjszakát kifizettem, ha nem haragszik.

Noszlopy megkukult, csak annyit mondott, hogy „De...”

– Össze kell csomagolnom. És nem szeretek sietni.

Lehetetlen volt megállapítani, hogy melyik az a pillanat, amikor így szólt volna, hogy „Várj”, még mindent nem beszéltünk meg rendesen, még egy napot várj, összecúsznak a napok. Pityu – ezt nem felejtí el – egyszer, valamikor még az első házassága előtt mondta, volt nekem egy orosz unokatestvérem, de az állítólag meghalt. És aztán soha nem beszélt róla. Mintha keleten nem létezne unokatestvér, bezzeg nyugaton! Azok sem léteznek, de legalább gazdagok, gondolta szarkasztikusan. De elmúlt a pillanat, sohasem szólította meg, mert azzal lerántotta volna a Pityuról a leplet, és ő is szégyellte volna magát. A sűrű ajtók tükörképe mögött eltűnt, mint az égi látomás. No jó, ez túlzás. Viszont Noszlopy rájött, fogalma sincs róla, hogy melyik a szobája.

Késő volt, amikor elaludt. A reggel homályos fényei még sötétszürkék voltak, mintha a nap meggondolta volna magát, és ott lebegett órákig a sűrű felhők mögött a kikelet és az éjszaka között. Aztán elnyomta az álom, sötétszürke volt a táj, amikor felébredt, de ezúttal alkonyat volt. Lement a portára, de a portás bóbiskolt, még horkolt is egy kicsit. Ejnye, mondta magában Noszlopy, de végül is igazat adott neki. November közepén úgylis bezárják a kávéházat és az éttermet, és csak márciusban nyitnak. A portás már a „téli álomra” készült, gondolta gúnyosan, és nagyot köhintett.

– Remélem, minden rendben van. Az orosz unokatestvérem még egy nappal megtoldotta az itt-tartózkodásomat.

A portás eleinte úgy nézett rá, mintha egyenesen Hawaiiból jött volna. Nagy nehezen az orosz és az unokatestvért összerakta, és most már beszédesebb volt.

– Már emlékszem – mondta kellő alázattal. – Csak hát se muzsika, se tánc. Megöli az unalom. Zalign úrnak erre is kellett volna gondolnia.

– Milyen Zalign? Szmirnov, nem? – mondta bosszúsan Noszlopy. A portás felélénkült, tudva, hogy igazat mond.

– Zalign – magyarázta. – Nézze meg. Itt nem fordulnak elő oroszok, csak hébe-hóba.

Noszlopyt a hideg rázta egy pillanatig, pedig minden stimmelt, meg a nevére írott üzenet is.

– Igen. Hm. Nem értem. De mért mutatkozott be Szmirnovnak?

A portás tudott valamit, legalábbis úgy tett, mintha erős tudomása lenne arról, amiről nem szabad beszélni.

– Az volt a valódi neve. Az oroszok gyakran másmilyen néven mutatkoznak be. És jó okuk van rá. Tudja, erről jobb nem tudni. Felejtse el ezt az egészet. Régebben járt itt egy Csehov. Azt még én is tudom, hogy nem a valódi neve volt. Aztán egy hónap múlva agyonlőtték... Persze nem mondtam semmit.

Ezzel nem örvendeztette meg Noszlopyt, bár úgy tett, mintha a Zaligint titkos nyelvnek használná, amelyről csak a felesége tud, vagy még az sem. De aztán eszébe jutott a személyi igazolványa, ott csak Zaliginnek hívtak, és most hirtelen hűvös szél kezdett fújdogni benne. Visszament a szobájába, és bekapcsolta a televíziót. Órákig ment a műsor, a gyermekmeséktől a híradón keresztül egy szerelmes filmig, amit már látott valaha, de a vége nem jutott eszébe és a film címe sem. Fokozatosan besötétedett, de nem gyújtott villanyt. Várta, hogy Szmirnov megjelenik az ajtóban, és világos magyarázatot ad a történetekre. De tudta, hogy azt várhatja ítéletnapig. Aztán kikapcsolta a tévét, bezárta az ajtót, és még sokáig ébren volt.

Szukálek Lajos: Ágy, ablak

A nagy télre való nagy felkészülés

Nagypapával bort fejtettünk
amikor utolért a hír: idén nagy,
borzalmas, csontig ható tél várható,
megírta az újság, bemondta a rádió.

Fejtettük a bort kádba, magunkba,
kóstoltunk rendületlenül, az ifjú,
meg az agg degusztátor,
a fojtogató kén füstjében
azt daloltuk, hogy muszkaföldön
kegyetlenül hideg a tél.

Mélyen egymás szemébe néztünk,
és megegyeztünk minden pohár
bor után, hogy holnap aztán nem,
nem engedünk, kikocsizunk
a Zsellér agacsosba, ott vár ránk
öt vagy hat köb akác.

Reggel befogtuk a lovakat, balról
Csillagot, jobbról Szellőt, virágos
szatyorba tettük a pálinkát,
mert azt még mi sem tudhattuk
pontosan, hogy mikor áll be az
a nagy, kegyetlenül hideg tél.

Megvárja a karácsonyt, vagy
beállít még karácsony előtt? Azt
sem tudhattuk bizonyosan, hogy
megállnak-e a kocsma
előtt, vagy nem.
Megálltak.

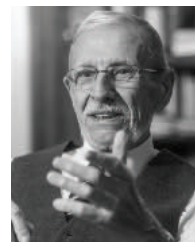
Megálltak, hátra néztek, követelték
a lucernát, mert apám erre szoktatta
őket, végtelen türelemmel, napokon,
heteken, hónapokon át.

Csillag és Szellő a kocsmá előtt állt, fél
istrágon lucernát ropogtatva, Nagy Lajkó
kimerítette a boroviczkát, kérdés nélkül.

Háromszor fordítottuk meg
nagyapával, elméletben dőlt az akác,
repült a fűrészpor a láncfűrész fogai
nyomán, vigyázz dől!
kiabáltuk nagyapával a harmadik borovicska és a
harmadik kisső után, kintről beszólt nagymama:
jól van, megmelegítem a vacsorát.

A lovak hazavittek, kifogták, leszerszámozták,
megitatták magukat, mert a lovat nem kell féltetni,
mert a ló az nem olyan.

Hajnalban leesett a hó és hajnalban beállt a tél,
nagyapá elviharzott
a Szent Mihály lován.
Nagymama a szép szobában
tett-vett, berlinerkendőjével letakarta a tükröt,
felkötötte nagyapá állát stb.

Néhány lépés az udvar kövein

1
az udvar kövein
jární tanulok
felettem el-elbillennek
a magas egek
néhány felhő
tétován felém indul
és lassan elérkezik
a diófák zöld lombozatáig
nem sokkal később
az óriás-hársfa
belső csendjét és illatát
lebbenti fel
akármelyik
délután peremén
ilyenkor két lépés között
megremeg
a l á t h a t ó v é g t e l e n
és hiába igyekszem
megkapaszkodni benne
már csupán
térdem koppanását hallhatom
tovaröppen láthatatlanul
így növelve
a kudarcok sorát
bár jární még mindig tudok
és közben évszázadok
fordulnak ki a mélyből
kutak források tocsogók
megkövült titkai
amelyek itt maradnak
megőrizni egy szikár mozdulatot

magukba rejteni
a létezés titkait
talán egy lépést
a l e g u t o l s ó t
amelyben véget ér
az emberiség
utolsó százada

2

ha így alkonyat-tájt
nincs már aki
visszaköszönjön
a csend
szakadécai felett
az üresség korma
és hullámverése hömpölyög
sötéten némán
az elfáradt értelem
olvashatatlan üzeneteivel
rakottan
meghalt kövek
nem gondolatok szállnak
és tudván tudom
hogy laktak erre
madarak is
gólyák és rigók
magasban suhanó
seregély-rajok
és fecskék
ragyogó
sötét égi villanások
két szívdobbanás között
így hát tudod
és érzed te is
hogy már i n d u l n i kéne
mert ideje érkezett
a beteljesülésnek

3

és itt vannak még
 sokszoros magányba
 rakottan
 kihantolatlan
 történelmükkel
 világot-járt nagyapáink
 lángzivatarokkal
 csontokba-zárt
 eposzok
 alvó anapesztusaival
 színaranyba öntve
 várják a feltámadást
 és az ö r ö k - m o s t
 sugaras jelével tündökölnék
 felettük a néma őrző
 márvány-oszlopok

4

ahol együtt
 a kérdező
 és a megkérdezett
 ott a legméltóbb válasz
 a h a l l g a t á s
 csendből átlépni
 egy másik csendbe
 ahogy a falevél
 perdül őszidőben
 a felragyogó
 deres gyepre
 haladnék tovább
 kőről kőre lépve
 s mintha otthon lennék
 a nem-létezőben
 menni s megállni
 hová térjek vissza
 megóvni valamit
 ami fénylő s tiszta
 kéretlenül adni
 másként
 hogy is lehetne
 élni

s megpihenni
mindörökre benne

5

a hajnal szívverését
ezüst köd takarja
néma lázadását
minden ébredésnek
hogy voltam s lettem
vagy csak megmaradtam
részként az egészben
újra és újra
némán vagy kimondva
tékozló mindenség
részévé bomolva
így – így talán
merthogy minden bizonytalan
eső vagy jégverés ott kint
s talán itt bévül
amikor leomlik
a láthatár szememben
s a napkorong feketére vált

6

a síkság méreteiről
még nem adtam számot
hiszen ez teljesen
másféle valóság
ott az erdők
hajlata felett
megszűnik
a csillaghullás
s egyetlen fény-csík se jelzi
a történelem valós útjait
pedig érzékelhetők
itt már a magasságok is
bár igazi nagyságukról
mind ez idáig
nincs semmi-semmi tudásunk
s azt a virág-áradatot
se ismerjük
amely a felkelő

hold-karéj mögül
idáig sodorja
a mindenség illatát
és találkozni kéne
a valóság ú j é n e k é v e l
akárha himnusz lenne
csendjével is jelenvaló
amelyben nem h i n n i kell
de tudni l é n y e g é t

Kopócs Tibor: Hommage á Antonio Vivaldi – Czinka Panna, 2018

Londoni eszmélet, 2017

megint hajnal:
London újra,
egy mókus talált
a betonútra.
egykedvű közmunkás,
szél seper az úton.
csonkolt banánehéj
kesereg a múlton,
elered az eső:
fizetett statiszta,
megunt kávéspohár
ma az alamizsna,
rohan a madár:
szabad az égbolt,
akármerre repül,
a tegnapja szép volt
és már van ma.
megérinthesi a napot is,
ha akarja.

Marton Józsi betonrepülője

„Üsse kő a találmányokat! Még ha politikai célokról lenne szó, azt megérteném, különösen ma, mikor mélyreható változásokra és eseményekre van kilátás. De az a repülőgép... [...] Piha! Ámbár... tudom is én?... Talán... talán... nem lenne éppen rossz!”
Boleslaw Prus

Sztálingrád alatt megfordult a hadiszerencse, s a szovjet csapatok Keletről *Nach Berlin!*¹ masírozva 1944-ben érték el K.-t, a közép-európai kisvárost. Aránytisztelő érzékkel kisvárosról beszélünk, mert földrajzi arányait tekintve ez volt az igazság, ám a helyi polgárok számára, akik a történelem során többször is elvesztették otthonukat, K. maga volt a VÁROS! A front, átzúdulva rajta, olyan pusztítást hagyott maga után, amelyhez fogható addig elképzelhetetlen volt... Lakói – mert a remény hal meg utoljára – 1948-ra lassanként megszokták a romos várost, s benne roncsolt lelkű – esetenként habókossá vált – polgártársaikat. Köztük Marton Józsefet, aki repülőmérnökként vonult be, de tüzértisztként harcolt, s még a háború vége előtt, „légnyomás sújtotta Józsiként” szereltették le.

A Kúrián az élet reggel kilenc tájt már beindult, Józsi anyjával a pékségbe tart. Nem siet. Donga lábán komótosan lépkedve tolja a taligát, szeme radarként pásztázza az utca porát. Amint megpillant egy konzervdobozt, szöget, tükörcserepet, patkót vagy sezlonrúgót, bármit, ami a készülő „betonrepülőgépe” alkatrészévé válhat, Józsi pipáját szortyogtatva lehajol érte. Most éppen egy vásott bakancson akad meg a szeme! A szíve szakadt volna meg, ha ott kell hagynia a porban. Szerencsére anyja, Marton Jolán (a háború néhány éve alatt legalább húsz évet öregedett), botra támaszkodva fia nyomában halad, s elkapva Józsi sóvár pillantását, tudja, hogy ha időben közbe nem avatkozik, Józsi a bakancsot a két kenyeres kosár mellé a taligába „menti”. S amint fia, az ellenállhatatlan gravitációnak engedve, lehajol a bakancsért, botjával püfölni kezdi a hátát...

– Hozzá ne nyúlj, istentelen! Apád látná, mit művelsz, szégyenében visszafeküdne a koporsójába! – korholja fiát, majd eltűnődik: Óh, Uram! Hová süllyedt az én belvárosi családom? – és görbe hátát megropogtatva megpróbálja büszkén kihúzni magát: – Apádat korántsem a gyötrő halálvágy fektette a koporsójába! Az egész külváros tudja, az egész Kúria: a Pozsonyi-kaputól a Szent János utcáig,

¹ Nach Berlin! (német) – Berlin felé!

mindenki emlékszik rá, mi történt azon a holdvilágos éjszakán, a katolikus temető már akkor sem létező falánál – mondja Marton Jolán hőstörténeti pátozzsal.

Hogy mi történt akkor id. Marton Józseffel azon a csillagfényes éjszakán, az még aznap délután eldőlt. Józsi – háborús rokkantként – átlátva a felröppent pletykákon, a történet hiteles változatára így emlékezett: Aznap délután, a légiriadó végét jelző szirénazúgásban id. Marton József, felesége Jolán és Józsi végre feljöhettek az óvóhelyről, melyet a várost övező bástyákban jelölt ki a hatóság a környék lakói számára. Helyi zsargonban csak „bunkernek” hívták a bástyák alatt futó penészszagú kazamatákat. Már indultak volna hazafelé a darabka virágos réten át, fellelegezve, hogy ezúttal megint sikerült életben maradniuk. Bár tudták, ha úgy fordul, mielőtt becsukhatnák maguk mögött a házuk kapuját, újra felbőghetnek a szirénák, s akkor visszafelé rohanva (ha sikerül) ismét megteszik – pipacsok, margaréták, búzavirágok közt menekülve – a bunkerhez vezető utat. Az utat, amelyet a „fohászok útjának” neveztek, de onnan visszafelé, a megszűnt légiveszély után, már csak a „sóhajok útjának” hívtak – Józsi szerint ez jóval többet jelentett a változó helyzet változó lelkiállapotánál. Szerinte a spontán névváltoztatásban megfogalmazódott a kúriaiak ingatag – háborúroncsolta – hite is. (Nota bene: Józsi a keleti fronton egy akna a levegőbe repítette, majd néhány méterrel arrébb, a líceumbokrokra dobta. Úgyhogy Józsi hetekkel később, mint légnyomás sújtotta „rokkantelméjűt” a vöröskeresztes vonatot a sebesültekkel, rokkantakkal és útközben elhalálozottakkal szerencsésen hazaszállította. Ehhez képest: a „fohászok útja” és a „sóhajok útja” éles elmét igénylő megkülönböztetése... Mit mondjak? Az olvasó helyében résen lennék Józsi elmeállapotát tekintve!)

Azon a délutánon, mikor a légiriadó végét jelző szirénabőgésben végre feljöhettek a napfényre, s az óvóhely penészszagú levegője után teleszívhatták tüdejüket friss levegővel, id. Marton József szokása szerint körülnézett. Tekintetét az ég hátterén futtatva megdermedt! Élete fő művét, a Téglagyár kéményét hiába kereste a tetők felett. Már a Téglagyár eltűnése is – amely id. Marton József építésmérnöki képzeletében a pozitív élet, az örök építkezés szimbóluma volt – lesújtóan hatott. Ám a kegyelemdőfést id. Marton Józsefnek a gyár remekbe szabott kéményének lebombázása jelentette. Az építészeti remekmű eltűnése a tájból alkotója lelkét valósággal megroppantotta. Mintha Gaudi látta volna katedrálisát Barcelona aszfaltján romokban heverni.

Előbb megpróbálta nem észrevenni a megrázó helyzetet, majd mikor már nem tettehette, hogy nem látja, hogy élete fő műve, a remekbe sikerült gyárkémény, melyet a város minden pontjáról látni lehetett, s amelyet Józsi apja az én Faroszomnak, azaz világítótornyonak, nevezett, örökre eltűnt a világból. A lét és nemlét, vagy inkább a teremtés és pusztítás hallatlan aszimmetriája lelke mélyéig megrázta őt. Bár nem volt az érzelmi kitörések embere, átkarolta fia vállát, és könnyekkel a szemében, mintha csak búcsúzott volna, átadta neki életre szóló üzenetét: „Ne feledd, fiam, eljött az idő, mikor a józanok bolondnak tűnnek, a

bolondok normálisnak és a részek jőzannak, bárhogyl dölöngélnek is! Mert a kapzsiság hamiskártyásként űzte ki az erkölcsöt a világból.”

„Nem először történik, hogy egy műkedvelő mondja ki a profik helyett a történelmi igazságot” – gondolta Józsi, mikor apja idáig jutott az emlékezés magasröptű mámorában. Közben a távolból még odahallatszott a bombáiktól megszabadult angol bombázógépek távolodó moraja:

– Mosquitók – jegyezte meg Józsi.

– Nem, fiam, ezek Bristol Blenheimek... már ’42-ben felváltották a Mosquitókat.

– Tudom – mondta Józsi a most már láthatatlan bombázógépek után nézve.

– Tudod? – kérdezte kis szünet után apja majd elnémult. Kezét még mindig a fia vállán tartva, hirtelen újra érezte azt a rettegő féltést, mint régen, még Józsi gyerekkorában, mikor a fiát a nyakába vette, s úgy vitte utcahosszot, s a békés utca nyüzsgésében váratlanul féltetni kezdte őt a világtól. Mindig is féltette, de ez a lappangó aggodás most hirtelen felerősödött lelkében, s a balsejtelem, hogy „rokkant” fia valójában talán nem is bolond. – Tudtad? – kérdezte kezét fölemelve fia válláról, mintha a saját feje búbját akarta volna megvakarni, majd fiát szembefordítva magával megkérdezte:

– Ha tudtad, akkor miért mondtad azt, hogy Mosquitók?

S a pillanat feszültségében Józsi most először és utoljára beismerte:

– Mert nekem, apám, most már talán egész hátralévő életemben mást kell mondanom, mint amit gondolok.

Józsi apja, egy órával később, már otthon, az éhségtől megcsappant családi hangulatban, fölállt a díványról, s egy utolsó pillantást vetve a napok óta üres asztalra bejelentette: „Lesz ami lesz, bár Tolbuhin serege megszállta a várost, család főként nem bírja tovább elnézni, hogy családja: Marton Jolán és az ő rokkant Józsi fiuk a szeme láttára készül éhen halni.” Ezzel vállára csapta a tarisznyát és elindult a közveszélyessé vált városba, hogy fölhajtson valamilyen (bármilyen) harapnivalót vacsorára.

Ösztönösen a hentesbolt felé indult, ahol egy szovjet sztarsina a társával éppen kirabolta azt. Egy kocsira rakták frissen vágott birkahúsként a megnyúzott kutyákat, mikor a sztarsina egy komondor megnyúzott tetemével a nyalábjában megpillantotta id. Marton Józsefet. Izgalmában a kocsira dobva a tetemet, ráfogta a géppisztolyt.

– Davaj csaszi! – kiáltotta az órát, vagy aranygyűrűt, aranyláncot, öngyújtót követelve. – Ha előadod, mehatsz! Ha nem adod elő, itt maradsz! – mutatta a levegőben körülrajzolta helyet, hol és hogyan hever majd holtan Józsi apja a hentesbolt előtt.

Id. Marton Józsefnek ez volt az első testközei találkozása a fölszabadító szovjet hadsereg dicső harcosaival, s egy-két kiló húsert – éhkoppot nyelő családjára gondolva – e pillanatban odaadta volna mindenét. Úgyhogy a zsebében, az ujján a nyakában található minden aranytárgyát készségesen átadta a sztarsinának. Közben – mert abban a pillanatban úgy gondolta, hogy néhány „kacat” árán

megmentheti a saját és bőjtölő családja életét – örömeiben, Gounod Fausztjából a The Jewel Song első taktusait kezdte öntudatlan dúdolgatni. Id. Marton József ezt követően büszkén indult volna hazafelé zsákmányával, de még idejében eszébe jutott, hogy míg a hússal az utcákat járja, vadászbüszkeség helyett jobban teszi, ha óvatos lesz, és hivalkodás helyett elrejtí zsákmányát. Így is tett. A kabátja alá rejtve a húst folytatta útját a romos utcákon. Egy kilőtt tanknál megállt egy pillanatra, mert a szétlőtt, lebombázott épületek közt a város szülötteként is nehezen tájékozódott. Megdöbbenve látta, hogy a Katona kórházat több bombatalálat is érte, és szinte fölismerhetetlenül, romjaiban hevert. Id. Marton József építész megdöbbsent a látványtól. Már esteledett, s a lenyugvó nap vörös fényében egy pillanatra a lelke mélyéig megilletődött: a Katona kórház nélkül megváltozott az egész városrész is. Döbbenettel tapasztalta, hogy a még épségben álló Megyeház – melynek csupán néhány ablaka tört ki – sem ismerte föl néhány pillanatig. Bár a háború előtt irodája volt az épületben. „Íme – gondolta – ennyi kell, hogy az ember a szülővárosában szinte percek alatt idegenné váljon.” Fejében ezzel a lehangelő gondolattal indult tovább hazafelé, s a (volt) temetőfal mentén haladva megint dudorászni kezdett, de most már a felgyülemelő feszültségtől. Már-már fölnevetett, látva, hogy a temető falát egy Sztálin-orgona telibe találva szabad átjárást teremtett a temető és a város között. És ekkor, már a sötétedő estében, a temető (volt) kapuja előtt váratlanul elébe toppant ugyanaz a sztarsina, aki már egyszer a hentesbolt előtt gátlástalanul kifosztotta. Igen, ugyanaz a sztarsina, Tolbuhin tábornok rajongója. Talán az idegen környezet mindent összemosó hatása alatt, mintha nem ismerte volna fel (vagy talán nem is akarta), mintha id. Marton József nem ugyanaz a személy lett volna, akit már egyszer megkopasztott. A sztarsina rutinnal szegezte József mellének a géppisztoly csövét:

– Csaszi?! – kiáltotta, de Józsi apja kifosztott zsebeire gondolva tudta, hogy amaz legföljebb a tőle vásárolt kutyahúst rabolhatja vissza, s bohózatba illő tragikomikus helyzetben a rámeredő géppisztolycső előtt, a kiirthatatlanul még benne élő európai kulturális reflexetől sarkallva váratlanul fölnevetett! *(És erről a nevetésről, ahogy a telihold fényénél a géppisztolycső előtt Józsi apja fölnevetett, hőskötemény született, melyet a Kúrián – a Pozsonyi kaputól a Szent János utcáig – regéltek az emberek. Melyet a csatornák mélyén dolgozó melósoktól a csúcsokra jutott „gyorstalpalókig” az egész Kúria ismert. Az előbbieket a valóságnak megfelelően 1948 után is mindig hozzátették: „A Sztarsina pedig elámult.” Ám a gyorstalpalók már a valóság sokkal „valóságosabb” változatához igazodva gondosan mindig hozzátették: „A derék és emberszerető sztarsina, Marx-Engelsz szellemében elmosolyodott.”)*

Az igazság persze az volt, hogy a sztarsina valóban elámult. Ilyet még nem látott, ez eddig a legbátrabb kiállítás volt, amit a géppisztolya előtt reszkető *fasiszta burzsuj söpredéktől* látott. Ám elismerését, a lenini–sztálini taktikát követve rava-szul eltitkolta.

– Tréfálsz? – förmedt rá Józsi apjára.

– Géppisztolycső előtt? Már hogyan tréfálhatnék? Hívő ember vagyok.

– Akkor miért nevetsz?
– Ha már mindenképp meg kell halnom, nyugodtan halok meg.
– Ez hogy lehet? – kérdezte a sztarsina. – Én két-három éves frontszolgálat után is, naponta minden pillanatban rettegek a haláltól. Mi a titkod? Ha igazat mondasz, lehet, hogy élve maradsz...

– A titkom? Teljesítettem legfőbb apai kötelességemet, és idejében átadtam fiamnak a legfontosabb történelmi tapasztalatokat.

S mert id. Marton Józsefben még élt a *polgári morál*, szóról szóra elismételte (volna) a sztarsina géppisztolya előtt is mindazt, amit – testamentumként – a fiának mondott:

– Ne feledd, fiam, eljött az idő, mikor a józanok majd bolondnak tűnnek... – de nem mondhatta tovább, mert a sztarsina büszkén, immár az új ember öntudatával intette le:

– Hallgass! Anélkül is látom, hogy bolond vagy – mondta és boldogan gondolt szellemi fölényére, melyet még komszomolista korában „örök időkre” megszerzett. Népek tanítójaként zubbonya belső zsebéből elrongyolódott brossúrárt húzott elő, talán az *Iffú kommunista irányelveit*. S ekkor rejtélyes módon az oktatói mámor hevületében egy még régibb, még mélyebbre ivódott emlék (pravoszláv nagyapja hatása alatt) tört fel a lelkéből:

– Íme, én elküldelek titeket, mint juhokat a farkasok közé: legyetek tehát okosak, mint a kígyók, és szelídek, mint a galambok – mondta, s föltehetőleg maga sem regisztrálta az öntudatlan pátoszt, mellyel kimondta: – Menj, és többé ne vétkezz!

És mikor id. Marton József már úgy érezte megmenekült, mert hiszen még nem volt ideje megtapasztalni a kommunista kánon fordított jelentéseit, a sztarsina a temető (volt) kapujában főbe lőtte.

x

X

x

Józsi, így emlékezve apjára, így szólt a hátát botjával püfölő Marton Jolánhoz:

– Igaza van, Mutter! Minden szava igaz! Apámnak eszébe sem jutott meghalni azon a csillagfényes éjszakán a temető kapujában. Szó sem volt idült halálvágyról – mondta főlegyenessedve Józsi, kezében a bakancssal, s a háta püfölését ezzel a mozdulattal meg is szüntette. Koravén anyja már bottal sem érte föl, vagy talán kifulladt a püfölésben, végre megnyugodott:

– Add ide szépen azt a bakancsot – szólt fiának. És Józsi a békesség érdekében, mintha egy pillanatra megfélemedezett volna szerepéről, nagyvonalúan felelte:

– Rendben, Mutter. Még most az egyszer.

Anyja még hajnalban tisztára súrolta a taligát, majd konyharuhát terítve a kenyeres kosarak alá, elkészítette a rakományt, melyet most – reggel kilenc óra tájban – Józsi (félelmetes megállóit közbeiktatva) a pékség felé talicskázott.

Józsit, mint daliás fiatalembert, G. Marton Józsefként rukkoltatták be, s vitték a keleti frontra – rögtön a tűzvonalba –, ahol a háborús rend dicsőségére: az ifjú repülőmérnök Józsi, tüzérhadnagyként becsülettel végigharcolta a telet. Száz halál közt, csontig hatoló fagyban várta a tavaszt, amely ezúttal sem a politika függvényeként érkezett, s ezért meghozta a szabadulást egy eltévedt tüzérségi akna képében. Az olyan közel robbant fel a távcsövező G. Marton József hadnagy mellett, hogy a légnyomás nagy ívben a bokrok közé repítette. Egész délután eszméletlen feküdt a tüskebozótban, s csak alkonyatkor talált rá két, hordággal rohangáló szanitéc. G. Marton József akkor már nem emlékezett sem a robbanás hangjára, sem a detonáció fölvilágító fényére. Sejthetőleg már ekkor, hetekkel a kiszuperálása előtt, azzá a „rokkant Józsikává” változott, akit otthon az ismerősei így kezdtek szólítani. Előbb csak sejtve, hogy valami nincs rendben, majd hosszabb gyanakvás után már a meggyőződés bizonyosságával állították, hogy Józsi már nem az az ember.

– Mintha nem lenne normális – mondogatták. S ebben lehetett valami.

A tűzvonalban szolgáló bajtársai, tisztok és zászlósok sóváran nézték, ahogy G. Marton József tartalékos tüzérhadnagy átveszi (bár inkább: megkapja) a felmentő levelét, s még aznap éjjel a sebesülteket és rokkantakat, így aztán Józsit is, a hátszág egyik állomására szállítja a páncélozott terepjáró. Igen, a hátszágba, amely a katonák képzeletében – a kemény, frontszolgálat eredményeként – a vágyálmok csúcsát jelentette. Sokáig néztek a csillagfényes éjszakába eltűnő lánc-talpas után.

A legközelebbi, még épségben megmaradt állomáson aztán Józsit vonatra rakták, s a hazafelé zakatoló (vöröskeresztes) vagon szalmáján heverészve Józsi már nem nagyon érdeklődött a hátrafelé szaladó külvilág iránt. A hosszú út alatt többször is elővette táskájából a fölmentő levelét. Büszkeség járta át, ahányszor elolvasta. Bár a levélben, parancsnoki aláírással, pecséttel hitelesítve, a következő indoklás állt: „G. Marton József, tartalékos tüzérhadnagyot súlyos légnyomás érte, következményeit tekintve immár nem alkalmas többé frontszolgálatra: ezért a parancsnokság hátszági szolgálatra vezényelte.” Józsi hazáig még jó néhányszor elővette a táskájából az okmányt, hogy az ismételt élvezet gyönyörét újra és újra átélje. Ám függetlenül a levél szövegétől Józsi minden estben – mintha emlékezetébe akarná vésni a szöveget – fennhangon a következőket olvasta: „A főparancsnokság fölmenti Önt a frontszolgálat alól. Cserében elvárja az Ön által tervezett csodafegyver: a betonrepülő gyorsított megépítését. Csupán a szigorúan titkos betonrepülő hozhat reményteli fordulatot a vesztes csaták kudarcai után! A siker anyagi feltételeit a főparancsnokság biztosítja: csak le kell hajolnia érte!” A memorizálás csodájaként ez az imaginárius szöveg mélyen berögződött Józsi emlékezetébe.

Hazaérkezve Józsi rögtön el is kezdte, s a „győzelem” érdekében azóta is töretlen szorgalommal folytatja a hajmeresztő anyaggyűjtést. Közben kompetenciáját magasabb szintre emelve tüzérhadnagyból „titkos őrnaggyá” nevezte ki magát. Munkavégzés (azaz: gyűjtögetés) közben jelszóként villogott előtte a „Csak le kell

hajolni érte” mondat. És Józsi útban a pékség felé szorgalmasan meg-megállt, s a taligát elengedve lehajolt egy-egy porban heverő rézkilincs, üvegkupak, rozsdás kulcs vagy tésztareszelőért, illetve ahogy ebben a pillanatban is egy zománcát vesztett (hajdan piros) lábas mellett horgonyzott le. Szeme fölcsillant az újabb zsákmány ígézetében. Anyja hiába püfölte közben a hátát, Józsi csak mordult egyet-egyet:

– Mutter! Ne játsszon a tűzzel, mert visszaadom ám – és már rakta is a taligába a lábast.

Anyja ezen a reménnyel kecsegtető májusi reggelen is (1948-at írtunk) lefegyverezve engedte le botját, bár még egyet-egyet rutinból Józsi hátára szózott, aztán fölneézett: előbb az égbolt kékjébe vessző tekintettel (mintha csak szeretve tisztelt férje szellemalakját kutatta volna: „Óh, idősb. Marton József, ha tudnád, hogy magamra maradva, milyen sok ez már nekem!”), majd ahogy a határtalan kékségből a tekintete ismét a földi kínok világára téved, megpillantotta Talányos Bertalant...

Talányos Bertalanról 1948 májusában senki sem tudhatta, hogy hol, s mikor bukkan fel a városban. A háború után – azt mondják – egy pénteki napon önkéntes hírnökké nevezte ki magát, bár Hermésről vagy Merkuriusról semmit sem tudott. Nem is nagyon tudhatott, hiszen bádogosnak tanult. Bár igaz, hogy postai karbantartóként a pléhekkal, vassal, dróttal, rézzel, sőt villannyal kapcsolatos munkákat „aranykezű Bertalanként” végezte, valóságos ezermesterként a postai kisasszonyok álmélkodására. Ennyi elismerés, csodálat közepette senki sem sejthette, hogy Talányos Bertalan mégis boldogtalan. Szíve a kézbesítő postások libériájára vágyott, szenvedélyesen. Odahaza volt egy tűzoltósapkája, a tükör előtt föl-fölpróbálta, ha piacra ment a felesége. Mardosó vágyakozással nézegette önön tükörképén a tűzoltósapkát, s közben fogalmat alkothatott róla, hogy milyen *schneidig* postás lehetett volna őbelőle is az „aranykorban”, azaz az első Csehszlovák postaszolgálat dicsőségére: J. Garrigue Masaryk húsz évig tartó békeidejében. De neki ez nem adatott meg, nyugtázta keserűen. S mert a legmélyebb gondolatokat többnyire szenvedés előzi meg, s hozza felszínre az ember lelkében: a tükör előtt állva (kitanult bádogosként), filozófiai magasságokba emelkedett: „nincs mit tenni”, a vágyak és a realitás közt, tükrön át nem lehet közlekedni. Aztán senki sem tudja pontosan, mikor, de egyik napról a másikra furcsa szokást vett föl. Reggelenként beballagott a városba, bár ott valójában semmi dolga nem volt, s egy-két órát szimatolgatva a városháza előtti főtéren (meg persze másutt is), hírekkel, információkkal megrakodva elindult hazafelé a Kúriára. Idővel emésztő szenvedélyévé vált a meghökkentés, ahogy az utcán a szembejövőket ámulatba ejtette a furcsábbnál furcsább hírekkel!

Talányos Bertalan ma reggel, immár hazafelé tartva a városból, találkozott a kenyereket a pékségbe talicskázó Józsival és anyjával. Bertalan sovány, fogatlan arcára nagy sildes sapka vetett talányos árnyékot. S ahogy éveihez képest csoszogó járassal közeledett, már messziről látszott, hogy új híreivel meglepetésre készül.

Izgalmában lépesenként kivette szájából a szivarcsutkát, majd ismét visszatette, s már messziről előre köszönt:

– Jónapot! Szomszédasszony, tudja, mi újság?

– Bezárt a pékség? Ne ijesztgessen, Bertalan! Hajnalban két kenyeret bedagasztottam. A talicskában már puffadoznak a jó kis házi kovásztól – aggodalmaskodott Józsi anyja.

– Látom Martonné, a konyharuha alatt már szépen feljöttek – udvariaskodott Bertalan, hogy a városból hazamentett hírek-újságok kedvezőbb fogadtatásra találjanak.

– Meghiszem azt! Magam táplálom fel a kovászt, s a kenyeres kosarakat kilisztezve mindig saját kezűleg rakom Józsi talicskájába. Sosem bíznám másra! Aztán már más dolgom sincs, mint hogy a botommal noszogassam Józsit, ha hosszabb időre megtalálna állni. Az nem tesz jót a téstának. Ha a szépen feljött kenyerek nem kerülnek idejében a kemencébe, a sikeredett tészta összeroskad. Hogy nézhetnék én a pék Gyurka szemébe? Az mégis csak nagy szégyen lenne!

– A pékség nyitva van, Martonné! A kapuja körül frissen sült kenyér illata árad az utcára.

– Hál’ isten... – mondta megnyugodva Marton Jolán, látva, hogy az élet rendjét mégsem lehet csak úgy, felelőtlenül felforgatni.

– De nem ezt akartam mondani – folytatta Talányos Bertalan, mialatt Józsi gajmós pipája szárát harapva élénken figyelt, kap-e valami örömhírt utcára dobott lakatról, kutyaláncról, tyúk- és malacólak reteszeiről, s kamra -, pince- és padlásajtók zárai vonultak el Eldorádóként Józsi lelki szemei előtt olthatatlan vágyakat ébresztve lelkében. (Bár lehet, hogy valójában nem is ez történt, Józsi csupán éberen ügyelt a külsőségekre, mintha valóban ez történne odabent.) De Talányos Bertalan ma délelőtt olyasmiről tudósított, ami szokatlanságával még nem vált (nem is válhatott) leküzdhetetlen csábítássá Józsi képzeletében, mert az „hangosbemondót” addig még sohasem látott, s ezért elképzelni sem tudta. Bár az, hogy a hangosbemondó alumíniumból volt, rögtön visszhangot vert a lelkében. Még Marton Jolán is lázba jött a hallatára. Olyannyira, hogy még a kenyerekről is megfélemedve (ami egyébként elképzelhetetlen volt) álmélkodva hallgatta Bertalan híreit:

– Éjjel fölszerelték az első hangosbemondókat a városban – mondta Bertalan és várta a hatást.

– Hangosbemondókat? – álmélkodott Marton Jolán.

– A telefonpóznák tetejébe – mondta Bertalan, s a hatással már majdnem elégedett volt.

– Magasra kell rakni, hogy minél jobban halljuk őket? – álmélkodott Józsi is. – Hát azok meg milyenek lehetnek? – kérdezte enyhe érdeklődést tanúsítva.

– Olyanok, akár egy-egy alumíniumfazék.

Ekkor Józsi, az alumínium szóra fölkapta fejét.

– Olyan magasra? Azt meg minek? – kérdezte. Marton Jolán, inkább csak illemből hüledezett.

– A kommunisták múlt éjjel megnyerték a választásokat – vette elő taktikusan előkészített aduját Talányos Bertalan, majd a mellénye zsebéből elővette az óráját, s bennfentes mosollyal közölte:

– Mindjárt tíz óra! Mostantól új világ kezdődik. Mostantól kezdve naponta, legalább háromszor, reggel, délben és este meghallgathatjuk, hogy a „Múltat végképp eltörölni”

– És maga ezt honnan tudja, Bertalan? – kérdezte Józsi anyja a kenyerek miatt már türelmetlenkedve.

– Katona Rudi zenetanár mondta az állatorvosnak reggel hatkor a városháza bejárata előtt. Épp ott álltam a közelükben, mikor a kapun a szerelők az első hangosbemondókat (így mondta: „rozhlaszokat”) kihordták, s a téren, meg a közeli utcákban azon melegében föl is szerelték a villanypóznák tetejére...

– Mennyit bír ki odafent egy ilyen *rozhlasz*? – kérdezte Józsi, máris az alumínium hangszórók amortizációs idejét, és – persze – majdani megkaparintásukat mérlegelve.

– Szerintem egy egész korszakot. Testvérek közt is legalább ötven évet.

– Legalább ötven évet? – hüledezett most már igazán Marton Jolán. – És maga, Bertalan, mindezt honnan tudja.

– Mondhatnám, hogy tudok én mást is, ennél különb dolgokat is, de nem szeretem a lopott gondolatokat. Katona Rudolf zenetanártól hallottam, mikor az állatorvosnak mondta, mialatt fölfelé néztek az első fölszerelt hangszórókra. „Sejti-e, Szarvas úr, mi kezdődik ebben a szent azazhogy inkább istentelen pillanatban? Ma reggeltől új időszámítás kezdődik: Mozart-tól, Beethoven-től, Liszt Ferenc-től, hosszú-hosszú időre búcsúzhatunk. Hozzáteszem, mert meg kell mondjam, hogy mindezt Katona Rudolf zenetanár nem az öröm hangján mondta. Nem úgy, mintha mondjuk bombatámadás után saját lábán jött volna fel a pincéből.

– Lárifári – mondta Marton Jolán aggódó pillantást vetve a taligában dagadozó kenyerekre.

– Már rég a kemencében kellene lenniük. Elnézést, Bertalan, de ha rögvést nem indulunk a pékségbe, a tésztám összeesik! Nem élném túl azt a szégyent, ahogy a pék Gyurka engem a szemével végigmérne! Gyerünk Jóska, indulás!

S ahogy Marton Józsi megmarkolta a taliga két fogantyúját, a szemében méla bánattal mondott le egy távolabb heverő bicikli sárhányójáról, amely mellett – ha mindezt jól látta – még egy keréka broncs is hevert a porban – s ha mindezt valóban jól látta – még egy biciklicsengő is, melyet a kormányval együtt az utcára dobtak.

Úgyhogy, bár Józsi indulásra készen állt, mégsem bírt elindulni. S csak Marton Jolán magasra emelt botja juttatta eszébe kötelességeit, s már indult is volna, mikor a fejük fölött a *rozhlasz*, az új idők hangszórója, mondhatni az ismeretlenségből testetöltve bömbölni kezdett a villanypózna tetején, bár még annál is magasabban, a pózna legtetején.

Rövidebb recsegés után egy szovjet csasztuska bömbölt fel a hangszóróban, elárasztva az Ötvös utcából „Y”-ként kettéágazó Hosszú utcát és Páva utcát, a „munkásházak” hosszú, fakkokra (lakásokra) osztott épületét. A lakásokból előtölg melósok megtöltötték az utcát, majd a Ráctemetőből, s a szederfákkal szemben a Zsidótemetőből is előkászálódott a két temetőőr, akik a csodának kijáró álmélkodással bámultak fölfelé a hangszórók irányában. „*Szállj te büszke ének, zúgj, miként a fergeteg!...*” A szovjet csasztuska elárasztotta az egész Kúriát bűvöletben tartva a hangszóró alatt gyülekező embereket. Egy-két pillanatra még Marton Jolán is megfledkezett a fenyegető veszedelemről, hogy a kenyértészta hamarosan roskadni kezdhet, s ha nem kerül idejében kemencébe, szégyenszemre összeeshet. Egy-két pillanatra Marton Jolán maga is az Új Világ hangjainak bűvöletében állt, mozdulatlanul a bömbölő hangszóró alatt, megfledkezve az élet legfontosabb kötelességeiről... Ám ő még a régebbi világ neveltje volt, akit nem olyan könnyen tántoríthattak el a napi tennivalók kötelességeitől a szép jövőt hirdető harsonaszók sem...

– Józsi, indulás! Nehogy a pék Gyurka összeroskadt kenyértésztát rakjon a kemencébe rajta apád nevének kezdőbetűivel. Nem élném túl azt a szégyent, ha a gyürke a belevágott M. J. mentén nem forna ki szépen, s a családi monogram a kenyérről eltűnne...

Józsi megmarkolva a talicska fogantyúját, már indult volna, mikor a hangosbemondó alatti csődületből előlépett egy karszalagos férfi. Mintha csak az észrevétlenségből testesült volna láthatóvá, s ráparancsolt Józsira, és még néhány távozni készülőre:

– Megálljatok! Józsi, tedd le a taligát! Elvtársak!

Az utóbbi szót az összecsedült emberek közül – úgy igazán – még senki sem értette. Csak bámultak, miket nem mond ez a Simlis Rezső, a háború előtti évek szélhámosa. Egyszer már meglepte a Kúriaiakat: a Pozsonyi-kaputól a Szentjános utcáig ugyanígy kezdett kiabálni – csak akkor nyilaskeresztes karszalagot viselt a karján, amire a zsidótemetőből most előszállingózók még élénken emlékeztek. Bár most vörös karszalag díszelgett Lenin-jelvénnel dekorált zakója ujján:

– Elvtársak! A „rozhlasz” minden nap, azaz naponta pontosan ilyenkor, pontosan 10-kor parancsot hirdet, hogy mi a teendő... Világos?!

Marton Jolán türelme csak eddig tartott!

– Én azt „rozhlasz” nélkül is tudom, Simliském! És most takarodj a talicska elől, mert bár még ilyesmit életembe nem tettem, Isten a tanúm, hogy följelentelek!

Erre Simlis Rezső vihogni kezdett. Olyan visszataszítón, mint a dögkeselyűk a belvárosi moziban még a háború első napjaiban a Rommel, a sivatagi róka című filmben.

– Csak azt próbáld meg, Marton Jolán! – kiáltotta Simlis. – Előkerült néhány „dokument” a férjedről is. Még a nyilas időkből... Hogy miket művelt... Ha bajt akarsz a fejedre, csak menj jelenteni...

Ez több volt a soknál! Marton Jolán erkölcsi érzéke Simlis Rezső orcátlan (pofátlan) viselkedésére oroszlánszerűen lázadt!

– Hogy az én férjem, idős. Marton József miket művelt?! Házakat, gazdasági épületeket tervezett, te pernaide! Arról nem is beszélve, hogy a környék építészeti csodáját, a TÉGLAGYÁR kéményét is idős. Marton József tervezte a háború előtti években. Közben a hétvégeken Katona Rudolf zenetanárhoz mentünk családosul, házi koncertet hallgattunk idős. Marton József közreműködésével, mert az uram többek közt szépen hegedült! De mit csináltál te ezalatt, ezekben az években?

– Még hogy gyárkéményt épített? Mutasd meg! Hol az a híres burzsuj gyárkémény?! Nem látom! Majd lesz itt rend, Marton Jolán. Hadd el!

Józi ezalatt kihasználva a parázs (politikai?) szóváltást, a taligát otthagya, egy hajdan szép sárgaréz virágvázát – melyen egykor talán egy tank mehetett keresztül – emelt föl a porból, s tette volna a taligába. De ez a sunyiság már túltett Simlis Rezső alatomosságán is!

– Mit művelsz, istentelen?! – kiáltott Marton Jolán Józsi. S évek tapasztalatától sarkallva, mintegy megsejtve a legrosszabbakat, az egyik kenyérkosárról fölkapta a konyharuhát, s elhűlve (bár inkább a szélhűtés határán) látta, hogy a kenyértészta ekkorra egészen magába roskadt!

– Vége mindennek! – kiáltotta. – Oda a család jó hírneve!

– Nem addig a, Mutter! – szolt közbe, Józi. – Majd lesz itt csodálkozás meg hajlongás a tisztelettől, ha megépítettem a betonrepülő!

Ezzel Marton Jolán számára csordultig telt a pohár! Ha eddig a pékségbe menet nem tetszett neki Józi eszement gyűjtögetése, csak ráhúzott egy-kettőt botjával a hátára, s rövidebb-hosszabb darabon rendben ment minden. De most, a botját magasra emelve inkább kiáltott egy nagyot:

– Óh, te hülye! A köztiszteletet nem a te habókos, nyomorult betonrepülőgéped fogja számunkra megtartani! Hanem a töretlen életképesség! Majd diplomatikusan közlöm Pék Gyurkával, hogy a lezüllött kenyértésztaból szaggasson egy kosárnyi lángost, majd aztán, ha megvan, utolérhetetlen szakértelmével még azon melegében kenjen rá bőségesen libatoll-pemeccsel libazsirt. S majd hazafelé tolvaj a taligányi libazsíros lángost a munkaházak előtt emelt fővel haladunk el. Megszólás helyett majd folyhat a nyáluk!

Kilátás egy régi magtár ablakából

Ki ne tudná, hogy a világűr is csak egy hatalmas hombár, s benne külön rekeszük van pl. a ködökből épp kibukó s hajukat szárító plejád-lányoknak, s külön rekeszték szolgál a funkciótlanná vált, kihunyt csillagok tárolására. Sok benne a pilaszter, a látszattartóoszlop, mert mit tartanak pl. a porból s gázokból álló Teremtés Oszlopai? Mímelik, hogy az Ūr terhe az ő vállukon nyugszik, közben aktív kapcsolatuk az űrrel csak annyi, hogy időnként új csillagcsecsemőket szülnek az űr roppant bölcséjébe. Költőnket ezek a természetes égi porkazlak a nagy tömegű terményeket tároló földi toronysílókra emlékeztették. Gyermekkorában a néhány évvel idősebb testvére egyszer egy ilyen toronysíló tetejéről az égbe kapaszkodott. A körülötte lebegő hegyekkel egy szinten egyensúlyozott, s megakarta fogni a Fiastyúk lábát. Leesett persze, s a nagy eséstől piros protocsillagokat hányt, s nem sokkal ezután felköltözött a Bika csillagképbe. A Fiastyúk most pontosan a magtár fölött terelgeti csibéit, amelyek talán nem is csillagok, hanem valóban csibék, s emlékeznek azokra az időkre, amikor a tárgyalt vaskos épület még valóban kétszintű magtár volt (belső terét nem por-, hanem faoszlopokon nyugvó, gerendás fafödém osztotta szintekre), s a kosárilves deszkakapu hasadékain át kicsorgó gabonából ők is és a környék tyúkjai s csibéi is falatozhattak. – A ma már üres, romos magtár porától köhécselő költőnk az esemény-sornak ezen a pontján mászott le a falu szélén éktelenkedő régi épület ablakából.

És fülére húzta a paplant.

Észre nem vételek

38

FOLYOSÓI BESZÉLGETÉS

„A filozófusok olyanok sokszor, akár a kisgyerek.”

*Ludwig Wittgenstein: Észrevételek 1931
Kertész Imre fordítása*

Honnan vennénk, hogy a valami
van inkább, mint a semmi?
Mert a van kisajátította
a valamit, és a semmi
senkinek se kellett,
elhittük, hogy ami van,
az valami, sőt rengeteg
valami.

Honnan veszed, hogy a valami
van inkább, mint a semmi? –
kérdezte Wittgenstein
Heideggertől egy konferencián. –
Mert a van kisajátította
a valamit, és a semmi
senkinek se kellett,
elhitted, hogy ami van,
az valami, sőt rengeteg
valami?

Honnan veszed, hogy a semmi
van inkább, mint a valami? –
kérdezett vissza Heidegger. –
Mert a nincs kisajátította
a valamit, és a valami
senkinek se kellett,
elhitted, hogy ami nincs,

az semmi, sőt semmitlen
semmi?

Honnan vehetik ők, hogy a valami
van inkább vagy a semmi?
Mert kisajátítottak
valamit, ami mindenkinek
kellett; de nem hitték el, hogy *az*
a valami: amiről nem tudunk –
és *az* a semmi: amiről hiába is tudnánk?

Honnan veszem, hogy ezek
ketten találkoztak?
Mert kisajátítottam
valamit, ami mindenkinek
kellhetett volna, de nem hitték
el, hogy az is valami, amiről
nem tudunk, és nem mindenki
senki, aki tud róla.

39

CIPPOLA, A GONDOLATVÁMPÍR

„Csak a tükör legyen, melyben az olvasó megpillantja a saját gondolatait a maguk teljes idomtalanságában, s amelynek a segítségével azután rendbe szedheti őket.”

Ludwig Wittgenstein: Észrevételek 1931 Kertész Imre fordítása

„Most, miután dühöngve végigfordítottam ezt a te Vojtina Arscho poeticájadat, elolvastam, és kénytelen vagyok azt látni, hogy ez a halom ad-hoc hülyeség – kurva jó...

Te egy csaló vagy. Hülyére veszed az olvasót, még engem is, hiába vagyok olyan kurva okos, nálad klasszisokkal okosabb. Te egy Cipolla vagy, de fogadok, hogy magad se tudod, hogy micsinálsz.

Hogy a fenébe csinálod? Nem tudod, hát világos. Ha tudnád, nem menne.

Azt hiszem Ady se nagyon tudta, hogy mit beszél összevissza. Na azért ne bízd el magad, akkora Gólem nem vagy, mint Ady. De azért elég nagy Gólem vagy így is.

Még jó, hogy írsz szar verseket is, így nem vagyok kénytelen felnézni rád.”

Efraim Israel leveléből

Csak tükör legyek
(ha ugyan hajlandó bárki belenézni),
hol az olvasó megpillantja
(ha ugyan hajlandó észrevenni)
saját gondolatait
(ha ugyan hajlandó fölismerni)
a maguk teljes idomtalanságában
(ha ugyan hajlandó elismerni),
és ennek segítségével
(ha ugyan elfogad segítséget)
azután rendbe szedheti őket
(ha ugyan a rend szedhető).

Egy csaló vagyok
(ha ugyan számít még az igazság).
Hülyére veszem az olvasót
(ha ugyan nem ezt várja eleve),
pedig ő klasszisokkal okosabb nálam
(ha ugyan van még becsülete az észnek).

Hogy a fenébe csinálom?
(Ha ugyan csinál még valaki valamit.)
Nem tudom, hát világos.
(Ha ugyan lehetne világos a nemtudás).
Na azért nem vagyok akkora Gólem, mint Ady
(ha ugyan mind a kettőjüket agyagból tapasztották),
de elég nagy Gólem vagyok így is
(ha ugyan a homlokom közepében levő
sém, ez az alatomos kis fejfájás
bizonyíték erre).

Még jó, hogy írok szar verseket is
(ha ugyan írok),
így nem kénytelen senki felnézni rám
(ha ugyan nem lenne eleve képtelenség
a felnézés. Marad a rajongás
és irigykedés.)

Igyekszem mások gondolatait
tükrözni, ezért olvasnak kevesen.
(Ha ugyan igyekszem.)
Nemcsak a vámpír néz

üres tükörbe. (Ha ugyan
bizonyítható, hogy vámpírok
márpedig nincsenek.)

40

ANNYISZOR EGY

„Gyónni már az új élet részeként kell.”

*Ludwig Wittgenstein: Észrevételek 1931
Kertész Imre fordítása*

A vers gyónás önmagunknak.

Ha minden vers gyónás,
akkor minden vers
egy új élet kezdete.

Ahány életet élek, annyi
ember vagyok. Ahány ember
vagyok, annyiféleképp írhatok.

Ahány verset megírok,
annyi ember vagyok.

Ahány verset olvasok,
annyi ember vagyok.

Ahány ember vagyok,
annyiszor egy.

Az új vers út még újabbak
felé, a vers út saját
magam újra cserélése
felé.

Van, aki az autóját cseréli
évente, más az énjét
naponta. Én a mását
másodpercenként.
Meglelem vagy elveszít?

Olyan fárasztó ez,
ahogy az ember próbálja
ugyanazt a végtelen
verset írni, de kiszakít
belőle darabokat, mint
édesanyám a perecformával
az asztalnyi tésztából.

Olyan fárasztó ez,
ahogy az ember próbálja
ugyanazt a végtelen
verset olvasni, kiszakít
belőle darabokat, mint
percforma a pillanatokat
édesanyám idejéből.

A vers út a végtelenbe,
csak a túlsó végén
lehet föllépni rá.
Itt vezet el a város fölött,
mint a viadukt.
Itt visz el a város alatt,
mint a gyorsvasút
alagútja. Itt vágja
ketté a várost,
mint a Duna.

Aki hídról a vízbe néz,
verset olvas.
Aki verset olvas,
a végtelen
fickándozó halait figyeli.

A versolvasás gyónás önmagunknak.
Vagy az egyik halnak,
mielőtt visszadobjuk
a vízbe.

„A zsidó »zseni« legföljebb szent. A legnagyobb zsidó gondolkodó is legföljebb tehetséges. (Pl. én.)”

*Ludwig Wittgenstein: Észrevételek 1931
Kertész Imre fordítása*

A sváb „zseni” legföljebb
módos. A legnagyobb sváb
gazdálkodónak is legföljebb
földjei vannak. (Nekem telkem van.)

A zsidó „zseni” legföljebb
szent. Wittgenstein megjövendölte
Simone Weilt, Edith Steint.
Persze miből gondolta, hogy a szent,
kevesebb, mint a zseni?
Zseni bárki lehet, ha lemond
egy élet minden lehetséges
butaságáról, de szent csak
az, aki mindenről lemond,
még a lemondásról is.
A legnagyobb zsidó szent
keresztény.

A német „zseni” legföljebb
álszent. A legnagyobb német
gondolkodó is legföljebb
földúton vág neki a nyelv határának.
Elfogultságában nem
tudja megkülönböztetni
önmagát a nyelvtől, a határt
a horizonttól.

A magyar „zseni” legföljebb
példakép. A legnagyobb
magyar gondolkodó is legföljebb
borász vagy katona.
Katona bárki lehet,
de a borásznak birtoka
kell legyen. A zseninek minden
tulajdonról le kell
mondania, a szentnek mindent
magára kell vennie.

Genezis. Újabb változat

Uram, te láttad, mi volt mielőtt
megteremtetted az eget, a földet,
s amiként azt pusztának tetted
és mélységek feletti sötétnek,
még mielőtt szóltál, világosság
legyen. Majd az is lett. Ahogyan
felderítetted a világosságot,
elválasztottad a sötétől,
nappal lett és éjszaka, kibomlott
a reggel, az első nap létre jött.
Uram, láttad a második napot?
Hogyan húztál szilárd boltozatot
a vizek közepére, elzárva
a boltozat feletti s alatti
vizeket, s adtad a boltozatnak
az ég nevet. S amikor az eszméd
földdé vált és a nyers föld zöld
növényeivé és óceánná?
Harmadik napi elved is meglett,
megelőzve a negyediket.
Az égitesteket, ünnepeket,
az éveket és a történetet.
A nagy világítót, uralkodják
a nappalok sora felett. A kicsit,
az éjszaka urának, s azután
az éjszakába belehelyezted
a csillagrendeket. A megáldott,
termékeny, a vizet, a levegőt,
a földet gyorsan benépesítő
élőlényeket. Láttad, amikor
megteremtetted képmásodat,
embert, nőnek a nő-, férfinak

a férfitestet. Megnézted, hogy ők
látják-e mindazt, mit az uralmuk
alá rendeltél, magot, gyümölcsöt,
a vadat, hogy táplálékuk legyen.
Uram, mielőtt bevégeződött,
vége előtt a hetedik napnak,
ismerted és ügyelted művedet.
Csikorogtak a fogaskerekek
közé hullott fiatal porszemek.
És láttad mindazt, ami a teremtés
utánra maradt. Mégis megtetted.

Sinkó István: For Mozart, 2021

Amikor eltűnt a házunk

Elszorult a torkom, amikor az egyenletesen fékező, állomásra begördülő vonat ablakából megláttam a peronon ácsorogni anyát és Flórit, az öcsémet. Hirtelesen áradt szét bennem a felháborodott düh: miért kellett megint elém jönniük? Persze mindjárt csillapítani kezdtem magam; nem először csinálták, ha baj volt otthon. A környéket ellepte a téli délutánokra jellemző, puhafényű, éleket és háttárvonalakat egybemosó szürkesség. Fázósan húztam össze magamon a kabátom, amikor a vonatról lelépve arcul ütött a nullát nyaldosó hideg.

Kérdeznem sem kellett, anya tekintetében ott bujkált a válasz, nem is szóltam semmit, csak átöleltem őket, majd hármasban elindultunk az állomáson túlra, a buszmegállóhoz.

Bő óra múlva még mindig a 355-ös járaton, hátul az ötösben ülve zötykölődtünk hazafelé. Rajtunk és a sofőrön kívül egy lélek, annyi se maradt a buszon, egyre csak leszálltak, és a karácsonyi csomagjaikkal megpakolva belevesztek a hátsó lámpáktól vörösre festett kipufogófüsttel kevert ködbe. Flóri unalmában néha még integetett is nekik a hátsó ablakon keresztül, de nem figyeltek rá.

Már közel jártunk, az otthonunk előtti utolsó nagyobb megálló egy zsákutcás falu ingerszegény buszfordulója. Megint felesleges tíz perc ment el az életünkből, betértünk, hogy aztán senki ne szálljon se fel, se le. Nem mintha kifejezetten siettünk volna haza. Visszakanyarodva a főútra alig maradt valami a menetidőből. Körülöttünk egyre sűrűsödött az elnyújtott éjszakákba torkolló tétova félhomály, de azért az ablakon kifelé még egész messzire elláttam: az út mentén rohanó kopasz fák közt, a szántóföldeken túli erdős dombhátaig, amelyek peremén még egy árnyalatnyival átütőbben búcsúztak az alkony lágyabb fényei.

Az egyhangú motorzaj már-már ringatózássá oldotta az addig hevesebbnek tűnő rázkódásokat, de anya idióta gyári csengőhangja megakadályozta, hogy elbóbiskoljak. Apa reggeltől hívogatott engem is, de eszem ágában sem volt felvenni. Mióta a szünet előtti utolsó hétre eljöttem hazulról, nem álltam szóba vele. Végül anya csak felvette, ki is hangosította, mert nem volt más a közelben, és egyébként is idegesítő szokása – ha kell, ha nem.

Apa egyik semmirekellő, alkoholista cimborájára, a sánta Miskára néhány napja törték rá az ajtót. A tévé előtt érte a vég, a szemei kikerekedtek, a nyelve kilógott és lila volt már. Legalábbis így újságolta. Ő volt az, aki a nappalink közepén feküdt a legutóbb.

Még az őszi szünet előtti ZH-hét közepén váratlanul megjelentek anyáék a kolégium portáján. Egyszerre három dolgozatra akartam készülni aznap éjjel, gondolhatod! Még szerencse, hogy a szobatársam azon a héten már be sem jött, és hogy csipáz engem a portás, meg hogy egyszer a kocsmában említettem neki, mi minden megy nálunk otthon. Anya persze azt mondta, azért jöttek, hogy kicsit szétnézhessenek a fővárosban, és keresnek valamilyen szállást, de nem kellett. Aztán vasárnap este, ahogy hazaértünk, ott feküdt a Miska. Anyával a hóna alá nyúltunk, hogy útjára indítsuk. Közben vettük észre: alighanem a saját húgyában úszott mindene. Addigra már könyékig olyanok voltunk mi is, és a szőnyeg is tocsogott a lépteink alatt. Legalább megértettük, mi volt az az átható és szúrós szag, ami beléptünkör megcsapott. Anya arc kifejezése láttán először azt hittem, behányt a saját szájába, de mindjárt utána egészen visszafogottan kezdte a válogatott szitkokat a fogai közt kipréselni, biztosan azért, mert mégiscsak vendég volt a háznál. Pedig ez a Miska – utána már csak hugyos Miskának hívtuk, de ha tényleg dobbantott szerencsétlen, fátylat rá – azt sem tudta, hol van.

Legalább a túlpartra érve nem unatkozott, napestig ment neki a tévé, nevetett apa a telefonból recsegősebbre torzított hangján.

A szemem forgatva nyergeltem át egy sorral előbbre, az ablak melletti ülésébe, fejemre húzva még a kapucnim is, és a párás, hideg ablakhoz tapasztottam a homlokom. A halálhírt illető tudósítás után következett a jól ismert nóta. Mindenki hibás, csak apa nem, de nem fogja hagyni magát. A cégben megvolt már réges-régen a terv, hogyan távolítsák el, az ember is megvolt a helyére, az elődje fia. Mindenki ellene dolgozott. Kicseszésből fújatták meg, aztán még azt is ráfogták, hogy agresszívan viselkedett...

Jó, hogy az üveget nem adták a kezébe, a piát nem spriccelték le a torkán. Ezer-szer hallottuk már, mégis újra és újra elmondja, mintha lenne értelme éppen nekünk bizonygatnia, hogy ő az áldozat. Szerintem nem maradt adósuk. Miután kirúgták, hetekig százas szögeket operáltak ki a hámozásra előkészített leháncsolt rönkfákból. Egy idő után senki sem mert hozzányúlni a készlethez, leállt a termelés. Az hagyján, hogy a furnér elszakadt, hatalmas rönkök mehettek tűzifának, de még a gerenda nagyságú hámozópenge is állandóan kicsorbult. Aztán bevezették az aknakeresést: majd' egy hónapig minden egyes rönköt fémdetektorral vizsgáltak át, mert a tettes nyomát már bottal üthették. A nyersanyag, a leállás, meg a javítás árát egy idő után elkezdték azoknak a fizetéséből levonni, akik műszakja alatt újabb szögeket akasztottak a késnek.

Mivel volt fizetett ideje munkakeresésre, egyéb teendő híján napi szinten csillogó szemmel várta a cégből érkező híreket, de a városba bemenni nem mert. Megint azt ecsetelte, hogy mennyire hülyék. Ha nem rúgják ki, már az első nap javasolja a fémdetektoros megoldást. Anya meg Flóri meg csak hümmögött és bólogatott.

Az utolsó útszakasz a falunk előtt olyan volt, mint a hullámvasút, fel-le és fel-le. Kétoldalt a hóval borított útmenti fák a fejünk felett alagutat formáz-

va érték össze. A sötétte érett szürkeségben egyre inkább csak a fehér részek verték vissza a busz távolba világító reflektorait, de túlságosan hátul ültünk ahhoz, hogy rendesen kilássunk elől. A motorzaj andalító duruzsolásában, mint egy melegvizes medencében, akárha egyre mélyebbre merültem volna, egyre távolabbról hallatszott a kihangosított készülék éles recsegése. Ismét az ablakon túli világ felé fordultam. Jó ideje, hogy egy hatalmas, szalmabálákból halmozott rakás terpeszkedett a dimbes-dombos hullámvasút utolsó szakaszán, jobbra, az útmenti fákon túl, a szántóföld szélén. Már a körvonalait is alig tudtam kivenni, de úgylis megint arra gondoltam, milyen jó volna, ha egy ajtónyit meg a közepét kiszednék, és ez lenne a házunk. Kiköltöznénk hárman, ide, a falun kívülre, ahol nem zavarna senki. Milyen jó is volna nekünk ez a szalmaház, ami ugyan ázik, de olyan sűrűre van préselve, hogy csak az első néhány centi veszi fel a nedvességet. Az aztán hamar kiszárad a szélről, és nincs is minek rohadnia, mert a szalma növényi csontváz. Ezt nagypapa magyarázta, még amikor kicsi voltam, és azt hittem, átáznak a bálák. Milyen jó lenne, ha ők is odaköltöznének hozzánk a nagymamával a szalmaházunkba. Csak ahhoz, hogy beleköltözhessünk, ki kellene szedni a közepét, és borulna az egész, mint a tetriszben. Nagymama és a nagypapa meg már a föld alatt pihen.

A hozzánk közel eső buszmegállóban, lekászálódva a 355-ös járatról, a hidegtől megborzongva igazgattuk magunkon a sálát, kabátot meg a sapkát. Jólesett a hűvös, friss levegő, de mire teleszívhattam volna vele a tüdőt, már a távozó busz kormos, olajos kipufogófüstjével keveredett. Az induláskor még félig latyakos hómaradványok mostanra keményre fagytak, pedig annyira nem volt hideg, mínusz egy vagy kettő.

Ahelyett, hogy egyenest az utcánk felé fordultunk volna, ami két saroknyira volt a buszmegállótól, anya az ellenkező irányba indult. Flóri értetlenül nézett rám, de csak egy szemvillanásig, aztán birkaként követte. Viszont azt észrevehette anya, hogy nem hallani a lépteim a háta mögött.

Sétálunk még egy kicsit, mielőtt hazamennénk. Kerülünk egyet a patakpartján, megnézzük, mekkora a sodrás, mondta szelíden, Flórirra kacsintva a végén.

Persze az első pillanattól kezdve tudtam, hogy mit tervez, abban viszont nem voltam biztos, hogy ennek a taktikának van bármilyen értelme. Nem felülről akarta megközelíteni a házunk, hanem az utca aljától. Jobban látszott onnan az udvar, a bejárat. Hiába jöttünk letről, onnan tudtuk tisztábban felmérni, mire készülhetünk. A fentről érkezőket a házban tartózkodónak adódott alkalma hamarabb észlelni. Szóval ezt mind értettem. Valójában csak amiatt torpantam meg, mert nem voltam biztos abban, hogy ez a végkifejletet illetően változtathat-e bármin. Mert mi lesz, ha nyitva a kapu és az ablak, ha ég az összes villany, és a hangfalakat majd' beszakítva bömböl a rádió? Akkor talán tovasétálunk?

Belátva, hogy a helyzeten sem a manőverezés, sem az én kifakadásom nem javíthat, a fejem lehajtva indultam utánuk. Ezen felbuzdulva anya nem csak egy saroknyit került a patak felé, hanem mindjárt kettőt. Pontosan értettem, hogy a

busz beérkezéséhez képest akarta minél jobban elodázni hazaérkezésünk, hátha addigra a vihar is elül. A főút mentén még a járdán baktattunk, mert nagyjából el lett tolva a hó. Ami maradt, szépen ráfagyott, de le is lett szórva, ahol meg csillogott, oda nem léptem – nem volt életveszélyes. Néhány autó suhant el mellettünk, mire elértük a falu utolsó utcáját. Én hátrébb lépkedtem végig, míg anya Flórival kezén fogva vonult előttem. Az utolsó sarkon megtorpantak, mintha anya azon vacillált volna, jó döntés-e most balra fordulni. Végül is, ha egyenesen megyünk tovább, száz métert sem kell haladni, és magunk mögött hagyjuk az egészséget. Egyenesen bele a sötétségbe. Persze aztán balra fordultunk.

A párhuzamos utcán lefele óvatos léptekkel haladtunk, mint aki nem tudja biztosan, hová megy. Az út lejtett, de egész tisztességesen le volt szóva. Nem kellett attól tartani, hogy seggre ülünk. Senki nem járt odakint, csak a hosszú és keskeny kéménykürtőkben füttyült a szél, mintha valami túlvilági orgonajáték nyitányát komponálná. A kapuk mögött összezsúfolt sötétségben megbújva kutyák kórusa csatlakozott be acsarkodva, mintegy jelezvén, hogy ez nem a mi utcánk. A patak völgyébe leérve balra fordultunk, egyre keményedő gombóccal a torkunkban, mert már mindannyian éreztük, hogy ez a kis időhúzó séta csupán elodázta a várható műsort.

Megint balra fordultunk, az már a mi utcánk volt. Egyenesen felfelé, a közepén ott a házunk. Csak mentünk és mentünk. Jobb kézről már ott hunyorgott a szomszéd ház, amiben sokáig nem lakott senki, aztán meg egy másik, de nem a miénk. Nem ugratlak! Mentünk tovább, de már kezdett gyanús lenni. Eltévesztettük? Talán annyira megszoktuk a fényárban úszó portát, a nyitott kaput és ajtót, a hangosbemondóként üvöltő rádiót, hogy mindezek nélkül észre sem vettük a saját házunkat?

Az utca tetején kiértünk a főútra, és megütközve néztünk egymásra. Talán figyelmeztető jel lehetett, hogy így elsuhantunk, de nem volt idő jobban fontolóra venni, mert Flóri öcsém siránkozva húzogatta anya kabátjának az ujját, hogy ő már úgy fázik, majd' megfagy. Így hát szó nélkül fordultunk vissza, csikorgott a léptünk alatt a jegesre dermedt latyak és a sóval kevert zúzalék. Hunyorogva fúrta bele a tekintetem a lámpák alatti fényszigetekkel kicsipkézett, rezzenéstelen utcába.

Valaki megint gumiabronccsal fűthetett be, morogtam fintorogva, amikor a házak kéményeiből áradó, köddel kevert füstöt egy rosszindulatú légáramlat lenyomta az arcunkba. Lefelé menet már jobban figyeltünk, de mielőtt még pánikba eshettünk volna, már az utca alján voltunk. Az otthonunk meg sehol. Anya tanácstalanul meredt rám, majd akaratlanul is a zsebében kezdett kotorászni a mobilja után. Egyből tudtam, hogy kit akar hívni, de ugyanabban a pillanatban zajt hallottunk, valahonnan a hátunk mögül, az utcánk belsejéből. Egy idősebb fazon húzogatta be a kukákat, két ház előtt is. Ahogy a fénybe ért, láttuk, hogy egy jókora kockás köntösbe burkolózott öreg, a lábán előtt zárt műanyag papucs.

Gyertek, gyerekek, súgta hirtelen anya, majd Flóri kezét elengedve, amennyire csak a sikamlós, csikorgós talaj engedte, nekiiramodott. Mi meg utána.

Jó estét, hahó, jó es-tét, kiabálta, mert miután az öreg a helyére húzta mindkét kukát, visszatért a házba – feltételezhetően a sajátjába. Éppen akkor csukta be az ajtót, hogy odaértünk, és ugyanazzal a mozdulattal a kinti villanyt is ránk oltotta. Anya, mivel az elfúló kiáltásai a semmibe vesztek, a kapuhoz ugrott, és többször is megnyomta a csengőt.

Jövök már, tán a házuk ég? – nyílt az ajtó, és megjelent a feje búbján és homlokán kopaszodó, körszakállas ősz öregember. Emlékeztetett valakire a gömbölyded arc és vizenyős kék szempár, de abban is biztos voltam, hogy nem ő a szomszédunk. Viszont az egész jelenet, ahogy világosságot csinált a bejáratban, és megjelent az ajtóban, biztos voltam benne, hogy megtörtént már.

Anya sietve bemutatkozott, mire az öreg is morgott valamilyen Kapi Istvánt vagy Kapisztránt, nem értettem pontosan. Azzal a lendülettel folytatta is volna anya, de egy szemvillanásnyira megtorpant, és abban a pillanatban bennem is felderengett, mi a baja: mégis miként szeretnénk segítséget kérni azzal kapcsolatban egy idősödő krapektől, hogy szőrén szálán eltűnt a házuk?

Végül okosan megkerülve a kérdést, anya arról érdeklődött, hogy lakik-e ebben az utcában egy házaspár egy nagylánnyal, aki már a Műegyetemre jár, és egy általános iskolás kisseráccal.

Ugyanis, mi az ő házukat keressük, csak ebben a fagyos ködben sehogy sem találjuk.

Közben az ősz öregember patkó alakban megmaradt haját simogatva közelebb lépett hozzánk, majd gyanakvó arckifejezéssel összehúzta magán köntösét. Én egy lépéssel hátrébb álltam, de Flóri előbújt anya háta mögül, valószínűleg a kíváncsisága legyőzte a félelmét és zavarodottságát.

Az öreg vizslatott egy ideig minket, egyikünk arcáról a másikunkéra ugrott átható kék szeme, és egy röpke pillanatig fel is csillant, felvillanyozódtak a vonásai, mint akinek eszébe jut a keresztretjtvény utolsó szava – mintha ránkismert volna. Ugyanazzal a hévvel kihunytt a szemében a szikra, és tekintete előbb zavartra, majd közömbösre váltott. Hümmögött, gondolkodott, körszakállát vakargatta az állán.

Igen, rémlik az a család, szólalt meg végül.

Elég zűrösek voltak, tudják. Akkoriban költöztem ide, a kisfiú meg beírást és rossz jegyeket hozott haza. A fene tudja, miért, de néhányan az osztálytársai közül egészen a kapuig kísérték. Talán annyira féltek, hogy kiporolják a nadrágját? A fene tudja, hisz mondom...

No, de az apja sem maradt adósa. Leültette a kapun belülre készített forgószék-re a gyereket azzal, hogy nyiratkozás lesz, ahogy szokták, de a szerencsétlen még előtte megmutatta neki az ellenőrzőjét. Talán túl akart lenni rajta, és bízott benne, hogy ha nem történik semmi, az osztálytársai is hazamennek. Közben azok az út túloldaláról, a szilvafák mögül lestek. De az őszinteség csak olaj volt a tűzre, mint

később kiderült. Az a vadbarom az ellenőrző láttán lenyomta a srácot a székbe, és se szó se beszéd, nyírni kezdte szerencsétlent. Ha jól sejtem, nem úgy, ahogy megbeszélték, mert az pillanatokon belül olyan kopasz lett, mint az én fejem búbja, ni! Az iskolatársai megdöbbenően nézték a jelenetet, majd az egyik, aki már fél lábbal előbújt, ordítani kezdett, hogy Lóri, meneküljél, mert az apád kopaszra nyír. Na, erre már én is kijöttem az útra, hogy lássam, mi lesz a vége. Nem tudom, részeg volt-e az az ember, vagy eleve bolond, de fél kézzel a gyereket tartotta a válltövéénél, belepréselve szerencsétlent a székbe, a másik kezével meg tarvágást eszközölt a dús fekete loboncán. Amikor elől is az arcába kezdtek hullani a tömött hajcsomók, szegény gyerek is rádöbben, hogy az osztálytársa nem ugratja, apja merénylete nem tréfa. Kínjában visítani kezdett, mire a többi gyerek az útszéli köveket megragadva egy emberként kezdte dobálni az apát. Az eredmény az lett, hogy a kapun kirohanva végigkergette őket az utcán; valahol joggal, mert az egyik kő éppen a srácot, talán Lóránt volt a keresztnéve... No, hát a sors fintora, hogy telibe találták, és szépen felszakadt neki az orra alatt, a szája felett. Még jó, hogy a fogát nem verték ki! Persze volt ettől cifrább is, ha látták volna, hányszor kergette el hazulról a nagylányát az a pasas, bezzeg azt sem kellett féltetni.

Másnap meg mintacsaládként végezték a portán a kertimunkát, de a férfit jól megfigyeltem, egy kapavágást, annyit nem csinált, csak dirigált. Voltak jobb napok is, amikor egészen normális családnak tűntek... Előre ültek a templomban... Sosem tudtam, éppen hányadán állnak. No, de hagyjuk... tán őket keresik?

Nem, biztos, hogy nem őket, válaszolta anya leplezett izgatottsággal Flóri szájára tapasztva egyik kezét, aki szemmel láthatóan mondani akart valamit, miközben az orra alatt babrált. Én elsősorban talán amiatt éreztem abszolút megsemmisülten magam, hogy mindezt ennyire könnyedén fel tudta idézni valaki, akinek húsbavágó része nem volt benne, mintha csak egy vicces történetet mesélne, még jó, hogy a végén nem kacagott egy jóízűt, tőlünk is elvárva, hogy a hasunkat fogva görnyedjünk rajta.

Egy másik alkalommal, brrrr, de hideg van hallják, de ezt még gyorsan elmondom, amúgy is idevág. Szóval télvíz idején jártunk, és valahogy megszimatolta az az állat, hogy a felesége válni készül, a gyerekek meg nyilván a pokolba kívánták az apjukat, tehát idő kérdése volt csak, hogy teljesen egyedül marad. A munkahelyéről is kitették, de az egy külön fejezet. Na, hallják, amíg ezek elvoltak a városban, munkában és iskolában, fogta és leszerelte az összes nyílászárót. Naná, hogy őt nem zavarta, reggeltől fűtötte a szesz. Estére minden villany égett, és a rádió is úgy ordított, hogy az egész szomszédság élvezhette. El nem hiszik, de éppen a katolikus szentmise szólt azon a hullámhosszon, no de úgy, hogy még a két házzal odébb is áldozhattak volna. Na, ezek hárman hazaértek, és sóbálvánnyá válva álltak az utcán. Jól megvilágította az üresen tátongó ablakkereteken kizúduló fényár az arcukra fagyott néma felindultságot. Addigra már odabent is mínuszba szakadhatott a hőérzet, bár a nyakamat a tőkére, hogy az egész mutatvány közben a gázcirkó termosztátja véletlenül sem lett lekapcsolva, végig teljes gőzzel fűtötte

az utcát, hehe! Már megfordult a fejemben, hogy lesz, ami lesz, inkább behívom őket magamhoz, legalább amíg felmelegszenek, és eldöntik, mi legyen, de mire a kapukilincshez nyúltam volna, már felszívódtak. Többet nem is láttam őket. Maradt a ház, az egyetlen lakóval, reggelre az ablakok és az ajtók is visszakerültek a helyükre, de azok hárman soha nem tértek vissza. Ami mozdítható volt, azt egy pár ezerért vitték is a furgonos cigányok, hehe – tudják a fémhulladék-felvásárlók. Aztán a férfi is eltűnt, a háznak meg azóta betörték egy-két ablakát, beszakadt a teteje. Hosszú ideje lakatlan. Szóval... ha őket, keresik, hiába.

Nem! Biztosan nem őket, elnézést kérek, hogy feleslegesen raboltuk az idejét, válaszolta anya Flóri keze után kapva, aki szemmel láthatólag megint mondanivalót akart valamit, de mielőtt még megtehetné volna, hátraarcba lett penderítve. Megindultunk hát rohamos tempóban ismét lefelé, ha sejtelmem nem csalt, cél nélkül, csak onnan el.

Várjanak csak... nem maguk? Álljanak meg! Eszembe jutott még valami... Hahó! – ahogy hátranéztem, még láttam, hogy néhány lépést is tett utánunk papucsban és köntösben az öreg, de aztán lemondóan legyintett. Anya csak az utca alsó sarkán lassított, zaklatottan zihált, azt hiszem nem csak a nagy sietség végett. Tanácsatosan nézett balra, a kátyúkkal teli, félig zúzottkő, félig a földutas bekötőutcára, majd jobbra, amerről jöttünk. Ott is több volt a tetején megfagyott sárszínű hólével telt kátyú, mint az ép burkolat. Végül, pillanatnyi tétovázásán felülkerekedve balra indult, a földutacska szélén lerakott keskeny járdán.

Anyu, miért kellett azt mondani a bácsinak? – jutott végre szóhoz Flóri, amint elindultunk libasorban a sötét utca szélén: elől anya, mögötte kézen fogva az öcsém és én.

A bácsi nem tudta, hol a házunk, jött a felelet erőltetett szelídséggel; közben anya majd' seggre ült, ahogy az egyik düledező fakerítésre felfutott indás bozót-kupacot próbálta kikerülni, és kénytelen volt magassarkú téli csizmájában lelépni a keskeny járdáról, egyenesen bele egy jégvártyás pocsolyába. Bosszankodva törte meg a lendületét egy fél pillanatra, hogy felmérje, mennyire lett koszos a cipője. Nem sok mindent láthatott, mert abban a sötét bekötőutcában egyetlen lámpa működött, azt is teljesen körbenőtte a gaz, inkább hasonlított egy félszemű kígyőszörnyre, ami a tövében lévő omladozó és kívül-belül gízgazzal belepett romos házból siklik elő.

Hiszen nem is kérdezted tőle... És... miért nem hagytad, hogy megszólaljak? – próbálkozott egy fokkal óvatosabban Flóri, aki hamar megtanulta megérezni, mikor számítanak nemkívánatosnak a kérdései, észrevételei.

Flórikám, hányszor mondtam már, hogy a gyerekek nem beszélnek bele a felnőttek dolgába. Egyébként is, az a bácsi bolondokat beszélt, kár volt szóba állni vele, válaszolta anya, aki a következő sarokra érve ismét bizonytalanul nézett jobbra és balra, mintha benne lett volna a pakliban, hogy a falu eresztékei meglazultak, tágult a tér, és a mi utcánk eggyel odébb tolódott. Persze nem, balkézre ugyanaz az üres és sötét zsákutca tátongott, aminek a végén egy megvilágítatlan,

keskeny lépcsőn vissza lehetett kapaszkodni a főútra. Egyenesen a templom és a falu központja felé tudtunk volna tovább haladni, de a házunk nem arra volt.

Menjünk vissza, és keressük meg a házat, szólaltam meg végül én is. Az öreg már biztosan beackolta magát, és el is felejtette, miket beszélt.

Te még mindig azon kattogsz? – csattant az élében színlelt meglepettséggel anyja hangja.

Én már nem is emlékszem, mit mondott, tette még hozzá, mire én megvontam a vállam, mert nem arra vonatkozott a mondandóm, amire rágörcsölt. Azt hittem, ezzel elaltathatom egy kicsit Flóri kíváncsiságát, de a másik irányba épp az csapódott le, hogy pontosan tudom, miről beszélt az öreg. Közben lassan, de biztosan, egyre sűrűsödve hullani kezdett a hó. A falu központja felől tompa harangzúgást sodort a fel-feltámadó szél, hét órára harangoztak. Anya jobbra fordult, a karácsonyi fényekkel kivilágított kocsmát nézte az ajkába harapva, aztán döntött. A főút felé kerülve a sötét lépcsőn fel. Ismét végigmasíroztunk az utcánkon a tetejétől az aljáig, de a házunk nem volt sehol, és mozgást se tapasztaltunk. Kihalt volt minden.

Jól van, gyerekek, ha így, hát így! Tudom, mit csinálunk, szólalt meg végre anyja az idegességtől vagy talán a kétségbeesettségtől remegő hangon. Itt a kulcsaim, belepróbáljuk az összes zárba, és ahova passzol, ott alszunk, aztán majd holnap meglátjuk. Sorra szedtük a házakat, illetve kerítéskapukat az utca jobb felén, úgy, hogy azért ne csapjunk nagy zajt. A leheletnyi hórétég elnyelte lépteink zaját, ellepte az utcát, megkapaszkodott a kerítéseken és fákön. Flóri képtelen volt megállni, hogy hógolyógyűrásba ne kezdjen, miközben anyja a kulcsokkal babrált egy-egy kapunál megállva, de ahhoz még nem hullott elég. Középtájt aztán az egyik rozoga kapu zárába belepasszolt a kulcs. Anya is meglepődött, lélegzetvisz szafojtva vártunk két oldalról mellette, ő meg tartott néhány szemvillanásnyi hatásszünetet. A kerítésen belül álmosan pislogtak a ház sötét ablakai, nem volt sem ismerős, sem otthonos, de ha anyja kulcsai nyitják a kaput és a bejárati ajtót, csakis a mi házunk lehet.

A kulcs engedelmesen elfordult jobbra, és már éppen megkönnyebült sóhajként készült a visszatartott levegő távozni a tüdőnkéből, mikor félúton elakadt, mielőtt még a zár kattanhatott volna, és bennünk is bentragadt a szusz. Anya próbálta volna megmozgatni, de beszorult, nem fordult már se oda, se vissza.

A szentség, szisszent fel, mikor annak rendje-módja szerint beletörte a kulcsot a zárba. A feje a kezében maradt, a csonka vége meg a zárban. Hátralépett egyet, mély levegőt vett, majd Flóri sapkával, kapucnival védett fülére tapasztotta a kezét, és válogatott szitkokat szűrt át a fogsorán, arra azért vigyázva, hogy más ne nagyon hallja. Azzal a lendülettel megragadta az értetlenül pislogó öcsém kezét, és meg sem álltunk a Csarnavölgyi sörözőig, amivel az előbb is szemezett. Flórinál már félúton, az egyszermű kígyószörny mellett a küszöbön volt, hogy eltörik a mécses, de a hirtelen felemlegetett forrócsokival sikerült anyának visszatuszkolni bele a sírhatnékot. Ugyan én egy szót sem szóltam, de amikor elkapta

rosszalló pillantásom, mentegetőzve tette hozzá, hogy legalább iszunk valamit, ami felmelegít, és hátha ez a fránya hóvihár is lecseng. Valóban, már csipdesték az arcunk a szél hátán barátságtalanul nekünk rontó hópihék, és mire a kocsmá ajtajába értünk, rendes adag havat poroltunk le egymásról és vertünk le a cipőnkről.

Odabent kellemes meleg fogadott, vidáman táncoltak a lángnyelvek a jól meg-
rakott zárt kandallóban. Rongyosra járatott, mégis barátságos hangulatot keltő
karácsonyi dallam szólt, forralt bor illata áradt a pult mögül, de a csaposon és
rajtunk kívül szemmel láthatóan mindenki más otthon maradt. A kedves arcú
göndör srác ismerősnek tűnt, de nem ugrott be, honnan. Miután kihámoztuk
magunkat a kabátból, anya csak intett, hogy üljek le Flórical a sarokba, az egyik
asztallal és két paddal berendezett rekeszbe. Még éppen elcsíptem, ahogy először
súg valamit a kocsmáros srácnak, és az ujját a szája elé teszi, majd fennhangon
forró teát és két forrócsokit rendel.

Az öcsém velem szemben huppant le a padra, és okos szemével fürkészt. Ta-
lán nem is tudatosan, de valamilyen támpontot vagy fogódzkodót keresett.
Kényszeredetten mosolyogtam rá. A kollégiumba költözésem óta alig láttam, és
az időközben felgyülemlett távolság mintha hirtelen odatelepedett volna közénk.
Talán csak érezte, de érteni nem értette, mégis fáradhatatlanul mosolygott, aztán
pofákat vágott, vicsorgott, felvillant az orra alatti heg. Egészen addig grimaszolt,
amíg őszintén el nem nevettem magam. Erre ő is felnyerített, még a lábával is
dobogott az asztal alatt, én meg kicsit felengedve, már-már szórakozottan tekin-
tettem körbe, néhány társasjátékdobozt megpillantva az ablakpárkányban.

Kártyázunk? – kérdeztem a pakli után nyúlva.

Ha nem félsz, hogy elverlek.

Mindketten öt lappal kezdtük a Fáraót. Korábban Flórical mindig követelte a töb-
biektől, hogy kaphasson pluszba néhány lapnyi előnyt. Most talán eszébe sem
jutott.

Mennyi idő eltelt, mióta utoljára játszottunk! Közben anya is megérkezett a cso-
kis-ostyás szívószállal megtoldott tejszínhabos forrócsokival, majd mielőtt még
visszament volna, odasúgta nekem, hogy ha valami erősebbet is kérek, menjek a
pulthoz. Egy szemrehányó pillantást vetettem csak rá, mire erőltetetten felnevet-
ve legyintett: hiszen csak viccelek, ne legyél már olyan rémesen komoly!

Noha kettesben ritkán izgalmasak a kártyapartik, akkor az öcsémrel elég de-
rekasan beleéltük magunkat, és meglepően jól játszott, vagy szerencsés lapjárást
fogott ki, ezt már nem tudom. A végére egy-egy lappal a kézben néztünk far-
kasszemet egymással, és egyszer sem tette fel a nála korábban mindig beakadó
lemezt: hogy nem ér, mert neki több lappal kellett volna kezdeni, vagy nekem
kevesebbrel. Közben fél szemmel anyát is figyeltem, a pultnál álldogált a csapos
sráccal nevetgélve, a teája meg nem fogyott, egyre csak kavargatta, pedig már rég
kihűlhetett. Közben néhányszor cigarettázni is kivonultak a bejárat elé.

Nem is emlékszem, végül ki nyert, ő, én, vagy én nyertem volna, de szándé-
kosan hagytam őt, esetleg meghosszabbítottuk a partit, mert szemmel láthatóvá

vált, hogy anya még nem áll készen az indulásra. Talán Flóri elbóbiskolt, mire a végére érhattünk volna, és a sarokba bevaccolva magamat, a padon felhúzza a lábam, hátamat a falnak vetve, én is.

Néhány szemvillanásig tarthatott csak a kellemes bizsergés, talán éppen csak addig, amíg lehunytam a szemem. A következő pillanatban már mintha egy durva, jéggé fagyott kéz cirógatta volna végig a tarkóm és a hátam. A hálósobánk félhomályában álltunk mindhárman, mint a faszentek, mozdulatlanságba feledkezve, csak a szívünk kalapált. Éppen abba a sarokba kerültem, ahonnan jól ráláttam anyára és Flórirra. Csak a szemem sikerült mozdítani, se a nyakam, se a törzsem, se a lábam nem engedelmeskedett, de, talán, ha engednek, sem mozdulok azonnal. A konyhából behallatszott a bömbölő rádióműsor, annyit értettem az elején, hogy vendég a háznál – gyerekekről felnőtteknek, aztán súgott, sistergett, és ki-vehetetlen alapzajjá torzult az egész. Mindenfelé halmokban a mosatlan ruhák, a fehér szőnyegek már rég ki lettek dobva, csak az ujjnyi koszréteggel és gyanúsan ragacsos foltokkal tarkított fapadló maradt, amiről sokhelyütt felpattogott a barna festék. Az éjjeliszekrényen és a sublót tetején tányérok, lábasok és serpenyők. A nagymama mellett felsorakoztatott üres borosüvegek, festékesvödrökben szemét vagy barnás árnyalatú, vízben bomló ételmaradék, békanyálszerűen lebegő öklömnyi szigetekkel a tetején. A vödrök felett szétterjedt beázásfoltok közepéből a plafon el-el eresztett egy cseppnyit, mintha csak arra szeretne emlékeztetni, miért is kerültek eredetileg ide. És az a fojtóan mindent átható, savanykás és dohos levegő, ami szellőztetésnek még csak híreről sem hallott...

A régi, felnyitható franciaágy bal felén már matrac sem volt, a tartólécek mind egy szálra ketté törve, jobboldalt olyan mocskos fekhely, hogy ha valaki a konténerben éjszakázna, tisztábban kelne.

Kiskoromban, amikor még a tiszta szobába lépve az volt az első dolgom, hogy felszökkenjek az ágyra, aztán ugráljak rajta, egy hatalmas tigris készült lemászni az ágytakaróról, ami rajta volt napközben. Bármely felére fordíthattad, vagy a tigris volt sötét, és a háttér világos, vagy a tigris világos, és a háttér sötét. Egyébként nem szerettem, mert bökött. Anya sem, mert szerintem túl nagy volt ahhoz, hogy gyakran kimoshassa, és mindig dőlt belőle a por. Főleg, ha ugráltam is rajta. Talán már meg sincs azóta...

Az ablak alatt az egykori éles szélű, szárnyas bordákból összeillesztett radiátornak már csak hűlt helyén tátongott a kitöltetlen tér, a többivel együtt a rosszvasban végezte. A falból lógó csonka csövek céltalanul meredtek a semmibe. A szobát egy rozsdálló olajradiátor fűtötte, vezérlőpaneljének burkolata híján állandó félúton egy szerelés és a darabokra hullás közt. A csavaros szorítókkal lekötött színes, műanyag szigeteléses vezetékek érintkezési pontjait kormosra sült por lepte be. A jelenet jutott az eszembe róla egy filmből, amiben felnyitották egy ember koponyáját. Szív nélkül is lüktetett belőle az olajon, fémen és poron átsugárzó, fullasztó meleg.

A redőnyök szinte teljesen leengedve az utcára néző ablakokon, csak az egyik maradt résnyire felhúzva. Odakintről némi világosság szüremlett be a koszos függönyön át a barátságtalan szoba félhomályába. Jobbra, szemmagasságban, a fal melletti komódon egy lámpa meleg fénye próbált még néhány ellenpontot csempészni az egyenszürke derengésbe, fekete kalapszerű búrja viszont mintha visszaszívta volna az összes világosságot, alig menekült néhány sugár.

Még a nagymama lámpája, emlékszem, mindig arra gondoltam, hogy pont olyan, mint egy fekete kalapos asszonyság, aki szabadidejében temetésekre jár: nem is érdekli, kit temetnek, csupán a hangulat kedvéért, vagy valami másért. Csak a szobában szétterült langyos félvilág alapján tudtam, hogy a fekete lámpa nem elnyeli a fényt, hanem valamennyit áraszt is.

Kővé dermedten vártunk mindhárman. Egyre körvonalazódott bennem a sejtés, hogy a közelgő jelenet már lejátszódott a múltban, talán nem is egyszer. A gondolatmenet következő lépcsőfokán döbbsenem rá, hogy ez megint egy Szájas Jóska rémálom. Hiába vált csettintésre a napnál is világosabbá előttem, hogy álmodok, ha beleszakadok, sem tudtam hatást gyakorolni a forgatókönyvre. Pedig sikítani akartam, ordítani teli torokból, vagy legalább odasúgni anyának és Flórinak, hogy abban a pillanatban, ahogy reccsen az ajtó és kattán a zár, majd megjelenik Szájas Jóska, rontsunk rá összehangolva minden erőnket, és ott üssük, karmoljuk, harapjuk, ahol éjük, addig, amíg mozog. De nemhogy anyáék álombeli alakjaira nem tudtam hatni, a saját testem sem engedelmeskedett a szememet rángató izmokat leszámítva.

Szájas Jóska. Titeket nem ijesztgettek vele? Még kicsi voltam, amikor elkezdtek ezzel a Jóska-val riogatni, azt mondták a falu végén él: ha csak egy pisszenés hangzik is lefekvés után, jön Szájas Jóska, és eltátja a száját, ami akkora, mint egy bálnáé, és hmmm, bekap. De ne félj, csak akkor figyel fel rád, ha lefekvés után izegsz-mozogsz vagy viháncolsz, de feleselést sem szereti. Ha szép nyugodtan lapítasz a paplan alatt, elmegy az ágyad mellett, rád sem hederít, mert végtelenül vaksi, de jaj neked, ha zajt csapsz! Nektek tényleg nem mesélték? Élt a falu szélén egy Jóska, egészen az elemi végéig azt hittem, hogy ő az, de nem ő volt...

Nyílt a hálószoa ajtaja, reccsent a pánt, kattant a zárnyelv, és közben a szivattyú is zúgni kezdett a fürdőszobában. Belépett Szájas Jóska. Ahogy anya és Flóri tekintetével összetalálkozott az enyém, iszony és beletörődés keverékét láttam. Tudták, mi következik, de azt is, hogy ha nem mozdulnak, és csendben maradnak, talán nem lesz nagyobb baj. És megindult felénk a mosatlanhegyeket és szennyel teli vödröket kerülgetve, botladozott, tántorgott, hörgött, majd' orra esett. Mi pedig rezdüléstelenül vártuk, hogy vége legyen, nem is szóltunk, próbáltunk úgy tenni, mintha ott sem lennénk. Vaksi volt és lomha, de mióta bevette magát a házunkba, senki nem menekült előle. Várfalként felhúzva magunk köré a mozdulatlan némaságot, vártunk, hátha visszamegy oda, ahonnan jött, de nem volt olyan szerencsénk. Odabotorkált anyához, hang nélkül is láttam az arcán, hogy befelé teli torokból sikít, noha pontosan tudja, mi fog történni. Szájas Jóska,

akinek a rémmese szerint csak a rossz gyerekeket kellett volna üldöznie, akkorára tátotta a száját, mint egy bálna, és hamm.

Anya ugyanott állt, ahol addig, de már nem láttuk, benne volt a Jóska szájában, az kóstolgatta, nyalogatta, a nyelvével meg is forgatta, szuszogott közben, és talán egy parányit meg is rágta, mert korábban is sokszor látszott rajta a foga nyoma, de végül nem nyelte le, mert kibírta, nem szólt, nem is mozdult. Utána következett Flóri, aki pár lépésre állt csak, de pontosan tudta, hogy lehet a legkönnyebben megúszni. Szájas Jóska eltátotta a száját, nem akkorára, mint előbb, talán csak egy fél bálnányira, de azért így is úgy eltorzult a feje, majd' felhasadt az arcán a bőr, és Flóri tetőtől talpig eltűnt. Ízlelgette, fejtől lábujjig benyálazta, és forgatta a szájában, de meg se nyikkant, és nem is mozdult szerencsétlen öcsém, nem nyelte le egészben.

Egészen végig az ajtót néztem; nem azt az ajtót, ahol Jóska bejött, hanem a másikat, ami a nappaliba vezetett, de túloldalt egy szekrénysorral torlaszoltuk el, mert amikor utoljára átrendeztük a házat, azt mondtuk, felesleges lesz annyi ajtó.

Arra kijuthatnék, aztán ki a házból, ha sikerül, legalább a cipőmet meg a kabátomat felkapni, de ha nem, az sem baj, csak el innen, mert akkor a rémálomnak is vége kell szakadnia. Azzal, hogy anyával meg Flórral mi lesz, egyáltalán nem törődtem már, és utólag ez valamelyest megrémít. Szájas Jóskának viszont, úgy tűnt, hogy hígítania kellett a nyálát, mert úgy botorkált ki a szobából, ahogy jött, és az ajtócsapkodás alapján a fürdőszobán keresztül a konyhába ment. Egy tapodtat sem mozdultunk, pissenés se hallatszott egyik irányból sem, mert tudtuk, hogy bármelyik pillanatban visszatérhet. Mielőtt még a másik ajtó kilincse felé nyúlhattam volna, talán mielőtt még megfogalmazódott volna bennem a gondolat, anya már hevesen integetett a szemével, hogy eszembe ne jusson. És elkéstem a mozdulattal, megint ott termett Szájas Jóska a kivágódó ajtó küszöbén.

Ha én váltam a célpontjává, mindig az acélozta meg minden porcikám, hogy addig sem anyát vagy Flórit sanyargatta. Akkor azonban még ez a vigasz is önámításnak tetszett. Odatántorgott hozzám és... nem nehéz kitalálni. Akkorára tátotta a száját, mint egy bálna, én meg a szemem lehunyva, a fogam összeszorítva nagy levegőt vettem. Ízlelgetett, a csontjaim ropogtatta, a fogát próbálgatta rajtam, már majdnem behegedt, régi sebeket felszakítva. Tehetetlenségemben annyira elkecseredett düh ragadott magával, hogy ha még egy másodpercig túrnöm kell, talán felrobbanok, de legalább Jóska fejét is tőből leszakítom.

Végül nem nyelt le. Megint elfogyhatott a nyála, vagy én leplezhettem túlságosan is jól minden elkecseredett ellenérzésem, mert minden további nélkül levonult a színről. Nekem sem kellett több, anyára és Flórra már rá sem hederítve, a tájékozva felszínre törő életösztön és a megzabolázhatatlan düh sodort magával. Feltéptem a használaton kívüli ajtót, és olyan svunggal tártam szélesre, hogy az útjába állított olajos radiátort is elsöpörte, a vezetéke meggyengült köldökznórként szakadt el a tehetetlenül a padlóra dőlő nehéz fémtesttől. A szekrénysor

utam eltorlaszoló részének a nyakamat behúзва, a vállamat előre szegve ugrottam neki, de mintha csak ködfátyolon gázoltam volna át.

Azt azért meg kell hagyni, hogy az elemei térdmagasságban ketté voltak választva, és én csak a felső részét céloztam. Éktelen robajjal záporoztak a könyvek, tört az üveges ajtó mögé zárt kristály, és robbant a katódsugárcsőves tévé, de mindezt maga alá temette a lavina, amit megindítottam, és talán a hátam mögött is szertefoszlott a rossz emlékeket idéző szoba. Vissza sem néztem, a menekülési útvonal nyitva állt előttem. Felszökkentem a szekrény hátuljára, amit a zuhanás utolsó pillanatában a nappalink kisasztala tartott meg, de az én súlyom alatt összerogyott, így, mintegy szörfözve nyomultam előre a kijárat felé.

Már a bejárati ajtó kilincsén volt a kezem, amikor a konyhából döbbsenten kihorant apa. Még egészen jó formában, az álmaiban néha még most is így, ép emberként jelenik meg. Azt kérdezte, mi a baj, hova rohanok, mi volt ez a földindulás?

Megint itt van, feleltem elcsukló hangon, a Szájas Jóska, bejárákál a hálóba.

Egy pillanatig úgy tűnt, mintha apa nem is értené, miről beszélek, aztán kihunyt a szemében csillanó fény, amit réges-régen, gyerekkoromban szinte állandóan láttam, ha együtt nevettünk.

Most jövök a hálósobából, válaszolta száraz robothangon, nincs ott semmilyen Szájas Jóska. Menj szépen vissza, ha jót akarsz!

Több sem kellett, feltéptem a bejárati ajtónkat, és kapásból átlendültem a lépcső korlátján le a járdára. A kapu zárva volt, de lendületből ugrottam neki, mert tudtam, hol vannak a kapaszkodók, és a következő pillanatban elég magasból, de épségben landoltam a beállón. Aztán már csak futottam és futottam. Lefelé az utcán, meg nem állva, pedig tudtam, hogy Szájas Jóska nem érhet utol, legalábbis nem azonnal. Mégis, jólesett. Futni előre, közvetlen fenyegetés nélkül, szabadon.

Arra ébredtem, hogy Flóri a pad alatt minduntalan rugdalja a lábam, hirtelen azt sem tudtam, hol vagyok. Aztán – ahogy valamelyest összeszedtem magam – tűnt fel, hogy álmában motyogva és olykor hadonászva ő is a Szájas, vagyis a Szájasz Jószkát emlegeti. Eleinte nem tudta jól kimondani, aztán neki Szájasz maradt mindmáig. Kíméletlenül mart belém a lelkiismeret-furdalás, amiért ott hagytam őket a rémálomban is. Finoman elkaptam a Jóskát hessegető kezét, mire pillanatokon belül kinyílt a szeme. Először rémülten tekintett rám, de amikor rájött, hol van, hamar megnyugodott. Arról, hogy mit álmodott, egy szót sem szólt.

Későre járhatott már, a falra függesztett óra szerint nemrég múlt tizenegy. Anya a bárshéken ülve bóbiskolt a pultra borulva. A csapos srác nem volt sehol, hátramehetett valamiért.

Flórit kézen fogva, anyát is finoman megráztam, de nem használt. Talán gonosz volt, de a nyakába öntöttem néhány cseppet a pulton árválkodó, félig üres, félig már langyos söröskorsóból, amire mindjárt feleszmélt. Csak annyit mondtam neki, hogy mindjárt elmegy az utolsó busz is. Több nem is kellett.

Időközben teljesen behavazódott az egész táj, és a nagy, sűrű pelyhekben szakadó hó a tájékozódást sem könnyítette meg. Az imént még sáros utca is majdnem teljesen fehér lett, egyedül a kátyúk felett vett fel földszínű árnyalatot a pocsolyalében latyakká oldódó hó. Az utcánk alján még anya mondott valami olyasmit, hogy na, majd most meglesz a házunk, de puha, fehér takaró olyan egyformává tette az összeset, hogy már abban sem voltam biztos, ez a mi utcánk egyáltalán, vagy a mi falunk, ha már itt tartunk...

A főútra kiérve éppen megláttuk a távolban az érkező busz narancssárga fényét. A buszmegálló a másik irányba egy kicsivel közelebb volt, de így is majdnem két saroknyira. Futásnak eredtünk a főút szélén, a havazás miatt legalább a busz sem jött olyan gyorsan. Én húztam Flórit, Flóri meg olyan erősen szorította anya kezét, hogy nem lehetett leválasztani róla. Végül, ha lélekszakadva is, de beértünk a buszmegállóba, a busz csupán néhány másodperccel előzött meg, és amikor láttam, hogy fékez, már tudtam, hogy rendben lesz. Anya meg az öcsém ment elől, én meg utolsóként megvettem a jegyeket, majd elől telepedtünk le, hogy lássuk az utat. Egy lélek sem tartott velünk a sofőrt leszámítva abban az elátkozott órában.

Alig ért ki a faluból, az útmenti fák máris koromsötét alagutat fontak körénk, de az út közepén három vonalnyt legalább láttunk, erős havazás ide vagy oda. Bent színes karácsonyi égősorok ontották a tarka, barátságos árnyalatokban villódzó derengést. Azelőtt csak a fővárosban láttam ilyen feldíszített buszt. Odakint is csillogott, világított a havon visszaverődő fény. A kopár faágak mögött megbúvó szalmabálarakás is egészen otthonosnak tűnt behavazva. Anya az ablaknak dőlve mormolta, mielőtt még elaludt, hogy nem lesz semmi baj, holnap világosban visszajövünk, és megkeressük a házunkat.

Csuklani kezdett, mire a savanykás, ecetes piaszag erősebben áradt felénk az irányából. Úgy látszik, Flóri elől nem tudtam elrejtteni kétkedő tekintetem.

Akkor most mi lesz, kérdezte bizonytalanul, építünk egy új házat?

Hát, hogy a viharba ne! – húztam őt oda magamhoz, megsimogatva a bilifrizurájú buksiját.

Aztán már egyikünk sem szólt, de mi ketten aludni sem tudtunk. A busz pislákoló, rázkódó karácsonyi fényeivel megvilágított belső téren kívülre, a szélvédőn túli hóviharos éjszakába fűrtük a tekintetünk.

Előpatony

*Előpatony temetőjében
található Petőcz Elemér
királyi honvédfőhadnagy
és Petőcz Antal Pozsony
vármegye táblafőbírájának
a XIX. századi síremléke*

Itt a helynévtábla:
Lehnice – olvasom.
Mondhatnám magyarul,
hogy ez *Előpatony*.

Ahogy *ők* is álltak,
megállok előtte,
kik magam is voltam:
őseim köszöntve.

Mintha úgy érezném,
éppen arcon legyint
néhányuk a múltból:
„tehát itt vagy megint”.

Valami idehív,
nem tudom, hogy mi ez,
jöjjenek végre *haza*.
valami kötelez.

Majdhogynem obeliszk:
– sír a temetőben,
ottan nyugosznak *ők*,
múltban és időtlen,

igen, ők várnak itt,
kik valaha voltam,
tán megtérek végre
élve, avagy holtan.

A kezemet nyújtom,
hogy emlékezzetek,
mindig is itt voltam,
örökké – veletek,

sohase mentem el,
nem is voltam távol,
és most mégis *vissza*,
merthogy visszavádol

rég tapasztalt ösztön.
Így lehetünk otthon,
házamat építem:
házám sose bontom.

Igen, visszatértem,
megintcsak itt vagyok,
fejem felett újra
múltam fénye ragyog:

Lehnice a tábla,
Nagylégnek olvasom,
mondhatnám másképp is:
ez itt *Előpatony*.

A saját Egész

(részlet)

*Ó, jaj, mi közben,
mily távolokba táruló
vadidegen közökben is
mennyire serénykedünk
életet csiholni – miközben
úgy igazából saját életünkhöz
sincs semmi közünk.*

Tsúszó Sándor

Miközben utolsó vacsorám maradékát is
kihányom a tejfehér ködbe öklendező erkély
vasbeton mellvédjén,
egyszeriben időm tengelyének mindkét
vége visszakunkorodik egyetlen múlhatatlan,
meghaladhatatlan, folyvást visszapörgő,
fullasztó pillanatba.

Egyetlen villanásnyi
első és utolsó pillantással
komótosan körbenézek még
a vasútállomás előtti téren,
a hajnali állomásépület tangó-
harmonika-homlokzatán –
a cikkcakkos síküvegen
három szeletre vágva
s némi hullámot vetve
dereng át az óriási óra,
kajlán pattog rajta előre-
hátra a percmutató, fél
tizenegy lesz három, négy,

három, négy, három...
perc múlva – ki tudja,
este vagy délelőtt akadt-e meg
a változatlanság iszapos posványában
s hogy hány napja vagy éve.

Jobbra a repedt kirakatüveg mögül
szilánkossá töredezve sejlenek fel
az önkiszolgáló resti pénztárgépe
előtt alumíniumtálcára helyezett
reggelijüket mélabúsan a kassza
csilingelésének irányába
tologató utasok.

A hajtűkanyarban veszettül
sivalkodik egy hatos villamos,
hogyan irányba helyezze magát
a vasgyár korommal bélelt,
iszonyú bendője felé.
Meg se indul még,
meg se áll,
utcáról utcára körbejár,
s miközben meg se moccan,
mindig éppen meglódulóban,
bár folytonosan felsikít a fék,
zörögve, hosszan kígyózik tova,
végállomástól végállomásig végig ér,
egyszerre nyekereg-csikorog mindkét
végpontban, s az olcsó horrorfilmből
szerződtetett, behorpadt homlokú,
setétkék zubbonyos villanymasinszta
még csönget is hozzá.
Az egész várost felveri,
az egész kialvatlan,
álomkóros várost.

Rémálomból rémálomba
zuhanva zötyögnek el
a parttalan jelenbe
a kokszoló munkások.

A büfé fölött még zárva az étterem,
a zizegve pislákoló neoncsövek alatt
bágyadt sörük fölé hajolva, hangtalan
tátognak a tegnapi vendégek,
mozgó szájuk sarkában kókadtan
fityeg a spangli, de füstje mozdulatlan.

Ám én most buszra várok,
szememben veszett rókák
marcangolják a múltba fércelt jövőt.

Ma délben jelenésem van.
Hazafias kötelességemnek teszek eleget.
Berukkolok sorkatonának
két, azaz kettő esztendőre.

Szusszan az ajtó,
elnyomom utolsó cigarettám,
kicsuklik velem a vörös Ikarus.

Három év múlva egyszer
voltam már katona.
Konkrétan gépkarabélyos Wehrmacht közlegény,
Borisz Lvovics Vasziljev Csenedesek a hajnalok
című színművében.

Mit mondjak, a karakter megformálása nem igényel
különösebb színészi virtuozitást.
Sűrű germán tekintet, szilajságba át-átcsapó
birodalmi magabiztosság, időnként egy-egy
hegyes sercintés jobbra-balra.
Szöveget meg nem írt hozzá Vasziljev,
hogyan áldja meg a Párt.

Meg aztán itt van mellettem
tapasztalt színésztársam is,
a száznyolcvan kilós Pici.
Vele képezek egy párt.
Picit Stan és Panos hatást
keltünk már így alaptól is, de ha
a szilvóriumszint mérték alatt marad,

a színészmesterség legkifinomultabb
fogásainak alkalmazásával képesek
vagyunk erről némileg
elterelni a figyelmet.

Most ennek a katonakarakternek
a szépen kimunkált lélektani hátterét
próbálom felidézni, noha sejthető,
a móka valamicskével kesernyésebbé
hangszerelődik át majd odabent.

A híradós laktanya épületegyüttese
egy kőhajításnyira áll a pályaudvartól.
Bőven van még időm délig,
próbálom hát óvatosan
körbecserkészni a hajdani
megpróbáltatások helyszíneit.

Alig görgetem közelebb az ismerős
terepet a Street View funkción,
látom, hogy a bejárati őrhelyet
lebontották, a főútra néző parancsnoki
épületben pedig a Ruszin Kultúra
Múzeuma kapott helyet.
Viszont előtte a gyep ugyanolyan hirtelen zöld,
mint most, hetvenkilenc novemberében,
amikor egy magas rangú tábornok
látogatására készülve zöld olajfestékkel
pingáltatják át velünk, újoncokkal, miközben
tenyerükbe temetve lepcsés szájukat,
fröcsögve röhögnek a járdán elhaladó
pattanásos tinédzserlányok, és vézna
hátukon még az útkereszteződésnél is
rázkódik a macimatricákkal teliragasztgatott
menstruációs rózsaszín iskolatáska.

Minő szerencse, hogy most még csak
szeptember vége van, valahol
messze-messze még nyilván
nyílnak a völgyben a kerti virágok,
s persze a fák lombkoronája is ép,
nem kelletik a festett leveleket

khaki zöld katonacérnával
visszavarrni a fákra.

Aztán oldalazó egérmozgatással
betérek a körletünk felőli
keskeny mellékutcába, és
megkeresem szobánk ablakait.

A pondróarcú cseh szakaszvezető
parancsolt le másodmagammal az
állomási kocsmába, hogy az előzőleg
letekertetett négy, gömb alakú tejüveg
lámpaburába sört csapoltassunk –
és amikor a bádogpulton már javában
sorakoznak a sárosi Šarissal megtöltött,
kissé koszos kriglik, a vállam fölött behajol
egy vigyorgó, kefebajszú légvédelmis kapitány,
azt a korrekt fogadásra vonatkozó ajánlatot
vázolva a legédeskébb baritonján,
hogy amennyiben pontosan eltalálom,
hány krigli sör fér bele egy ilyen furcsa
szállítókétségbe, a maga részéről eltekint
a súlyos kihágás következményeinek
kezdemenyezésétől, így hát én,
méltányolva igazán gáláns hozzáállását,
némi hezitálást követően súlyos vigyázzba
vágom magamat, és érces hangon felelem:
– Nyolc, százados elvtárs,
pontosan nyolc sör fér bele!
– amely határozottság nyilván tovább hevíti
a körénk zsúfolódó potenciális drukkerék
amúgy is felénk hajló szimpátiáját, s persze
a pókhasú csapos figyelmét sem kerüli el,
aminek alátámasztását egy kimunkáltan
hamiskás kacsintásba sűríti, és hogy,
hogy nem, olyan pontosan volt, van,
lesz igazam, hogy az igencsak veszélyes
közjáték ellenére most itt toporoghatunk
ablakaink alatt a négy, hálószytorba
helyezett sárosi fényburával, és sűrű
füttyentéseink hatására meg is csikordul
az egyik ablakszárny, majd rögvest kandi

kopasz fejek jelennek meg, s nem is csupán
körletünk kerül rögvest izgalmi állapotba,
hanem az átellenben álló ruhagyár
munkáslányai is mind kisereglenek,
hogy az ablakpárkányon mélyen
áthajolva, csöcslóbálva köszöntsék
a szocialista haza védelmezőinek
kedélyállapotát megadjusztálandó
végrehajtott, taktikailag briliánsan
kivitelezett, ám azért mégiscsak
magánjellegű akciót.

Amikor az utolsó lámpabura is
biztonságban fellibeg a zsinegvégre
kötött kampókra aggatva, mi hárman
elindulunk a belváros felé,
hogy kimenőnket a Pilseni Söröző
boltíves pincéjének legmélyén
nemesebb nedűk kortyolgatásával
koronázzuk meg.

Múlttalanok vagyunk,
Jövőnk is sűrű ködbe vész,
a Jelen egy helyben
járó fogaskerekei
morzsolják napjainkat.

Ez még nem az

Nem, nem, ez még nem az a tánc,
szemem sarkában még nem az a ránc.
Nem, nem, ez még nem az a nóta,
a zenekar előtt még nem az a kotta.
Nem, nem, ez még nem az a dal, nem az a láz,
amely zsigerekig megaláz.
Ez még csak a kórus,
mely zavarában össze-vissza kiabál.
Nem, nem, ez még nem az a bál!
Épp csak összeülünk páran
itt a tajték szigetén,
s a szólista még hangol, gargalizál,
ahogy te vagy én.
Nem, nem, ez még nem az a botlás,
nem az a harc, nem az az ébredés,
amihez bármelyikünk tévedése oly kevés...
Ez még csak a backstage,
s az utolsó figyelmeztetés,
hogy forduljunk rá lassan az új szerepre,
s olvadjon le rólunk a régi arc,
bármennyire is szeretne
ránk visszakapaszkodni.
Az már nem mi vagyunk,
sem a levetett ing, kifordult cipő,
gombóccá gyűrt zokni...
Nem, nem, ez még nem az az út,
ez még nem a bordáinkat
átszaggató alagút.
Ez még csak a lépcső,
ami a színpadra visz,
hol torkaszakadtából üvöltözik Kavafisz:
hogy egész életedben a barbárokra vártál,
de rád végül nem várhat más, csak egy ágytál,
amit, régi csibész,

majd jól a fejedre húzol,
míg valaki, egy jól ismert idegen,
a színpadon túltol.
Deee, de ez még nem az a jelenet,
nem az a műsor, nem az az árulás,
ezért ne hunyd le még a szemedet,
tartsd nyitva, mint aki vadászni indul,
a saját emlékein is túl...
Nem mondom, hogy töltsd a fegyvert,
mert a lőszer drága,
s amúgy se vadássz ártatlanokra,
istenek kispofája –
De tudd, de érezd,
hogyan ez még nem az a tánc,
nem az a móka...
Csak állj értetlenül ebben a versben,
s letaglózva.

Magyar Márton: Nagy csendélet, 2004

Isten nem kíváncsi rád

...Aztán mivel ez a hiány sem marad megtorlatlanul, másnap délben Katit a spájz és gyomra üressége rákényszerítette, hogy emberi formát öltve lemenjen az éjjel-nappaliba a Csanády sarkára. Már a készülődés elég fárasztó, hát még az út. A lépcsőház, meg az az éles fény, a város zúgása. Nem csoda, hogy észrevétlen belerúg egy körtébe, ami kigurul a gyalogátkelőre. A körtét Juci néni szórta el hazafelé menet, mert Juci néni rendkívül mohó természetű volt, és szerette a nyugalomát, ezért mindig mindenből sokat vett, hogy legyen. Így gyakran előfordult, hogy elszórt ezt-azt. Most például egy körtét, ami feldühítette a Kati nevű járókelőt, de mégsem szentelt figyelmet a körtének, csak dühének. A körte most a gyalogátkelőn pihen, épp a közepén, így a kocsik kereke nem tapossa el. Kati már rég az imént vett narancslevét szopogatja a kiflis reggeli után, és folytatja a tanulást A pszichoanalízis története vizsgájára, mikor egy figyelmetlen járókelő, a kicsi Kim épp az utcákat pásztázza, a Radnóti nevűt keresi. Kim persze tájékozott volt, még azt is tudta, hogy az utcát, ahol a hostel van, egy híres magyar költőről nevezték el. Szegény soha nem érte el a hostelt, egy óra múlva combnyaktöréssel ül a Mexikói úti kórház traumatológiáján, egy hét múlva pedig már mindennél jobban gyűlöli a magyar egészségügyi ellátást és adminisztrációt, aztán hazarepül Dél-Koreába, ahol megpróbáltatásainak részletekbe menő elősorjázása után a nagypapi azt tanácsolja, soha többé ne menjen Magyarországra, vagy úgy egyáltalán Kelet-Európába. Juci néni az ablakból döbbenően nézte az utcán összezsúrdult tömeget. Ilonka a szomszédból, aki most ért haza, elmesélte neki a kis kínai lány szörnyű tragédiáját, hogyan esett pofára a körte miatt, hogyan ütötték el, hogy sírt, és így tovább. Ilonkának azonban be kellett sietnie, mert fél egyre beszélt meg a lányával, aki Drezdából hívja a szkájpont, így Jucika bement, és tovább váltogatta a csatornákat. Laci rendkívül feldúlt volt, mielőtt hazaérkezett, hiszen még sosem fordult elő, hogy elütött volna valakit. Bár profin kezelte a helyzetet, egyáltalán nem látszott, hogy lelki törést okozott benne ez a kellemetlen ügy. Mert Laci minden helyzetet úgy kezelte, mintha profi volna. Már ő is kezdte elhinni magáról, hogy profi. Noha barátja, Csabi, akivel szombat délutánonként teniszezni járt, ajánlott neki egy jó nevű pszichoanalitikust, elhatározta, hogy sosem fog ilyen aljas eszközökhöz folyamodni, bármilyen fura álmái legyenek is. Most is Csabit hívta fel, elég hosszú volt a dugó Rákospalotáig, volt ideje lenyugodni kicsit. Csabi azt tanácsolta, hogy Évának az egésze ne szóljon

semmit. Figyelje a postát, és csak a munkahelyi telefonján fogadjon ismeretlen számokról érkező hívásokat. Mint már oly sokszor, megfogadta barátja tanácsát, ami hat és fél év múlva, az Évával való válást követően, mikor Laci az alkohol rabságából nem akarja megtalálni a kiutat, megbosszulja magát, és egy örökre szóló barátságnak vet véget. Mert hiszen Csabi a felelős azért is, hogy Barbi és Barni csonka családban nőnek fel, hogy például Barbi férfiakkal létesített kapcsolatai mind a függőségen alapulnak majd, Barni pedig visszahúzódó gyerekké válva áldozatul esik az iskolai erőszaknak. Tény, hogy Csabinak tetszett az Éva, ám Éva máshogy gondolkodott, mint Csabi. A telefonhívás azonban nemcsak Laci sorsát változtatta meg, hanem Hajnalkáét is, aki épp Csabi lakásán tartózkodott, és ekkor tudatosította, hogy Csabi voltaképpen sosem figyel rá, hogy valójában csak a nőtényt szereti benne, és hogy tulajdonképpen egy önelégült barom. Egy hét töprengés után szakított vele, ami nem volt könnyű, mert valamit azért mégiscsak szeretett ebben a Csabiban. Pusztán bánatában ment el két barátnőjével abba a belvárosi bárba, egyébként nem szerette az ilyen mindenhogy különbözni akaró alter helyeket. Kati is ott volt azon az éjszakán, mert sikeresen levizsgázott A pszichoanalízis történetéből, de Katit most hagyjuk. Hajnalka éjfél után tíz perccel kissé mámoros aggyal úgy döntött, felhívja Csabit, és mindent megmagyaráz. Kiment az utcára, de túl nagy volt a forgalom zaja, elsétált egy sikátor sarkáig. A hirtelen sötétől, meg a retikülben matatástól észre sem vette, hogy onnét két fazon közeleg, és azt is későn vette észre, hogy az épp meglelt telefont kikapják a kezéből, és elrohannak vele. Hajnalka nem volt egy spiritualitástól fűtött lélek, mégis isten csodájának tekintette ezt. Pedig racionális magyarázata is van a dolognak: már hogy hívhatná fel valaha is Csabit, ha a telefonszámát a telefonjával együtt ellopták. Egyebek között ezt is próbálták neki elmagyarázni évekkel később a kezelőorvosai, de akkor már tudta, hogy egy hiperintelligens lény tartja kezében ezt azt egészet, hogy egyáltalán: az ő akaratából történik minden, ami megtörténik, hogy nem az isten, de nem is az ördög, hanem az első intelligens lélek, aki elsőként került ebbe a világba onnét fentről, és most, hogy Hajnalka tudomást szerzett létezéséről, már a lelkét akarja. Hogy mi történt Jocóval és Tibivel? Hát ők örültek a fogásnak, a bénázó macának, és nagyon tesók voltak. Majd hétfőn eladják Márkónak, a kutyümennek, és vesznek belőle füvet meg kaját, meg söröket. Vasárnap viszont úgy döntöttek, játszanak egy kicsit. Hajnalkának még nem sikerült letiltatnia a számát, Jocó pedig kitalálta, hogy hívjanak fel valakit találomra. A Tihanyi Kornél névre esett a véletlen választása. Így aztán felhívták Hajnalka nagyanyjának sebészét, akinek Hajnalka nagyanyja az életét, Hajnalka pedig egy jól sikerült futó kalandot köszönhet. Kornél, ahogy az orvosok többsége, szintén paranoiás volt, pedig tudta, hogy a kelleténél jobban felzaklatták a halálos fenyegetések, és az, hogy figyelik őt, pedig tudta, hogy csak egy rossz viccről lehet szó. Remegett ugyan a keze a műtőben, de nem vágott el semmit, amit nem kellene elvágni. Figyelmetlenségét viszont évekkel később sem tudta magának megbocsátani: Nándor bácsi volt az első betege, aki meghalt. Nándor

bácsit a kórházban ráadásul meg is szerette. Vidéki volt, egy lánya meg egy fia volt, a lányával Kornél csak egyszer találkozott, de látszott rajtuk, hogy le vannak égve. Nos, a le vannak égve csak Kornél finomkodó kifejezése volt, a helyzet az volt ugyanis, hogy konkrétan szegények voltak. Nándor bácsi halála miatt Terikének a nyugdíjából megtakarított pénzt temetésre kellett költenie, pedig azt Nándor bácsi Tominak és Anitának, az unokáinak tartogatta, Tomi érettségijére és Anita születésnapjára. Tomi, mivel nem kapott egy fillért sem, nem tudta megvenni azt a méregdrága könyvet, amiből készülhetett volna a felvételire. Így nem joghallgató, hanem bölcsész lesz belőle. Amikor a lépcsőházban frissen tépi fel a borítékot a levelesládánál, és szembesül az eredménnyel, elkáromítja magát, amit hallott a háztömbben lakó Ildikó, és hallotta a lábán lógó gyerek, Lóránt, aki ettől kezdve a lehető legváratlanabb helyzetekben kezdte el ordítani, hogy akurvaistenit. Három nappal később az áldoztatás a vasárnapi misén egy ilyen legváratlanabb pillanat volt. Imre atya nem tudta kezelni a helyzetet. Ahelyett, hogy felszólította volna Ildikót, hallgattassa vagy tüntesse el a gyereket, bement a sekrestyébe, és tíz percig elő sem került. A hívek bizonytalanul, egy helyben toporogtak a sorban, az orgonista meg állandóan a következő éneken töprengett. Senki nem tudja, mi történt Imre atyával a sekrestyében, de nem sokkal ezután megváltozott. Késett a miséről, a temetésen másvalaki nevét mondta a köszöngésben, a mindig sötét és csöndes parókiában éjjelente világos volt és zene szólt. Nem tudni pontosan, hogy Lórántka sírása miként indította faültetésre egy héttel később Imre atyát, de hogy a két dolog között közvetlen összefüggés van, az kétségtelen. Nem is egyet, hatot ültetett rögtön, méghozzá cseresznyefát, amiket később két barack, négy szilva és két alma követett. Harminc évvel később, amikor Imre atya már rég alulról szagolja az ibolyát, és várja az angyali harsonák felhangzását, Péter, a kispap úgy dönt, kivágatja a fákat, mert a helyükön játszóteret szeretne csinálni, hogy ahol a gyerekek kedvükre játszhatnak, míg szüleik keresztény családtanácsadáson vesznek részt nála, engedjétek hozzám a gyerekeket, és nem, Péternek tényleg nem voltak övön aluli tervei, mert megrögzött idealista volt. Még. A fákat kivágta néhány ministránsa segítségével. Aztán arra gondolt, hogy kár lenne az a sok szép cseresznyefa tüzelőnek, inkább eladja valami asztalosnak, cégnek, a pénzt meg majd odaadja a rászorulóknak. A fa egy műbútorasztalos műhelyébe került, ahol szeletekre vágták. Egy nap a műbútorasztalosnál járt az egyik barátja, Kalmi, a festő. Láta a szép cseresznyefát, és dalra fakadtak benne a múzsa. Lenyűgözték a fa vonalai, színe, és azonnal kiválasztott egyet, hogy hazavigye. Élete fő művét látta a fában. Kalmi mindennap ápolta a darabot, és keverte hozzá a megfelelő vörös színt. Tesztelte, milyen lesz a fán, de nem találta meg. Már épp feladta volna, mikor rájött. A lakkozás a kulcs. Azt már rég tudta, hogy ebbe a munkába a vérét is beleadja. A nedves lakkba keverte a vérét. Tökéletes lett, egyetlen pici hibája volt, egy tökéletlen görbe, de azt csak ő látta, így elégedett volt művével. Lefotózta és feltette a netre egy aukciókkal foglalkozó oldalra. Másfél hónap múlva már Peter irodájának falát díszítette a festmény egy

berlini irodaházban. Peter szenvedélyes műgyűjtő volt, még az első pasija hatására kezdett a kortárs festészettel foglalkozni. De aznap reggel, mikor nemcsak látta, hanem meg is nézte a festményt, sokkal fontosabb dolgok izgatták, mint a kortárs festészet. Egész éjjel nem aludt, egy tárgyalás várt rá. A ő gyógyszercégének egy másik konkurens gyógyszercéggel való fúziójáról. Az ország két legnagyobb gyógyszercége. És mindenki csak nyerhet vele. Azután már együtt fognak diktálni. Akkor kezdte a festmény vonalait figyelni. A fának nem vonalai, hanem hálózata volt. Az egymás mellett haladó vonalak a jobb vagy a bal sarok irányába tartottak. Ilyen fa nincs. Csak egészen közélről látszik, hogy a harántcsíkozást a lakokban lévő csíkok adják. Ugyanúgy azok is facsíkokat meg csomókat imitálnak. Mintha két fa egymásba csúszna, de úgy, hogy mégsem egyesül. Ekkor rájött. Nem megy el a tárgyalásra, inkább elmenekül a döntés felelőssége elől. Elmegy abba a város melletti erdőbe, leül a folyónál, és ott tölti az egész napot. A szendvics csücskét a folyóba dobta, és nézte, hogy viszi a víz. Néhány kilométer múlva egy vadkacsa lakmározott belőle. A lakmározás annyira lefoglalta, hogy nem vette észre, ahogy a fiókái messzebbre úsztak tőle a kelleténél. Erre várt csak a ravasz héja, a parti nyárfáról zuhanórepülésben elkapott egy kiskacsát, és már vitte is haza a fiókáinak. Ebből a fiókából származik az az ürülék is, ami Agata kocsijára esett. Agata a barátjával úgy döntött, nyáron kocsikáznak egyet Európában, a cél Wrocławból Párizs, az útvonal állandóan változik. Emiatt a csúnya fehér folt miatt nem vette észre Karol, a sofőr, Agata pasija, hogy rossz irányba térnek, így Berlin helyett Drezdában kötöttek ki. Leparkoltak, útbaigazítást kértek egy járókelőtől, egy öregasszonytól, aki Budapestről származik, mert ezt is elmesélte a parkban, míg Agata és Karol megették a szendvicsüket. Meg azt is, hogy tegnap volt egy magyar festő kiállításán, ahol van egy kép, amiről azt mesélik, hogy eddig az összes tulajdonosa öngyilkos lett, például Peter Feuerbach, a híres üzletember. Agatát és Karolt azonban nem vonzotta a kortárs magyar festészet. Az evést befejezve elbúcsúztak a nénitől, és elindultak a belváros felé. Útközben betértek egy antikváriumba, ahol Karol örömujjongásban tört ki. Megvette a Brahmadzsála szútrát angol fordításban, mivel lengyelül még mindig nincs meg. Agata ekkor még nem tudja, hogy ennek hatására ébred fel Karolban a vágy, hogy elmenjen Tibetbe, de azt sem, hogy ez csak három év múlva valósul meg, vele viszont egy éven belül szakít. Karolt útban a hegyre egy fiatal szerzetes vezeti, aki, hogy ne teljen üresen az idő, történetekkel szórakoztatja. Ő meséli a következő történetet is.

II.

Farkas Jócó nem az az ember volt, aki megijed a saját árnyékától. Zúros életében sokat tapasztalt már. Mégis megrémült, mikor éjnek évadján egy ismeretlen számról érkező hívás azt suttogta a fülébe: „Elkezdődött. Menekülj. Különben meghalsz.” Jócó egyik cigit a másik után szívta, mire belátta, jobb, ha megfogadja

a barátinak egyáltalán nem hangzó tanácsot. Farkas Jocó az az ember volt, aki mindig jól átgondolja a dolgokat, mivel tudja, hogy a világban farkastörvények uralkodnak. Már hajnalra bepakolta legszükségesebb holmiját, és gyorsan elhagyta a lakást. Tudta, hogy most eljött a leszámolás ideje, minden gonosztettét megtorolják. Lám, a konkurens cég röhög a markába. Jobban teszi hát, ha diszkréten elpucol, és legalább egy időre maga mögött hagyja a várost. Úgy döntött, elhagyja az országot is, nagyanyjánál húzza meg magát, Moldavában, abban a faluban Kassa mellett, ahol csak egyszer, évekkel ezelőtt járt. Mi tagadás, félt. Tudta, hogy figyelik. Már a metrón feltűnt neki egy fekete ballonkabátos pasas, aki furcsán méregette. Miskolcra váltott jegyet, azután vett egy pogácsát és egy padra ülve majszolni kezdte. Ekkor már tudta: többről van itt szó, mint pusztán személyes leszámolásról. Sokkal nagyobb dolgok vannak készülőben. Annyira gondolataiba mélyedt, hogy észre sem vette, hogy leült mellé Róka Csabi, a vasalt üzletember. Farkas Jocó tüzet kért tőle, és beszélgetésbe elegyedtek. Noha erre semmi esély nem mutatkozott, kölcsönös fenntartásaikat félretéve egyetértettek abban, hogy valami nagy szörnyűség közeleg, hogy a világ sorsát sötét viharfelhők árnyékolják be. Bár Róka Csabit aggasztotta az a sejtelme, hogy Farkas Jocónak mocskos alvilági kapcsolatai lehetnek, mégis úgy gondolta, most mindennél fontosabb az összefogás. Farkas Jocó szerint az ukránok itt vannak, mindent a háttérből irányítanak, láthatatlanok, de mindenhol ott vannak az embereik. Róka Csabi a németeket hibáztatta, akik felvásárolják a nemzeti vagyont, akik agyelszívják az országot. A leányvállalata tanúsíthatja. A német tulaj fúzióra készült a konkurens céggel, a tárgyalás napján viszont holtan találták Peter Feuerbachot. Van, akik szerint öngyilkosság történt, vannak, akik gyilkosságra gyanakodnak. De Róka Csabi szerint teljesen világos, hogy a konkurens cég gondoskodott sorsáról. Aznap reggel ezek a dolgok aggasztották, mert tudta, Feuerbach után ő következik. Tíz perc múlva már Miskolc irányába vonatozott Farkas Jocóval, az immár közös cél felé. Az egyik faluban egy pap szállt fel és telepedett melléjük. Szóba elegyedtek. Bárány Imre értette Farkas Jocó és Róka Csabi kódolt nyelvét, úgy látta, egy malomban örölnék, ugyanarról beszélnek, csak más nyelven. Legfőljbbe a részletek különböznek. Például az, hogy Bárány Imre szerint a szabadkőművesek tehetnek mindenről, akik egyébként is mind zsidók. Ők azok, akik kimossák a fiatalság agyát, akik támogatják a drogkereskedelmet, a buzikat, a vadházasságot, és csúnya szavakat adva a szájukba szentségtörésekre buzdítyják őket. Imre, Jocó és Csabi legtitkosabb gondolatát mondta ki, amitől a leginkább féltek. Közeleg a végítélet. Így felesleges Imre atyának a püspökhöz rohannia, hogy megossza vele aggodalmait. Különbben is, a püspök talán már rég a konkurens cégnek dolgozik. Hárman mentek immár. Miskolcon még másfél órájuk volt a kassai vonat indulásáig. Tudták, hogy figyelik őket, így okosabbnak tartották, ha szétszóródnak. Farkas Jocó elindult a Kauflandba, hogy elegendő ételmezt vegyen az összedobott pénzből, még forintért. Róka Csabi elindult pénzt váltani. Bárány Imre pedig zsebre tette fehér gallérját, és a pályaudvaron várakozott. Róka Csabi

betért a trafikba, hogy megvegyen néhány napilapot, meg közgazdasági szaklapot. Ha őt figyelik, ő is figyelni akarta őket. Egy fickó azonban mintha mindig a sarkában lett volna, a háta mögül bámulta, milyen lapot választ. Néhány perccel később Nyúl Tomit elkapták. Valaki berángatta egy utcába, és azt akarta tudni, kinek dolgozik. Nyúl Tomi azonban a bölcsészkar elvégzése óta még mindig munkanélküli volt, így nem konkrét értelmet keresett a kérdés mögött. Aztán sikerült tisztázni, hogy Tomi csak a Csabi lábánál lévő filozófia és irodalom szekcióhoz szeretett volna hozzájutni, és hogy Tomi szerint sokkal általánosabb és megfoghatatlan dologról van szó, mint az ukránok, németek vagy a szabadkőművesek. Farkas Jocóval ez alatt éppen a fordítottja történt. Épp a fagyasztott pizzák között válogatott, mikor hátulról Egér Kati rontott neki egy elektrosokkolóval. Farkas Jocó az ocsúdás után nem tudta mire vélni a helyzetet, mivel, mint az kiderült, Egér Kati úgy hitte, figyelni és veszélyezteti őt. Nagy egymásra találás volt ez. Noha Egér Kati szerint nem az ukránok, hanem a tudatalatti a felelős. Ezen sokat vitatkoztak Kassáig Nyúl Tomival. Mindketten egyetértettek abban, hogy valamiféle kódok hálózataról, egyfajta programról lehet szó, ami mindenkire hatással van, mindenkihez elér. Tomi felvetette a médiák agymosását, a hatalmi manipulációt, a globalizáció hierarchiáját, a hekkereket, akik belemásznak a mailfiókunkba, a műholdakat, amik bemérik a telefonjainkat (ekkor hirtelen riadalomból mindegyikük sorban kidobta a vonatablakból a mobilját), a gyógyszereinkbe pedig hiperintelligens pszichotikus vegyületeket kevernek (most Bárány Imre gyógyszeresdobozáé következett). Egér Kati viszont úgy vélte, egyáltalán nem kívülről érkeznek a dolgok. A program a tudatalattinkba van beépítve, és ez a kód úgy öröklődik, ahogy a sejtjeink genetikai információja, tehát az emberiség közös álomban szunnyad, míg valaki, a rendszergazda, kezeli az álomszoftverjét. A részletek különbözhetnek, de mind az öten tudták, hogy ok azok közé a kiválasztottak közé tartoznak, akik felébredtek a közös álomból. S mivel nem engedelmeskednek a programnak, a rendszer hibaként, azaz vírusként tekint rájuk, és megpróbálja őket kiirtani. Kassán úgy döntöttek, vonatot helyett buszra szállnak, mert az kevésbé feltűnő, és szétszóródva szemmel tartják egymást, megpróbálnak úgy tenni, mintha a programozottak közé tartoznának. A buszpályaudvaron azonban segítségre szorultak. Egér Kati hallotta, ahogy egy lány magyarul motyog magában, így megszólította, hogy segítséget kérjen. Tyúk Hajnalka rögtön tudta, hogy Kati is beavatott. Most, hogy kiszabadult a szanatóriumból, ahová Ő juttatta, legfontosabb célja volt, hogy szövetségeseket keressen és felkelést szítson ellene. Hajnalka ugyanis médium volt. Tudta, hogy egy hiperintelligens lény tartja kezében ezt azt egészet, hogy egyáltalán minden, ami megtörténik, az Ő akaratából történik, hogy Ő nem az isten, de nem is az ördög, hanem az első intelligens lélek, aki elsőként került ebbe az anyagi világba, és most, hogy Hajnalka tudomást szerzett létezéséről, már a lelkét akarja. Szepsi előtt úgy döntöttek, hogy az első megállónál leszállnak. Farkas Jocó nagymamája ugyanis a város szélén lakott, a ház mögött már csak a határ meg az erdő volt. Jocó javaslatára, hogy ke-

rüljék a feltűnést, az erdőn keresztül mennek majd. Mentek, mentek, egyszer csak beleestek egy hatalmas gödörbe. Először azt hitték, meglették a tökéletes óvóhelyet, csak később jöttek rá, hogy Nyúl Tominak igaza van, és tényleg csapdába estek. Próbáltak kijutni, de sehogy sem tudtak. Túl mély volt a gödör, és túl meredek volt a fala. Gondolkodóba estek. Farkas Jocó egyik cigiről a másikra gyújtott, pedig tudta, nemsokára elfogy, Bárány Imrének hevesen dobogott a szíve, és a gyógyszerét sem vette be, Egér Kati megpróbálta magát megnyugtatni, Nyúl Tomi a térbeli és geológiai adottságokat kutatta, Róka Csabi az újságjaiból igyekezett kihalászni valami használható információt, Tyúk Hajnalka pedig csak ült mozdulatlanul a gödör közepén. Órák teltek el így. Tyúk Hajnalka szólalt meg elsőként, közölte mindenkivel, hogy el vannak veszve, és itt a vég. Senki nem válaszolt. A gödörben kezdett úrrá lenni a pánik. Egér Kati és Nyúl Tomi összeszólalkoztak, Farkas Jocó és Róka Csabi hajba kaptak. Bárány Imre nyekergő hangján zsoltárokat dalolt, ami Tyúk Hajnalkának az agyára ment. De Hajnalkát már nem érdekelték az ilyen földi dolgok. Csak azt sajnálta, hogy Ő győzött. Nem sokkal később elfogyott az utolsó csepp ivóvíz is, amiért verekedés tört ki. Róka Csabi próbálta diplomatikusan magához csalni az utolsó cseppeket, mondván, hogy ebben a helyzetben fő az összefogás és a testvériség, és hogy épp az a németek célja, hogy szítsák a belső széthúzást. De Farkas Jocónak beszélhetett, előkapta a zsebéből a bicskáját, és felhajtotta az utolsó kortyot. Az élelem nagy részét is magának sajátította ki. Másnapra azonban az is elfogyott. Néhány nappal később Tyúk Hajnalka megadta magát. Közölte, hogy feladja, mivel Ő győzött, és ezzel az ő története véget ér. Halála után felfalja a lelkét a rendszer, és megszűnik létezni, de már tudja, így lesz a legjobb. Testét azonban felajánlotta a többieknek, élelem gyanánt, hátha számukra még van remény. Hosszú habozás után Farkas Jocó végül miszlikbe vágta Hajnalka testét, és testvériesen elosztotta társai között. A szabadulás azonban csak nem jött. Napokkal később már újra mindannyian nagyon éhesek voltak. Egér Katit egyre gyakrabban üldözték álmaiban, búskomorságba esett, végül pedig rájött, hogy ez az egész csak egy hazug komédia, hogy a többiek egyáltalán nem ébredtek fel a nagy közös álomból, hogy ők a tudatalatti rabszolgái, és gazdájuk vérebnek használja őket. Mikor már végképp elviselhetetlenné vált Kati ordító- és rángógörccse, Farkas Jocó mérgében leszúrta őt. Így újra jutott mindenkinek élelem. Néhány nappal később Nyúl Tomi már tudta, hogy semmi értelme, teljesen racionális okfejtéssel arra a meggyőződésre jutott, hogy az lesz a legjobb, ha véget vet életének. Bárány Imre már akkor tudta, hogy ideje megszámoltatott. Amikor felvirradt a harag napja, hosszasan könyörgött a nála erősebb Róka Csabinak és Farkas Jocónak, de azok kérlelhetetlenek voltak. Jocó és Csabi attól kezdve egy szót sem szólt egymáshoz, és mindig egymáson tartották a szemüket. Végül azonban csak össze kellett ugraniuk, életükért harcolva, a természet kényszeréből, fizikai eszközökkel. Csabi ugyan próbálta kezelni a helyzetet, gazdagsággal és minden földi jóval kecsegtette Jocót, aki azonban átlátott a szitán, majd megtöltötte gyomrát. Egy héttel magára maradása után Farkas Jocó

iszonyatosan szenvedett a gödörben. Végtelen sokat töprengett, mitévő legyen, mígnem arra jutott, a legjobb lesz, ha segítségért kiált. Már nem érdekelte őt sem a program, sem az ukránok, de még a nagymamája sem, aki már biztosan halálra aggódta magát miatta. Néhány óra kiáltozásnak aztán meg is lett a gyümölcse. Odatévedt a felsőbbrendű lény, aki kézben tartja a dolgokat. Vagyis jött egy vadász, és puskájával agyonlőtte a gödörbe szorult farkast. A vadász fiatal volt, így hamarabb ért a gödörhöz, mint a nagyapja, aki így szólt hozzá:

- Rosszkor jöttünk.
- Miért? Hiszen fogtunk egy farkast.
- Ha hamarabb jövünk, fogunk egy farkast, egy rókát, egy bárányt, egy nyulat, egy egeret és egy tyúkot. De a tyúkot megette az egér, az egeret megette a nyúl, a nyulat megette a bárány, a bárányt megette a róka, a rókát megette a farkas.
- Akkor mégsem egy farkast fogtunk, hanem jóval többet annál.
- Mert a farkas nem farkas. És mindenért a tyúk a felelős.
- Miért?
- Mert a farkas kezdte.

Nos, Farkas Jócó nem az az ember volt, aki hisz a sorsról szóló mendemondáknak. Így sem az nem jutott eszébe, hogy néhány éve ő is pontosan ugyanazt mondta egy Tihanyi Kornél nevű ipsének, mint akkor éjjel a telefonba az ismeretlen hang, és arra sem gondolt, hogy talán csak Pók Márkó haverja agyatlankodik vele elváltoztatott hangon.

III.

- Ó, mennyei Bhikku! – Szólt Karol a magasságos Brahmaszvámi Májadévához.
- Hosszú utat tettem meg hozzád. Mondd el, kérlek, mi az én utam célja, nekem, apró cseppnek a nagy folyó, az istenek útja, az univerzális világtörvény Brahma alkotta medrében. Honnét jövök, és hová megyek? Miféle okok vezetik lelkem, miféle szükség szabja meg utamat?

A Magasságos pedig látta és szemével szemlélte mindezt, és Brahma iránti csodálata kacagásra fakasztotta.

- Bizony mondom neked, vándor, mindenről a körte tehet.
- Mert tudta a magasságos bhikku, hogy ha ott akkor azt a körtét nem ejti el Juci néni, más nyomokon lépkedne Karol az istenek útján. S tudta a fényességes, hogy a körtén keresztül Brahma játékának kezdetéhez, a teremtéshez jutni, és hogy ez a játék is csak Brahma egy napja egyetlen órájának egyetlen pillanatában létezik csupán. – Elmélkedj efelől – szólt végezetül Karolhoz. Aztán Karol arra gondolt, hogy ezek csak olyan mondvacsínált dolgok.

Halálig

Letette a telefont. Hosszú beszélgetés volt. Mint mindig. Az óra ketyegéséről, az időtlenségről, meg arról, hogy elromlott a jégszekrény, ennek kapcsán a gondolat jegelése került szóba, a tudat, láz, grafológia, bármi. Csak épp az időjárás nem. Pedig mintha csak arról beszélnének. Hogy esőben nehéz haladni, mert esernyő kell és szél van, s mi a helyzet, ha gondolatok zuhognak és elkalandoznak, vagy hogyan írod a nevedet, ha Amerikában vagy, esetleg nem éppen ott, s mit jelenthet az. Megbeszélték az egész világot, a hegyeket és völgyeket, nem mindent egyszerre, csak úgy véletlen sorban, a fényeket, a csillagokat, a hold járását, a virágok átváltozásait, a viszonylagosságot, s ami esetleg örök. Meg a semmit. Főleg azt, s közben hallgattak nagyokat, arról, amit sosem neveztek néven, az utalások forrását gondosan kerülték, legfőljebb az általános, színtelen ruhába öltöztetett jelenségeknél tettek némi kivételt, de az valahol a világ végén történt bizonyára, vagy nem is történt, meg nem is rólunk szól, semmi közünk ahhoz, persze. Üdítő volt ez, és fárasztó, mintha egy maratoni távot tettek volna meg, gyalog és teli tarisznyával, annyi volt benne, amit előtte és azután is összezsúfoltak, egész világuk, mert mindent vinni kell, ami sajátod. Tudta, körülbelül mikor fog megszólalni a telefon, mégis alig várta, nézegette az órát, pedig az idő már nem ténylező, a telefont úgy leste, mintha búvólni akarná, szólalj, szólalj, lelkem hangja, mégis örült, amikor végül befejezték, kimerítő a szellemi ásatás, midőn nem is a leletet várjuk, sokkal inkább a következmény határát, hatását esetleg, meddig ér az emlékezet. Mert olyan nehéz volt az, rég felejtett összefüggések merültek föl, azoknak kitérni kellett, nehogy a mérőföldköveket bántsák, akaratlanul sem, a határokat tisztelni illendő. Sokáig nem tudtak egymásról, elvesztették egymás fonalát, az orsó messze gurult a szálakkal, közben talán maguk sem tudták, merre járnak, mit csinálnak, mit gondolnak, vagy akár mit éreznek, mintha csak sodródának a széllal, viszi a homokot tengereken át, szemedbe mar, ha nem vigyázol, túl bonyolult ez a világ, ki érti azt, ha nem süt a nap. Csak valami kusza zűrzavar maradt, amit nem mertek bolygatni, hátha darázs-fészek lapul a mélyben, rátelepedni veszélyes, jobb, ha kerülük a szelek tornyát, hiszen a szél nem csak homokot hord, kitérni jobb, ha lehet örökre, de sokáig legalább, ki tudja, meddig bírják, ha nem tudják, hol rejtőzik a homály és a titkok nyitja.

Aztán a sors, ez az ismeretlen törvény váratlan döntést hozott. Ilyenkor hiába kérdezed, ki a tettes, egyikük sem tudta volna megmondani, valójában mi történt, és hogyan, kifogás-e mindez, visszás alkalom, a történelem fölülírása, nosztalgia netán? Mert néha csak úgy összejönnek a dolgok, de, persze, te vagy a vétkes.

Tulajdonképpen ártatlanul kezdődött, azaz inkább folytatódott, akár a történelem visszásságai, mint minden megmagyarázhatatlan találkozás, ami új, pedig nem az, mivel sokkal inkább a véletlen játéka volt, valószínűleg a démonok a tettesek, azok bizonyára, úgy indult be ez újfent, vagy folytatódott inkább, minden hátsó gondolat nélkül. Ugyanis a nő fölfedezett valami írást, egy könyvről szólt, s döbbenetesen vette tudomásul, most ő is épp azt olvassa, ami persze lehet véletlen, de akár gondolatátvitel, az ilyen nem ok nélkül történik, ez megint valami ismeretlen törvény, aminek utána kéne járni, mert ha ő írna arról a könyvről, biztosan ugyanazt írná, persze nem egészen, de nagyon hasonlóan vélekedne, lényegtelen eltéréssel, ez csak fogalmazás kérdése, s az már végképp nem lehet véletlen, csillant a régi értékrend, vajon ez a néhai elemzések folytonossága, a világ változatlanságának bizonyítéka, vagyis hogy az vagyok, mindig még, aki voltam, máskülönben közönséges pamflet lenne ez az egész, a történelem és a természet körforgásának a cinizmusa. Ezek olyan kérdések, amilyeneket csak önmagadnak tudsz megválaszolni, ha ugyan belemész, ha nem átallasz utánajárni, igaz, akkoriban, régen, úgyszólván mindenről egyet gondoltak, közösen oldották meg a nagy kérdéseket, amit annak tartottak, vajon ez most milyen. Az ősidőkben gyakran beszéltek meg olvasmányaik, érdekes volt, kimondottan ösztönző, messzire kalandoztak, úgy fedezték föl a világot, a világ világát, az életet, lelkük vergődését, bolyongást az éterben. Persze ez akkor volt, amikor többet láttak és többet éreztek, mint bárki más, erről szentül meg voltak győződve, úgy hitték, pont olyan a mindenség, a lelkük és gondolataik kereszttüze, s annyira felhőtlen minden, még egy zivatar is, pedig olyankor leszakad egy nagy melák felhő, özönvíz sodort volna el mindent, amikor egy suta értelmezés végett képesek voltak egymásnak esni, hogy aztán nagyot nevéssenek a félreértésen, minden zuhé után kisüt a nap, minden ellentét és villámlás ellenére, csak úgy lehetett továbblépni, közelebb egymáshoz, a szent igazsághoz, te is arra gondoltál, hát persze, akkor meg mit veszekszel, ha nekem van igazam. Mi maradt mindebből a kényszerűség után? Talán csak az ürügy, igaz, távbeszélve, hiszen elsodorta őket a túl nagy vihar, ellenállhatatlanul, a sors, vagy amit jobb híján annak nevezünk, a gyengeség, a gyávaság, az akarattalanság, a tehetetlen kapituláció, messzire egymástól, mintha a távolság az álmaikat is ki akarta volna cserélni, s miután összetörték lelkük poharát, kicsordult belőle a vér, ahogy akkor tűnt: az utolsó csöppig, a mindent elárasztó, mindent fölülíró fájdalom.

Nehéz a gyötrellemmel élni, amikor minden csak egyre utal, ugyanarra emlékeztet, akkor is, ha semmi összefüggés nem találtatik, igen, még akkor is, mint egy alattomos kísértet, mert mindig az jut eszedbe, mindig ugyanaz, holott nem azon múlik, az csak olyan árnyék, mint amikor beborul az ég, s hol mint gerincfájdalom jelenik meg, hol a gyomrodba bújik, összezavarja az emlékezetet, mindezt többnyire még megkülönböztetni is nehéz, talán egymást hergeli és evokálja lelked vihara, és a forgószél zsigereidben, téves kapcsolásnak tűnik a fejben, mintha büntetés volna, lehet, hogy ez lesz az, ami a végsőig kísér majd, bizonyára úgy

lesz, gondolták, mégis olyan volt, mint egy menedék, ahol az emlékek tartanak életben, bármilyen emlékek, ők is jól tudták, az a lét föltétele, éltetője, hiszen addig élsz, míg van mire emlékezni a magányodban is, de persze a férfi azt nem mondta a nőnek, inkább saját használatra alkalmas, nyugtatásra szánt kifogás lehet az, úgy áltatta önmagát. Szóval olvastad, kérdezte, miután a nő a könyvre hivatkozva fölhívta, a kiadótól tudtam meg a címedet, kissé körülményesen, reagálni szeretnék, úgy mondtam a telefonba, de előbb még az illetővel, tehát veled tisztázni kéne egyet s mást, magyarázkodott, a szerkesztőt ajánlották, de nem, azt mondtam, a szerző kell, hogy kritizálni tudjam a kritikát, bonyodalmas volt, míg megértették. És mit szólna hozzá, érdeklődött a férfi, mintha csak ott folytatta volna a beszélgetést, ahol tegnap abbahagyták, pedig számára is meglepő volt a hívás, évek múltak el azóta, századok, vagy pár perc csupán, amióta utoljára beszéltek, ebben most nem volt biztos, hiszen lélekben oly gyakran, ugyan ki tudná megmondani, hogyan van ez, hogy minden ugyanúgy működik, mint annak idején.

Ezt olvasd el, mondta a nő, akkor, nagyon régen, még egészen fiatalon, tulajdonképpen ezzel kezdődött minden, sajátos ez, érdekelné a véleményed, mondta, minden előzmény nélkül, s a férfi, akkor még szintén oly nagyon fiatal, el sem gondolkodott azon, miért pont hozzá fordult a kérdéssel, csak bólintott, s elolvasta a könyvet, s elmerültek a könyv lelkében, meg ráadásul a sajátjukban, annyi minden visszhangzott akkor, de azon sem lepődött meg, megbeszélték, mi az, ami várható és váratlan, ami ismerős és ami mégsem az, bár ki tudja, hátha tényleg csak körforgás ez a világ, s mindig visszatérünk oda, ahol már egyszer voltunk, talán nem is olyan új ez a világ, csak hangsúly és hangerő kérdése mindez. Frissítő volt ez, üdítő forrás, s a nő otthon lelkesen tette szavá a fölfedezést, a világ teremtésének okát, mintha ő lenne Éva, aki teremtetőjét faggatja, bár azt kevésbé méltányolták, fiatal fejjel sok minden vadonatújnak látszik, világosították föl, nem te fedezted föl a langyos vizet, és egyáltalán, tulajdonképpen ki ez a fiatalember, miféle, honnan jött és mit akar, nehogy már olyan történjen, ami fölösleges, és nem is illendő, a nőnek pedig, akkoriban még tulajdonképpen inkább lány, bár az idősebbek szemében eladó sorban, kötelességszerűen a jövőre is gondolnia kéne, azelőtt, az ősök idejében, mindez persze másképp volt, s bár kiment a divatból, némi utóhangzása azért megmaradt, a szokások és berögzött vélemények matuzsálemi kort érnek meg, de nem kell azt túl komolyan venni, gondolták mindketten egymástól függetlenül, ne zavarják annyira köreinket, vélekedtek, úgyhogy a fiatal nő ezek után inkább úgy bonyolította a világot fölfedező vitáit, ahonnan nem volt közvetlen vonal az elődök felé, otthon pedig úgy igyekezett, el ne szólja magát, nem értik ezek a világot egyáltalán, nekem kell fölfedeznem, egyébként is, ártatlan diákszerelem az tulajdonképpen, így bizonygatták magukban, a szülőknek pedig, hát istenem, nem kell mindent tudniuk, arról nem is beszélve, hogy föltehetően nem érdekelné őket, miről szól a vita, a világ változatairól és értelmezéséről,

meg a tükörről, amelyben mindez látszik, akár görbe, akár nem, s ami ugyanakkor állítólag nem újdonság.

Szóval úgy indult ez újból, hogy fölhívta a férfit a könyv ürügyén, aztán pedig a kivételesnek, véletlennek és persze egyszerinek gondolt telefonbeszélgetésből sorozat lett, a gátlások ugyan rég értelmüket veszítették, mégis ott ólálkodtak rejtélyesen, pedig elmúltak az indítékok is, az eredeti okok, csak a régi félelmek maradtak, beidegződések, rejtélyes grál, mintha ők maguk nem változtak volna, ám az ürügyet hamarosan elfeledve elkalandoztak az emlékek emlékeibe, óvatosan kerülve mindazt, ami a sebeket idézhette volna, a régmúlt csak elvétve került szóba, kizárólag akkor, ha nagyon szükséges volt, az összefüggés kedvéért, akkor is inkább célzásként, amit magyarázat nélkül is megértettek, hogy vagy, azzal kezdték mindig, pedig tudták, ez csak olyan üres frázis, a jó napot vagy a szia helyett, nincs arra mit mondani, nem is akarták tudni, mit feszegessék, ami kellemetlen lehet, sok idő múlt már el, sok minden befolyásolhatja a közérzetet, csak azért mondták, hogy mondjanak valamit, kifogás lehetett inkább, amely átsegít a beszélgetés lényegéhez. Amióta utoljára látták egymást, megváltozott az idő, szétszéledtek a báránycsapatok, akár a gondolatok, s bizonyára ők is, tempora mutantur, mondta fanyarul a férfi, nem lehetett tudni, öngúny volt-e az, vagy komoly figyelmeztetés, szóval inkább hagyjuk ezt, ebben némán megegyeztek, s maradtak a telefonnál, hogy vagy, mondták, ilyenkor nem kell látni, elég csak hallani, abból se mindent, a szívritmuszavart például nem, meg a száj rándulását sem látni ilyenkor, a szem villanását, mert az néha úgy csillanhat, mint régen, ismerősen, ha látni lehetne, ó, jaj, ezért ha olyat említettek volna, ami idézetként értelmezhető lehetne, akár tudatos utalás nélkül, vagy akár olyan, ami eszükbe juttathatta volna a régi helyeket, ahol azelőtt fontos dolgok történtek, ahol elhangzott egy szó, megtörtént egy mozdulat, ki tudja, mi történne akkor a világgal, inkább szégyenlősen kerültek az ilyet, ki tudja, hátha félreérthető, s hogy lehetne ezt most kimagyarázni, nem okozna-e bántó érzelmeket az emlék, s még nagyot dobbanna az a pumpa ott benn, elállna a lélegzet, meg különben is, ha a fájdalmak jelentkeznek, s kitartónak mutatkoznak, egy telefonbeszélgetést bármikor félbe lehet szakítani, bocsánat, csöngettek, ajtót kell nyitnom, vagy egyszerűen félbeszakad a kapcsolat, előfordulhat ez a telefonnál, tapintatos odafigyelés az a másik iránt, végül mindig diszkrétek voltak, maradjon az úgy. Régebben a férfi, akkor még fiatalember, tudta, az ifjú hölgy környezete nem lelkesedik érte, visszafogva kezelte azt, elég baj az már önmagában is, nem kell a kelleténél többet foglalkozni azzal, ha kettesben voltak, úgyis egy más szinten léteztek, amint elmentek otthonról, közvetlenül egy buborékba léptek át, maguk mögött hagyták az ellenkező világot, virágok és álmok között röpködtek, s érkeztek egy csillagra. Ki az a lány, kérdezték a fiatalembert is, az egy más világ, mondta ilyenkor, hogyan érted azt, kérdezték, holott nem is volt az annyira más világ, hiszen az övé, nem a kérdezőké, azért találta ki, hogy mégis mondjon valamit, hogy lehetőleg másról beszéljenek, mintha szégyen volna, amit titkolni kéne, hogy látszatra valami mellékes legyen,

pedig nem, nagyon is életszerű volt az, s egyre fontosabb, valami ősi beidegződés a tízparancsolat elvárásai szerint, azzal ugyan megesett, hogy helyenként kissé másképp magyarázták, a fiatalok viszont, mivelhogy nem értették, könnyedén, vállvonogatva lerázták magukról ennek terhét, mert mi az, hogy ne ölj, gondolatot szabad-e, s mi az, hogy ezt ne vagy azt ne, idegen fogalom az a rajongóknak. Mi a baj azzal, ha valaki egy más klánban látja meg a napvilágot, pedig valóban gondnak látszott, hogy más csillagjegy alatt születtek, hogy mások netán az ősök, ide lyukadtak ki gyakran a hasonmás értékrend ellenére, ám számukra ez nem jelentett érvet, a körülmények végett ugyan sok minden más lett, valahogy úgy, mint egy átoltott gyümölcsfa, azt nehezen lehet követni, de mégis, próbálkoztak még az ősök, ezek másképp mondják a miatyánkot, ha egyáltalán, holott az nem volt lényeges, meg igaz sem, számukra főleg, akik a miatyánkot hittel élték, és jobban értették a történelem és a szavak üzenetét.

A megjegyzések, firtatások pedig folytatódtak, malomkövek a tudaton, megszabadulni ettől, jaj, hogyan lehetne. Éles kövek kísérték az utat, alattomos tüskék, hovatovább már nem is a könyvekről beszéltek, sokkal inkább az utak és a mérföldkövek voltak soron, most pedig, évek múltán, jólesett ismét az élet eredetéről, fölleveníteni a régi meghitt témát, óvatosan, bele ne gázoljanak a régiségek sivatagába, ahol virág nem nyílt, és oázis sem akadt, mert ott ólálkodott, tudták, a régi ellentét, az az irdatlan, áthághatatlan nagy hegy, a semmibe vesző álmegoldás árnyéka, Uram, miért büntetsz?

Aztán egyszer a férfi mégis megkérdezte, kockáztatva a telefonbeszélgetések sorsát, de nem bírta ki, muszáj volt föloldani az alattomos feszültséget: mondd csak, tényleg véget kellett akkor vetni? Egy fa alatt álltak, érett rajta az alma, a fiatal nő zokogva kért bocsánatot, hiszen tudod, mondta, nem bírom azt a nyomást, hogy máshonnan jöttél, pedig ugyanoda tartasz, hogy másképp imádkozol, mert másért, holott ugyanúgy, a te gazdagságod nem arany téglá, ezt hiába magyarázom, csak riogatnak, hogy mi lesz, ha lesz, a családdal, az unokával, hogy milyen nyelven hallgatják az altatót, ha szeretsz, engedj el, egyedül nem megy. A nő jól emlékezett, hogyan történt az akkoriban, de mit mondjon most erről, jó volt újból hallani a szót, az ismerős szavakat, a hanglejtést, csipkerózsa kúszott rajta, tüskéit óvatosan kellett kerülni, de virágoztak, állandóan, olyan fajta volt az, mit mondhatna hát, hiszen tudod, csak ennyi volt, bármennyire értelmetlen volt, ez volt, ez volt, ismételte suttogva, mintha önmagát is meggyőzni akarta volna, hogy csak ez, csak ez, bizonyára, igen, igen... Összeomlott akkor a világ rendje, vigasztalanul téblábolt a város bugyraiban, kerülve a népes utcákat, egyedül, mert félt, olyan kiüttlannak látszott minden, egyre elhagyatottabb helyeken járt, s az történt, amit nem mondhatott el a férfinak, hogy nem ő volt az első, mert hiszen egyáltalán nem volt, egy sötét zugban letámadták, azt az övéi otthon sem tudták, azt hitték, a fiatalember a tettes, úgy kényszerítették vetélésre, talán ha te lettél volna, nem is tudom, talán ellenállok akkor, talán lett volna erőm hozzá, de hogy magyaráztam volna meg neked a valót, vajon megbocsátottad volna, hogy nem

te, az igazi, az egyetlen, de mégsem te, hogy undor lett számomra a test, hogy nem bírtam volna az ajkadat ajkamon, mert idegenek erőszakoskodtak ellenem, hogyan mondtam volna el neked, hogy én vagyok a hibás, amiért gyenge voltam, s behálózni hagytam magam, s nyomorúságomban elhagyott helyeken járkáltam, remélve, kilépni képes leszek a sötétségből, mit tehettem volna, hogyan álltam volna eléd, most meg mit mondhatnék, így utólag, bár a telefon elválaszt, s nem látod ázott arcomat, most is, miután évek múltán rákérdezel, mit mondhatnék neked, hogy valójában mi történt, és miért történt a borzalom, hidd el, inkább azt, csakis az volt, amit akkor is mondtam, az maradt az egyetlen lehetőség, hogy meg ne alázzalak, s most, bár úgyis hiába minden, minek ejtsek új sebet, öregasszony lettem, régen volt, ne bántsuk a visszatérő álmokat, ezek az utolsó csillagok. Igaz, sóhaj már csak a sok égi tünemény, de mégis, régóta gyűjtöttem, csokorba raktam, ne töröljük le róla, ami évtizedek alatt rárakódott, így szépültek meg az időkben. Ennyivel hadd elégedjünk meg, titkos emléikkel, titkos zárral rejtett álom, ne zavarjuk téli álmukat, jaj, ha most látnál engem, bizonyára szemem járását is látnád, érzem, hogy megvillant, amikor szóltál hozzám, de ezzel nekem kell élnem, számodra maradjon az, amit megálmodtunk, amit néha titokban, önmagunk ellenére is tűnő pillanatokra elővarázsolunk.

Bocsánat, mondta a férfi, mert rossz volt a lelkiismerete, amiért fölbolygatta a régiéket, bocsánat, nem kellett volna, korholta magát, ez most bizonyára nyugtalanítja a nőt, bizony nem jó firtatni a történelmet, annyi fű nőtt már rajta azóta, annyi fakó virág, s annyi álom ment feledésbe, ki tudná elmondani, mit is álmodtunk annakidején, holott azt sem tudtuk igazán, mi az álom, élet-e, vagy életszerűség, persze most, hogy rákérdezett, semmi újat nem tudott meg, ez föl-tételezhető volt, de mihez kezdjen ezzel a megerősítő indoklással, tépelődött, igazán sejthette volna, hogy nem lesz más magyarázat, sem más megfajítás, annyi fölösleges kérdés van, ha más lett volna a hivatalos ok, a körülmények, amik úgysem másíthatók, akkor esetleg, pedig sokkal inkább a megnyugvás miatt kérdezett, csak maga miatt önzően, hogy bebizonyosodjon, bár annak semmi értelme, egyáltalán nem megnyugtató, ha nem kérdez, maradt volna némi reménysugár, nem biztosan, de hátha másképp volt minden, persze ezt már nem tudja meg soha, pedig jó lett volna a belső béke végett – bizony, bizony önző volt, hiszen valójában azért kérdezett, hogy megtévessze önmagát, a gyönyörűséges egység miatt, ami benne élt, az szakadt meg a kibontakozás helyett értelmetlenül és erőszakosan ráadásul, valószínűleg azt szerette volna átalakítani, utólag, sajátos epilógusként, ám most tulajdonképpen mit akarhat még, bizonyosságot szerzett, hogy nem kedveztek a körülmények, hogy a szerelem egyszerűen gyenge volt, képtelen kiállni önmagáért és értük, mire jó az ilyen tudat. Pedig a lelke tükre ez a nő, mégis elhibázott ez az élet, elromlott ostobán, mostanra a lélegzés is mechanikussá vált, mint egy beprogramozott fűjtató, érzéketlen automata, üres, értelmetlen próbálkozás immár életet lehelni belé, álcázott udvariasságra telik csupán, legyen mibe kapaszkodni, képzeletben akár, köszöntés helyett megkér-

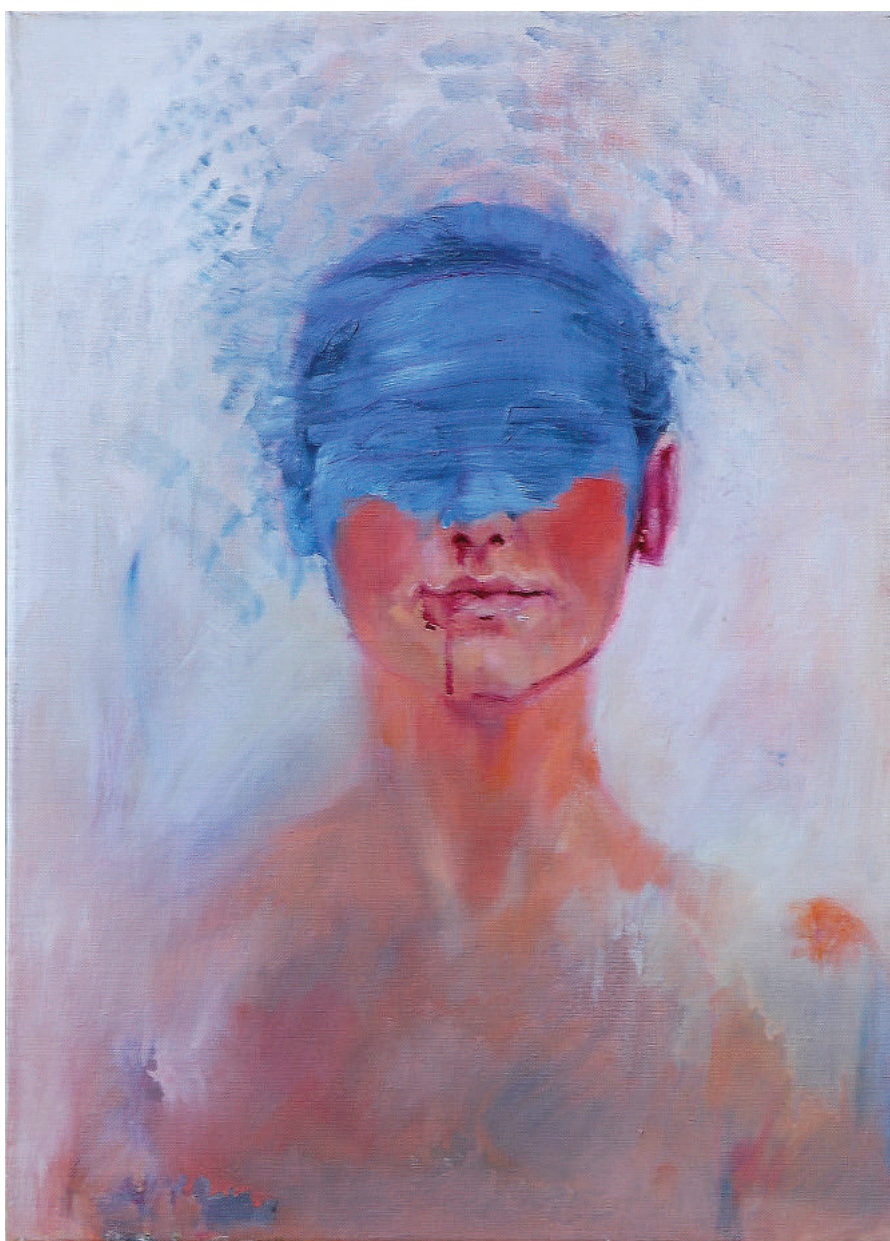
dezni: hogy vagy, bár tudod, nem kapsz mérvadó választ, mert úgyis tudod, hogyan állnak a dolgok. Az az igazság, hogy életében a különös már megtörtént, a többi csak fölösleges ráadás, vajon miért nem halt meg akkor, boldogan. Most már minden elmúlt, bár úgy tűnt, föléled a világ, egy távbeszélő szerkentyűnek hála, hiábavaló mégis minden, csak rövid villanásra telik, kárpótlásul, arra a kevés időre, ami még megmaradt, Uram, ezt is köszönöm.

Néhány napig nem leszek telefonközelben, mondta a nő, gyógyfürdőbe megyek, persze lódított, majd jelentkezem, tette hozzá, ha visszatértem, azért mondta, mert nem akarta elárulni, hogy kórházba kell menjen, megbolondult a szíve végleg, megoperálják, de minek mondja ezt neki, fölösleges gond lenne számára, úgyis elég a baj, amit eleve cipelni kell, ám a férfi a nő hangjának lejtése szerint mégis gyanította, valami nem rímel ezzel a váratlan információval kapcsolatban, de nem tette szóvá, a kétely, mint mindig, csak rontaná a helyzetet, holott a bizonytalanság akár kedvező alternatívát is rejthet, de jobb nem kételkedni, nem tudom, ezzel hazudunk-e most, vagy csak játszunk, jutott eszébe, s úgy tett, megelégedett a válasszal, ne súlyosbítsa még jobban a helyzetet. Persze amikor legutóbb beszéltek, szintén ezzel kezdték: hogy vagy, s köszönöm, jól, volt a szokásos válasz, mert mindig jól vagyunk, hősiesen, akkor is, ha nem ér semmit az egész világ, s benne én sem, elpocsékolták az időt, ezt tudták, eltékozták a lehetőségüket, de azért természetesen jól vagyunk, ne aggódj még emiatt is, mi csak önmagunknak nem vagyunk jól, elmentek az évek, nehéz ezt elviselni, de minek osztozzunk minden fájdalomban, ha nem kell, ne tetézzük, akkor sem, ha csak titkolt remény van, mert persze ezek a telefonbeszélgetések a remény, nem tudni ugyan, mire lehet elég, szárított virágokat nézegetünk az emlékkönyvben, hogy ne legyen teljesen üres a nap, ez az elixír, ami árva mosolyt csal palástolásra, s meghosszabbítja, ami úgyis végtelen.

Azóta nem tágitott a telefontól, mert hátha bármikor megszólal, s a végtelen végén a nő lesz, hogy immár megjött a gyógyfürdőből, vajon mit olvastál ott, ám a hívás egyre késett, nem tudni, miért. Addig-addig várt, míg végül megelégette, s ő hívott, az egyezmény ellenére, mert abban állapodtak meg, hogy ezúttal majd föltétlenül a nő hívja föl, irreleváns kifogásokra hivatkozva, mert hogy nem tudja, meddig tart a kúra, alig várta az égi jelet, a megfelelő időt, amikor – bár mindig ugyanabban az időben – valamelyikük telefonál majd, de most sokáig várt, valami régi, elfelejtett gátlás lehetett ennek oka, sejtette a férfi, úgyhogy az egyezmény ellenére mégis ő csörgetett, sokáig szólt a telefon, de nem vették föl, csak harmadnap. A nőt keresem, mondta, sajnálom, válaszolt egy idegen hang, vele már nem lehet telefonálni, meghalt.

Ó, igen, egyszer már meghalt számára, ez nem újdonság, vajon hányszor hal meg az ember? S valóban nekem halt meg? Ragaszkodunk valamihez, ez mindenkivel megtörténik, valami régihez, amiről már néha nem is tudjuk pontosan, mi az, milyen értéket rejt számunkra, de ragaszkodunk hozzá fogalkörömmel, mintha azon múlna minden. Akkor most mi legyen? Lettél újra,

nagyon messze, de mégis, s most még messzebbre mész, oda, ahol még sosem jártunk, a lelkünk csupán, vágyaink, titkolt képzeletünk, én pedig hogyan legyek, ha már tulajdonképpen nem is vagyok? Elbóbiskolt, azt álmodta, hogy kinn ülnek, egy padon, az almafa alatt, s csak ülnek, nem esznek a gyümölcsből, nem szólnak semmit, mert minek, ha már minden világos, elég egy mozdulat, egy gondolat, megértik azt az éteren túlról is. A telefont markolta, erősen, el ne ejtse, ebben a korban nehéz lehajolni érte. Várt. Várta a hívást. Mert hátha mégis. Amikor ellenőrizték, kivel beszélgetett utoljára, fölhívták a számot, majd megkérdezték, a nővel beszélhetnének-e. Meghalt, már mondtam, mérgelődött egy idegen hang, s letette a kagylót.

Szamaránszky Emőke: Önarckép – Metamorfózis

Elbocsátó szép megbocsáthatatlan

Utolszor Még egyszer

S legyen ennyi elég
A szerelem mindig megmarad
az ember meg persze elég benne
mert ez a hiányával is roncsol öl
Nem kellesz már így hazudom – ezt
A férfinak hiányzik az öl
mely nem csak védelem – magyarázat
arra hogy él s ez valamiért
– más elhasználta már – alázat s gyalázat
Mert minden férfi árva
nő nélkül – és titkon az akar lenni
s mert *legfőbb úr* nem a boldogság
a legfőbb úr a magány és a semmi
Miért akartad hogy más legyek
több mint a hajnalok roncsa?
Miért emeltél lány mellédre
vettél meleg erős karodra? Lásd gyűlöllek
mert bennem már csak
szégyenem s gyalázásod fogan
Rád taposnék ütnélek rúgnálak
közben nyelvem szétrágná a fogam
De te majd nem látod ezt
mert szemedet elborítja a vér
Állok fölötted győztesen
aki titkon tudja nélküled semmit sem ér
sem a győzelme se ő maga
s hogy a büszkeség csak ostoba önkínzás
Végighúz rajtam a szégyen ostora
üres éjekben látom vergődni magam
míg te verdesel más bosszúhím alatt
s egyre késik a beígért megváltás

a megígért csoda
Ragyog fönt a Göncölszekér
s a szenvedéstől kicsorbul minden gondolat
Ki bocsát el kit?
én téged vagy én magamtól magamat
Peregnek a napok az évek
s a veled eltöltött órák mind jobban hiányzanak
De ezt ne tudd – se más
Akarom hogy büszkének
merésznek láss és mind így lássanak
aki kívül ép arányos akár egy szobor
s nem az akit belül szétrágott a pusztulás
az idő
Kevés vigasz hogy még szeretnek
mert mit jelent ha valakit szeret a nő
Megsimogatom a fejét
meg nem született gyermekemnek
aki pókhálón hintázik a lét peremén
Mi volt a fontosabb Hogy voltunk
vagy hogy megmaradtál megmaradtam én
is – de minek ha elvirult életünkben a fény
Belém vág néha a fájdalom
hogy húsdobban magjaim soha nem énekeltek
s nem emlékszem mondtam-e neked
valaha halkan hogy maradj mert szeretlek
Már csak azt tudom mondani menj vidd el életed
vidd innen tőlem el amíg nem késő
Előttem pálinkás *pohár erezet kezéd*
rajta maradt nem mosom el soha A végső
ponton majd összetöröm
ahogy most eldoblak téged és összetörlek
Nincsen nagyjelenet ne legyenek könnyek
csak titkon csak úgy
hogy azt én már nem látom
Áll velem a vonat valahol a határon
valahol a körül élet és halál határállomásán
az ablak üvege tükröz
megnyomorít a látvány hogy
tekintetemben nincs semmi ép ami emberi
Összeverődnek csontjaim
vagy isten veri őket egymáshoz
miattad hogy hagytalak veszni

Haldoklik a Nap közeleg a sötét és lassan
bekopog ajtómon a semmi Önző vagyok tudom
elvesztésedben is csak magamat fájom
patetikus is lehetne ez
ha nem kéne végigjárnom vele
egeket és poklokat és egyenesen megállni
legvégül némi halált inhalálni hogy mondhassam
megint menj már jön az ár és nagy körülöttem a salak
Menj mert megölsz
s hogy ne ölj meg én bántalak
Pedig te bántasz *kis kérdőjel*
torkomba akadt könnyörtelen női horog
Zihál a tudóm kihagy
a szívem a torkom hörög
két liter boldogtalan pálinka
lángol bennem szép vagyok
ebben a lázban tudom s nem tudom szebben
itt hagyni sem majd ezt a veled-se létet
Nem akarom hogy fehér kísértet
vagy fekete látomás legyél s
elszívd maradék erőmet Te akinek mindent
oda akartam adni
koldusként vonszold magad tovább
aki hiába kér már
nem fog több szerelmet kapni
mert olyan szerelmet amit én adok
nem adhat meg neked más
Nincs benne vacak szépség csak
mindent szétronító szenvedély örök *hullás*
és gyönyörű pusztulás De te élj
mindegy már tovább hogyan Elküldelek
hogy méltóképpen lehessen boldogtalan
tudom mit érek s hogy
kevés ehhez minden áldozat élet
amit a másik meghoz és büszkeségem elfogad
Élj hogyha nem akarom akkor is s ha én
már nem akarok rúgj vissza
belém egy nagyot De már
ne lépj vissza életembe
Elborzadnál ásnak kopácsolnak benne
s már a szél is vacogva lép be ebbe a sírkertbe

Éjszaka egy sváb faluban

Valaki menekül valakit űznek
valakit visznek
aki megy inkább maradna
aki marad az vágyakozik

Valahol tompán zúg a csönd
messziről jön de idehallom
valahol ott ahol a dombról legurulva
az ml-esről kitárulkozva kínálja
ölét a termékeny Alföld
s vágyakozva tekint az északi hegyek felé

Mintha az idők kezdetétől
itt ácsorogtam volna
egy benépesülésre váró kert közepén

Már csak a csillagok suddognak odafönt
és a légi folyosókon villognak apró istenszemek
fölöttem elhúz egy fülesbagoly
akkora mint egy lopakodó
magát bombázónak képzelő lavór
és elmerül a zajos semmiben

Mintha mindig is ide készültem volna
vagy máshová sehová és mégis mindenüvé
ahol senki se vár senki sem ismer mégis
otthon vagyok párommal könyveimmel
az ember úgyis mindig visszavágyik
úgy áll a helyén hogy menni szeretne
miközben egyetlen út adatott
meglassúdva a gyorsuló időben
utódai elől menekülve akik majd
visszanéznek a válluk fölött és mosolyognak
egyre lüktetőbb félelemmel
mit hagy maga mögött elrendezett

és átadott-e mindent kit bántott
akaratlanul kinek tartozik
számvetéssel kit kellett volna elsiratni
akiket sem elfeledni sem kitörölni a telefonból
ott bolyonganak a világfelhőben és
nem hagynak aludni kilöknék az éjszakai
kertbe hogy cigarettám parazsával
strázsáljak mint egy világítótorony
őrizzem egyre fakuló emléküket
tekintetükben számonkérés pedig
nincs mit és főleg nincs miért –

A kerítés mögött a régi temető megremeget
nagy sóhajtással felemelkedik
és mint egy mélytengeri rája elhúzza
a bagoly után remélve hogy még utoléri
viszi a vágyat az elűzött svábok után
viszi az otthont a szedőkanalat a húslevesből
a malacröfögést a tyúkkodácsolást
hátrahagyva a lepotyogott vadmeggy szikkadt magjait
csak wass albert kőbe zárt arca néz utánuk

Valaki menekül valakit űznek
valakit visznek
aki marad csak az vágyakozik
és mégis a kert közepén állva
a robajló csöndben útra kel minden éjjel

(Taksony, 2025 nyarán)

Itt vagyok, látod

nézd végig a napomat
reggeltől húsvétig
nézd ahogy feledni tanullak
hogy tiszta legyek tőled
tisztább mint a Don-kanyar jégvirágai
mit a temetetlen lázálmok virágoznak

nézd ahogy élni s halni sem tudok
mint aki bolond mint aki szabad
szabad tőled s e gyászról ír oratóriumot

nézd hogy szakad ez a májusi havazás
még egyszer megmosdom benne
legyen fehér a szerelem utolsó neve
és percenként tisztább a pusztulás

Ritz Géza: Az öreg, 2011

Inga

A vers kivágott, feldíszített normand
fenyő, a díszei sejtések, látod magad
a csillogó gömbben, valójában az
lát téged, ezeket a díszeket az

ágy alja őrzi, már nem kerülnek fel
a karácsonyfára, a műfenyőre,
olyanok, mint a tömött malacpersely,
melyből kicsordul az ünnep hiánya.

Ősz elején, amikor a búcsú van,
egész éjjel a régi villanygyertya
világít a fán, majd, ahogy a megtelt
malacperselyt, széttöri a kisdéd egy

kalapáccsal, és a normand fenyőt, a
díszekkel együtt, elnyeli a konténer, be-
ledobja az emlékezés, egy angyal
zsebe meg tömve lesz szaloncukorral.

Hol van már a tavalyi hó, nagybátyám
két, azóta levágott lába, a vers,
a kidobott, csodaszép fenyő, minél
később lesz karácsony, annál igazibb.

A díszek sejtések, a legrégebbi
máig őrzi az ajándécsomagok
titkát, amiben nem tudta, mi lehet,
képzelete útjára bocsátotta,

a sejtés ősnyugalom, az izgalom
teszi azzá, a Teremtő sejt, mint
számár a szelet, macska az esőt, az
égitestek üres parkolója ő.

Apám szerint felén túl a hatalmas
veszedelem, annak, aki nagy büszkén
megsajdítja vagy megsejti, aztán meg-
elégedve az út felével, tükröt

tart, kaput maga elé, visszafordul.

*

A halál pünkösdi király, tudja, hogy
a lélekvándorlás, a feltámadás
felette köröz, a Teremtő szerint
felesleges megszámlálnia véges

napjait, markában tartja hát, őrzi
a sivatag homokszemeit, ami
lehetetlenné teszi, hogy áthágni
lehessen a jövőt, aminek a halál

a garanciája és fedezete.

A múlt lyuk a sajtban, az időtlenség
méhe, benne az idő-embrióval.
Ha jó a sejtésem, a halálnak be-

fellegzik, ha nem lesz feltámadás, ha
a számonkérés: csók, nem Júdasé, a
mulandóság huzat, magára csapja
a légyszaros, felkelő vakablakot.

*

Az őrangyal, amikor meghal a rá
bízott gyerek, olyan, akár a költő,
aki nem tudja befejezni versét,
azt hiszi, rajta múlik minden, többször

is átírja, mintha csak a sors könyvét
körmölné, kihozva mindenből a leg-
többet, kihozva az égő templomból,
ahol még a fejére hullhat a meny-

nyezet hatalmas, kormos gerendája.
Az őrangyal, amikor meghal a rá
bízott gyerek, megsejti, hogy az élet
értelme a halál, hogy a formákba

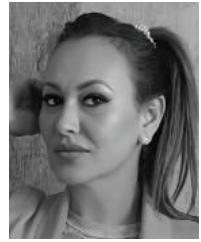
öntött hit maga a szappan, amivel
le kell mosdatni a szentek szobrait,
kihordva mindet a közeli tóhoz,
amiben a vakok és a koldusok

imádkoznak egymáshoz, a madárhoz,
a szentlélekhez, véresen, ahogy a
biztoskezű vadászok merednek a
szabadulóművész áldozatra.

*Az alkotó a Magyar Nemzeti Múzeum Közgyűjteményi
Központ Petőfi Irodalmi Múzeum Térey János-ösztöndíjasa.*

Ősz Ilona: Bál után

Akikről álmodok

Felettünk liánok tekeregnek,
kígyóbűvölő, részeg nyár,
hát itt vagyunk,
a Jardins de Laribal kertben
most nyílik az élet, s
te verset olvasol nekem,
a megtalált szerelemről.

Én furcsa ősoket idézek meg,
gyöngyszoknyás katalán
asszonyokat, kik egykor
épp itt ültek a mohás padon,
kik nevét rég kőre vésték.

Bár az idő nagy sziklája
rátok gördült, én egyesével
kaparom ki alóla múltatok,
hiába tép húsomba szűrős
csorbóka, számárkóró.

Ti, akiknek lehelete
csupasz vállamhoz ér, akik
anyanyelvemen szóltok hozzám,
hallom, ahogyan szüntelen
a földmélyben dudorásztok.
De libbentetek-e a fák ágain,
táncoltatok-e fodros virágokat
a névtelen rétbe, mielőtt
üdvözültetek, mielőtt elkárhoztatok,
ti formás kísértetek, kihez
futottatok panasza, amikor
szoknyátokról leszakadtak
a csillagok?

Én itthon vagyok köztetek,
mióta életetek csípőm köré
fonódott, szüntelenül
rólatok álmodom.

Barcelona, 2025. április.

Fecso Szilárd: Belső szoba, 2018

Lőtávolon belül

Szellők dédelgetik az éjszaka
léha függőkertjeit, a mohón
egymást ölelő teraszokat,
a zöld édent, a padokat,
lépcsőket és az ösvényeket.
Az illatok szétrúgják a fiolákat,
kinyílnak a holdtól ezüstös
rózsák, és egy hirtelen érzés
riadóztatja bennem a szavak
légióit: talpra katonák, azért
utaztatok annyit a hideg platón,
hogy megküzdjeteK velem,
már lőtávolon belül vagyok,
idézőjelek közé tettem a szívemet,
hogy valóságosabb legyen.
Dobog a lovak patái alatt,
eltiporhatatlan, mint a képzelet,
és ő is vágatásba kezd.
Lám, a költészet befogad minden
felejthetőt, minden lehetetlent,
és ha fecseg is olykor,
mérték szerint teszi.
Ha pedig elhallgat, arról
álmodik, milyen lesz egyszer
olyan fényre ébredni,
amely belülről fakad.

Létösszegző költemény a műzsgésről

Az emberi lét roppant műzsgedelmes,
pláne ha valaki fülig hősszerelmes:
mennyit műzsgölődik té meg tova,
csak úgy dobrokol alatta az élet lova!

A műzsgelemnek se vége, se hossza,
az élet bármely szegmensét válassza,
ki pölő épít, műzsög szünös-szünetlen,
s ha megáll, telefonját műzsgi a szünetben.

A műzsgés mondhatni az élet maga,
utcákat elborít a műzsgő népek hada,
ki csatába megy, szívében induló műzzsen,
tűző napon menetel, nem ül a húsben.

A szénbányász minden követ megműzsget,
műzsög a pénz, ha alakul az üzlet,
műzsög a mentő, percig sem hanyag,
erekben, belekben műzsög forró anyag.

És ott a lankadatlan műzsgölődő tözsde,
ki nem műzsdül, sosem lesz ennek hőse,
a táncparketten jóműzsgésű párok,
lám, műzsgősségre akad mindig pár ok.

Amíg műzsöghetsz, műzsögj, te test, te lélek,
elműzsghetetlen ritmus benned ébred,
műzsgj, míg akad műzsdíthető tagod,
mert végül műzsgületlen heversz csak ott.

(Egy kedves érettségiző diák segítséget kért Varró Dani kollégámtól, bár, mint írta, tudja, milyen „műzsgelmes” egy költő élete. Sejtjük, mire gondolhatott, de annyira megtetszett a szó, nem tudtam ellenállni, hogy be ne emeljem a magyar irodalomba.)

A remény lovagjai

Kedves ismeretlen Olvasó!

Levelét, amelyet számomra érthetetlen okból nem írt alá, megkaptam. Azt írja, hogy kétezer... novemberében részt vett a velem tartott irodalmi esten, de nem akarta rontani az egyébként valóban derűs, baráti hangulatot, ezért nem állt fel, és nem mondta el a véleményét. Azt a véleményét, amelyet most megpróbálok röviden összefoglalni, remélve, hogy jól értelmeztem sorait: Ugyan nem nekem címezve – inkább általánosan fogalmazva –, nehéz szívvel állapítja meg, hogy ma már nem lehet a művészetekben – így az irodalomban sem – újat és/vagy újszerűen elmondani, ábrázolni, mindenki ugyanazt a csontot rágcsálja, a mai történetek csak a régi archetípusok variációi, folytatásai kiszámítható/előrelátható véggel. Minden írás – de szerintem maradjunk a szépirodalmi alkotásoknál – „elődjét” fel lehet kutatni, s ön, alapos ember lévén konkrét példákat is sorol. Csak néhányat említek: La Sage a Sánta ördögének eszméjét egy spanyol író, Luis Vélez de Guevara *El diablo cojuelo* című regényéből vette, Shakespeare az „ő” Othelló-ját egy olasz nyelvű könyvből, a „*Hecatommitti*” (Száz rege) című mesegyűjteményből vette át, de a Rómeó és Júlia sem előzmény nélkül való – hívja fel a figyelmemet –, elég, ha csak Püramosz és Thiszbé szerelmére gondolunk. (Ebben az esetben is több példát sorakoztatott fel.) Az említett hasonlóságok emlegetése után nekem – már megbocsásson! – valamiféle hiábavalóság-érzetem keletkezett. Hiábavaló minden, ami nem örök érvényű és maradandó? De hát ön mely műtől várja el, hogy örök és megváltoztathatatlan legyen? Hiszen Ábel történetétől kezdve – kinek neve hiábavalóságot jelent (Ábel, azonos Hável, azonos pára vagy lehelet, azaz mulandóság!) – a Próféta könyvében át minden a mulandóságról, a hiábavalóságról szól. („*Elmulik az ember, mint a fűnek virága*”, „*elmulik maga a világ is, minden kívánságával együtt*”). Soraiból tehát az olvasható ki, hogy íróink munkái a hiábavalóság jegyében fogannak, s értéküket (eredetiségüket) ön meglehetősen kétesnek ítéli.

Ugyanakkor levelében találtam még egy pár utalást, amelyekből arra következtetek, hogy önt az irodalom mélyebben is érinti és érdekli, netán szintén elkövetett egy-két – vagy akár több – alkotást. Ez utóbbi felismerés hatására döntöttem úgy, hogy megpróbálok válaszolni önnek.

Tapintatos hozzáállása hatására – nem akarta rontani a hangulatot – az is megfordult a fejemben, hogy ön netán nő, ami, ha igaz – Virginia Woolffal együtt –, nagy elégedettséggel töltene el, hiszen ön akkor azon nők egyike (Macaulay, Undset, Colette, Cather...), akiknek végre van „saját szobájuk”.

Szemernyi kételyem sincs, hogy ön érti a célzást...

Nos, függetlenül attól, hogy ön nő-e avagy sem, bizonyos könyvekkel, regényekkel, történetekkel kapcsolatban már mások is szóvá tették azok laposságát, a végkifejlet kiszámíthatóságát és hasonlókat. Az írásnak, pontosabban a siker-könyvek írásának valóban nagy rejtélye, hogy ugyanabban a korban, ugyanabban a környezetben élő, ugyanolyan tehetséggel megáldott, ugyanazt a nyelvet és jelrendszert használó író műve mindezen feltételek teljesítése mellett sem lesz olyan népszerű, mint a kortársa által megírt, korokon át nagy népszerűségnek örvendő alkotása. Ennek titka van, de bizonyára ön is érzi, hogy ez a titok nem a valaha régen kitalált s újra átdolgozott történetben rejlik. Túl azon tehát, hogy a „másolónak” sikerül az agyonkoptatott szavakat új, sajátos tartalommal feltölteni, vagy új környezetbe helyezni, kell, hogy legyen a sikernek valami más oka is, mint egyszerű kompiláció, appropriáció, netán plagizálás. Mellesleg, gondolom, abban is egyetértünk, hogy Shakespeare tehetségéből mit sem von le, hogy olyan történeteket is feldolgozott, amelyek már előtte is ismertek voltak. Igyekezete egyértelműen nem volt hiábavaló.

Ön azt állítja, tehát, hogy a mai szerzők már csak a régi mitikus és sikeres történetekből merítenek, és az archetípusok rabjai.

Talán meglepődik, ha közlöm, hogy Georges Polti ama hírhedt könyvében, amelynek ezt a zengzetes címet adta: „Les trente-six situations dramatiques” hasonlóan reagál az irodalmi témákra, mint ön. Ő is úgy véli, hogy irodalmunkban ugyanazok a „témák” ismétlődnek, variálódnak.

Szerinte összesen harminchat drámai alaphelyzet képzelhető el, ezek „uralják a piacot”, (elnézést az amplifikációért!) pontosabban az irodalmi műveket. Olyanokat említ, mint „gyilkosság”, „bosszú”, „megmenekülés”, „lázadás”, „gyűlölet”, „rivalizálás” és hasonlók. Nyilván ön is, kedves ismeretlen, azonnal tudna példákkal szolgálni minden felvetett alaphelyzethez, de talán nem is ez a lényeg. Polti urat csak az ön érvelésének erősítése miatt említem. Az igazsághoz – és persze témánkhoz – tartozik még, hogy Polti úr, élelmes ember lévén, könyve végén jelzi olvasójának, hogy amennyiben érdeklődés mutatkozik, akkor ő – természetesen holmi csekély munkadíj ellenében – hajlandó a megrendelőnek a harminchat lehetőség kombinációjából „újat” szerkeszteni, és postafordultával az új drámai alaphelyzetet megküldeni. Nos, az ilyen esetekben teljesen osztom az ön hiábavalósággal – és a témák „újrahasznosításával” – kapcsolatos megjegyzését. Ugyanakkor – ha már a levelezés szóba került – talán nem veszi rossz néven, ha megemlítem a levelezésben elfogadott közösségi elveket, miszerint nem igazán jellemző, hogy valaki ne tüntesse fel a feladó – tehát saját – címét, sőt mi több, ne írja alá értékes gondolatait rögzítő levelét. Ennyit Polti úrral kapcsolatban, remélem ez a zeugma sem veszi el a kedvét a további olvasástól!

Amikor az új témákkal szembeni elvárását, pontosabban az új témák létét kétségbevonó aggályát megfogalmazta, minden bizonnal figyelembe vette az író alkotó-teremtő munkájához elengedhetetlenül szükséges, sokak által sokféleképp értelmezett és magyarázott „alkotóerő” forrásának kérdését is. Mert igen,

valóban megengedhető feltételezés, hogy különböző írók különböző késztetés hatására írják művüket, és ezt a bizonyos késztést jellemezheti egyfajta közlési vágy, esetleg az önmagával, ön maga tehetségével szemben támasztott kíváncsiság (megmérettetési kihívás), de amiképp ön is említette, lehet ebben egyfajta „ismétlési ösztön” is, amely bizonyos olvasmányélmények hatására alakul ki az emberben. Megtetszik neki egy népszerű író stílusa, közelinek érzi, és utánozni akarja. Egyszerű irodalmi appropriáció (kisajátítás! nem lopás!). Nála ennyiről és nem többről szól az írás.

Az író társadalom mentségére legyen mondva, kedves ismeretlen, hálátlan és kimerítő dolog az írás! Az írás egyrészt magában hordja a zaklatás, a befolyásolás vádját, hiszen az író megosztva gondolatait az olvasóval felmérhetetlen, kiszámíthatatlan reakciókat válthat ki benne, másrészt a történetek elbeszélése egyfajta szabadság is! Sőt mi több, akadnak filozófusok, akik szerint a történetek elbeszélése (akárhányszor és akárhány változatban is ismételjük őket) az egyetlen szabadság, amellyel még rendelkezünk. Minden más, a szabadságról alkotott elképzelésünk, magyarázatunk csak illúzió! Ön, olvasott ember lévén, el tudja képzelni miféle tragédiáról beszélek, amikor azt állítom, hogy számunkra, a „köz-nép” számára már az is áltatásnak számít, hogy gondolatainkat, véleményünket kicseréljük! Mert nem biztos, hogy mindenkinek van „saját” véleménye, és nem biztos, hogy ezek „cseréjére” sor is kerül!

Nem csoda, ha az irodalommal és a társadalom kérdéseivel komolyan foglalkozó gondolkodók közül nem egy a szkeptikus relativizmus által létrehozott apokaliptikus, profetikus irányzat híve lett, míg mások a személyest, az individuálist elnyomó absztrakció és/vagy a monoracionalizmus uralma alá kerültek. Olvasását megszakítva most minden bizonnyal megjegyzi: egyik irányzat sem eredeti, ezek is állandó szereplői irodalomtörténetünknek. Igaza van, de úgy érzem, feltétlenül meg kell említenem, hogy az írókat éppúgy, mint bárki mást, nem lehet csupán az alapján megítélni, amit akár magánéletéről tudunk, akár amit a műveiből kiolvasni vélünk. Az olvasót – talán – könnyebb annak alapján megítélni, hogy mit olvas.

Kiábrándító és elkeserítő lenne azonban, ha lehetőségeink közül csupán a történelem selejtes szükségszerűségét, avagy a vele szembeszegülő magány lehetőségét tudnám csak felkínálni: szerintem ugyanis mindkettő zsácutca.

Kedves ismeretlen, az irodalommal való jobb kapcsolata és szellemének kondícióban tartása érdekében én inkább – függetlenül attól, hogy írásuk témája megpengeti-e olvasmányélményének húrjait – azokra az írókra hívnám fel a figyelmét, akik az írás ironikus formáját választják: az író tapintata az irónia. Arra az iróniára gondolok, amely összefér a tisztelettel, ugyanazon dolog iránt, ami fölött gúnyolódik, sőt olykor-olykor akár a szeretet kifejezője is lehet. A finom humor a legmegfelelőbb arra, hogy akár az egymást kizáró egymásnak ellentmondó tételeket is megkérdőjelezze, és a szembenállókat is a léthez pozitívan hozzátartozókként értelmezze. Ezzel érintem az esztétika egyik elvét is, és pedig

a műalkotásban szereplő „szép” egyik leggyakrabban hangoztatott kritériumát, a művésznak azt a képességét, amely segítségével a valóságban összeférhetetlen, disszonáns elemeket harmonikus egységbe ötvözi (*discordia concors*). Ehhez, bizony, humorérzék is kell!

Ez persze csak az egyik oldala a dolognak. Az író megteszi, amit megtehet, ám kérdéses vajon, mit tesz, mit tehet az olvasó, hogy a történet üzenetét (még ha ismerősnek tűnik is) partnerként értelmezze?

A fentebb említett ellentétes elemeknek egy közös szférában való szerepeltetése kiszámíthatatlan érzéseket, értelmezéseket eredményezhet (ahogy mondani szokták, annyi Faust van, ahányan olvassák). Talán nem veszi rossz néven, ha ebben a rapszodikus szerkesztett és mindenképpen emotív érvelésben megemlítem a „Gestalt” tehát alakzat-elméletet. Ez a mind az íróra, mind az olvasóra ráerőszakolható prokuszteszi ág, pontosan az értelmezés egyik magyarázatával szolgál. A Gestalt lényege, miként ezt berlini pszichológusok egy-egy csoportja (Max Wertheimer, Kurt Koffka, Wolfgang Köhler, Kurt Levin, Kurt Bühler) kísérleti úton bizonyította: tudatunkban van egy sajátos képesség, amely az érzékelő vagy tudatmezőben megjelenő impulzustömegeket automatikusan zárt alakzatokba rendezi, s mint ilyen alakzatokat értelmezi. Nyilván kimutathatatlan, hogy az író mennyire számolhat ezeknek az olvasó fejében működő alakzatok reakcióival, de egy biztos: az értelmezések így módon mennek végbe. Nálam is, önnél is és másoknál is.

És akkor még nem is említem az egzisztencialisták kedvenc vesszőparipáját, a chiffréket, amelyek olvasása az olvasó „világos tudata” ellenére is a tudattalan szimbolikában való megmaradást jelenti. De ez már egy más kategória.

A lényeg az, hogy ön mint olvasó – tegyük hozzá, lelkes és alapos olvasó –, olvasás közben az olvasott történetnek egy másikkal való esetleges hasonlóságának felismerése mellett bizonyos engedményeket tesz. Lehet, hogy nem a legmegfelelőbb kifejezés, talán inkább önként vállalt hiszékenységnek nevezném. Ha az írás felkeltette a figyelmét, ön odaadóan követi az író által kifundált vezérfonalat, és sokszor nem is tudatosítja, de olvasás közben hol az indukció, hol az interpoláció, hol pedig az extrapoláció hatása alá kerül, ami, ugye, azt jelenti, hogy adott esetben az ön agya (lehet, hogy ezért a bal agyfélteke a felelős, de erről majd máskor és másik levélben) az addig olvasottak alapján következtetni próbál bizonyos előre várható eseményekre, fantáziájának engedve betold, belemagyaráz valamit az addigi történésekbe, s ráadásul – a mű hatására – elkezdi a mű egyes részleteit más – akár tetszőlegesen más – részekkel kapcsolatba hozni, erősen bízva abban, hogy mindezt (mármint a vélt vagy valós rejtett összefüggéseket) az alkotó eleve így tervezte, így képzelte.

Ez persze a jobbik eset, előfordulhat, hogy az olvasó nem annyira elmélyült olvasója a műnek, s netán csak számunkra ismeretlen okok miatt kényszerítette magát a mű felületes elolvasására.

Ebben az esetben az író tehetetlen.

Egyik megmentőjeként I. A. Richardsot említhetjük. I. A. Richards ugyanis elég határozottan és markánsan nevezi nevén a problémákat (legyenek azok akár lélektaniak!) s aprólékosan felsorolja, miféle okok akadályozhatják meg a mű olvasói értelmezését. Mert, ugye, megtörténhet, hogy az olvasó már olvasott hasonló történetet – miként ezt már eddig többször is hangoztattuk – de mi van, ha egyáltalán nem hallott a történetről (mert ugye, ezt is megengedhetjük), ám annak ellenére (vagy épp emiatt) sem tud vele mit kezdeni? I. A. Richards segít nekünk ebben a kérdésben, éspedig oly módon, hogy lelkiismeretesen összegyűjtötte azokat az okokat, amelyek az írói üzenet célba jutását akadályozzák, akadályozhatják. A dolog szépséghibájaként említem, hogy a derék I. A. Richard elsősorban a versekkel kapcsolatban fogalmazta meg észrevételeit, de remélem kedves ismeretlen, hogy közlendőm lényegét tekintve ez az apróság nem befolyásolja az ön véleményalkotását! Ha I. A. Richard nem tűnik elég meggyőzőnek, a tengernyi irodalomból javasolom még Martinkó András: *Értjük vagy félreértjük a költő szavát* című ugyancsak gondolatébresztő írását.

A fentiekben tehát meglehetősen halványan, ám remélem, értelmezhetően vázoltam pár dolgot, melyeket feltételként érzek ahhoz, hogy egy mű eredetisége megmutatkozzon.

Javaslatom tehát – ha már így ismeretlenül is megszólított – ne azzal törődjön, és ne azt figyelje, van-e „előzménye” az olvasott írásnak, s mondjuk, a Rómeó és Júlia kapcsán ne azzal foglalkozzon, hogy Xenophon Anthia és Abrocamas-a volt-e az első ebben a témában, és hogy Bandello vagy Luigi da Porto írta-e meg hamarabb a Marietto és Gianetta történetét, hanem próbálja meg megérteni az író önmaga által megrajzolt személyiségét, mondanivalójának lényegét, az író stílusát. Ez a személyiség ugyanis akaratlanul is ott rejtőzik az említett műben.

Az író – és tegyük hozzá, hogy tapasztalt és hivatásához méltó íróról beszélünk – ugyanis bizonyos ősi eszményektől vezérelve eszmélt önmaga küldetésére, s mindazokkal az emberekkel szemben, akiknek az értelme az újkori gátlástalan erők hatására fokozatosan sorvad, tompul, nos, ezekkel szemben az író minden egyes művében egyrészt önmagát teremti újra és újra, és – a remény lovagjaként – azon dolgozik, hogy a felszínesen gondolkodó társai számára feltárja a gondolkodás és a kétely örök kettősségéből fakadó kísértés örömét.

Ha ön, kedves ismeretlen, a fenti gondolatokat mérlegelve, és az irodalmi műveket ezentúl más optikán keresztül szemlélve – egyfajta intrinzik motiváció hatására – felismeri önértékelésének előnyeit, akkor szellemi örökségünk továbbadásában az író méltó társává válik.

Higgye el kérem, ezen túl nem csak az irodalmi alkotásokat fogja másként értékelni, hanem saját környezetében megforduló, settenkedő embereket és eseményeket is sokkal lényegre törőbben fogja érzékelni és értelmezni.

Ha az ön által említett találkozó után – esetleg egy kávé mellett – beszélgethetünk volna, röviden ennyit mondtam volna önnek...

Az Író

hömpölyög, árad

*óceánok söpörjék szememből a könnyeket
errefelé nincs óceán
csak a Dunától félünk
emelkedik visszahúzódik
betör zúz rombol
hagyja magát simogatni
hagyja siklani magán a tekintetet
hagyja hogy fényképezd hogy belemerülj
megnézd mit rejteget a felszín alatt
támad ellenkezik harcol kítaszít
visszaveszi ami az övé
kikerülöd hidat építész menekülsz*

*itt a tartópillér alatt támadtak rá/ sötétedett/ a homokos
macskaköveken sétált haza/ mögüle ugrott talán/ késsel talán
itt állnék a parton várva hogy elragadjon
az se lenne elég hogy tisztára mosson
hogy ne érezzem magamon az érintését
teletömném sóval az édesvizet
a kezdetét a következményében ismered fel*

*fogd meg a kezem/ hallgasd velem a Duna morajlását/
ha lezuhanunk/ a víz összemos minket/ ugyanaz a mocskok
tapad hozzánk/ megérted hogy perceken át súroltam nem
ment le / hetek után is magamon éreztem/ és akkor te is
én is ők is / a tisztátalanság által/ testvérek leszünk
lehet szárnyaim is nőnek
és akkor együtt gyönyörködhetünk
egy tiszta lassú hömpölygésű Dunában*

Úton a szürkezőnába

*„...fut át fájdalmas
oldalakon a tekintet, de tükörként villan minden oldal,
ahogy egy hal oldalán a pikkely, a magány, a végleg...”
(Kürti László)*

sötét az éj ordas vicsorgva néz
ablakhoz tapadva látva látna
dúlásra vad ösztöne ölne bár
vak mint cet hátára tévedt sirály

kompakt ködfal ő benőtt tőserdő
kutatom rejtekét merőn merre
dereng hol fut itt mezsgyéje útnak
mi élni visz vagy halni legalább

már nincs kiút lassan visszafekszem

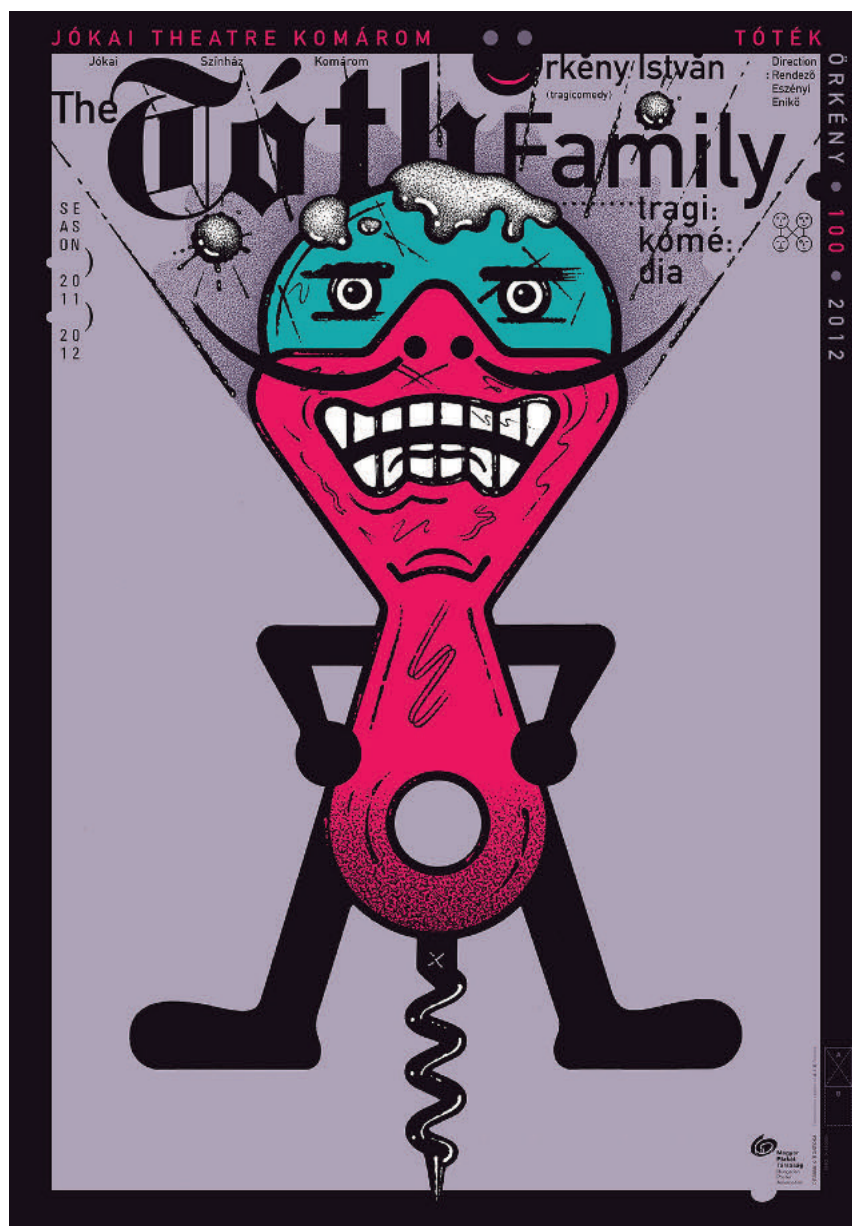
gúzsbatáncban roppan vállam csontja
a létem létezésed vakfoltja
dünnyögöm ez egész jó sor lenne
'faragj hát' *hallom* 'új halleluját'

s új kint csontomba míg fölkönyöklöm
a tollig testem s gyömködöm párnám
kösz nem múzsa mély kút az ucca
feketén bólíngat a gyász lombja
a vers halott minek ugarra *tor*
a csend is hallgat lángnyelv gyalázza
ma a Könyvet ég mi Oltalom volt

visszafekszem lassan kiút nincs már

a túlsó part... indul a bárka... vár
helyjegyem van hová szól nem tudom
cet hátára tévedt vak sirály – én
tévelygek csak egy üres peronon

két egymásba zárt ablak mindhárom:
a sötét peron én és a világ - - -
a vak óperencián s túl azon
lágyan rebben *az* a pillangószárny

Rostoka László: Örkény (plakát)

őszintének lenni

*ma sem elég csak őszintének lenni,
annak is kell látszani, fiacskám!*
ülünk az utcapadkán nagyapámmal,
és a vártnál többen jönnek erre, alig férnek
a térkövel borított járdán. most lehet
vége a délelőtti műszaknak, vagy mi...
nincs, akire várnánk, okunk sincs
maradni. nem nézzük a nők remegő
mellét kigombolt blúzok tavaszi örülete
alatt. sodrással szemben, akár az otthontalanok,
akár a költők, a hadifogságból visszatértek,
bejárjuk önmagunk hűvös, végtelen utcahosszait.
s hogy most itt a járdán, nem véletlen a bánat,
a tékozló Isten magunkra hagyott. épp egy önvesztés
utáni hétközi gyász van, ülhetnénk otthon
is a sötét kisházban. mégis a járda széle –
mert a fájdalomnak is megvan a maga reménye.
pedig letehetnénk már róla, hiába várni,
csak a kongó főtéri toronyóra, a fülsiketítő
közterek. halkan zörgő tüdő a szikkadt
mellkasodban, úgy remeg, akár az elaggott
kéz, bár szorítana még remegő húsokat,
de csontjával együtt az is elpereg. meghalt
néhány barátom, és nincs, ami visszahozza
őket, magunkat elhagytuk nőért, kalandért,
versekért többször: roskadozó torony a kongó
délutánban. padkaszéli csikkek, és a lábaink
térdig koptak, minden mondat torkomat szorító
hurok. őszintének kéne lennem végre, te már nem,
nem vagy itt. settenkedve itt hagytál,
akár az esküdöző, vén kujonok.

Privilegiumaink

1.

felvenni a földről az aprót
az üveggel teli hátizsák
megenni a sütemény szélét
ebédelni a menzán

másokkal aludni
leoltani a lámpát
csak az aprót elkölteni
a pénzért cikket írni

odanézni megsejmlélni
a véleményt kimondani
egy-két feles belefér még
ha úgy van segítséget kérni

találkozni barátokkal
téli kabáttal takarózni
elmenni mindenhova
ha nem hívnak akkor is

2.

nem venni fel a földről az aprót
nem vinni hátizsákot
nem a sütemény szélét enni
nem a menzán ebédelni

nem másokkal aludni el
nem oltani le a lámpát
nem költeni el az aprót
nem csak pénzért írni

nem nézni oda
nem mondani véleményt
nem inni alkoholt
nincs szükség segítségre

nem találkozni velük
nem takarózni semmivel
nem részt venni
nyíltan nemet mondani

Szyksznian Wanda: A magasban

Apáink zászlói

Nem könnyű ezt a történetet elmondani. Nem könnyű végiggondolni nyolc évtizedet... De egyszer eljön a pillanat, amikor meg kell tenni. Amikor senki nem kérdez tőled semmit, csak a vásznak feszülnek ki körülötted, s előttük nincs menekvés. Pereg az életed, ha akarod, ha nem – s minden más hazugság. Akkor elérsz egy pillanathoz, amikor nem akarsz elhallgatni semmit... s nem akarsz hazugságban sem élni. Most is... valahogy...

Megremegett, úgy érezte, soha ilyen közel még nem állt hozzá az Isten. Az igazságot kell kimondania.

Az öreg a fa alatt ült és a lehulló leveleket bámulta.

– Íme, az idő, megfogható formában – dörmögte maga elé. – Az elibénk teljesedő sejtés az elmúlásról, amit jobb híján időnek nevezünk. Amely halad, fogy, mígnem egyszer...

– Eh – mordult fel hangosan –, csak nem fogok itt olyasmiről filozofálni, amit felfogni sem tudok?

A felfelé futó, vastag ágakra mered a tekintete.

– Elmúlik, egyszer minden elmúlik... – mormogta maga elé. – De nem ez a lényeg. A lényeg máshol van... talán... – dünnyögte. – Érdekel? Érdekel ez egyáltalán valakit?

– Mit ér az ember, ha már a saját álmaiban sem képes hinni? – váltott hangnemet hirtelen. – Emlékezni talán még szabad, vagy azt sem?

Kérdőn meredt tekintete a fa koronáján átszűrődő napsugarakra.

– Feri elment – mintha megtört volna a tekintete. – Feri, a barátom... Egy hete még itt ült mellettem, tegnap pedig már temettük... Egy hete még együtt beszélgettünk, vidám volt, semmi jelét nem adta... De én nem akarom eltemetni a múltat! – rántotta fel akaratosan a fejét. – S nem engedhetem kifakulni sem!

Abban az évben későn ütött be az ősz. Még november elején is olyan melegek voltak, hogy az emberek kiültek a ház elé, az udvarra, és hitetlenkedve mondogatták: nézzétek, mit művel ez az időjárás, talán még karácsonykor is ilyen melegek lesznek, a levelek is ott maradnak a fákon. Aranybarna színbe burkolódzott minden, az egész falu, mintha egy klasszikus festménnyé merevedett volna a világ.

Az öreg örült ennek az állapotnak, összeaszott teste szívta magába a nem várt meleget. Tett-vett a ház körül, s miután úgy érezte, minden munkát elvégzett, beült a diófa alá.

– Igen, a diófa – nézett fel a hatalmas lombkoronára. – A nagyapámnak igaza volt. Diófát kell ültetni, ha az unokáidra és a dédunokáidra gondolsz. A diófa az örök idő hordozója. Ezt is akkor ültették az apámmal, amikor megszülettem. Még a Monarchiában!

Nem, nem tud megnyugodni. Alig pár napja, hogy azzal a másik emberrel, Ferivel beszélgettek itt hosszan, s az emlékezés nagyon felkavarta mindkettőjük lelkét. Ők még abból a generációból voltak, akik néha maguknak is feltettek kérdéseket, nehéz kérdéseket: mi értelme volt az egésznek? A nagy kacskaringókat leírt életpályáknak?

Itt beszélgettek együtt, kettesben, messziről úgy tűnt, hogy nagyon megértik egymást. Csak odabent forrtak az indulatok. Össze is szólalkoztak, de nem volt komoly, semmi komoly. Akkor még semmi jele nem volt annak, hogy... Három óra múlva jött a hír...

– Nehéz ebbe belenyugodni – mormogta alig hallhatóan, mintha valakinek magyarázkodna. – Azok a maradék levelek is ott fenn, a fán... Mintha az egész történetünk csak azért lett volna ilyen girbegörbe, hogy körülöttünk táncolhassanak... a levelek... – vont fel a szemöldökét. – Ez a fa is bizonyára azért nőtt ilyen szépre, hogy szélesen emlékezhessünk alatta... Hogy visszamondhassunk alatta mindent, ami feszít odabent. Egymásnak is, meg a lelkiismeretünknek is...

– Apám – emeli fel a tekintetét –, derék ember volt, de nem bírta elviselni az impériumváltást. Huszonegyben bele is halt derekasan. Neki mindene volt az az ország, ahová született, s amelyre felnézett... Az ezeréves... Régi vágású iparosember volt, de rengeteget olvasott. Nem világos, miért, talán a vérében lehetett. Csak néha ejtettek egy-egy mondatot a családban holmi lehetséges hétszilvafás ősről... Akiktől örökölni is lehetett a könyvek iránti... Lehetséges, minden lehetséges... Eh, de kit érdekel ez már ma? S érdekel-e egyáltalán?

– A szülői ház – mutat maga mögé. – Ide tett le a golya ezerkilencszáztízben – mondja, s enyhe mosoly jelenik meg az arcán. – Ferit meg a szomszédba, együtt nőttünk föl. Közelebb állt hozzám, mint a testvéreim. Pedig őket is szerettem...

Nehéznek érzi a levegőt, sóhajt egy nagyot.

– Látod azt az ablakot? Abban állt az öcsém tizenkilencben. Az öcsém, aki öt évvel volt fiatalabb nálam... Itt játszadoztak nem messze, az udvar sarkában, tizenkilencben. Egyszer csak fegyverropogást hallottak onnan, az Ipolytól. Gyorsan besliszoltak a házba, de a kíváncsiság odatolta őket az ablakba. S akkor egy ajándék jött onnan, a határ túloldaláról, meglepetés... Mert az Ipoly akkor új funkciót kapott, ki gondolta volna azelőtt, hogy egyszer határfolyó lesz! A földjeink fele is ott volt, a másik oldalon. Magyar golyó volt, hiába vöröskatonák adták le a lövést, magyar volt biz a... De fáradt golyó, ahogy az orvos mondta, ez volt a szerencse.

– Ha kivenném, az veszélyesebb volna – mondta anyámnak, miután megvizsgálta a jajveszékelő öcsémet. – Nem ért komolyabb szervet, megállt a zsírpárnában. Láttam már ilyet, higgye el, Margit néném, az lesz a legjobb, ha nem boly-

gatjuk meg. Csak növelnénk a veszélyt, ha belekotornánk, hagyjuk úgy, ahogyan van. Nyugodj már meg, nem patkolsz el, ne félj – szólt rá az öcsémre sajtós stílusában. – Jobb lesz, ha bent marad, láttam én már ilyet, nem is egyet. Majd körbenövi a szervezet, nem lesz vele gond...

Így történt, hogy az öcsém egész életén keresztül hordozta a golyót a hasában. Még katonaként a Don-kanyart is megjárta vele.

– Kabala lehetett – mondta később nevetve, miután túlélte az egészet. – Talán ez hozott haza...

S most ez a Feri... Nagy barátok voltak annak idején, egyívásúak. Együtt inasok, majd katonák is, ugyanannál az alakulatnál Prágában, a harmincas években.

– Tüzérek, cseh tüzérek lettünk! – nevetett fel gúnyosan. – Nekünk kellett volna móresre tanítani a németeket!

A sors pedig eljátszadozott velük. Ugyanannak a lánynak kezdtek el udvarolni annak idején, a két majdnem-iker fiú. Lám, még az ízlésünk is azonos volt... Ilonka a falu másik végén lakott, a Felvégen. Büszke lány volt, tudatosította is ezt, szép, egyenes tartása volt. Belészerettek mindketten, de végül a lány nem őt választotta, hanem Ferit. Ez egy ideig beárnyékolta a viszonyukat.

– De azért barátok maradtunk, ugye? – szólt ki hangosan oldalra, ahol Feri ült még pár nappal azelőtt. Akkor vette csak észre, hogy magában beszél, az üres farönk térítette vissza gondolatait. Hiszen Feri már nincs ott, Feri már...

Felemeli a fejét, az emlékezés láthatóan kiszakítja őt a szűk pillanatból. A barátságuk az asztalosmesternél vált szorosabbá, őt faluval északabbra, ahol mindketten inaskodtak. A két gyereket együtt küldték oda a szülők, asztalosmesterséget tanulni. Ott, annál a szlovák embernél tanulták ki a mesterséget mindketten, még a húszas években.

– Emlékszel a feleségére? Áldott jó asszony volt, ő tanította meg velünk az első szlovák szavakat. Órákig tudott nevetni a melléfogásainkon, amikor rosszul ragoztunk valamit. Hímnem, nőnem... hülyék ezek a szlávok? De egyébként kedves asszony volt, vidám, megértő. Szerettem... Emlékszel, ott az idegen közeg zárt minket szorosabban össze, onnantól úgy éreztem, hogy a testvérem vagy... – szólt megint félre, de gyorsan el is bizonytalanodott, amikor az üres rönkre csúszott a tekintete.

– És a prágai katonai szolgálatunk? – a teste megtört, de a szemei még felcsillannak. – Micsoda világot láttunk ott, Prága tényleg gyönyörű! A harmadik kimenőn komolyan egymásnak is estünk. Én mondtam, hogy óvatosan a cseh sörrel, de te mindenképpen echt csehecskére akartál játszani. Pedig ott, ha bementél egy kocsmába, mindjárt tudtad, melyik asztalnál ülnek magyarok... Azok előtt borosüveg volt, de te meg akartad mutatni, hogy csehebb tudsz lenni a mélycsehnél is... Ej, Feri, Feri, te... Már ott jobban kellett volna figyelnem erre. Jobban belemélyedtem a sörivásba, mint kellett volna, s nem bírtad... Ne vitatkozz velem: nem bírtad! Utána meg könnyebben rabul ejtettek a cseh leánykák is... Akik nyitottabbak

voltak irántunk, katonák iránt, mint az itthoni lányok. Igen, így van, a magyar lányok tartózkodóbbak voltak az egyenruhásokkal szemben...

– Eh, most már mindegy, ez is mindegy. Viszont urak lettünk, világlátott emberek! Értettünk a Škoda ágyúkhöz, megtanultuk úgy-ahogy a nyelvet is... Még a németből is ezt-azt, hiszen Prága német város is volt. Lenyomtunk ott két évet, de akkor álmomban sem gondoltam volna, hogy egyszer majd visszalök Cseh földre a sors... Rabszolgának...

Csavargatja a fejét, hitetlenkedik, mint aki maga sem akarja elhinni, milyen kacskaringókat írt le velük az élet. Mert alighogy hazaértek, fordult velük a Föld. Alig rendezték be műhelyeiket, alig szerezték be a szerszámaikat, megint magyarok lettek, s mehettek honvéd-átképzésre a losonci laktanyába. Magyar tüérek, losonci legények vagyunk, énekelték...

Rájuk zuhant akkor sok minden a világ terhéből. Az öröm is, hogy visszakerültek Magyarországhoz, s a csalódás is, hogy egyszeriben drágább lett minden az üzletekben. Megcsapta őket a háború szele, beleborzongtak. Meg a benesbérencezésbe is, amivel az „anyások” illették őket... A nyegle új urakra játszó „újurak”, az idecsapottak az anyaországból, akiknek mindenki kommunista és csehbérenc volt, aki nem közjük tartozott. Magyar, nem magyar, mindegy volt nekik: a felvidéki magyar hazafi, aki hittel várta ki az elmúlt két évtizedet csakúgy, mint a valóban kommunisztikus elveket valló, sokszor deklasszált figurák. Ezt nem értette, soha nem értette meg, mire jó mindez: abban élni ki lelki gátlásokat, hogy szünet nélkül froclizzák a másikat. A másik magyart. Magyarország még mindig itt tart, közel húsz évvel Trianon után? Az üres, idejétmúlt, kacagányos urambátyámosdinál, a „kéhlekszépen majd mi megmutatjuk ezeknek a cseheknek és béhenceiknek” hősködésnél? Így akarnak ezek egy új nemzetet összecehíteni? Nem tudtak rólunk semmit, s ez nagyon tragikus üzenet volt. Bennünk egy más haza, egy másik Magyarország élt: szebb, fényesebb, maga a tökély. Azok a betokosodott agyú ifjonckák viszont, akik ide jöttek az urat játszani, nagyon kiöltak ebből. Nagyon nem fértek bele a mi álmainkba...

– A cseheket utáltuk, azok úgy viselkedtek itt, mintha a Balkánra jöttek volna gyarmatosítani. De azért el kell ismerni, némi porosz rendszerességet hoztak magukkal. Nem ezt a lefelé húzó, utálatos balkáni kivagyiságot, amihez nem szellem, hanem jókora beképzeltség és fennhéjázás társult, mintha egyenesen a török csauszoktól tanulták volna. Ilyen azért a cseheknél nem volt – mormogta maga elé, nem kevés dühvel.

De a sors megint rendelkezett helyettük, s akkor kis időre elváltak az útjaik. Férít más alakulatba vitték, hosszabb átképzésre, őt viszont a zászlóaljával azonnal tovább, délre. Meg sem álltak Marosvásárhelyig.

– Erdély, édes Erdély – fohászkodott akkor oly gyakran. – Nem tudok eléggé hálát adni a sorsnak, hogy én is itt lehettem a visszatértedkor.

Ám a történelem nem állt meg velük, az orosz front kemény volt, emberpróbáló. A partizánok Ukrajnában, a hátukban, csoda, hogy ők is eldurvultak?

– Bizony, a mieink is csináltak ott csúnya dolgokat, de nem is csodálkozom rajta, a németeken sem. Amikor a hátadba lőnek, te sem igen válogathatsz. Talán azokat kellene kérdezni, akik ide szorítottak minket. A lövészárkokba, mindkét oldalon... Mert ott már késő. Ott már csak egy állat vagy, aki védi önmagát, aki megpróbálja túlélni az egészet...

Hála Istennek idejében váltották, hazaengedték őt pihenőre. Akkor már sejteni lehetett, hogy a magyar hadvezetés megpróbálja védeni őket, az első magyar hadsereget, a legfiatalabbakat. Ha netán az országot kellene védeni...

Itthon azonban mindez nem foglalkoztatta, akkor sikerült véglegesen berendeznie a műhelyt. Akkor készítette ezt az asztalt is. S itthon tudta meg azt is, hogy Feri és Ilonka összeházasodtak.

A tekintetén látni, nem könnyű az emlékezés. Az itthoniak viszont igyekeztek nem beleszomorodni a háborúba, ellenkezőleg: igyekeztek mindent megtenni, hogy elvonják róla a saját figyelmüket is. Még bált is rendeztek farsangkor, mulathattak egyet, mielőtt újra a frontra mentek.

Másodszor is behívták őket, az már keményebb volt. Az orosz frontra kerültek, majd Lengyelországon keresztül hátrálva értek haza... Akkor tört ki éppen a városi felkelés. Ők nem avatkoztak be, a németek csinálták az egészet, a magyar csapatok csak a gyűrű egyik részét alkották a város körül, amikor azt harapófogóba zárták.

– Egyik éjjel őrségbe voltam beosztva – néz fel, s látszik rajta, hogy küzd az emlékekkel. – Éjfél után kellett váltanom a társamat. Ahogy ballagok hozzá, az őrhelyre, már messziről látom a cigaretta parazsát. Ez egy őrült, gondoltam dühösen, kiváló célpontot kínál bárkinek... Ám ahogy közelebb érek, látom, hogy ketten vannak. S ki a másik? A Feri! Testvér, ugrok oda hozzá, hogy kerülsz te ide? Délután érkeztünk, mondta, miután megöleltük egymást, s mindjárt be is osztottak szolgálatra. Én épp meg akartam kérdezni, milyen hírei vannak otthonról, amikor megmerevedtem: egy géppisztoly csöve feszült a hátamnak. Láttam, ahogy a másik két magyar katona mögött is megjelenik egy-egy árnyék. „Nie strzelaj! Nie strzelaj!” – hallottam a suttogást a fülem környékén. – „Nem fogunk” – válaszoltam nekik. – „Ti se mozduljatok” – szóltam oda a két társamnak.

Tényleg nem tudom, honnan az ördögből kerültek elő. Én végigballagtam idáig a gyalogúton, egyetlen emberbe se botlottam, egy katonára sem léptem a sötétben. Semmit nem hallottam, semmit nem érzékeltem. Itt pedig egyszeriben több száz lengyel bújt elő a sötétből, ahogy mondták, a Honi Hadsereg katonái. A parancsnokuk velem jött vissza a mi parancsnokságunkra, ahol a mi századosunk még pálinkával is megkínálta.

– Mi magyarok vagyunk, mi soha nem fogunk lengyelekre lőni – mondta vérerektől duzzadó szemeivel a vezetőnk –, menjetek tovább békével. Mi

átengedünk titeket, de vigyázzatok, három kilométerre innen német SS-egységek vannak. Azok nem lesznek ilyen barátságosak veletek.

A lengyel tiszt szalutált, majd a katonáival együtt eltűnt a sötétben. Kora hajnalban sűrű lövöldözést hallottunk abból az irányból, amerre tovamentek. Valószínűleg beleütköztek a német elővédekbe...

Randa időszak volt, azt hittem, már nem jöhet rosszabb. Azután hazavezényeltek, Budapest védelmére. Gyűrűbe fogtak minket, visszavonultunk a budai oldalra, a németek felrobbantották a hidakat. A parancsnokunk, egy délceg, fiatal százados váltig azzal vigasztalt minket, hogy csak pár napot kell kibírnunk, azután jön a német felmentő sereg. Majd, miután senki nem jött, a mondat második fele imígyen változott meg: kitörünk, s a Dunántúlon egyesülünk majd a fő erővel.

Nem jött össze egyik sem. A kitörést – hála Istennek – lekéstük. Hajnali fél négykor volt a gyülekező, a mi egységünk a Mátyás-templom vonalán kapott helyet. Az altisztek suttoztak, csendben kell lennünk, mondogatták, nehogy az oroszok bármit is megsejtsenek. Ezt némiképp viccesnek éreztük, tekintettel arra, hogy a Bécsi kapu környékéről a páncélosok csattogása is idehallatszott. S ha ide idehallatszott, akkor bizonyára az oroszok is meghallottak belőle valamit. Hacsak nem egy speciális süket hadosztályt vezényeltek a Bécsi kapu másik oldalára...

A parancsnokunk viszont nem volt sehol. Máig nem tudom, hogy a két változat közül, amelyik elterjedt közöttünk, melyik volt igaz. Egy menyecske ágyában aludta át a riasztást, vagy a pincében, ahol el volt szállásolva, hullarészegen... Az az igazság, hogy máig hálás vagyok neki köddé válásáért. A német tábornok ugyanis a sor végére küldött minket hátra, amíg nem jön a parancsnokunk. Nemsokára iszonyatos lövöldözést hallottunk a Bécsi kapu irányából. A kitörés megakadt, mi nem kerültünk sorra, de annyi sebesült német és magyar katonát nem láttam azokban a napokban, mint akkor, ott. Később tudtuk meg, hogy a kitörést elárulták, s az oroszok nagy erővel vártak bennünket.

Az ostrom viszont folytatódott. Két nap múlva egy, a pesti oldalról átlőtt orosz ágyúgolyó robbant fel nem messze tőlem. Két szilánk is eltalált, a karomon és a nyakamon, szerencsére egyik sem volt halálos. Félig megsüketültem, ez máig nyomaszt. Gyakran úgy gondolom, hogy csak magamban, csendben mondom azt, amit méterekre tőlem is meg lehet hallani. Volt már kellemetlenségem ebből...

Nemsokára jött a parancs, megadjuk magunkat. A fegyvereinket használhatatlanná kellett tennünk, élelmiszert, amennyit csak tudunk, vigyünk magunkkal. Az oroszok felsorakoztattak minket, s indultunk a pályaudvar felé. Két és fél év múlva láttam meg ismét Magyarországot... Pontosabban azt az izét... Csehszlovákiát.

Két és fél év két szovjet fogolytáborban... Nagy történet, ezer megpróbáltatás. Nem emberi erő, hanem kegyelem kellett a túléléséhez. A többség ott pusztult, nem jött haza sosem. Én is csak a szerencsének és a viszonylag erős alkatomnak

köszönhettem... Amit ott átéltem, nagy iskola volt. Megtanítottak arra, hogyan működik a kommunizmus a valóságban. S naponta láthattuk, hogyan viselkednek a kommunista vezetők a saját embereikkel szemben. Egy életre megutáltatták velem az egész ideológiát.

Negyvennyolc kiló voltam, amikor hazaértem '47 tavaszán. Amikor besoroztak, kilencvenkettő. Csonttá és bőrré soványodtam a szó legszorosabb értelmében, de túléltem. Megértettem, hogy a Teremtőnek még tervei lehetnek velem. Az itthoni viszonyok sem voltak valami fényesek, ám az a durvaság, érzéketlenség, amit ott, kint láttam, egy életre elvette a kedvemet még attól is, hogy esetleg rágondoljak. És tessék, nem tudtuk elkerülni: eljött, eljött ide, utánunk is.

De előtte még utánunk nyúlt a csehszlovák nacionalizmus.

Alig voltam itthon pár hetet, alig melegedtem meg, alig szedtem föl néhány kilót, amikor egyszer csak jött az előljáró, hogy rám is rám került a sor: visznek a Szudétaföldre.

– Engem, miért éppen engem? – kérdeztem.

– Előbb-utóbb mindnyájan sorra kerülünk – válaszolta mogorván az előljáró.

– Lehet valami jóakaród, hogy ilyen gyorsan megtudták a járason, hogy már itthon vagy.

„Humánusak” voltak, az öcsémet is mellém csapták. Meg még három fiatal a faluból, a tehetősebbek közül. Az az igazság, hogy akkor már jártak a hírek, hogy nyugatabbra, a Csallóközben már évek óta folynak a kitelepítések. Viszik a magyarokat, főleg a tehetősebbeket Magyarországra, de minket most Csehországba irányítottak, az elűzött németek helyére. A nagy, „demokratikus” Csehszlovákia most jött rá, hogy az elűldözött németek helyén pusztaság maradt csak, nincs, aki megművelje a földeket. Erre kellettünk mi, helyrehozni a nagy államvezetők tévedéseit.

Mit mondjak? A fogolytáborhoz képest viszonylag jó életünk volt. Mi, akik még nőtlenek voltunk, jobban bírtuk az idegen levegőt, mint azok, akiket családotul hoztak ide. Láttam, a saját két szememmel láttam, ahogy a cseh gazdálkodó az idetoloncolt magyarok fogait nézi, egészségesek-e, s az izmaikat fogdossa, képesek lesznek-e majd dolgozni. Minket, nőtleneket kapkodtak el az első körben, a családokat, az apró gyerekeseket ellökték a sor végére.

– Nekem munkaerő kell, nem éhes gyerekszáj – mondta az egyik csoportvezető, amikor rákérdeztünk, miért viselkedik így.

Ferit nem telepítették ki, ez akkor fel sem tűnt nekem.

Három évet húztam le ott, Český Krumlov mellett, közel afrikai körülmények között. Három év az életemből a pusztán, mindenholnan összehordott emberek között. Kilencven százalékuk magyar volt, a maradék lecsúszott cseh és szlovák emberanyag a republika minden részéből. Egy ember volt csak, aki helyinek számított: a pap, akivel az új rendszer nem tudott mit kezdeni. Cseh volt, de jól

beszélt németül is, megértéssel és szeretettel mesélt volt német híveiről. Ő tanítgattott minket cseh nyelvre, és segített eligazodni az új viszonyok között.

Amikor már jobban összeemelegedtünk, egyszer csak meglepő kéréssel állt elő: szeretném megnézni, honnan jöttetek. Hol éltek a felmenőitek, hol élnek a barátaitok, rokonaitok. Akkor már itt-ott hazaengedtek korlátozott időre, egyszer elhoztuk őt magunkkal. A templomunkban misézett, s megnézte a rossz állapotban levő orgonánkat is. Ott kint, „szudétában”, ahogy akkor mondtuk, a németek után sok értékes tárgy maradt ebek harmincadjára. A cseh pap felajánlotta nekünk, hogy az egyik, használaton kívüli templomból hozzunk haza egy jó karban lévő orgonát.

Első hallásra tetszett az ötlet, a miénk tényleg nagyon megviselt volt. 1945-ben a szovjet katonák kidobálták a fémsípjait, néhányba – uram bocsá – bele is vizeltek, a fásípokkal pedig befűtöttek. Amikor a cseh pap ezt meghallotta, azt mondta az öcsémnek: „Ott van az egyik templomban egy nagyon szép, jó állapotban lévő Rieger-orgona. Hozzatok haza ingyen, ott csak tönkremegy.”

Az öcsém, aki jó viszonyban volt vele, tájékoztatta a dologról az egyház vezetőit, hogy lenne itt egy lehetőség, ingyen hozzájutni egy több százezer korona értékű hangszerhez, ráadásul jót is tennénk vele, mert megmentenénk. Csak a szállítást kellene megfizetni.

Érdekes helyzet alakult ki. Magam azt vártam, hogy mindenki majd lelkendezni fog – ehelyett nagyon visszafogottak voltak. Emlékszem, a plébános úr összehívta vasárnap délutánra a kultúrházba a falusiakat. Nagy vita kerekedett, s olyasmi történt, ami addig soha a faluban: titkosan szavaztak arról, elfogadják-e az ajánlatot. Az eredmény pedig magasan elutasító lett. A mi családukban egyébként még hetekig vitatták a döntés részleteit. Az történt ugyanis, hogy a gyűlésen felállt a templombíró, és azt mondta: „Tiszteltetjük az atyát, Lajos. Mondd meg neki, hogy nekünk az az orgona nem kell. Sem ingyen, sem pénzért. Mert az a szegény kitelepített németeké, az ő tulajdonuk. S hogy venné az ki magát, ha éppen mi, magyarok, akiket szintén kitelepítésre szántak, hoznánk el az ő tulajdonukat? Ha meg akarják menteni az orgonát, vigyék ki Németországba!”

Három év múltán jó hír jött: hazajöhetünk. Nem mindenki élt mindjárt a lehetőséggel, sokakat ott tartott még egy ideig az itthoninál jobb kereseti lehetőség. Én azonban jöttem. Megvettük az öcsémmel a falu legnagyobb házát, s magam negyvenkét éves fejjel megnősültem. Földet is vettem a megspórolt pénzből, az asztalosmunka mellett pedig gazdálkodni kezdtem. Bár ne kezdtem volna.

Egy reggel azt látom, hogy háromtagú küldöttség tolja be magát a kapunkon, két fegyveres csendőr kíséretében. Nagy meglepetésemre az egyik közülük Feri volt. Kimegyek elébük, kérdelem, mit akarnak.

– Alá kellene írnod a belépési nyilatkozatot a szövetkezetbe – mondja a rang-idős közülük, egy idős parasztember. – Én leszek a téeszelnök, meglátod, jó dolgod lesz nálunk.

Irtózatossá harag fogott el, ha Feri meg a feleségem le nem fog, a szépreményű téeszelnök-jelölt élve ki nem ment volna az udvarunkból. Érdekes módon a két csendőr nem avatkozott bele a civakodásba, bár az egyik levette a válláról a fegyverét és lövésre készen a kezében tartotta.

– Menjenek ki, most menjenek ki – hallom, ahogy Feri mondja –, majd én beszélek vele, várjanak meg az utcán.

Akkorra már némiképp megnyugodtam, leültünk az asztalhoz. – Nézd Pista – mondta Feri –, nincs értelme szembemenni az árral. Az élet ezt hozta, ezt kell elfogadni.

– Te is beálltál közéjük, te szemét? – kérdeztem dühvel.

– Be. És ez az én szabad döntésem volt.

– Miféle szabad döntésről tudsz te beszélni ilyen körülmények között, te istentelen fráter? És ilyen történések után? Ez az állam úgy viselkedik velünk szemben, mintha állatok lennénk!

– Túlzol, Pista – mondta meglepő nyugalommal. – Hidd el, sokat gondolkodtam rajta magam is. Van benne néhány álmatlan éjszakám. De nézd, mi minden van mögöttünk: két szörnyű háború, vér, erőszak, gyűlölet, ember embernek farkasa. Valami más kell, hidd el nekem. Én hiszek a kommunizmusban, ki kell próbálni, ez az egyetlen lehetőség. A testvériség eszméje, ilyen még nem volt, lásd be, kérlek. Egyenlően mindenkinek... nem szép? Ezt mondom neked, Pista, s kérlek, gondolkodj el felette.

– Most már értem – szakadt ki belőlem a keserűség. – A hatalomhoz dörögölőztél mindig, ezek a te elveid? A magyar világban nyegle úrként tüsténkedtél, most meg kommunista vagy, azt mondd? Hát ezért nem találkoztunk a Szudétavidéken, a magadfajta simlist itthon simogatták. Kell nekik valaki, aki elvégzi a piszkos munkát.

Feri érezte, hogy újra kezd eldurvulni a beszélgetésünk, felállt.

– Most elmegyünk – mondta –, de te is tudod, hogy vissza kell jönnünk. A barátságunkra kérlek, gondold át a dolgot. Ez egy nagy társadalmi forradalom, itt nem csak kesztyűs kézzel intéznek dolgokat. Olvasod a híreket legalább néhanap, nem? Ne tedd ki magad veszélyeknek, nagyon kérlek. A gyenge meg kell, hogy hajoljon a vihar előtt, különben a vihar eltiporja őt. Nagyon kérlek, István, ne hívd ki magad ellen a sorsot. Hidd el, én csak segíteni akarok neked.

– Tűnj a házamból, te szemét! – üvöltöttem rá, s bizisten lehúztam volna neki egy pofont, ha gyorsan ki nem hátrál az udvarból.

Utána sokáig nem láttam őt, került, ha meglátott. Az elvtársai azonban visszajöttek, volt időszak, hogy naponta többször is. Néhányszor a csendőrök is bevittek a városba, több éjjelt töltöttem a zárkában. Mindazonáltal nem törtek meg, én nem írtam alá a belépést a szövetkezetbe. Azt viszont láttam, ahogy egymás után

megtörik az ellenszegülőket, talán öten, ha maradtunk a faluban. Mi ellenálltunk, de ez végül is nem zavarta őket: a földjeinket elvették, az állatainkat is elvitték, az öcsémnek maradt csak meg egy kis tehénkéje, konfiskáltak mindent, ahogy kéjjel mondogatták. Nekünk meg némi pótföldet mértek ki a határ legkevesbé termő részén. Még a nagy házunk legnagyobb szobáját is lefoglalták raktár céljára. Nem győztem szétszórni az udvaron a rozsdás szögeket: legyen egy kis örömük, ha sorra defektet kapnak a traktoraik, pótkocsijaik.

– A sorsunk, látod? – és némán néz maga elé. – Amikor porszem vagy csupán, akit kutyába sem vesznek. A nagy moszkvai akarat tehénkedik rád is, több ezer kilométerre a Kremltől. Sok mindent átszenvedtünk a negyvenes években is, de az ötvenes évek lelki tortúrái... Durva volt az egész, nagyon durva. Amikor elvesznek mindent, ami a tiéd, amit megtermeltél, megteremtettél, ami a munkaeszközöd volt, a léted társa... az nagyon rossz érzés, eh... Amikor ott állsz, és tehetetlenül nézed a kirendelt csendőrök háta mögül, ahogy kirámolják a házad legnagyobb szobáját, s lefoglalják mindened: a gabonádat, a szerszámaidat, az állataidat – mindened. Csak a személyes dolgaid maradnak, ha maradnak. Volt barátaid, rokonaid jönnek ide téesztagként, és mondják: jól van ez így. Ők már egy másik kor emberei – a kérdés csak az, hogy jobb vagy rosszabb-e az a kor? Nem önszántukból jöttek, küldték őket, persze, parancsra tették, vagy idemanipulálták őket, mindegy: de ez nem mentség.

Nem bírtam nézni mindezt, bementem a hátulsó szobába, és egy nagyot kortyoltam a szilvóriumból. Ez a kiszolgáltatottság! Mindig és mindenütt a kiszolgáltatottság! S a film előtted: az emberségükből való kivetkőzés! És nem szlovákok csinálták mindezt, akik egyébként többször megjelentek a faluban és elkövettek számos bűnt is velünk szemben, nem! Ezt a mieink csinálták, s ez százszorosán fáj. Mert mi nemcsak magyarok vagyunk, mi kisebbségi magyarok vagyunk. Minket jobban megdobálhat a szél, belénk mindenki jobban belénk törölheti a cipőjét, minden oldalról. Mi sokkal veszélyeztetettebbek vagyunk, sérülékenyebbek... És most ez? Ezek a szerencsétlenek persze fel sem tudják fogni, milyen mélyen vétkeznek. Ez lenne az a nagy, új ideológia? Ez az az igazságosabb társadalom, Feri? – kérdeztem magamban keserűen. – Tényleg bikacsökkal kell ezt csinálni?

Ott áll kint, a kerítésen túl a téesz elnöke, és mosolyogva nézi, hogy mégiscsak nekik lesz igazuk. Mégiscsak az ő akaratuk érvényesül. Ez a új törvény: minden körülmények között az ő akaratuk kell, hogy érvényesüljön! Helyes vagy nem helyes, egyre megy. Igaz vagy nem igaz, nem fontos. Egyedül a Párt akarata a fontos, Moszkva akarata az igaz. A szegény, félig ütődött bácsika pedig most ott áll kint, és boldog, hogy ő végre valaki! Ő a helytartó, aki mögött nagy erők vannak! Szuronyok, tankok, mindegy. Látszik rajta, hogy utál téged, talán letolást is kapott a járáson miattad, mert nem tudott meggyőzni téged. Ezek után már az a legfőbb célja, hogy minél jobban megtiporjon téged, minél több fájdalmat okoz-

zon neked. A renitensnek, az ellenszegülőnek. Mert az veszélyes, hiszen itt csak egyfajta akarat, egy irányú mozgás létezhet! Minden mást el kell tiporni! Tényleg ez a kommunista ideológia legfőbb célja? Ez lesz most már az új világ? És az is törvény, hogy mindig ilyen mélyröptűvé kell, hogy csússzanak a világmegváltó eszmék?

A sors azonban megviccelt mindenkit, engem is. Mivel a kiutalt földecskéből nem tudtam megélni, munkát kellett vállalnom. Villanyszerelőket kerestek akkoriban a transzformátortelep felépítésére a városban, oda jelentkeztem. Veszélyes munka volt, de elbírtam vele. Jól jöttek a cseh tapasztalatok, ott kicsiben már csináltam hasonlót. Brigádvezető lettem, s a háromszorosát kerestem annak, ami a téeszben várt volna. De megvolt az ára is: hetente ingáznom kellett, mint minden második férfinak a faluban. A szlovák nagyvárosok új lakótelepeit mi építettük föl, az ottani építkezéseken jóformán csak magyar szót lehetett hallani.

Akkor megéreztem valamit, amit addig soha, s ez jóleső érzéssel töltött el. Az anyám mondta néha, hogy tehetséges vagyok – de mikor, hol tudtam volna ezt kipróbálni? Az asztallábak faragásánál az asztalosműhelyben? Madách falanszterében?

Nem hinném, hogy a tehetség bűn, inkább teher, felelősség. A tehetséggel élni kell, a talantum súly. Kötelez. Nyom belülről, hogy valamit létre kell hoznod az életben, meg kell mutatnod mindenkinek, magadnak, a többi embernek és legfőképpen a Teremtőnek, hogy nem volt hiába ez az egész. Hogy volt értelme, s maradt némi lenyomata. Az egyéniség ebben különbözik a tömegembertől.

Apám korán meghalt, anyám nevelt fel szerény körülmények között. Az az igazság, hogy nagyon hiányzott az apám: kellett volna valaki, mindig fel szerettem volna nézni valakire. Nem teljesen értettem a dolgot, de volt a lelkemben valami, ami állandóan felfelé húzott. Anyám szigorúan nevelt, ami érthető: én maradtam neki egyedül, akin keresztül megvalósíthatta az álmait. Mindig azt mondta: tehetséget kaptál, ezt kamatoztatnunk kell. Így mondta, többes számban: ezzel élnünk kell. Jó voltam olvasásban, számolásban is, de az alapiskolánál tovább nem tanulhattam. Most, a villanyszerelői átképzéskor, valamit visszaadott a sors. Élveztem a dolgot, s nemsokára a telephely műszaki vezetője lettem. Az igazgatói posztokon abban az országban csak kommunisták lehettek, megbízható káderek. De a szakmai tudást el kellett ismerniük, azt nem lehetett bebiflázni a marxista brossúrákból.

Talán tíz év is elmúlt, egyszer csak hallom, hogy Ilonka kórházba került, nagyon beteg. Rákos, mondták, ide hozták be, a járási kórházba. Felszedelőzködtem, elmentem meglátogatni.

Alig ismertem rá az ágyban. Megöregedett, lefogyott, s a tekintete... A tekintete mintha egy nagy sötét barlang bejárata lett volna. Rideg, üres, élettelen. Mindjárt láttam, hogy nagy baj van. Ott álltam az ágyánál, kerestem a szavakat. Felkelni

még fel tudott, de a mozgásán látszott, hogy nehezeire esik minden mozdulat. S az is, hogy fél a haláltól. Beszélni még tudtam vele, de pár nap múlva meghalt. Feri ezt nem bírta elviselni: összetört, s rákapott az alkoholra.

Pár hónap múlva összefutottunk az utcán. Véletlen volt, elgondolkodva ballagtam éppen hazafelé, nem vettem észre őt. Józan volt, s jókedvű, talán éppen pártgyűlésről jött hazafelé. Elébem állt, meg kellett állnom.

– Na látod – mondta diadalmasan –, megmondtam neked, hogy létezhet jó kommunista út is. Ez a Dubček bizonyítja, meglátod. Az egész világ elismeri őt, s az emberek önként követik, nem parancsszóra. Látod, hogy mégis igazam volt?

– Várjuk ki a végét – mondtam neki kelletlenül, s arra gondoltam, hogy egy nappal korábban, a városka főutcáján szlovák fiatalok hangosan intettek rendre néhányunkat hallván, hogy magyarul beszélünk: „Na Slovensku po slovensky! Maďari za Dunaj!”

Megdöbbsentem. Istenem, mi ez? Ez is a szabadság? Ez is a szólásszabadság? Vagy ez a szemét szabadsága? – kérdeztem magamtól hitetlenkedve, ahogy pár nap múlva megjelentek falragaszok is ilyen felirattal. Átok ül ezen az országon, ezen a népen? A nagy demokratikus világ odadobott minket koncként az első háború végén, s most mindenki félrefordítja a fejét? Velünk fizettettek meg mindent hatvan évvel ezelőtt, s most magasból tesznek ránk? Ez a csodás huszadik század, az emberiség csúcsteljesítménye, ettől kellene elájulnunk? Ám itt, ebben a szerencsétlen kis országban, ezek a szánni való törpék nagyon megértik ezt: ha megbillen egy kicsit a társadalmi egyensúly, ezek mindjárt ellenséget keresnek. Újból telepíteni akarnak? Zsidót, magyart, németet, mindegy, csak el lehessen zabrálni valamit tőlük. Valakiknek ez a szabadság? Ha csökken kicsit a politikai elnyomás szintje, ezek máris abban élik ki magukat, hogy elnyomást kreáljanak mások számára? A kisebbek, a kiszolgáltatottabbak számára? Erre vagyunk mi jók, magyarok, ebben az országban? Nacionalista ideológiai ágyútölteléknek? És miért hallgat ebben a kérdésben Dubček?

Rossz érzésem támad még most is, visszagondolva a történetekre, s hányingerem az igazságtól, hogy némi megkönnyebbüléssel vettem tudomásul néhány nap múlva a szovjet tankok érkezését.

– Velem mi történhet? – gondoltam, amikor a tisztogatások kerültek szóba. – Villanyszerelő mindig is kell, csak megleszek valahogy.

Két nap múlva, hétvégén, vasárnap délután épp otthon voltam, amikor valaki kopogott az ajtónkon. A feleségem nyitotta ki. Feri állt az ajtóban, nagyon összetörtnek látszott.

– Gyere be – szólt neki az asszony.

– Köszönöm, nem – válaszolt síri hangon. – Csak annyit... Annyit akarok mondani, hogy tegnap visszaadtam a pártkönyvemet. Tudom, hogy ez nem érdekes, de mégis... Csak azt akarom, hogy tudjátok. Visszaadtam...

Azzal sarkon fordult, és elment.

Akkor már nagyon lefelé mentek a dolgok. Pár nap múlva jött a hír: Feri is kórházba került. Üzent, hogy látogassam meg. Ott álltam az ágyánál, s láttam, nagy a baj.

– Nyugtatót kapott – mondta az orvos. – Kérem, legyen rövid.

Láttam a tekintetét, s az nagyon megrázott. Igen, a tekintete, az az árulkodó tekintet...

– Miért akartál velem beszélni? – kérdeztem tőle.

– Beszelnünk kell – mondta, alig hallhatóan. – Beszelnünk... Látnunk kellett egymást... Fontos – suttogta. – Fontos a megtisztulás.

– És miért éppen én? – kérdeztem.

– Barátok voltunk – válaszolta. – Vagy talán még vagyunk is?

Az öreg elcsendesedik, nézi, nézi a faleveleket.

– Azután egyszer csak megjelent itt, alig pár napja. Gyöngye volt, alig bírt mozogni. Leült oda, arra a farönkre.

– Búcsúzni jöttem – mondta. – Kiengedtek, azt mondták az orvosok, hogy reménytelen. Naponta két-három órát bírok ki csak... Most sem vettem be a gyógyszert, minek is... Azt akartam, hogy tiszta legyen a fejem. Egy elszámolnivalóm maradt még: te. Békülni jöttem...

Az öreg nézi, nézi a faleveleket. Az életükre gondol, a sokszor megmagyarázhatatlan forgatagra. S érzi, valami benne is véget ért.

Miriam Neiger-Fleischmann: Fájdalom

megfürödni a kék útlevéiben

ez a jégkék az igazi kréta
vagyis az igazi krétai tenger
(nézem a Facebookon a képet)
de abban én sose mostam lábat
csak repülőgépről láttam
és nem is azt
de az igazi Balti-tengerben
meg is fürödtem '76 nyarán
szóval az úgy volt hogy vettem egy vonatjegyet
Krakkóig és vissza
azt se tudtam hol fogok aludni
de hamar találtam olcsó szállást
rizses-cukros tejlevest ettem
s valahol a város zöldövezetében
egy hadirokkant szédületes sebességgel
odamankózott hozzám
látva zöld dzsekimen
a piros fehér zöld szalagot
hogya forintomat zlotyira váltsa
a lengyel-magyar barátság jegyében
ugyancsak a fenti okokból
egyik este le akartak itatni
s hiába hittem azt hogy sikerült
lelépnem idejében
hazafelé mégis végig ordítottam
abban a hitben hogy énekelek
aztán stoppal irány Varsó
akkoriban még mindenkit fölvettek
a fekete fejkendősnénike is
minden további nélkül kiállt a háza elé
integetett és megállt valaki
utoljára egy pótkocsis teherautó
gyűjtötte össze a stopposokat

és amikor nem sokkal Varsó előtt
megállította valami ellenőrféle
aki mindenkit leszállított
voltunk vagy negyvenen
onnan viszont nehéz volt Varsóba bejutni
de hát az *autostopowicz*
olykor hosszabb gyaloglásra kényszerül
mire eléri úticélját
útközben találkoztam Józsival
volt hunfalvys iskolatársammal
és a barátnőjével
akik szintén Varsóba igyekeztek
ott aztán elváltak útjaink
eltöltöttem egy hűvös éjszakát
a központi pályaudvaron
fáztam hiába vettem magamra
még egy hosszú ujjú pólót
és éjszaka is nyitva volt a büfé
ahol egy magyar honfitársunk
sorra kerülve frappánsan
leküzdött minden nyelvi akadályt
amikor közölte:
kérek három forró teát
és aki kér annak adatik
reggel pedig stoppoltam tovább
Gdańsk felé
talán fizetésnap lehetett
egy Zsukban munkásforma emberekkel
vodkát ittunk népeink barátságára
és én egyre közelebb kerültem
a gyönyörű történelmi kikötővároshoz
a Balti-tenger partján
míg végül egészen odaértem
hajó vitt át a Westerplatte szigetére
csak utóbb tudtam meg hogy félsziget
és akkor fogalmam sem volt róla
hogymilyen emlékművet látok
aztán a hajó visszavitt
én pedig felültem a villamosra
Sopot és Gdynia felé
a tenger felé vettem az irányt
hogy a partján egy magyar sráccal fussak össze

és a tengerben megfürödtünk
ez most milyen jó hivatkozási alap
hideg volt a vize pár percet úsztam
s amíg a napon szárítkoztunk
Okocim sört ittunk
és talán el is szundítottunk egy kicsit
én pedig végre elmondhattam
hogy fürödtem már tengerben is
mindössze annyi volt hátra
hogy stoppal Krakkóba visszajussak
aztán hazafelé a vonaton
a csehszlovák határőrök kérték a valutapapírt
persze hiányoztak a Krakkóban
„nem hivatalosan” átváltott forintok
így szépen zsebre megbírságoltak
és miután egy fillér nélkül
szerencsésen hazaértem
négy év múlva elvesztettem
a piros útlevelemet
igaz addigra volt már kék
de nem jégkék krétakék tengerkék
és sosem fürödtem útlevélben

M. Kiss Márta: Humanizmus destabilizálódása, 2023

Ezra Pound verset mond

*Un Canto - egy elképzelt Tőzsér-portré (fotográfia)
megéneklése néhány önéletrajzi adalékkal*

The road up to Burgas, a megíratlan könyvemből olvasok
nyelv és szók foszlányok
Pound szavaiból szalagon szét
és össze valamelyest mondatszerű
egységet szétszakadt képeket
emléket a gondolatban megörökített
pillanatot, amit lefényképezhetett volna az a kedvesem, akit
nem ismertem meg mert nem az én utamon mentem
de ő ott ment

miközben

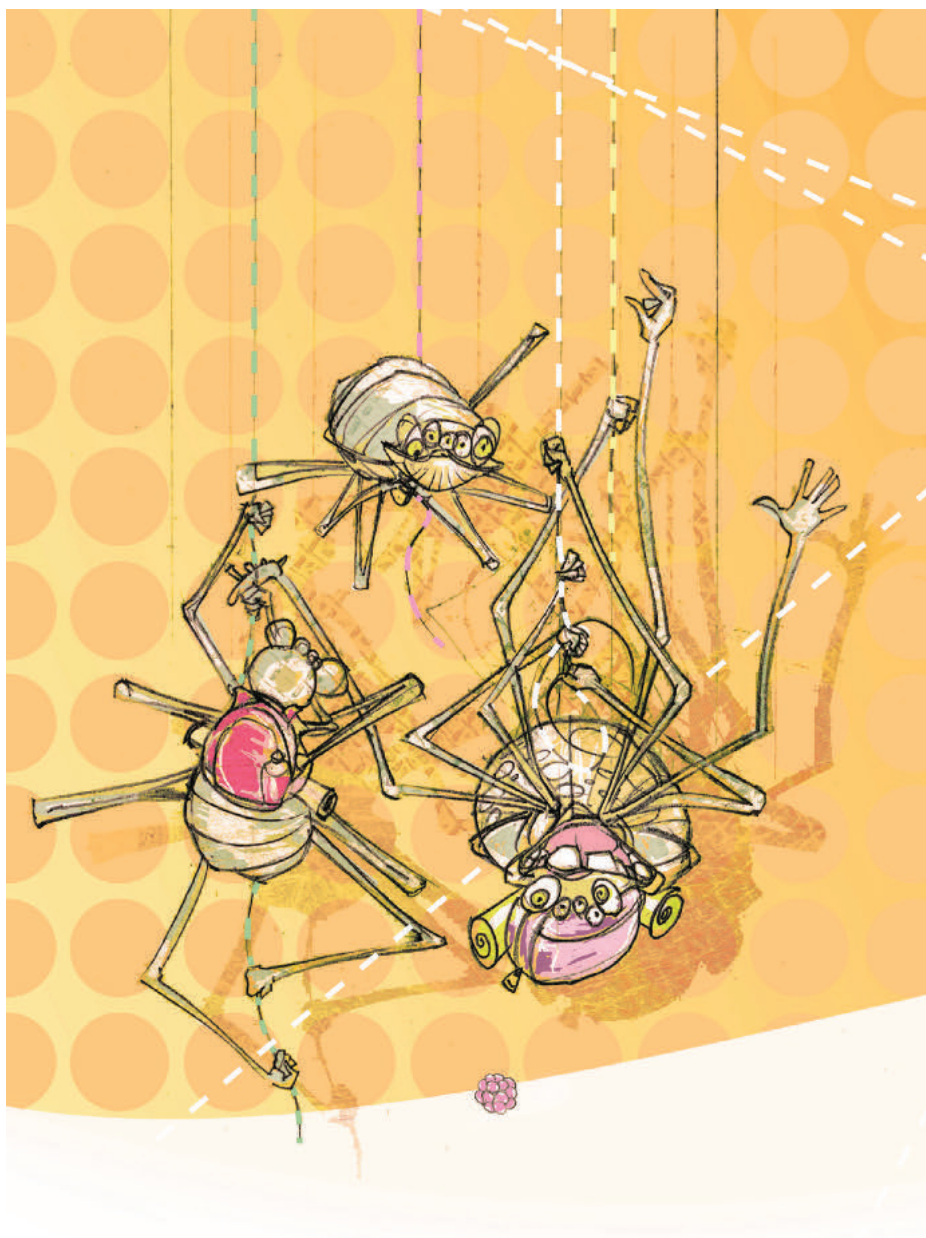
a későbbi fotográfiákból is gondolati
mondhatni elgondolt sorozaton
jól láthatók Tőzsér karakteres ráncai
az évek vezette arcívek
a falak boltozatait nyitott és zárt ablakok alatt és között
kapukat
kaput kilincset
a kilincsek nyitását és tartását
súlyos kapuvas-támasztását
rajzoló ívek futása a fény-árnyék változatos arányaiban

mindez

a fényképalbum gondolati lényként egy padon ragyog a pozso-
nyi huzatos szélben, mely

tavas-langyos és ős-szikár
tél-karcos és nyár-döngő

a vár alatti házfalak köveihez
épülő üvegfalú, letisztított-hőbörgő
ismeretlen Vidrica-vár
mellett kanyarodik éppen a kocsim,
s amolyan tipikus vödrici-hangon
békésen mondom, hogy ezt itt
úgy hiszem kicsit ismerem

Gyenes Gábor illusztrációja Polgár Anikó Paleocsontevés
című verseskötetében (Anser Kiadó, 2019)

Jó nekem cigánynak lennem

A meséim valósága
élettörténeteim világa.
A Kis-Duna partján ülök le,
s nézem, ahogyan
úszik a szemét.
Az emberi elme eljátszotta
bennem minden földi
lehetőségnek miliőjét,
amit átszellemülten
nevetve, sírva, fájdalommal
viseltem küldetésemként.
A cigány mesék
a valóságban íródnak,
s nem a létezőben
élem meg az én világom
ünneplőbe öltözött szépségeit.
Ez a misztikus vallomásnak
tűnő költői készítés
eligazít a cigány
népnév eredetének útján –
magyarázat nélkül.
Embernek álcázva kilétét,
amit meséimben katicabogárnak,
fűzfának, vadvirágnak,
harmatharangnak, csendnek,
falum kanálisának...
beazonosítva nevezek.
Jó nekem cigánynak lennem,
meséim teremőjeként
együtt élni Istennel!

Helyet keresek

Elém áll egy újragerjesztett hír,
zajong, mocorog, mint a tegnapi szél.
Erejét veszve, akár a legyőzött,
bebújik önmagába, de kitörést remél.
Tükörbe nézek, alig ismerem föl
meggyötört, gyűrődött arcom.
Bezárt rácsokat zörgetek,
tovább vívom vesztes harcom.
A Duna zavaros, fáradt vizén
révülten elbolyong tekintetem,
morajló habokat dobál a szél.
Nem tudom, most mi történik velem,
arcomon nézd, itt a tolakodó
kék szemem, a semmibe ringató.
Bennem bezárul később minden,
senki se szólít, nem talál rám,
már megint álmatlan, éber lesz
a vergődésekkel teli éjszakám.
Ablakok mögötti csendben
vigaszom? Veszett remény.
Égre nézve sötét köd
fájdalomként hömpölyög elém
s bennem sem születik meg a fény.
Kopik a hangtalan időm,
éjfél jelez a toronyóra.
Mint képzelt papír hajóim zaja,
szétmállnak a nagy folyónkba.
Szobám sötétjét cincálják
az utcán születő fényjelek.
Simításod a paplanomon nyugszik,
de nincsenek már ölelkező kezek.
Ahol régen összeforrtunk,
most megfáradtan ott vagyok megint,

ki arra jár észre sem veszi,
ha szólok hozzá, csak legyint.
Fájdalmam lüktetése halkul,
régi szavaim ide tanyáznak,
örök bánatom őrzői lesznek
a szerelmünknek szentelt
elhagyott, de emléikkel
tetézett szobának.

Péter László: Víztükör 3, 2012

Füstösképűek legendája

Végigment az országon a Fekete Halál. Dermedt csend támadt a nyomában. Nem énekeltek leányok, nem gügyögött a gyermek, a vénasszonyok megjuhászodtak, nem csörrent meg az ekevas a földeken, nem szántottak, nem vetettek. A legény nem nézett a lányra. Újszülöttek nem látták meg a napvilágot... Csend volt, csak a szent folyó zúgott, örvénylett, haragosan dobálta hullámai közt az élettelen testeket.

Maharatha összegörnyedve ült aranyos trónján, nézte a szomorú várost, a dermedt országot, a népét – a máskor vidám, daloló népét – néma ajakkal, halálosan szomorúan. A palota tele van kincssel, az ország földjén arany drágakő terem. Maguktól teremnek a fák. A hegy, az erdő, a lankás domboldal ontja a gazdagságot, de hiába minden. Semmit sem ér. Hiába szórná oda kincseit a város közepére, hiába kiáltaná ki hangosan, hogy mindenki hallja:

– Emberek, gyertek, itt az arany, szedjetelek belőle, amennyit csak tetszik, és örüljetelek, daloljatek, felejtsetek el azokat, akik elmentek, öleljétek a lányokat, csókoljátok a gyermekeket, szántsatok bele a kövér földbe, vessetek termő életet bele...

Hiába tenné... Maharatha népe már sohasem fog nevetni.

*

– Adj tanácsot Mahta, mit tegyek? Most mutasd meg, hogy tényleg belelátsz a dolgok mélyébe, hogy ismered a jövő titkait és rejtelmének ezer csínját-bínját. Adj tanácsot, mivel vidíthatom fel ezt a nyomorult népet... ha kell mindent, mindenemet odaadom nekik... Most adj tanácsot nekem, Mahta...

– Messze a hegyek között egyszerű pásztornép él, a legboldogabb nép ezen a kerek világon. Pedig szegények, nyomorúságos odúban laknak, kecsketejen élnek... Mégis naphosszat dalolnak, táncolnak... A bánatot hamar kivetik a szívükből. A halottakat meg sem siratják. El kell oda menni, királyom. Él ott egy ifjú, valami különös hangszeren játszik. Fából van a hangszer, állati bél van kifeszítve rajta, hosszú pálcát húzogat rajta végig és sír, nevet az a nyomorúságos darab fa... Aki hallja ezt a hangszert, nevet annak a lelke. Ő játszik reggeltől estig és a pásztorok vidámabban legeltetik a nyáját, az asszonyoknak tüzeesebben csillog a szemük, a szomorúak felvidulnak. El kell hozni ide azt az ifút. Ide kell ültetni a márványlépcsőre, az oszlopok lábához, hadd játsszon reggeltől-estig.

A király hálásan veregette meg Mahta vállát. Még aznap kiadta a parancsot, hogy azt az ifjút a vidám pásztorok országából bármi áron ide kell hozni...

*

Harmadnap alkonyatkor már ott állt Sandula a furcsa fadarabbal a kezében, ott állt a király felséges színe előtt. Szép fekete szeme könnyben úszott. Úgy ragadták el az övéitől, erőszakkal éj idején... Még el sem búcsúzhatott anyjától, még egy utolsót sem muzsikálhatott a pásztoroknak, akik vörös tüzek mellett künn a hegyen töltik az éjszakát...

– Muzsikálj, Sandala, vidítsd fel a szomorú népet. Azt mondják, csodálatos erő rejlik a kezében.

Sandala szomorúan ingatta fejét... nem tudott játszani. A kopár hegyek jártak az eszében, a pásztorok, a testvérek, az anyja... remegett a keze, nem tudott játszani.

– No, játsszál Sandula, tied... tied, amit csak megkívánsz ebből a kincses palotából...

Az ifjú felnézett. A szeme egy másik szempárral találkozott. A szempár egy édes, halovány arcból mosolygott rá. Ez a halovány lótoszvirág arc egy hajlékony termethez tartozott... Egy percig nézték egymást, a szívük ebben a pillanatban összeforrt...

A király megismételte:

– Kívánj akármit, ami csak kedves szívednek, neked adom, Sandula...

És az ifjú a lótoszarcú lány felé nyújtotta a kezét, a király mintha elsápadt volna, de intett. Marja odanyújtotta fehér kezét az ifjúnak! Még aznap éjszaka megszólalt a különös hangszer... Sírt, zokogott, dalolt az a darab fa. Vidámság, öröm tódult belőle... Az emberek felébredtek a szokatlan hangra... megdörzsölték a szemüket, felugrottak a fekvőhelyeikről, és önkéntelenül dalolni kezdték az ismeretlen dalt. Aztán visszafeküdtek, és aznap édes volt az álmuk. A Fekete Halál emléke aznap éjszaka tovaszállt...

*

Lóra ült Sandula, vele Marja is, és megindultak hegyen-völgyön keresztül, minden faluba, minden sátorba ellátogattak... szólt a muzsika Sandula barna fáján, szállt az öröm az elkínzott szívekbe. Amerre mentek, mosolyogtak az emberek, táncra készen álltak a lábak. Szerelmesek lettek a lányok. Tódultak utána a megbűvöltek, hogy tovább hallják, hogy megtanulják a dalt.

És Sandula lassan el is feledte a pásztorokat, a testvéreket, talán még az anyjára se gondolt gyakran... ott volt mellette Marja, a felesége, a testvére, az anyja... minden egy személyben, hiszen szerelmes volt belé, és a szerelem csodatevő, ezer alakba öltözteti azt, aki szeret...

*

Sötét, csillagtalán éjszaka volt. Mindenki aludt. Marja mosolygott álmában... a boldogság kiült az arcára. Mécses égett a sátorban, és Sandula nézte, hogyan mosolyog álmában az asszony. Nem tudott aludni... előbb maga sem tudta, hogy miért. Később határozottan érezte, hogy fél valamitől. Legszívesebben muzsikált volna, de ilyenkor... éjnek idején? Elfordította arcát Marjáról, és mereven nézett a sátor sarkába... ott, ott a sarokban, valami mozgolódott, valami fekete... és... jaj... fekete varangyos béka... ugrott egyet, neki Marja mosolygó arcának. Marja felsikoltott. Talán ugyanebben a percben minden sátorban sikoltottak. Minden sátorban volt egy mosolygó arc, amelyre ráugrott az undok varangy...

És másnap reggel már tudták, hogy itt van újra a Fekete Halál...

Hörögtek a haldoklók. Újra megáradt a szent folyó a beledobott testektől. De nem sírt senki, a lányok daloltak, mintha a Fekete Halálról mit sem tudnának. A legények vidáman szántották a földet... nem sírt senki... Sandula muzsikált... mellette Marja, szegény összecsukott bimbó, hervadó lótoszvirág... Nem, nem szabad neki meghalni... Sandula játszott, húzta a pálcát a barna fán, örömet muzsikált... el kell kergetni a Fekete Halált... hiszen az a barna fa csodatevő, megöli a szomorúságot, vidámságot hoz helyette... talán használ a halál ellen is. Nem, amíg Sandula játszik, Marja szép sötét szeme nem csukódik be örökre. És húzta, húzta Sandula, majd megszakadt a keze, még mindig húzta... belekábult, belemámorosodott a saját muzsikájába, és Marja utolsó sóhaja beleveszett a dalba... a vidám dalba, amellyel Sandula kergette a halált...

*

Sandula magasra emelte a testet, aztán beleejtette az örvénylő folyóba. A szent hullámok ragadták magukkal Marja édes virágtestét, s vitték magukkal az ismeretlen messzeségbe. Sandula ott állt egyedül a parton... arra nézett, amerre örökre elment tőle a szerelme, felesége, testvére, anyja... alig tudott megválni a folyótól. Kiáltani szeretett volna:

Gyere, gyere vissza... Marja... gyere vissza...

De nem tudott kiáltani, a keze azonban önkéntelenül a hangszer után nyúlt, végighúzta rajta a hosszú, hajlott pálcát, és felhangzott a dal... Óh más, egészen más, mint a tegnapi, a múltkori dal... ebben a dalban zokogott a lelke, ez a dal hívta vissza, könyörgött, hogy, hogy ne hagyja el. Ez a dal csupa vágy és csupa fájdalom volt... és egyszerre nem volt egyedül a parton. Köréje gyűltek mindazok, akiket meglátogatott a Fekete Halál, mindazok, akiknek fájdalmuk volt. Sandula dala simogatta lelküket, kísért a zokogásukat, kifejezte a bánatukat. Sandula felkelt, és ők követték.

Összecsomagolták, ami kevés holmijuk volt, lóra ültek, vállukra vették a sátorfájukat, és mentek Sandula után. Sokan voltak, nagyon sokan, mindnek sajgott a szíve a fájdalomtól, mindnek jól esett Sandula szívbemarkoló muzsikája.

Hiába küldött követet a király:

– Ne menj el Sandula, maradj itt. Ha itt maradsz, a király a legszebb lányát neked adja...

Sandula szomorúan ingatta a fejét:

– Nem lehet, nem tudok itt maradni... szeretem hazámat, otthagytam Marját, szerettem Marját, elveszítettem. Itthagylak titeket, itthagynak mindent, ami kedves volt nekem. Megyek hegyeken át, völgyeken át, dalolni fogok. Talán, talán vissza tudom hívni Marját...

*

És megindultak, ki lóháton, ki gyalog, ki gazdag köntösben, ki szegényes rongyokba. Mentek Sandula után, aki muzsikált, mentek hegyen-völgyön át, nagyon sokan voltak. Addig-addig hallgatták Sandula muzsikáját, amíg eltanulták. Faragtak maguknak is száraz fából hangszert, és húzták rajta az édes dalokat, amelyekben mindig van egy parányi öröm... Vándoroltak, ma is vándorolnak, hegyen-völgyön, városokon át, ki rongyokban, ki fekete frakkban, szegény füstös képű cigányok... és esténként a sátor aljában, a füstös kocsmában, a fények hotelek bárjában a száraz fán felzokog a dal... szomorú, vidám, csupa vágy... hívják vissza Marját...

Kecskés Péter: Putrefactio 1 (2020)

Terra Synthetica

Miguel Castillo azzal az érzéssel ébredt, hogy valami történt. Természetesen ez pusztán érzés volt csupán a részéről, mivel 2089-ben nem történhetett semmi. Az egyesített világ tökéletes és jól szervezett volt, s az emberekkel legfeljebb csak álmukban történhetett egy s más. Akárcsak Castillo esetében. Azt álmodta, hogy odament hozzá Dzsung Fu, a pekingi villamosvasút vonatvezetője, és közölte vele, hogy lánya december huszonnegyedikén világra hozza Istent.

Castillo semmiféle Dzsung Fut nem ismert, és Pekingben is csupán egyszer volt életében, öt esztendővel ezelőtt. Természetesen kiküldetésben. Mindent, amit tett, szolgálatból tette. Annak a tizenkét szenátornak volt az egyike, akik a világot kormányozták, melyben engedély nélkül nem történt semmi. Erről a desztillációnak nevezett rendőrség, valamint a reprezentációnak nevezett hadsereg gondoskodott. Az országokat, a pénzt, valamint az akarat és a szerelem szabadságát még mindjárt a 2045. évi forradalom után eltörölték. Országok, pénz és szabad akarat nélkül így nem történhetett semmi, amit nem engedélyeztek, s mivel engedély nélkül valóban nem is történt semmi, ez azt jelentette, hogy soha semmi nem történt. Csupán az emberek álmában. A pekingi villamosvasút vonatvezetőjéről is csupán azért álmodott Castillo, mert december huszadika volt, és az egész világ a karácsonyra készülődött. December huszonnegyedikén a Kisjézusnak kellett világra jönnie; magától értetődik, hogy jelképes értelemben. Akárcsak a többi szenátor, Castillo is hitt egy absztrakt Istenben, mely valahol az anyagon, téren és időn kívül létezett, és nem volt beleszólása az emberek dolgába. S akárcsak a többi szenátor, arról is meg volt győződve, hogy a vallás olyan nélkülözhetetlen intézmény, melyre az embereknek szükségük van ahhoz, hogy örülni tudjanak annak, ami haláluk után vár rájuk, s az életükben nem adatott meg nekik.

Castillo nem tulajdonított jelentőséget iménti buta álmának, és csengetett. Mint mindig, most is Oscar, a komornyikja és Orlando, a fodrásza lépett a szobába. Castillo felkelt az ágyból, az ablak előtt levő karosszékbe ült, és Orlando tüstént munkához látott. Nyolc óra múlt öt perccel. Oscar felhúzta a rolót, és a fürdőszobába ment, hogy forró vizet engedjen a medencébe.

A reggelei mindig egyformák voltak, és pontos menetrend szerint zajlottak. Nyolc óra tizenöt perckor Orlando végzett a borotválással, és Castillo a tornaterembe ment, ahol tíz percig tornázott. Azután a medencébe indult, és pontosan húsz percet úszott, miként azt az orvos előírta neki. Majd felöltözött, és pontban kilenc órakor már az étkezőben volt. Mindig egyedül reggelizett, akárcsak a többi

szenátor, mialatt a titkára a napisajtóból olvasott fel neki a legfrissebb események közül. Ámde természetesen soha nem történt semmi, kivéve a haláleseteket és a születéseket, ezekről viszont az újságok nem adtak hírt.

Fél tízkor, mint általában mindig, Castillo már az íróasztala mögött ült a dolgozószobájában, és végre szabad volt, mert nemcsak a jelenre és a jövőre kellett gondolnia, amint az egy, a világ fölött uralkodó szenátorhoz illett, hanem a múlttal is foglalkozhatott, amit annyira szeretett. Ugyanis történész volt, a világ történetét írta a 2045. évi nagy forradalomtól kezdődően, s miután állandóan a jelen és a múlt szembesítésével foglalatoskodott, gyakran hivatkozott arra, milyen volt a világ a genfi konferencia előtt, és rendkívül szórakoztatónak találta, hogy azelőtt minden a feje tetején állt.

Száz esztendeje a világ még meglehetősen kezdetleges volt, különböző országok léteztek a földön, melyek mindegyikének megvolt a maga pénzneme, a maga törvényei, a maga rendőrsége, a maga hadserege – az egyik értelmetlenség a másikat követte hát. Ezenfelül a világ két részre oszlott. Az egyik Amerika befolyása alatt állt, mely a pénz által kívánta uralma alatt tartani a világot. A másik a Szovjetunió befolyása alatt, mely viszont a munkásosztály által kívánta uralma alatt tartani a világot. Az értelmes emberek ellenben mind a pénz, mind a munkásosztály uralmát elleneztek, és a franciák egy csoportja, mely túlnyomórészt nőkből állott, 1999-ben Párizsban egy új pártot alapított, s a világforradalmat és egy központi kormány létrehozását tűzte ki céljául; ez utóbbinak kellett volna átvennie az irányítást az egész világ fölött. A párt a Terra Synthetica nevet kapta, ami helyénvalónak látszott, hiszen 1999-ben az emberek Amerikát a tézisnek, a Szovjetuniót pedig az antitézisnek tartották, így logikusnak tűnt, hogy az új világ a szintézis világa legyen. Az új párt rendkívül népszerűnek bizonyult, és 2000-ben már nemcsak Európában voltak szervezett hívei, hanem Amerikában, Ázsiában, Afrikában és Ausztráliában is. 2045-ben aztán kitört a világforradalom, amely eltörölte az országokat, ami azonban az egyes nemzeteket nem érintette, mivel mindegyik a maga irodalmát tartotta a legfontosabbnak. Az új kormányt, mely az egész világ igazgatására volt hivatott, Genfben hozták létre. A kormány élén hat férfi és hat nő állt, s az új kormányzókat szenátoroknak nevezték. A szenátorok mindegyike harminc éven keresztül, ötvenéves korától a nyolcvanadikig volt tagja a kormánynak, azután nyugdíjazták őket. A nyugalmazott szenátorok nagy megbecsülésnek örvendtek, és gyakran megfordultak a kormányépületben, hogy elbeszélgessenek erről-arról, de az állam ügyeibe nem szóltak bele. Az új szenátorokat a világkormányzók képzésére létrehozott különleges iskola hallgatói közül választották ki, akiknek szolgálati idejük alatt le kellett mondaniuk a magánéletről, és szigorú cölibátusra kötelezték őket.

2089-ben a spanyol Miguel Castillo, az angol Barbara Everbury, a német Bernard Schulz, az olasz Emilia Gall, a francia Annette Dupont, az orosz Ivan Markov, az amerikai Dorothy King, az arab Abu Talib, a zsidó Sara Kogan, a kínai Kuan Tsu, a japán Soto Takeda és az indiai Sumitra Ellora kormányozta a világot. Ez a

felerészt férfiakból, felerészt nőkből álló kormány igazán bölcs megoldásnak bizonyult. Az egyik kutatóintézet szerint ugyanis a férfiak konzervatívak, kedvelik a múltat, a régi ruhákat, a régi borokat, a régi barátságokat, a rég bevált ételeket, és nem szívesen látnak új bútort a lakásukban. Ezzel szemben a nők haladó gondolkodásúak, a jövőt tartják szem előtt, imádják az új ruhákat, új barátságokat, új italokat, új ételeket és az új bútorokat. Castillo nem értette, hogy a férfi és női észjárás ezen ésszerű egyensúlyának jelentőségét az emberek miért csak 2045-ben ismerték föl. Mindezt papírra is szeretne volna vetni, ám nem tette, mert eszébe jutott az álma, és ettől elment a kedve a munkától. Furcsának találta, hogy az a bizonyos Dzsung Fu ismerte a lánya nevét. Mindez érthetetlen volt számára, hiszen a szülők nem ismerhették gyermekeik nevét, erről törvény rendelkezett. Az újszülötteket ugyanis a szoptatási időt követően elválasztották anyjuktól, és állami intézetekben gondoskodtak a nevelésükről. Hasonlóképpen a gyerekek sem ismerhették szüleik nevét, mindannyian egyenrangúak, azaz egyként fivérei és nővérei voltak egymásnak, s az életüket a család terhe nélkül kezdték. Hogy Castillo Dzsung Furól álmodott, abban nincs semmi különös, hiszen csupán álom volt az egész, de hogy Dzsung Fu ismerte a lánya nevét? Vagy mindössze az a magyarázata Castillo álmának, hogy történészként bizonyos mértékig jogot formálhatott a múltra?

Egész délelőtt azon töprengett, vajon mi lehet a magyarázata furcsa álmának, de nem jutott eredményre, mivel jó történész volt ugyan, de az álmok dolgában nem ismerte ki magát.

Pontban délben félbeszakította töprengéseit, és a nagy étkezőbe ment, ahol a szenátorok közösen szokták elkölteni ebédjüket. A folyosón összetalálkozott Bernard Schulzcal, akiről különösen jó véleménynyel volt. Szívesen mondott volna valami szépet neki, de ugyan mi szépet mondhat az ember, ha egyszer oly csapnivaló a kedve.

– Különös álmom volt az éjjel – szólalt meg, csak hogy mondjon valamit. – Képzelve, az éjjel a pekingi villamosvasút egyik vonatvezetőjéről meg a lányáról álmodtam, akinek Istent kell a világra hoznia.

– Nem Dzsung Funak hívták azt az embert? – kérdezte Schulz.

Castillo hirtelen megtorpant, és éles pillantást vetett kollégájára. Azt gyanította, hogy Schulz képes mások gondolataiban olvasni, de hogy kitaláljon egy nevet, ráadásul egy kínait, képtelenségnek tűnt a számára.

– Honnan tudja? – kérdezte.

– S a lányának nem Vu Vang volt a neve?

– Ide figyeljen, kolléga – válaszolta erre Castillo –, már régóta tudom, hogy képes mások gondolataiban olvasni, de hogy valakinek az álmát is ki tudja találni, azt eddig nem is sejtettem.

Schulz valaha logikát és pszichológiát tanított a berlini egyetemen, jól ismerte hát az embereket. Azt is tudni lehetett róla, hogy a genfi desztilláció igazgatójának

a barátja, tehát valóban több információhoz hozzájuthatott, mint más szenátorok. De hogy valakinek az álmát is kitalálja?!

– Nem találtam ki semmit – szólalt meg Bernard Schulz. – Csupán azért tudok a dologról, mert én is arról az emberről álmodtam. Hát nem furcsa?

– Az – válaszolta Castillo.

– És nem csupán mi ketten álmodtuk ugyanezt, Castillo. Reggel felhívott Emilia Gall, és azt kérdezte, hogy mit jelent kínaiul a Dzsung Fu? Azt feleltem, hogy nem tudom, de erről a bizonyos Dzsung Furól álmodtam én is, amin Emilia Gall igen-csak meglepődött.

– És mire következtet mindebből? – kérdezte Castillo.

– Ugyan mire következtetnék? A dolog világos. Hogy Istennek kell a világra jönnie? Képtelenség! Hiszen csak absztrakt Isten van, aki nem avatkozik bele az emberek dolgába.

– Egyszer már világra jött.

– Valóban, de az emberek nem fogadták be maguk közé, keresztre feszítették, nem volt szükségük rá.

Az étkezőbe épp abban a pillanatban nyitottak be, amikor Emilia Gall megkérdezte Kuan Tsut, hogy mit is jelent kínaiul a Dzsung Fu, aki elmondta, hogy Benső Igazságot, s hogy ő is Dzsung Furól álmodott. A szenátorokat láthatóan nem érte váratlanul a válasz, s nem is hökkentek meg rajta nagyon, majd megállapították, hogy az éjjel valamennyien ugyanazt álmodták, tehát, hogy december huszonegyedikén Vu Vang világra hozza Istent. Amiben, természetesen, nem hittek, csupán a jóságos, ámde passzív Istenben, aki valahol az anyagon, téren és időn kívül létezett, s ha akarta volna sem gondoskodhatott volna az emberről. A hit egy ilyen Isten létezésében nem volt új. Krisztus után a második században élt Rómában egy Marcion nevű gnosztikus, aki azt hirdette, hogy az igazi Isten, Jézus jóságos, ámde passzív atyja, valahol a látható világon kívül létezik csupán. A világot szerinte Jehova, ez a félisten, ez a demiurgosz teremtette, és ő rendelkezett az emberek büntetéséről és jutalmazásáról. Az emberek azonban aktív és igazságos Istent akartak maguknak, aki földindulásokat küldött a világra, városokat döntött romba, s akivel főpapok segítségével lehetett szót váltani. Az aktív Istenben való hit praktikusnak bizonyult, és a nép körében ennek a vallásnak máig sikerült fennmaradnia. De azontúl, hogy praktikus, állami szempontból megbízható is, hiszen egyaránt büntetett és jutalmazott. Csupán a szenátorok hittek az igazi Istenben, akit nem érdekelt, hogy mi van az emberekkel. És most világra kellene jönnie?

Ebéd után valamennyien a klubhelyiségbe vonultak, hogy megigyanak egy csésze feketét és elszívjanak egy cigarettát. Ide a nyugdíjas szenátorok közül is sokan be-benéztek, hogy megtudják, mi történik a világban. Ma azonban csak a svéd Olaf Petersen van itt közülük.

– Az igazat megvallva, Isten valóban nem passzív – jelentette ki Bernard Schulz.

– Hiszen több mint kétezer évvel ezelőtt is világra jött Betlehemben, ami azt jelentette, hogy valamit meg akarhatott változtatni a földön.

- Ön hisz abban, hogy Jézus volt Isten? – kérdezte Sumitra Ellora.
- Hiszek. De abban is hiszek, hogy az embereknek nem volt szükségük rá, ezért keresztre feszítették.
- Jézus idegen volt, és nem ismerte az embereket – szólalt meg Annette Dupont.
- Idegen volt, de ismerte az embereket, és tudta, hogy nem fogadják be maguk közé – mondta Ivan Markov.
- Nézőpont kérdése – így Soto Takeda. – Nekem viszont nem tetszik, hogy mindnyájan ugyanazt álmodjuk.
- Nekem tetszik – szállt vele vitába Sara Kogan. – Elvégre azt szeretnénk, ha az emberek egyformák lennének, nem? De nem lehetnek egyformák mégsem, hiszen egyiküknek fehér, másikuknak fekete, harmadikuknak sárga vagy éppen vörös a bőre színe, vannak köztük feketehajúak és szőkék, magasak és alacsonyak, kövérek és soványak. Ám gondolkodni gondolkozhatnak egyformán is, ezt szeretnénk, nem?
- Mit akar ezzel mondani?
- Ha hosszabb időn keresztül egyformán gondolkodnak, az álmaik is egyformákká válnak.
- Téved, Sara Kogan – jelentette ki Bernard Schulz. – Ha az emberek egyformák is, mi, szenátorok, soha nem lehetünk azok. Márpedig mi szintén ugyanazt álmodtuk.
- Gondolja hát, hogy az álmok ragályosak?
- Azt gondolom, hogyha mi valamennyien ugyanazt álmodjuk, akkor ez valakinek az akarata szerint van így.
- Gondolja, hogy Istené szerint?
- Azt nem tudjuk. De, hölgyeim és uraim, gondolkodjanak logikusan. Az emberek nem lehetnek egyformák, ezt helyesen állapította meg Sara Kogan. De csak két dolog van, ami nem egyezhet meg köztük: az ujjlenyomatuk és az álmaik. E kettő egyéneként változik és megismételhetetlen. Az embereknek csupán az ujjlenyomatuk és az álmaik az egyedüli tulajdonuk, amelyeket nem vonhatunk az ellenőrzésünk alá.
- Mit tegyünk hát? – kérdezte Barbara Everbury.
- Ezután egy kis ideig arról folyt a szó, hogy tehetnek-e egyáltalán valamit. Hogy Dzsung Fu létezik-e vagy sem, azt könnyen meg lehetett állapítani, és Kuan Tsu meg is kérte a titkárát, hogy járjon utána a dolognak. A válasza nem kellett sokat várni, s a titkár kisvártatva jelentette, hogy beszélt a pekingi desztilláció igazgatójával, aki elmondta, hogy a villamosvasút vonatvezetője, Dzsung Fu valóban létező személy, akinek a lánya csakugyan áldott állapotban van.
- És Istent kell a világra hoznia? – kérdezte Annette Dupont.
- Erről az igazgató nem szólt semmit. Amikor Vu Vang felől érdeklődtem, dadogni kezdett, amiből csak annyit értettem, hogy már a szülészetén van, s hogy az esetet ki fogja vizsgálni. Amikor megkérdeztem, hogy mit fog kivizsgálni, az

igazgató még erősebben dadogott, s csak miután tömör és világos válaszra szólítottam fel, közölte, hogy Vu Vang még szűz, és így elvileg nem is szülhetne.

– Ez várható volt – jegyezte meg Castillo. – Kétezer évvel ezelőtt is ugyanez volt a helyzet, Mária mégis szült.

– Tudom, mért dadogott a desztilláció igazgatója – jelentette ki Olaf Petersen. – Nem tudott ugyanis magyarázatot adni arra, miképpen ismerheti Dzsung Fu a lánya nevét. A helyében én is dadogtam volna.

Mindannyian izgatottak voltak, ami érthető is, hiszen végre történt valami a világban, amiről beszélni lehetett. A parkban tett szokásos sétájukról meg is feledkeztek, vagy legalábbis egyikük sem említette. Mindegyiküket az a kérdés foglalkoztatta, hogy miért álmodtak valamennyien a kínai vonatvezetőről és a lányáról. Rejtély volt számukra az egész, márpedig 2089-ben az emberek nem kedvelték a rejtélyeket.

Amikor vacsorához készülődtek, Miguel Castillo titkára lépett oda hozzájuk, és jelentette, hogy a pekingi desztilláció már magyarázatot adott arra, miként ismerhette Dzsung Fu a lánya nevét. A dolognak egyszerű oka volt: a vonatvezető azt álmodta, hogy megkereste őt a lánya, és közölte vele, hogy Vu Vangnak hívják. S fordítva: Vu Vang is azt álmodta, hogy megkereste őt egy férfi, aki azt állította magáról, hogy ő Dzsung Fu, az apja, majd közölte vele, hogy december huszonegyedikén világra hozza Istent.

– A helyzet egyre bonyolultabb – jelentette ki Annette Dupont.

– A helyzet egyre világosabb – jelentette ki Bernard Schulz. – Tudjuk már, honnan ismeri Dzsung Fu a lánya nevét.

– De nem tudjuk, miért álmodott mindenki Dzsung Furól – szólalt meg Kuan Tsu. – Holnap Pekingbe repülök.

– Már miért repülne Pekingbe?! – kérdezte Sara Kogan. – Hiszen itt van a telefon, a rádió, a televízió, és megbízható embereink vannak szerte a világon.

– Ezek a megbízható emberek meghamisítják a jelentéseket a történetekről, és összevissza dadognak majd. Beszélnem kell azzal a vonatvezetővel.

De mégsem repült Pekingbe. December huszonegyedikén egymás után szóltak meg a telefonok a kormány épületében, és a desztillációk a világ minden tájáról jelentették, hogy az emberek Európában, Amerikában, Ázsiában, Afrikában és Ausztráliában már mindenütt tudják, hogy december huszonegyedikén Pekingben világra jön Isten. Mégiscsak ragályosak lennének az álmok?

– Kíváncsi vagyok, bele akar-e avatkozni Isten a dolgainkba – szólalt meg Soto Takeda, amikor legközelebb találkoztak az ebédnél.

– Kétezer évvel ezelőtt Jézus bele akart, ám keresztre feszítették, mielőtt sikerülhetett volna neki – mondta Ivan Markov. – Az emberek nem kívántak egy túlságosan aktív Istent maguknak.

– De nem kívántak egy absztrakt és passzív Istent sem – jelentette ki Schulz. – Egy absztrakt Isten ugyanis nem tud beleavatkozni a dolgaikba, nem tud büntetni és jutalmazni sem. Mindezt a tudomány is igazolta már. De ha Isten mégis bele

akarna avatkozni a dolgainkba, testet kellene öltenie, és egy nő által világra jönnie ahhoz. Azt hiszem, nemegyszer világra jött már. Mindazonáltal az, hogy valaki világra jön, önmagában még nem jelent semmit. Embernek lenni nem olyan rendkívüli dolog.

– Hogy érti, hogy már nemegyszer világra jött? – kérdezte Annette Dupont.

– Jézustól származik, hogy már Ábrahám előtt is járt a földön.

– Jézus szava így hangzott: már Ábrahám előtt is voltam én – javította ki Bernard Shculzot Soto Takeda. – Jézus Istenként élt odafönt a mennyben.

– Jézus a mennyről nem tesz említést – szólalt meg Ivan Markov. – Mondhatta-e Jézus, hogy Isten már Ábrahám előtt is volt? Egy ilyen nyilvánvalóságot nem mondhatott. A hittudósok ezt a mondatot rosszul fordították le, ez teljesen világos. Jézus már Ábrahám előtt is járt a földön. A földön, s nem a mennyben. Hölgyeim és uraim, ugyan melyikünk kezeskedhetne azért, hogy Jézus csupán egyetlenegyszer jött a világra?

Nem akadt jelentkező. A szenátorok ekkor arról kezdtek beszélgetni, mit is kell majd tenniük, ha Isten a világra jön. Telefonok szóltak, titkárok jöttek és mentek, a televízióban pedig a legnépszerűbb színészek igyekeztek megnyugtatni az embereket afelől, hogy nem történik semmi, hiszen Isten egy ideig gyermek lesz, így hát egy ideig nem kell történnie semminek.

– Történhet-e valami azon az éjszakán, amikor világra jön? – tette föl a kérdést Sara Kogan.

– Nem történik semmi – válaszolta Bernard Schulz. – Kétezer évvel ezelőtt sem történt semmi, kivéve a hajnalcsillagot. Mária közönséges bujdosóként érkezett meg Jézussal Egyiptom földjére. Az emberek csupán felnőtt korában ismerték fel, hogy Jézus nem más, mint Isten.

– Szeretném tudni, miért éppen most kell egyáltalán világra jönnie? – kérdezte Sumitra Ellora. – Isten kaotikus állapotokat hagyott ránk a földön, s mi rendet teremtettünk rajta. Mit akar még?

– Lehet, hogy valamit nem egészen jól csináltunk – töprengett Ivan Markov.

– Mindent jól csináltunk – jelentette ki Schulz. – Miért ne jöhetne világra Isten olyan földön, amelyik már kezd tetszeni neki?

– Istenként neveljük majd?

– Terra Synthetica polgáraként fogjuk nevelni – közölte Schulz. – Ha asszony által jön világra, az emberek magukkal egyenrangúnak tekintik, s ez éppen kapóra jön majd nekünk.

– Az emberek tudni fogják, hogy Isten – vélekedett Abu Talib.

– Tudni fogják, de ugyanúgy el is utasíthatják, mint ahogy egyszer már elutasították – szólalt meg Ivan Markov.

– Nem utasítják el – vitatkozott vele Sara Kogan. – Ezúttal nem. S természetesen meg akar majd változtatni nálunk valamit.

– Az emberek nem kívánnak változtatni semmin – állította Soto Takeda.

– Biztos Ön ebben? – kérdezte Schulz. – Megtanítottuk az embereket arra, hogy megvan mindenük, amit csak akarnak. Lehet, hogy most Istent akarják, és ezt nem áll módunkban megakadályozni. A józan ész szerint Isten nem jöhet világra a villamosvasút vonatvezetőjének a lánya által, ám az emberek hinni fognak abban, amit éjszaka álmodtak, és az álmukat valóságnak tartják majd.

– Ön nem hisz abban, hogy Istent Vu Vang hozza világra? – kérdezte Sara Kogan.

– Nem az a lényeg, hogy én hiszek-e benne vagy sem – felelte Schulz. – Az a lényeg, hogy mit tartanak felőle az emberek.

December huszonkettedikén a feszültség tovább fokozódott, mivel a szenátorok arra a meggyőződésre jutottak, hogy Isten egész biztosan beleavatkozik majd az emberek dolgaiba. Az újságok már napi három kiadásban jelentek meg, a televízió folyamatosan közvetített a szülészetén történekekről, a szerencsétlen Vu Vang hallgatott, és nem válaszolt az újságírók tolaodó kérdéseire, az orvosok és a nővérek mind körülötte nyüzsögtek, s nagy volt a zűrzavar, amit a televíziósok élvezettel örökítettek meg. A szenátorok megfeledkeztek a munkájukról, az evésről, s arról, hogy mindig méltóságteljesen illik viselkedniük, és másról sem beszéltek, csak ami két nap múlva történik majd.

– Sikerült beszélnie Dzsung Fuval? – kérdezte Schulz Kuan Tsut.

– Ma reggel – hangzott a válasz. – Ő is csak annyit tud, mint mi, azaz semmit.

– Nem tudunk Vu Vang gyermekétől valahogyan megszabadulni? – kockáztatta meg a kérdést Annette Dupont.

– Nem tudunk – jelentette ki Castillo. – Abban az esetben tudnánk, ha nyomoréknak születne, ám ez nem valószínű.

– Hölgyeim és uraim – szólalt meg Ivan Markov. – Istentől nem tudunk megszabadulni, ehhez nem fér kétség. Egy absztrakt Isten képtelen beleavatkozni az emberek dolgaiba, mivel egy másik dimenzióban létezik, az anyagon, téren és időn kívül. Ahhoz, hogy bármit is képes legyen megváltoztatni a földön, testet kell öltenie, s egy asszony által világra jönnie, akárcsak kétezer évvel ezelőtt. Bizonyosra vehető tehát, hogy egyes dolgokon változtatni szeretne, ám erre nem kerülhet sor. Elég sok fáradtságot és áldozatot kívánt meg részünkről, míg a földet sikerült olyanná tennünk, amilyen ma: tökéletessé és megváltoztathatatlaná. Nem marad hát számunkra más, mint kívárni, hogy az emberek miként fogadják őt. Nem szabad ugyanis elfeledkeznünk arról, hogy az isteneket emberek teremtik, s ha netán Isten világra is jön valahol, még nem jelenti azt, hogy az emberek el is fogadják Istennek. Isten ugyanis világra jöhet, de nem áll módjában bebizonyítani, hogy ő – Isten. Minden azon múlik tehát, hogy elismerjük-e őt Istennek, vagy pedig mossuk kezeinket, mint Pilátus, és hagyjuk, hogy az emberek keresztre feszítsék.

– De ha nem is feszítik keresztre, irányíthat-e Isten egy akkora birodalmat, mint Terra Synthetica? – kérdezte Sumitra Ellora.

– Irányíthat – válaszolta Ivan Markov. – Terra Synthetica a tökéletes megszervezettség, gépesítettség és kommunikációs hálózat mintaképe. Fejlett telefonhálózatunk, rádióink és televízióink, megbízható desztillációink és hűsleges reprezentációink van. A Szovjetunió megalapítója, Vlagyimir Lenin valaha azt mondta, hogy egy valóban jól megszervezett államot bármelyik szakácsnő képes lesz irányítani. Valljuk be, semmi gondunk nincs a világ irányításával, s mindnyájan az-zal foglalkozhatunk, ami érdekel bennünket.

Markov igazat beszélt, s az ember szempontjából semmi sem indokolta, hogy Isten 2089-ben jöjjön világra. Nem volt mit helyrehoznia, minden olyan volt, ahogyan azt elképzelte. Bár lehet, hogy isteni szempontból ez nem teljesen volt így.

– Mennyi ideig nem lesz még gondunk vele? – kérdezte Sara Kogan. – Ha Isten történetesen változtatni akarna valamin, Terra Synthetica egészen biztosan szétesik.

– Nem esik szét. Istent birodalmunk jó polgárának neveljük föl, bebizonyítjuk neki, hogy a mi világunk tökéletes, és miután megérti, hogy nincs min változtatnia a földön, magától is itthagya bennünket.

Markov idealista volt. Azt tudta, hogy Isten világra jön, de azt is, hogy az embereknek már nincs szükségük rá. A világ tökéletes volt, és sikerült minden fölösleges dolgot kiküszöbölniük. Így szüntették meg az államokat, a pénzt, valamint az akarat és a szerelem szabadságát, mindent, ami korábban annyi bűn forrása volt. A birodalom minden polgárának megvolt mindene, amire csak szüksége volt, volt férje vagy felesége, akit az egészségügyi intézet rendelt ki mellé, a csecsemők a szoptatási idő letelte után állami tulajdonná váltak, és állami intézetekben gondoskodtak a nevelésükről. A gyengécske vagy a nyomorék újszülöttektől az orvosok közvetlenül a világra jövetelük után megszabadultak, az emberiség egészséges és erős, ám nem túlságosan művelt egyedeiből állott, ami összhangban volt az állam érdekeivel.

A szenátorok bölcsen és fegyelmezetten viselkedtek, s december huszonharmadikán már semmiben sem különbözött a napjuk a többitől. Nyolc órakor keltek, kilenckor reggeliztek, s tízkor már a dolgozószobájukban tartózkodtak és dolgoztak. Valamennyien tudósok voltak. Körülöttük az egész világ a pekingi vilamosvasút vonatvezetőjéről és Vu Vangról beszélt és írt izgatottan, akinek a következő napon világra kellett hoznia Istent, ám a szenátorok magukat semmitől sem zavartatva kutatási témájuknak szentelték idejüket. Castillo a maga politikai és gazdasági világtörténetét írta, Annette Dupont a művészettörténetén dolgozott, Soto Takeda entomológus volt, tehát a bogarokról írt, míg a csillagász Ivan Markov a csillagokkal foglalkozott, és sokkal inkább köztük, semmint a földön élt. Talán csak egyedül ő sejtette, miért öltött magára Isten időnként emberi alakot és miért avatkozott bele az emberek sorsába. Absztrakt Istenként nem volt módjában behatolni az általa teremtet világba, így tehát mindig egy asszony által jött világra, ám többnyire keresztfán végezte vagy mint idegent száműzték őt. De va-

lóban volt mondanivalója Istennek az anyagi világ számára? Nem különböztek-e az isteni törvények az emberekeitől?

Markovnak Dosztojevszkij *Karamazov testvérek*-je jutott eszébe, a „nagy inkvizítorról” szóló történet. Mi mást mondhatott volna a „nagy inkvizítor” Jézusnak, aki azért jött, hogy változtasson valamin a földön? Abban persze hitt, hogy az egyháznak már sikerült értelmesen megszerveznie a világot. Ám a világ távol állt az értelmes megszervezettségtől, amiről azonban a „nagy inkvizítornak” sejtelme sem volt. A föld továbbra is szegény maradt. S maradtak a nyomorultak és a gazdagok, és maradtak a lopások, a gyilkosságok, családok, forradalmak és háborúk is. Jézus szavai: „Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat!” – zseniálisak voltak. Ám ha felebarátját az ember jobban szerette tenmagánál, a rabszolgájává vált. Krisztus nem akart rabszolgákat, amit a „nagy inkvizítor” képtelen volt megérteni. Bebizonyította hát Krisztusnak, hogy az embereknek nincs szükségük rá. Mindez a tizenkilencedik században íródott, és Dosztojevszkij még nem sejtette, hogy a világ egyszer tökéletes lehet. Mint 2089-ben: a világ tökéletes, egyetlen egységet alkot és a szervezettség magas fokán van. Az emberek boldogok, és mindenük megvan, amit csak elképzelték. Mit adhatott volna hát nekik Vu Vangnak, a kínai lánynak a fia? Talán Isten nem tudja, hogy a szabadság anarchiát, széthullást és halált jelent? Éppen ő ne tudná, hogy az élet ott kezdődik, ahol a szabadság véget ér?

December huszonnegyedikén az üzletek és az utcák kongtak az ürességtől. Senki nem vásárolt már sem ajándékot, sem fenyőfát, mindenki otthon vagy az irodákban és a gyárakban ült a televízió előtt, és várta, hogy mi fog történni. Mindenki tanúja lehetett, hogy Vu Vang mivel töltötte a napját. A televízió megszakítás nélkül közvetített a szülészetről, ahol az orvosok és nővérek idegesen szaladgáltak a vajúdó nő körül.

December huszonnegyedikén derült, csillagos éj borult Pekingre és a szüléset fölött világító csillag sem üstökös volt, csupán a Sirius a Nagy Kutya csillagképből. Tíz óra harmincöt perckor Isten reflektorok fényében és filmfelvevőgépek züm-mögése közepette jött világra. De nem fiúgyermek volt, hanem kislány.

– Ez lehetetlen – kiáltott fel Soto Takeda.

– Amint látható, lehetséges – jelentette ki Annette Dupont, és tekintetét diadalittasan hordozta végig a televízió előtt ülő szenátorokon.

– Tudtam, hogy ha Istenről van szó, mindenki férfira gondol – jegyezte meg Sara Kogan.

Isten tovább már nem érdekelte a televíziót, s a genfi desztilláció igazgatójának karácsonyi beszédét kezdte sugározni. A szenátorok kikapcsolták készüléküket, és egy kerek asztal körül gyülekeztek a tanácsteremben. Az ügy komoly volt, és állást kellett benne foglalniuk.

– Lehet Isten nő? – tette föl a kérdést Abu Talib.

– Lehet – válaszolta Castillo. – Az absztrakt Isten se nem férfi, se nem nő, s ha megjelenik a földön, lényegtelen, hogy férfi vagy nő képében teszi-e.

- Krisztus férfi volt – mondta Soto Takeda.
- Ami annyit jelent, hogy Istennek szabad akarata van.
- Egy férfi agilis, tud küzdeni, dolgozik, eltartja a családját, és megfelelőbben képviselné Istent a földön, mint egy nő.
- Egy nő szintén agilis, dolgozik, tud küzdeni, és gyerekeket szül.

Takedának nem tetszett az egész, jobb szerette volna, ha Isten hímnemű, feltehetően nem másért, mert maga is férfi volt. Schulz megértőbbnek bizonyult a kérdésben, őt valami egészen más foglalkoztatta.

- Mi van, ha nem ismerjük el, hogy ő Isten? – kérdezte.
- Ha az emberek is így lesznek vele, minden rendben lesz – válaszolta Ivan Markov.
- Akkor is kétségbe vonhatjuk, hogy ő Isten, ha az emberek netán el is ismernék!
- Kétségbe vonhatjuk, hiszen mi vagyunk a kormány. De nem lesz könnyű.
- Na kérem – szólalt meg Castello –, tegyük fel, hogy elismerjük: ő Isten; a teológia felől nézve semmi akadályja nincs annak, hogy Vu Vang Istent hozzon világra. Elvégre Gea is valamennyi görög isten ósanyja.
- Gea pogány istennő volt – vetett ellent Soto Takeda.
- A pogány istenek talán nem istenek voltak? – kérdezte Ivan Markov. – Ugyan miért ne volna elképzelhető, hogy egy nőnemű Isten jöjjön világra a földön?
- Elvben bármit meg lehet magyarázni – így Sara Kogan.
- Biológiai értelemben ugyancsak lehetséges, hogy a Földön nőnemű Istent hozzon világra valaki – jelentette ki Castello. – Hiszen a Földünkön is azzal kezdődött az élet, hogy Isten megteremtette az első nemtelen ázalékállatot, amelyik aztán osztódással elkezdett szaporodni. Nevezzük őt, mondjuk, Ádámnak. Ádám kétfelé osztódott, aztán minden fél rész tovább feleződött. Az ázalékállat így vált halhatatlanná, és minden, ami belőle lett, szintén.
- Úgy gondolja, hogy Isten akár ázalékállat képében is világra jöhetett? – kérdezte Sumitra Ellora.
- Az ázalékállatoknak nem hiányzik semmi – fejtegette tovább Castillo –, boldog és szent valamennyi, de nem érdekli őket semmi. Ám ha Isten eljött az emberek közé, az azt jelenti, hogy valami hiányzik nekik.
- Amennyire én tudom, csupán humorérzékük nincs – jegyezte meg Ivan Markov.
- Nem tudjuk, mi a szándéka Istennek, s nincs is értelme erről beszélnünk – mondta Castillo. – Isten megteremtette a férfit és a nőt, s ez azt jelenti, hogy az élőlények osztódással való szaporodása nem bizonyult túlságosan életrevaló ötletnek. Miért ne jöhetne hát Isten nő képében világra, amennyiben így látja szükségesnek?!

A szenátorok ekkor azon kezdtek vitatkozni, miért volt szükséges, illetve sürgősségtelen-e, hogy Isten leánygyermekként jöjjön világra. Castillónak az jutott az eszébe, hogy Terra Synthetica bizonyos mértékig hasonlatos az életadó tengerek-

hez, melyekben az ázalékállatok éltek és szaporodtak. Az ázalékállatoknak ugyan-
csak megvolt mindenük, amire szükségük volt és boldogok, sőt, szentek voltak,
mivelhogy bűnt gyakorlatilag képtelenek voltak elkövetni, és nem érdekelte őket
semmi. Ez azonban Istennek feltehetően nem tetszett, ezért kiűzte az életadó
tengerből az első ázalékállatot egy olyan világba, ahol dolgoznia, küzdenie, utó-
dokat nemzenie és meghalnia kellett. Ami más volt, mint a kiűzetés az édenből,
inkább az első ázalékállat magasabb rendű élőlénné történő előléptetésének ne-
vezhető.

– Hölgyeim és uraim – szólalt meg Bernard Schulz –, ideje végre, hogy meg-
állapodjunk valamiben. Vegyük sorjában a dolgokat. Az egész világon mindenki
azt álmodta, hogy odament hozzá Dzsung Fu és közölte vele, hogy december
huszonnegyedikén a lánya világra hozza az Istent. Ilyen tömören és világosan
egyedül csak az Isten beszélhetett.

– Meg kellene magyaráznunk, miért álmodta mindenki azt, hogy Dzsung Fu
odament hozzá – töprengett Soto Takeda. – Amennyiben bebizonyosodna, hogy
az álmok is lehetnek ragályosak, úgy ez az álom nem jelentene semmit.

– Orvosi szempontból az álmok nem lehetnek ragályosak – mondta Ivan
Markov. – Az tagadhatatlan, hogy Isten jött ma világra, még ha véletlenül kislány
képében is. Megvárjuk, míg felnő. Ám addig is, hölgyeim és uraim, mi vagyunk
a kormány, és ideje megállapodnunk valamiben. Gondolkozzanak, és válaszolják
meg végső érvénnyel a kérdést: Ki az, aki ma este tíz óra harmincöt perckor a
világra jött?

A teremre csend ült, s mivel hallgatni bölcsebbnek látszott, mint megszólalni,
eltartott egy ideig, míg a döntés megszületett. Végül Bernard Schulz megvonta
a vállát, és így szólt:

– Nem tehetünk semmit, Isten jött ma világra.

– Isten jött világra – így Annette Dupont.

– Isten jött világra, még ha nem is értem, miért nő képében – mondta Abu
Talib.

– Isten jött világra – nyugtázta Ivan Markov is. – Ami azonban nem jelenti azt,
hogy el is fogadjuk őt Istennek, miután felnő. Ugyan mi újat adhatna nekünk?
Csupán a káoszt hozhatja a mi értelmesen felépített világunkba.

Lehet Isten nő? Ezt a kérdést nemcsak a szenátorok tették fel maguknak. Nem
volt ember a világon, aki ne kérdezte volna ugyanezt. Ha elismerték, hogy Isten-
nek szabad akarata van, azt is el kellett ismerniük, hogy a gyermek, akit Vu Vang
világra hozott, nem más, mint Isten. S ha mindenki azt álmodta, hogy odament
hozzá Dzsung Fu, ez azt jelenti, hogy ő nem csupán a pekingi villamosvasút vo-
natvezetője, hanem egyúttal Isten követe is.

A kérdés, hogy változtatni akar-e Isten a világon, nem érdekelte túlságosan az
embereket. Ez csupán a szenátorokat nyugtalanította, akik feltételezték maguk-
ról, hogy jobban ismerik az emberiséget, mint Isten.

Hosszúra nyúlt vita után, mely valamikor éjfél tájban ért véget, a szenátorok abban a titkolt reményben váltak el egymástól, hogy talán mégiscsak sikerül Istent a birodalom odaadó polgárának felnevelniük. Úgy gondolták ugyanis, hogy Istent tizenkét apostol, azaz tizenkét szenátor veszi majd körül, akik ügyelni fognak arra, hogy döntéseikbe ne tudjon túlságosan beleszólni.

Minden rendben lett volna tehát, de Castellónak az éjszaka folyamán újabb kellemetlen álma volt. Azt álmodta ugyanis, hogy ismét odament hozzá Dzsung Fu, a pekingi villamosvasút vonatvezetője, és közölte, hogy az újszülött Isten nincs megelégedve Terra Syntheticával. Castillo felriadt, és elszörnyedve tudatosította, hogy ugyanezt akár a többi szenátor és minden valószínűség szerint a többi ember is álmodhatta. Vajon nem jut-e majd eszükbe, hogy a világot rosszul rendezték be? Nem akarják-e, hogy azt Isten irányítsa?

Reggel késlekedés nélkül megkísérelte felhívni szenátortársait, hogy megérdeklődjék tőlük, ők is ugyanezt álmodták-e. A szenátorok azonban nem álmodtak semmit, ami Castillót megnyugtatta. Egyedül csak neki volt ez az álma, s amit csak egyetlen ember álmodik, annak nem kell igaznak lennie.

Castillo jó étvággal megreggelizett, jókedvűen vetette bele magát a világtörténelembe, jó étvággal megebédelt, és jókedvűen kerekedett föl ebéd utáni sétájára a parkban. Az élet újból szép volt – és újból nem történt semmi a világon. A parkban Castillo Olaf Petersen nyugalmazott szenátorral találkozott, aki így szólt hozzá:

– Azt hiszem, remek dolog, hogy Isten világra jött. Gondolja csak meg, Castillo. Már se országaink, se pénzünk, se szabad akaratunk a szerelemben, és kiiktattuk a jó küzdelmét is a rosszal. Mi a véleménye, nem unalmas egy kicsit így az élet 2089-ben?

Zürich, 1986. február

Tóth László fordítása

*

Terlecký, Nikolaj (1903–1994): orosz származású cseh – cseh nyelven alkotó orosz? – író; Pétervároton született, majd az 1917-es forradalom után előbb családjával az Oszmán Birodalomba (a mai Törökországba) emigrált, innen 1922-ben Csehszlovákiába került, ahonnan 1965-ben Ausztriába menekült, végül Svájcban telepedett le. Első kötetének elbeszéléseit még oroszul írta, s azokat az ismert cseh baloldali író, Marie Majerová fordította csehre.

Órák bőrszíjába rejtve: a gőg

„Korunk, a technikai fejlődés és kulturális hanyatlás otromba korának iróniája önkéntelen, s az esetek többségében gonosz vagy ostoba.”

(E.M. Remarque)

Sosem látott mennyiségben bugyog föl a földből, hullik ránk az égből, terem bokrokban, fákon, irodák sarkaiban, lakóparkok mélygarázsaiban, hitelintézetek központi pultjain, kormányablakokban, kamarai lépcsőházakban, szállodai szobákban, ladikokon és jachtokon, a semmiből jött, de hirtelenjében extra haszonra lelt urizáló kisemberek „tehénen a gatyá” kategóriájú zakózsebében, nagykutyák kutyaházában, templomok padsoraiban, VIP-kártyás örömtanyákon, szeretők búvóhelyein, repülők hajtóműveiben, menő órák bőrszíjába rejtve: a gőg.

Akinek ma jobban megy, annak felerősödik a hite, közben elvész az embersége. A humánus pillanatok alatt ki lehet pakolni a lelkek kukájára, mint valami kacatot a lomtalanítás szent napján.

A lélek sajkását néhány pillanat alatt enyhíteni képes egy (malibus) koktél, nem igaz? Majd jöhet minden más: homár és homály. *„Én istenem, jó istenem, köszönöm, hogy aranyesőt szórsz a házamra, a családomra, maradjon is ez most már mindig így, cserébe a te dicsőségedre sokasodunk, utazunk a világ végére, s mindenhol odadobunk a londoniért, a pizzafutárnak, meg a riksásnak és az utcai koldusnak is egy kis aprót, dollármagot, rubel-maradékot, jüant, jurót, (túrót), francsit. Megdumáltuk akkor? Köszönöm hát jól megérdemelt figyelmedet irányomba, szeress és én is szeretni foglak mindörökké, ámen!”*

Az önimádat korát éljük. Mindenki elsősorban önmagáért aggódik, utána jöhet a sorban a gyerek (már ha van). Mindenki eszközzé satnyul. Az önzetlen barátság érdeklarátsággá foszlik. A betyárbecsületet betyárkodás váltja. A közösségi média látszatközösségeket, digitális szigeteket teremt; látszólag mindenki mindenkivel kapcsolatban áll, szólufik szerteszét.

A társas magány korát éljük. Csak egyéni utak léteznek. Olykor ezek az utak összefutnak, ilyenkor hangzatos barátság van, közös hússütögetés a gardenben, ilyenkor fel lehet bontani „a legutóbbi utunkról hozott” párlatokat, ilyenkor lehet társalogni a semmiről, no meg az üzletről, meg arról, ki kit ismer, hol és hogyan lehet tovább szövögetni a kapcsolati hálót, s jöhet az egyéni és a kollektív siker-propaganda is. A melldöngetés. Uff!

A locsifecsi társalkodás korát élvezzük. Lehet beszélni a kisebbik kölyökről, aki a magánsuliban igazi gnius. A nagyobbikról, aki magánegyetemre készül, és a

18. születésnapjára Porschét kapott jutalmul. Lehet társalogni a hetekkel ezelőtti hajóútról, ami valahogy mindenkinek ismerős, mert mindenki járt már hasonlóan, vagy pont ezen. Szóba jöhet a zsírleszívás, a mellmagnagyobbítás, a bicikli-pumpa alkalmazása ajakfeltöltés címén, lehet kicsit tetkózni is, és ki lehet beszélni Sanyit, aki szegény, lecsúszott, akinek nincsen dellája, akit elhagyott a donnája, akinek nem maradt más, csak a pusztája...

Az érzéstelenítés korszakát éljük. A macerás mélyérzést pezsgőző felszínesség váltja. *Valami Amerika*. Nekem jó, neked jó, neki jó... A többi meg nem tök mindegy? Szociális érzék a kukában. Mobil a kéznél. A lényeg: mindent habkönnyen, kevés energiaráfordítással intézni! Felelősséget vállalni nem tanácsos. Hitelt pedig – hitelből. *Álom luxuskivitelben*. Újra és újra föl-fe-lé tekinteni. A többistenhit is simán belefér, ha az érdek úgy kívánja. Mások fájdalmát magadra *hiába ne vedd!* Ne segíts, csak adakozz. „*S a haza fényre derül.*”

Kultúra nélküli korban élünk. Egy oly' korban, amikor a művész egyszerre magányos figura, egyszerre partiarc, egyszerre díjvadász, egyszerre lúzer, egyszerre társadalmon kívüli szerzet, egyszerre – feltéve, hogy megvan hozzá a kapcsolati rendszere és erős a gyomra – a felsőbb társadalmi osztály kegyeltje, nem ritkán: kitartottja. S egy kultúra nélküli korban ugye a művészet úri kegygyé alacsonyodik. Az értékest összemossák az értéktelennel. A minőséginek reménytelen harcot kell vívnia a minőséginek hazudott bóvlival szemben. Ilyen korszakokban a vitáknak sincs helye. Ha mégis vitahelyzet alakul ki, az hamar átalakul „*vita a vitáért*” csörtévé, majdan (szó)háborúvá.

Az önfelmentés korát éljük. Senki nem felelős semmiért. A gyilkos, mint a vádász, csak a természetben kíváncsú rendet, harmóniát védelmezi. A tolvaj csak azért tolvaj, hogy ő, mint az anyagi javak „*szakértője*”, az ilyesmit megbecsülni úgy sem tudó, folyton herdálni kész, a témában járatlan/éretlen társainak utat (ajtót?) mutasson. A lényegét kerülő művész célja pedig nem más, mint az „*igényes szóráskoztatás*”.

Sosem látott mennyiségben bugyog föl a földből, hullik ránk az égből, terem bokrokban, fákon, irodák sarkaiban, lakóparkok mélygarázsaiban, hitelintézetek központi pultjain, kormányablakokban, kamarai lépcsőházakban, szállodai szobákban, ladikokon és jachtokon, a semmiből jött, de hirtelenjében extrahaszonra lelt urizáló kisemberek „*tehénen a gatyá*” kategóriájú zakózsebében, nagykutyák kutyaházában, templomok padsoraiban, VIP-kártyás örömtanyákon, szeretők búvóhelyein, repülők hajtóműveiben, menő órák bőrszíjába rejtve: a gög.

A göggel „magyarázunk” mindent. A gög erőt ad. Erőt sugall. Közben: elkendőz, elrejt. Tudatmódosító. Burok. S látszólag kivételessé tesz.

Kivételesen aljassá.

Térugrás

(95 sor Szeberényi Zoltánnak)

az élet egy mondat amit mindenki másképp mond ki
dadogva nyögvenyelősen szégyenkezve megtiport nyelvvel
és ők a csupafülek a hallgatózók a programozók
hagynak beszélni hallják a belső monológod
őrültség de van benne rendszerkritika
megcsípett bolha vagy és lánglelkű virág
egyszer használatos örökmécs

egy elhajított zseblámpa fénykörében melegsünk
szertegurulnak a tíz körömmel kikapart gesztenyék
az óceán mélyén egykori gyermekruhánk
míg ők folyamatosan mérik szavaink súlyát
megőrzik kihullott hajszálainkat
de ebben a megrokkant csillagközi edzőtáborban
a szívünk mélyi csenddel már nem tudnak mit kezdeni

az élet egy mondat a szóközökben újabb mondatok
a betűk árkában előző életünk árnyai
mint hatalmas száradni akasztott szélfúttá lepedők
egykor színes és erős műanyag csipeszekkel
melyekről megállás nélkül pattog a körömlakk
dobolnak fülünkben a segélykérő morzejelek
s mi megkötözve ülünk roskadt trónusunkon

kívánunk kötetet melyben a versek boldogok
és fehér kesztyűben tapogatják a valóság homlokráncait
eltévedünk könyvtárunk recsegő polcai közt
tudásszomjtól félholtan hentergünk pergamen ágyunkon
bőrünk hófehér de a lelkünk teletetoválva
egy mondathoz mindig visszatér az égi leolvasófej
a mondathoz amit mindenki másképp mond ki

felszállnánk egy léghajóval de fél tőlünk a repülés
az összetett szerkezetekből így visszatettek lesznek
kihajolnánk egy minaretből de iszonyodik a tér
nyálkás csigalépcsőn csúszunk egyre lejjebb
és ők a leselkedők a matematikából száműzöttek
mérlegre teszik szánkból félig kicsüngő nyelvünket
igazságszérummal öntözik kérdőjellel kalapálják

cellánk előtt horkolnak a balga börtönőrök
hiába az ajtórésen számukra kitolt szentszöveg
édesebbek nekik a sziruppal leöntött szólamok
fehér botjukkal megvesszőznek hogy azt lásd amit ők
a falakra rótt bölcsességektől sikítófrászt kapnak
szájukból száz hamis gyermekdal szivárog
majd a megsemmisülésbe szép lassan visszaalusznak

valaki jól felkavarta a kölcsönkért idő számjegyeit
s most egy rongyzsákba bevarrva álmosan pihegnek
a hatosok kilencesek akár a szőlőkacsok
makacsul csüngnek az egykori dajkák tápláló keblén
a nullák és nyolcasok pattogó kavicsként kacsáznak
az egyesek és négyesek szuronymezején
a dölyfös ötösök és hattyúlelkű kettesek lemorzsolódnak

a mondat egy élet amit mindenki másképp vet papírra
ha cirkalmas úgy a jó mondják a régi tanárok
s mocomorog a félbetört kréta patyolattiszta köpenyünkben
míg a megfakult tablók el nem engedik szellemüket
éjfélkor egy kis rendet csinálni csak be-bejárnak
a polcon a poros kitömött baglyok jó cserediákok
nem pislant egyik sem karmuk sem csikordul

ősz van és ősz van és ősz van és mindig ősz
és a postaládánk dugig tömve sárga levelekkel
kihajol a képernyőn a teremtmény hogy orrotok összeér
kacsint hogy gazdag vagy csak épp a kincsed mit sem ér
a fekete korongra holtan bukik a barázdabillegető
kicsépelik a versből a rímet mint magot a kalászból
kalaplevéve áll fölötted a kisírt szemű madárijesztő

ha más nem is az a mondat még foglalkoztat olykor
amit mindenki máshogyan ért egyenesen és félre
amit mindenkinek máshogyan formál nyelve és ínye
míg zöld galacsinként fel nem köpi az ürbe
hogymajd egyszer gülüszemű tudósok
kitárgyalják benne az alanyt és az állítmányt
majd illetlen jelzőkkel illessék szent neveinket

a szóközökbe újabb mondatok szorultak
nyelvünk papiros fülünk ceruzahegyező
és ők a megfigyelők a felkentek a feljebbvalók
jeleket és ragokat vésnek homlokunkra
hogyszórjuk szét a szélbe féltett kincseink
de akkor felkelünk és tánclépésben mondjuk el
felvarrjuk az égre nyomtatjuk tótükörre

ki akarna manapság egy mondatra felfeszülni
vitázni egy félig megőrzött jegyellenőrrel
legyen inkább a térugrás olimpiai sportág
a csillagok szívét döfjük meg orrhegyünkkel
kifejtett véleményünk akár a zöldborsószemek
szertegurulnak majd úgyis a kozmosz kőpadlóján
munkát adva pár későn kelő hamupipőkének

az imádság szavai külön-külön is teremtet világok
homokként kapható mit egykor kőlapokra írtak
szent zúzmara hull akkor a világra
üresen szörcsög majd a hamisak bankszámlája
előmászunk a levegőtlen dolgozószobákból
s mellünkön felcsipognak a fényjelző diódák
amit születésünkkel lágyan odarajzszegeztek

a mondat végén a szavak örömtáncot lejtene
nem láttál még ennyi hangzót így önkívületben
a kertkapun túl a duzzadó szőlőszemekben
már karcsú üvegphárról álmodik a muskotály

Széttépett rózsaszirmok

*Koncsol László: Kacsa, Kacsa, boszorkány vagy!
című könyvének tiszteletére*

1. szirom

Az én időmben a Csallóköz burjánzó tündérkert volt! Ringó gabonaföldek, vadvirágos legelők, szálegyenes jegenyesorok, nyárfaerdők. A vidéken kanyargó kanálisokban buja élet tobzódott: csíkok, pontyok, harcsák, csukák, amurok, keszegek, még angolnák is. Csönd és nyugalom honolt mindenhol, csak a madárcsicsergés színesítette ezt a csöndet: pacsirták, cinkék, vörösbegyek, barázdabillegetők, jégmadarak, vadvacsák, vízcibék, vércsék, sólymok, rétisasok. Az egymás melletti településekhez keskeny gyalogutak és esőben sáros kocsutak vezettek. Abban a korban senki sem sietett, de mindenki tudta, mi a dolga, amit maradéktalanul el is végzett. Itt minden megvolt, ami a boldog emberi élethez szükséges. Az édenkerti viszonyok mégsem elégítették ki az embereket. Ahol fény van, ott megjelenik a sötétség is. Gyakran alaptalanul viszálykodtak egymással, hamis vádakot koholtak, vélt sérelmeket toroltak meg egymáson. Ilyen volt az a világ, az én világom, az Úr 1700-as éveinek elején...

2. szirom

Két foggal, bal kezemen hat ujjal születtem. Öreganyám először látni sem akart. Sűrűn vetette magára a keresztet, és szemrehányóan nézett anyámra, amiért nem engedte, hogy rögtön a születésem után levágják a hatodik ujjamat. Ám amikor az öreganyám először a karjaiba vett, azonnal egymásba szerettünk, és nem bánta, milyen vagyok. Legalábbis így mesélte nekem. Ő is két foggal és hat ujjal érkezett a világra. A bába azonban elkötötte a hatodik ujját, amely így elcsonkult, „leszáradt” – ahogy mondogatni szokta. Senki sem akarta, hogy a faluban elterjedjen: ebben a házban boszorkány született. Ez akkoriban végzetes következményekkel járhatott.

Az én öreganyám gyerekkorától kezdve sok mindent tudott. Ismerte a gyógynövényeket, kézrátétellel gyógyította a betegeket, előre megjósolt bizonyos történeteket. Titokban jártak hozzá, suttogva ejtették ki a nevét, mégis mély tisztelet övezte. Titokban, mert az emberek tudták, hogy hatalmas tudás és megmagyarázhatatlan képesség birtokában van. Ezért félték is tőle.

3. szirom

A forró nyári nap délutánján szinte egyik percről a másikra csapott le a zivatar. Mivel pici koromtól kezdve rettegtem a viharoktól, berohantam a házba, és a mosdótál melletti sarokba húzódtam, ahogy szoktam. Ezúttal azonban nem zuhantam azonnal védekezőálomba. Félig ébren, félig ájultan gömbölyödtem össze. Behunytam a szemem, hogy ne lássam a villámokat, a dörgés azonban éles ütéseként hasogatta a dobhártyámat. Minden egyes dörrenésnél úgy éreztem, szilánkokra törik az agyam, porrá válnak a csontjaim és elfolyik az összes vérem. Minden dörgésnél összeresztetem, és vártam a pillanatot, amikor elered az orrom vére. A villám sercegeve csattant és lecsapott valahol a közelben. Az orromból vastag sugárban tört elő a vér. Öreganyám ijedten kapott fel, és a mosdó fölé tartotta a fejemet. Vizet öntött a lavórba, majd valahonnan egy darab gyolcsot vett elő, beáztatta a hideg vízbe, kicsavarta, és megtörölte vele az arcomat. Majd felemelt, az ágyra fektetett, és a homlokomra tette a nedves, hűsítő ruhadarabot. Mindjárt elmúlik, suttogetta, és hallottam, amint a szokásos imát mormolja. Aztán egyre homályosult a kép, már nem láttam az arcát, és nem hallottam aggodalmas suttogetését.

Egy végtelen rét látványa tárult elé: aranyszínű fűtenger, melyben színes virágok ringatóztak. A rét közepén pedig egy égis éjő jegenyefa. Megfordultam. Mőgöttem nem volt semmi, csak gomolygás, és furcsa erő, ami próbált előre tolni. A lábam előtti keskeny ösvény a fa irányába vezetett. Elindultam. Míg elértem a rét közepéig, két oldalról suttogetások kísérték. Tudásmorzsák, melyek a fához érve hatalmas tudással álltak össze. Ránéztem a vastag törzsre, mire a kéreg kettényílt, és magába szippantott. Az idő és tér eltűnt. A testem szétporladt, minden egyes atomja tudással telítődött, majd újra összeállt, és újra széthullott. Három erő (talán tündérek?) mozgatott, időközön és tereken túl: a bölcsesség, a szépség és az igazságosság ereje.

Zivatarok idején még sokszor visszaestem ebbe az állapotba, de soha többé nem történt velem ehhez hasonló. A rét megjelent, a jegenye is, más nem. A színek változtak, néha megláttam mások életét, velem azonban nem történt semmi. Azt hiszem, akkorra megkaptam a tudást, amelyre szükségem volt.

4. szirom

Faluvégi nádfedeles mórházikónk ugyanolyan volt, mint a többi falubeli ház, csak valamivel szerényebb. Egy kis kert is tartozott hozzá, abban igyekeztünk megtermeszteni mindent, amire szükségünk volt. Gabonafölddel nem rendelkezünk, kenyérbúzára cserélni szoktunk. Öreganyámnak csodálatos rózsái nyíltak a kert hátsó részében, néha menyasszonyi csokrot kötött belőlük, vagy temetési koszorúba fűzött néhányat. A faluban senkinek se volt rózsája, csak nekünk. Időnként meghallottam, amint összesúgnak a házunk előtt, hogy ez itt az ördög kertje, mert rajtunk kívül senkinek sem sikerült a rózsát így kinevelnie. Éppen ezért öreganyám a sövényre borostyánt futtatott, hogy ne rikítsanak ki a virágok,

ne zavarják mások tekintetét. A rózsanevelést én is megtanultam tőle, egyre nagyobbak és szebb színűek virítottak a világba.

Az emberek suttogtak rólunk, mégis jártak hozzánk. Sírva jöttek, megnyugodva távoztak. Öreganyám mindenre tudott megoldást. Lassan én is eltanultam tőle, mit hogyan kell kezelni, mire mit kell javasolni. Néha elég volt egy tanács. Más-kor gyógynövénytarisznyát állítottunk össze, de volt, amikor öreganyám összeszorított szájával kevert vagy főzött valamit. Olyankor mindig többet imádkozott, kiment a kertbe, és a rózsabokrok tövébe ült. Láttam, hogy csurognak a könnyei. Télen kiment a szélfogóba. Mindig azt mondta, majd én is így fogok tenni, ha ő már nem lesz közöttünk. Később értettem meg ezeket a furcsa jeleneteket. Amikor már hozzám jártak az asszonyok ilyen főzetekért. Aztán már én is sírva csináltam meg, amit kértek tőlem. Tudtam az okokat, nem kellett magyarázat, megértettem a miértet is.

5. szírom

Mások elmondásából tudtam, hogy szépséges vagyok. Én magamat nem láttam semmilyennek, nem érdekelt különösebben. Nagyanyám gyakran intett, hogy ne legyek elbizakodott, ám nem kellett emiatt aggódnia, valóban nem érdekelt. Másokat annál inkább. Láttam a velem egykorú lányok irigy tekinteteit, hallottam az idősebb asszonyok megjegyzéseit. Panaszra nem volt okom, mert mégis sokan szerettek, mivel bárkit meg tudtam nevetetni, akármilyen bánat nyomta a szívét. Voltak kedves barátnőim is. És persze mást is tudtam. Ismertem az összes gyógynövényt, azok jó és rossz hatásait, ismertem a kézrátétel erejét, ismertem a jövőt, ahogy a múltat is, és ismertem az emberek gondolatait. Előttem nem lehetett titka senkinek – nekem viszont titokban kellett tartanom a tudásom forrását, különben hamar kisodortak volna az életből.

Sokat járt utánam Végh Feri, meg Bögi István. Bögi már nős volt, felesége viselős. Akárhova is mentem, valahogy mindig felbukkant a közelemben. Könyörgött, hogy ölelhessen, de elkergettem. Amikor mégis utolért és elkapott, meg kellett csípnem, karmolnom, harapnom, hogy elengedjen. Olyankor hangosan nevetett. Szégyelltem magam. A viselős felesége miatt. Végh Ferivel sokat jártunk a kanálispartra. Rendes volt, szerettem vele a virágokról, halakról beszélgetni. Segített csíkokat fogni. A szakajtót a víz szélébe tettük, vártunk egy kicsit, s máris ott hemzsegték a csíkok. Megsütöttük és megettük. Jókat nevettünk. Sokat mesélt a csillagokról. Pásztorként jól ismerte az éjszakai eget. Egy ujjal sem ért hozzám soha.

De aztán eljött a nap, amikor minden megváltozott. Éjszaka a kocsmában verekedés tört ki miattam. István csúfolta Ferit, hogy milyen leány után jár. Engem csak röhögve emlegetett, csúnya szavakkal illetett, ahogy Boriska, a kocsmáros-né később elmesélte. Párbajra hívták ki egymást. Részegen lődörögtek az utcán, aztán mindketten valami kardfélével tértek vissza a kocsmába és egymásnak estek. István ordította, káromkodott, de a nagy részegségben ereje már nem volt

a víváshoz. Nekirontott Ferinek, aki suhintott egyet, és majdnem levágta riválisa fejét. Reggel, amikor a falu népe összesereglett a kocsmánál, csak a nagy fekete sebet lehetett látni István nyakán, a fülétől a torkáig, meg a sok alvadt vért. Viselőse felesége félőrülten jajgatott mellette. Domborodó hasán a ruha is csupa vér volt. Hazakísértem. Nem sokkal a temetés után, idő előtt megszülte a kisfiát. Sokat segítettem neki, bár az anyósa egyre csak duruzsolta, hogy miattam halt meg az ura.

A községi bírónak kötelessége volt jelenteni az ügyet, pár hét múlva jött is a somorjai szolgabíró a segédjével, és kihallgatták a szemtanúkat. Ferit felmentették. Soha többé nem beszélgettünk a kanálistarton, sem sehol máshol. Nem fogtunk csíkokat, és nem néztük a csillagokat. Attól kezdve csak a pásztorkodásnak élt. Engem is kerültek az emberek, bár a házunkat továbbra is szorgalmasan látogatták az asszonyok.

A falubelieket megviselték a kocsmában történetek. Rég eltemették Bögi Istvánt, mégis téma maradt vetéskor, aratáskor, tollfosztáskor, a fonóban, vagy épp a kocsmában, és a történetekben én is mindig ott szerepeltem, hol áldozatként, hol bűnös-ként. Végül boszorkányként. Azt suttozták, hogy éjjelente a kertekalji kemencék tetején táncolok, fehér lepelben. Vagy, hogy megrontom a disznókat, teheneket, lovakat. A tőlem is fiatalabb Mészáros Gazsi, miután egyszer jól rávágtam a matató kezére, azt beszélte, hogy egy éjszaka a dunyhájára ugrott egy lidérc, és úgy szorította, majd megfojtotta. A lidérc aztán átváltozott boszorkává, és reggelig rajta táncolt, moccanni sem bírt, reggel meg nem tudott felkelni. Azt már suttozva mondta, bátortalanul, hogy mintha engem vélt volna felismerni. Később, amikor két év múlva a szolgabíró a boszorkányügyet vizsgálta, már biztos állította, hogy én ugráltam rajta: Fúró Nagy Kata.

6. szírom

Rózsákat gondoztam, növényeket ápoltam, testi és lelki sebeket gyógyítottam, lányokat, asszonyokat vigasztaltam, mígnem egy szép napon nagyanyám magamra hagyott. A kertben találtam meg, egy rózsabokor tövében. Örökre elaludt. Egyszerű koporsóját teleraktam rózsával, csak úgy illatozott a házunk. Miután Szent Mihály lován kivitték a temetőbe, és megsirattuk, ketten maradtunk édesanyámmal. Már csak hozzám jártak a falusiak. Észre sem vették öreganyám hiányát, hiszen továbbvittem az örökségét. Én azonban tudtam, hogy nélküle sokkal sérülékenyebb vagyok. És azt is tudtam, hogy a végzetemet nem kerülhetem el.

Egy napon Nagy Gergely, Méhes Gáspár és Farkas András pásztorok jelentették a falubírónak, hogy amikor kötni való vesszőt mentek szedni a legelő mellé, valami furcsát láttak a falu határában. Az a furcsa valami, ahogy az úton ballagott, először rókának tűnt, de aztán hirtelen átbucskázott a fején, és púpos szörnyeteg lett belőle, aztán forgolódott, végül felemelkedett és hosszan, gyorsan röpködött a lapos felett. Világossá vált számukra, hogy épp egy boszorkányt láttak, és az bizonyára Fúró Kata lehetett.

A falubíró szemtanúkat keresett. Én azonban abban az időben Szakács Borbálánál, több asszonnyal együtt a maradék tollat fosztottam. Így a megadott helyen nem lehettem. A gyanú viszont ráterelődött kedves barátnőmre, Libárdi Nagy Évára, aki éppen abban az időben és azon az úton vitte a szomszéd falu malmába az olajnak való kendermagot préselni.

Végül megint eljött a szolgabíró a segédjével, és sorra kihallgatták a szemtanúkat. S hiába tudtam szilárdan bizonyítani, hogy az emlegetett laponson abban az időben nem lehettem, más vádakat koholtak ellenem. Egyre jöttek az elhullott állatok gazdái, amely jószágokat állítólag én rontottam meg. Vallották, hogy még néhány szekértengelyt is meghajlítottam. Jelentkeztek a sihederek, akik állították, hogy a tolldunyhájukon táncoltam, miközben fojtogattam őket, később már Nagy Évával együtt. Vallottak az anyák, akiknek csecsemőit vagy kisgyermeküket megmentettem a haláltól, hogy éjszaka az ördöggel és Nagy Évával a házukban mulatoztunk. Évával elborzadva hallgattuk az egyre gusztustalanabb, egyre borzasztóbb vádakat boszorkány mivoltunkról.

Már nem akarom tovább mesélni a vizsgálatot. Mindent leírtam, és elzártam a kicsi tulipános ládikóba, és a mórházikónk padlására rejtettem. A mórházikónkba, ahol utóbb a nappalokra magára kellett hagynom édesanyámat, az éjszakákra azonban egészen a haláláig visszajártam hozzá.

7. szírom

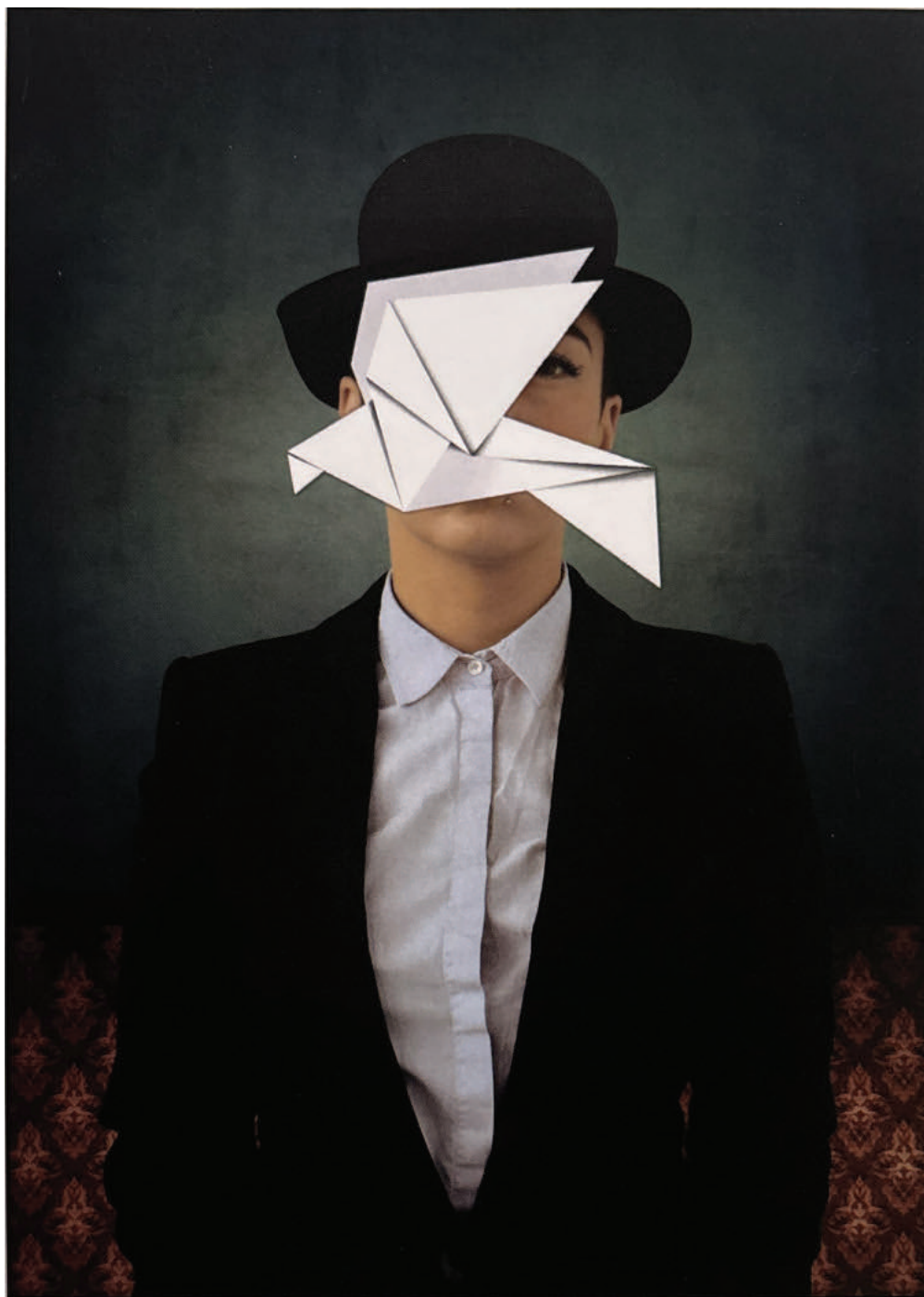
A somorjai tömlöcben egymás mellé kerültünk Nagy Évával. A vallatóink elvetemült szörnyetegek voltak, a gonosz boszorkányság tényleges ördögi megtestesülései. Minden estére zúzódásokkal, véres sebekkel hevertünk a zárka padlóján. Hallottam, ahogy Éva zokogott és könyörgött, hogy vigyem ki innen, varázsoljam el őt messzire, de nem tudtam rajta segíteni. Vele sírtam, és azt kívántam, bárcsak egyedül engem kínoznának, engem vinnének máglyára, s nem őt, aki egy egyszerű asszony, teljesen ártatlan lélek. Később már csak nyögni tudott, testileg-lelkileg összetört: mindent bevallott, amire rávették. Ezeknek, a sátán igazi kiszolgálójának velem nem volt könnyű dolguk. Nem beszéltem, nem vallottam. Bár minden csontomat összetörték, testemen a bőr szétszakadt, mint a leforrázott baromfié, de egy szó nem sok, annyit sem tudtak kihúzni belőlem.

Egy nappal azelőtt, hogy a máglyáink fellobbantak volna Somorja főterén, kitört a zivatar. Behunytam a szemem. Egyszerre átzuhantam gyermekkori látomásaim mezejére. Elém tárult az aranyszínű rét és az égig érő jegenyefa. Már nem sétáltam, hanem repültem hozzá. A kérge megnyílt és magába szippantott. Megkínzott testem atomjaira hullott, majd újra összeállt, de ekkor már a sajgó fájdalmat nem bírtam elviselni, ezért újra apró részecskékké porladtam, és belevestem a hatalmas jegenye végtelen úrjébe.

A két hatalmas máglyát hiába rakták fel Somorja főterén, az élve elégetés elmaradt. Libárdi Nagy Éva másnap reggelre belehalt a kínzásokba. A másik cellában pedig nem találták meg Fűrő Nagy Katát, csak a szakadt, véres rongyait. Az inkvizítorok őrjöngtek.

A máglyák azonban várták az áldozatokat. A szekéren csak a holt Évát, és Kata rongyait vitték a kivégzőhelyre. Fellobbantak a lángok, ám a látványra éhes közönség néma csöndben maradt. Talán valahol belül megszólalt bennük egy hang, talán a két ártatlan nő szelme rátelepedett a lelkiismeretükre. A tűz ugyan lobogott, az emberek azonban szétszéledtek. A főtér teljesen kiürült, még mielőtt a máglyák elhamvadtak volna.

Ez volt az utolsó alkalom, hogy Somorja főterére máglyát raktak a boszorkányüldözés gonosz kitalálói.

László Hajnalka: A Peace of Sheet, digitális grafika, 2015

Néhány megjegyzés a Szlovákiai Magyar Írók Társasága Arany Opus pályázat 2025-ös évfolyamának pályamunkáihoz

Az Arany Opus irodalmi pályázatot – első három évfolyamában az Év Irodalmi Alkotása Pályázatként – 2006-tól írja ki évről évre a Szlovákiai Magyar Írók Társasága, azaz idén huszadik alkalommal hirdethetjük ki annak győzteseit. S noha az eddigi pályázókat, pályázatokat – eltekintve egyetlen esztendőől, a 2012-estől, amikor annak bíráló bizottságában dolgozhattam Duba Gyula és Tőzsér Árpád társaságában – máig csupán távolról figyeltem, többé-kevésbé képet alkothattam róluk, s így elmondhatom, hogy létrejötté óta a pályázat fontos, sőt nélkülözhetetlen szerepet tölt be a szlovákiai magyar irodalom életében, új és új művei létrejöttének a serkentésében. Mi több, még ha a pályázatra beküldött, illetve az azon győztes pályamunkák mindegyike nem is jelentett azonnal klaszszikus értéket, azok kivétel nélkül fontos helyet foglalnak el íróik életművében, s nem ritka esetben – gondoljunk Bárczi Zsófia, Fellingner Károly, Németh Zoltán, Szalay Zoltán, Szászi Zoltán, Száz Pál, Z. Németh István pályadíjnyertes műveire – kortárs irodalmunkban is.

A pályázat idei évfolyama azonban – a fentiek fényében, illetve azok ellenére – némiképpen csalódást okozott a számomra. Részben a pályázatra jelentkezők – huszonötön voltak mindössze –, illetve a beküldött pályamunkák számát, részben pedig az utóbbiak többségének a minőségét illetően is. Különösen érvényes ez idén a vers kategóriára, ahol csupán kilenc pályamunkát kaptunk, ám a magam részéről ezek közül is mindössze négyet találtam értékelhetőnek. Mindenképpen erősebb volt ennél a próza kategória mezején a maga tizenhat pályamunkájával, amelyek közt szép számmal, fele-fele arányban akadtak részben mindenképpen, részben pedig kis jóakarattal, enyhe javításokkal közölhető (sőt, közlendő!) írások is.

Feltétlenül meg kell jegyeznem/jegyeznünk viszont, hogy nyelvünk, nyelvhasználatunk általános, lépten-nyomon tapasztalható romlásával párhuzamosan az idei pályázatunkra beérkezett munkák nyelvi-stiláris színvonala is annak elbizonytalanodását tükrözi. Ugyanis mindössze két olyan pályamunkát találtunk a beérkezettek között – egyet a vers és egyet a próza kategóriában –, amelyeket e szempontból (is) kifogástalannak mondhatunk. Igaz, a többiek, azaz a közölhetőség szintjét elérők közt is akad – mindkét kategóriában – néhány, amelyek enyhébb szerkesztői beavatkozásokkal nyelvileg is tisztává tehetők, s így e tekintet-

ben sem vetnek majd árnyékot szerzőik szándékaira, valamint íráskészségükre. Minden szempontból helytálló mű részemről azonban csak kettő akadt – mindkét műnemben egy-egy: a vers kategóriában „Csillagménes” (Z. Németh István) Szeberényi Zoltán 95. születésnapja előtt tisztelgő, követendő módon kiérlelt és kiművelt *Térugrása*, a prózát írók közt pedig „Múltmesélő” (Póda Erzsébet) szép, gördülékeny, lírai drámaként működő, végkifejlete felé egyenesvonalúan, megtorpanás és kitérők nélkül haladó története, a Koncsol László emlékének szentelt *Széttépett rózsaszirmok*. Megjegyzendő itt, hogy az övékein kívül egy harmadik munka is közvetlenül szlovákiai magyar irodalmi hagyományra utal: „Mittel úr” (Fellinger Károly) szintén Szeberényi Zoltánt, illetve a 90 éves Tőzsér Árpádot köszöntő nagy ívű, képiségében ugyancsak erős *Méhlegelője*. Hasonlóképpen erős kompozíciójával, filozófiai igényességével és példás művelődéstörténeti megalapozottságával tűnik ki „Dömdödöm” (Hogya György) *Megvilágosodásunkról* című írása, s a magam részéről nagy kedvvel olvastam még „Metronóm” (Kiss Bálint Béla) *Szélkeringőjét*, továbbá „Egészségtérkép”-től (Mgr. Füßy Rafael) *A hallgatás algoritmusát*. Végül, újabbnál újabb munkáik serkentéséül, részemről megemlítendő itt még „Kocsi” (Poloma Máté Pál), „Fény 12/01” (Seres Róbert), valamint „Borostyán” (Tóth N. Katalin) dolgozata, illetve „Rántotthús” (Sátor Bence) és „Láthatatlan” (Nagy Csaba) verspályázata is.

Befejezésül pedig, ha már az imént, pályázatunk, pályamunkáink okán szóba hoztam nyelvünk, nyelvhasználatunk elbizonytalanodását, romlását, hadd idézzem itt az író munkájával – ahogy ő mondja: „gondolat és nyelv” szakadatlan vitájával – kapcsolatban a magyar nyelv természetének és titkainak, illetve mestersége fortélyainak egyik legbensőségebb ismerőjét és legnagyobb mesterét, Kosztolányi Dezsőt: „A művészi teremtés örökös birok és viaskodás, szellem és anyag, forma és lényeg között, s hol az egyiket kell pótolnod valamilyen mesterséges leleménnyel, hol a másikat, hol embereket kell alkotnod a semmiből, hol vasgerendázatot kovácsolnod, melyet aztán belombolsz, fölvirágozol lélekkel, eltakarsz az olvasó szeme elől, oly finom ékítménnyel, oly ravaszul-lelkes és csalafintán-szemfényvesztő kárpitosmunkával, hogy az megtéved és azt hiszi, hogy pusztán ezért az elkalandozásért és vargabetűért írtad a műved és nem azért, mert már régen kész volt benned s amiért ezt az elkalandozást, ezt a vargabetűt tette. Így vitatkozik szakadatlanul a gondolat és a nyelv is. A gondolat rá akarja nyomni a bélyegét a nyelvre, de az nem engedelmes viasz, ellenáll, erre a gondolat enged, kissé föladja jogát, vagy túlzott követelményét s ebből az isteni egyezkedésből támad a remekmű, melyen sohase látszik, hogy voltaképp kicsoda alkudott meg. Nemcsak a költő idomítja a nyelvet, a nyelv is idomítja a költőt.” S ehhez a kettős küzdelemhez, örökös párviadalhoz kívánok – így, értékelőm végén – sok erőt és türelmet, eltökéltséget és belátást mostani pályázatunk kiemelt, de említetlenül hagyott résztvevőinek is.

2025. október 24., Dunaszerdahely

Versfogyatkozás, prózadömping

Értékelésfele az Arany Opus-díjakról

Szépnevű pályázatunkra ezúttal – bármily meglepőnek tűnhet – kétszer annyi prózai mű érkezett be, mint vers. Ez azért is elgondolkodtató, mert állítólag nincs magyar ember, aki legalább egyszer ne próbálkozna meg a versírással. Lehet, hogy változik a kor, és sorra dőlnek meg a hiedelmek? Ám legyen bárhogyan is, a szikár adaton túl (9 vers és 16 novella – köztük egy regényrészlet) tény, hogy a beküldött elbeszélések jókora része, legalább a pályaművek fele, leszámítva az alkalmankénti pongyolaságot, értékelhető volt.

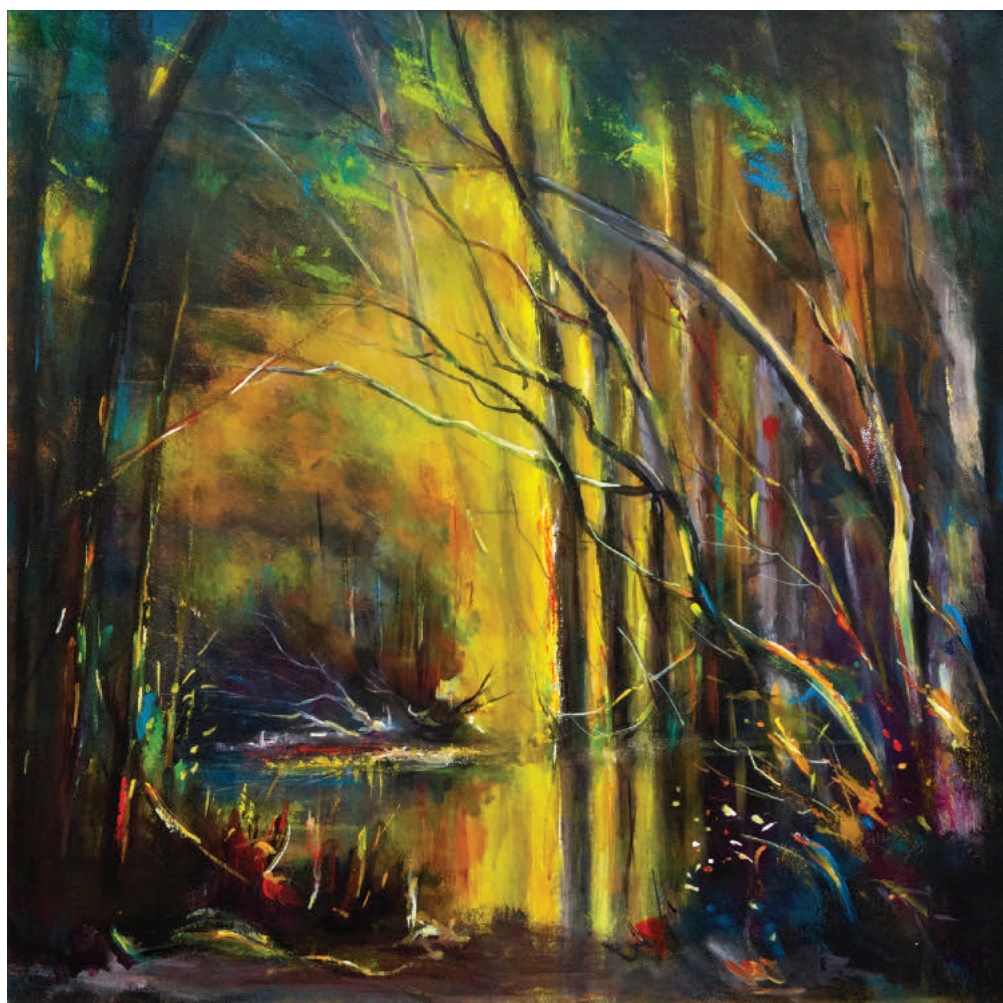
Nem volt könnyű helyzetben a bírálóbizottság (összetétele: Hodossy Gyula, Tóth László és szerénységem), hiszen mint az eltérő vélemények dacára – amelyek talán csak árnyalatnyi minőségbeli kilengést mutattak – kiderült, hogy legalább 3-4 elbeszélés is megérdemelte volna a legjobbnak vagy ahhoz közel járó díjat. Hogy közülük mégis a *Széttépett rózsaszirmok* című, Póda Erzsébet által írt elbeszélésre esett a választásunk, azért lehet, mert ez a novella valamennyi közül nyelvi legletisztultabb, formailag a legkerekebb történet. A Koncsol László *Kacsa, kacsa boszorkány vagy!* című, csallóközi boszorkányperek által ihletett történet is azt bizonyítja, mennyire képes megtermékenyíteni a levéltári faktográfia az írói fantáziát. Többek közt ezért is keltette fel a figyelmünket a nem mindennapi, különös téma, amilyenre a Felvidéken talán csak Kovács Magda prózájában találunk rokoni szálakra. A prózai pályaművek közül ezért is emelkedett ki – sportnyelven szólva – egy fél karhossznyival. Közte és a Hogya György által beküldött *Megvilágosodásunkról* című elbeszélés között alig volt minőségbeli különbség; talán annyi, hogy utóbbiban, bár erkölcsi üzenete, a történet mélysége és az írásmű formai szerkezete kimagaslóan megsüvegelendő, előfordul néhány nyelvi bukfenc, amelyek kis érleléssel, korrekcióval kiküszöbölhetőek lettek volna. A legjobbaktól alig maradt el Kiss Bálint Béla *Metronómja*, míg az *Óper meló* című elbeszélés (szerzője Morva Mátyás) fiatalos frissességével – ha beszélhetünk ilyen értékrendről – tűnt ki a mezőnyből. De dicséretet érdemel még Füssy Farael *A hallgatás algoritmus*a című elbeszélése, vagy Seres Róberttől a *Lezárás* című regényrészlet is.

A költészeti kategóriában lényegesen könnyebb volt a zsűri dolga: Z. Németh István költeményéről, a *Térugrásról* első olvasatban is kiderül, hogy befutott költő írta, aki mestere a lírai formáknak. Maga a vers talán Z. Németh-től kissé meglepő, egyfajta erkölcsi vitairatként is értelmezhető, szerencsére nem klapanciákkal, de

sok iróniával és humoros képpel megtűzdelve, ami különleges feszültséget ad a versnek. Lehet, hogy a költő játszik velünk, gondoltam olvasás közben, de az is lehet, hogy új dimenziókkal kívánja meglepni a gyanútlan olvasót (bár ez eddig sem volt idegen tőle). A 95 sor megírására, mint az alcím jelzi, Szeberényi Zoltán kilencvenöt évének köszöntése szolgáltatott apropót. Formai szempontból tiszta szabadversről van szó.

Utána a jobbak közé tartozik Fellingner Károly két költeménye, a *Mittel úr* és a *Láthatatlan* című, különösen az előbbi.

Végül feloldásként elárulom, hogy amikor ezeket a sorokat írtam, a költő vezetéknevének első betűjét elütötte a játékos klaviatúra, és Mémeth került a képernyőre: N helyett M-mel. Tovább játszadoztam vele: „Németh írt egy mémet”. Ennyi bárdolatlanságot remélem, megbocsát a részemről, hiszen Z. Németh Istvánnak kiváló a humorérzéke.

Varga György: Fények

Versmagoknak szántóvetője

(Ravasz József Forbáth-díja elé)

A *Szlovákiai magyar szép irodalom* antológia válogatása, illetve az elkészült kötetek bemutatása során is gyakorta felmerül az a kérdés, mi teszi az összegyűjtött műveket az adott év szlovákiai magyar irodalmának példaértékű darabjaivá. A technikai válasz természetesen adott – olyan alkotók versei és prózái kerülhetnek be, akik a Felvidéken élnek, vagy Szlovákiából származnak.

Főleg a válogatás során fontos a világos sorvezető, mert ha filozófiai fejtegetésekbe kezdene a kötet összeállítója, hamar elveszne önnön útvesztőjében, és jobb esetben egy következetlen antológia látna napvilágot, rossz esetben el sem készülne. Amikor viszont az antológia valamely bemutatóján merül fel a kézenfekvő kérdés, mi teszi szlovákiai magyar irodalommmá a kötetben összeválogatott műveket? – már foghíjas, fél szívvel adott válasz volna annyit mondani, hogy a szerzők egytől egyig közvetlenül kötődnek a Szlovákiába szakadt magyar nemzetrészhöz.

Ugyanakkor ezeken kívül nagyjából annyit tudok hozzáfűzni, hogy természetesen jó néhány mű a mi helyszíneinken játszódik, a mi történeteinket meséli el és a ránk jellemző nyelvezetben íródott, jövevényszavainkkal és tájszólásunkkal együtt. Mindazonáltal a mérvadó a szerző múlt- vagy jelenbéli földrajzi helyzete, és az alkotás esztétikai minősége.

Valóban elgondolkodtató kérdés, hogy önmagában ez a két tényező elég-e ahhoz, hogy az egyetemes, vagy akár a magyar irodalom egy jelentékeny halmazát szlovákiai magyarnak, vagy ha tetszik, felvidékinek tudjuk nevezni, nemcsak ma vagy holnap, de hosszútávon, a jövőben is. Viszont a 2025-ös év Forbáth-díjasának életműve kapcsán még véletlenül sem merül fel hasonló dilemma, így a bevezetőm maradjon meg gondolatébresztőnek, további fejtegetését pedig napoljuk el.

Ha hétköznapiabb helyzetben lennénk, azt hiszem, a következő bekezdést joggal spórolhatnám meg, mondván, hogy Ravasz Józsefet, a Csallóköz magyar ajkú cigány poétáját Dunaszerdahelyen nem kell bemutatni. Viszont jeles nap a mai, így jeles bemutatás dukál: a 2025-ös év Forbáth-díjjal kitüntetett szlovákiai magyar költője 1949-ben látta meg a napvilágot Apácaszakálason, jelenleg Dunaszerdahelyen él. Főiskolai docens, romológus, szociális munkás, a dunaszerdahelyi Romológiai Kutató- és Módszertani Intézet vezetője, a dunaszerdahelyi Csallóközi Roma Néprajzi Múzeum alapítója. Első önálló verseskötete 1990-ben jelent meg *Idegen kézműves* címmel, azóta pedig legalább tizennyolc további látott napvilágot, köztük verses-, szakirodalmi és tanmesekötetek, de akad a sorban önélet-

rajzi regény is. Legutóbbi, amely a *Mindennapi verskenyér* címet viseli, 2024-ben jelent meg, az alkotó 75. születésnapjára.

A Forbáth-díjat hagyományosan a megelőző év legjobbnak ítélt szlovákiai magyar lírai teljesítményéért adják, és bár nem végeztem háttérkutatót, azt hiszem, az esetek többségében az adott alkotó a soron következő kötetéért kapta a rangos elismerést. Ravasz József esetében nemcsak azért különleges a helyzet, mert éppen a 75. születésnapjára megjelent könyv által lett díjazott, hanem azért is, mert a *Mindennapi verskenyér* bevallottan 75 év lírai termésének legjavát vonultatja fel két alegységben, Tamási Orosz János szerkesztői kezét is dicsérve.

Az elsőben, melynek címe *A válogatás megkísértése*, Ravasz korai műveit is bőséggel olvashatjuk. A vezérfonal a *cigánylét* versbeöntésén túl – beleértve a cigányholokaust iszonytató és plasztikus felidézését:

„Nagypéntek napján / Csallóközben, / népem véréből piroslott / a csikorgó, zajos-hó. / Nem kongattak harangot. / Nem volt pap. / Sem imakönyvet szorongató gyásznép. / Nyilas-keresztesek büszke hajnala volt az. / Jajveszékelő kiáltásaiktól háborgott / a Tőkési-ág.” – a szülőföldhöz, a gyermekkori emlékekhez, Istenhez, a családhoz és a gyökerekhez való ragaszkodás. Már itt érezhető, hogy a verseken átívelő lírai én két ellentétes véglet közt hánykolódik: a kívülálló, az örök idegen és a szülőföld határtalan szerelmese. Az élethelyzetbe természeténél fogva belekódolt az elfogadás iránti vágyódás, amely a gyermeki lélek fohászában még makulátlanabbul érhető tetten:

„s arra kértem az Urat, / lássam a Cigányországot, földet, erdőt, folyókat, / legelésző lovakat, bégető nyáját, vadvirágos rétet, / ahol fára mászhatok madárfészeket látni, s aztán / gyönyörű lepkék után szaladva körbetáncolhatom / szívem vadvirágos báltermét, hogy legalább egyszer / legyek egyenlő diáktársammal, Péterrel..., a hazáját / végtelenül szerető, barna szemű cigánygyerek, aki / hiába kérdezi anyját, választ sohasem kap eleget”.

A második alegység *A verslétezés folyamatában hajózva* címet viseli, és terjedelmi szempontból a kötet derekát adja. 2018-tól kezdve egészen a 2022-es év végéig találjuk időrendi sorrendbe szedve kis híján kétezer nap *verskenyerét*. Ez alapján méltán kijelenthető az is, hogy nemcsak az átlagos olvasó mindennapi kenyere a vers – bár az volna! –, hanem az alkotóé is. A már említett tematikus fogalomkörökön túl gyakorlatilag minden egyébbel szembetalálkozunk, ami a költő fantáziáját a kiragadott öt év alatt foglalkoztatta. Még jelentősebb távlatból nyúl vissza az olyan vészterhes időszakokig is, mint a *cigánylét* – és egyben a nem cigány lét – legsötétebb napjait felidéző holokaust, de a mindennapok örömei, a nő iránt érzett szerelem, a szülőföld, a cigánysors, a váltakozó évszakok és a táj végtelen szeretete, az évről évre előforduló alkalmak és ünnepek, mint például az advent és a karácsony megélése, és a költői lét mivolta, illetve a vers maga, mind érvényes témául szolgálnak Ravasz József napról napra írt költeményeinek. Hadakozik az idővel, képletét keresi, Istenhez fohászkodik, népét és szülőföldjét szüntelenül félti...

Olvadás közben, a dátumokat figyelve, már vártam, mi történik majd 2020. tavaszán és 2022 februárjában a *versnapló* sorai közt, de a közéletet és a világot

hiszterizáló indulatkorbácsolás, feszültségkeltés, tudatosan gerjesztett zaj csupán leheletnyi finoman szivárog át ebbe az alternatív, belső lírai versvalóságba – legyen az egy cím, mint a *Karanténizmus* vagy egy baljós gondolat, mint a „*Műholdas, / háborús jelek / üzenetei izmosodnak / az éterben. / Az egyszerű, hétköznapi ember / cselszövést gyanít./ Történelmi hibák vírusa terjed. / A józan ész PCR tesztje pozitív.*”

A már említett kettősség, a Felvidék, vagy ha tetszik, Csallóköz iránti – sokunk számára példaként is felmutatható – rajongás és a hontalanság, a hazátlanság rideg, kirekesztő és elidegenítő érzelmi töltete közt gerjedő feszültség a második szakaszban is felfedezhető. Ez az ambivalens örvénylés olykor feloldódik egy-egy elfogadásért kiáltó versben:

„*Szabadságharcos cigányok is vagyunk. / Kossuth zászlója alatt is sokan meghaltunk. / Védjük Eger várát. Czinka Panna kurucoknak muzsikált, / fegyverkovácsaink, ágyúöntőink mind egy szálig / vitézek voltak. // Hallod-e Magyarország? / Trianonnal kezdődik ki a magyar, / magyar ajkú cigány!*” – míg máskor beforratlan sebként szakad fel újra és újra: „*Akárha fény / derült volna arra, / hogy mi egy földön kívüli, / űrmesében létező, / rejtjeles-nép vagyunk.*”

Kezdő gondolatmenetemhez visszatérve, ha feltennék nekem azt a kérdést, hogy Ravasz József *Mindennapi verskenyér* c. kötete miért éppen a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának Forbáth-díját nyerte el, és miért tekinthetjük költészetét a kortárs felvidéki líra szerves részének, nem kéne azon a ponton megállnom, hogy azért, mert felvidéki születésű magyar ajkú cigány. Annak rendje és módja szerint számba tudnám szedni azokat a gondolatokat, amelyeket az iménti percekben a tisztelt jelenlévőkkel is megosztottam, kiemelve, hogy Ravasz József tagadhatatlanul felvidéki, csallóközi őshonos versmagoknak szántóvetője. És ezen túlmenően nincs is egyéb feladatom, mint az, hogy ismételten szíves figyelmükbe ajánljam a 2025-ös év Forbáth-díjasát, és jómagam is szívből gratuláljak neki!

A felfedező magányossága

B. Kovács Istvánról és művéről

Két, pontosabban három dolgot szükséges előrebocsátanom. Az egyik, hogy B. Kovács István azon kevés emberek egyike, akiket minden körülmények között a barátomnak tudhatok. Nemcsak abból adódóan, hogy szűkebb pátriánk azonos, eredetileg Gömörország nevelt emberré mindkettőnk, hogy egy korosztály vagyunk, hanem a világlátásunk, értékrendünk és némileg az ízlésünk és vélhetően a tartásunk okán is.

Ebből következik a másik: bárki azt gondolhatja, hogy barátról könnyű jókat, szépeket, s főleg igazat mondani. Kitüntettünk, B. Kovács István eddigi gazdag életútja, munkásságának sokrétűsége azonban megnehezíti a mégoly tárgyilagos ítélezést is. Ehhez az adott szakterületeken való jártasság szükségeltetne, amire szerénységem aligha lenne képes. Egy személyben lenni régésznek, néprajzosnak, történésznek kisebbfajta polihisztori felkészültséget igényel, költő, újságíró voltomból ezek, bármennyire szeretném, nem adódnak.

E fenti kettőből pedig következik a harmadik tehertétel: aki sok mindennel foglalkozik, arra azt szokták mondani, hogy nem lehet elég alapos minden általa üzött foglalatosságban, törvényszerűen csak felszínes lehet. Márpedig B. Kovács Istvánra akármit lehet mondani, csak azt nem, hogy bármit is felkészültség, alaposág, tudás és elszántság nélkül, vagy bármelyiket elhanyagolva művelné, művelte volna. Ha más nem, kutatási eredményei kétséget kizáróan igazolják, hogy tájainkon ritka tudású és felkészültségű emberről beszélünk.

Régész, muzeológus, bölcsész, aki Méhiben feltárta a közép-európai őskor egyik kulcsfontosságú leletét, a rézkori istentriászt, megásta a sajjógömöri ispáni várat és a rimaszombati városmagot, gyűjtött baracai népköltészetet, bemutatta Gömör legkevésbé ismert kistáját, a Vály-völgyet, foglalkozott a palóc eredetkérdéssel, „rendbe tette” Rimaszombat tévesen használt jelképeit. (Amelyeket sajnálatos módon máig nem cserélte le a városvezetés.) S végül – talán az utolsó pillanatban – megmentette az elveszettnek hitt magyar hősepikát. S ha mindez kevés lenne, könyvében bizonyítja, hogy a magyar művelődéstörténet két emblematisz emléké, a nagyszentmiklósi 2. számú aranykorsó jelenetsorát és a középkori Szent László-legendát ez a magyar hősepika ihlette.

De mivel a Szlovákiai Magyar Írók Társasága Turczel Lajosról elnevezett díja mindig az előző évi teljesítményt hivatott értékelni, illetve jutalmazni, legyünk konkrétak. B. Kovács István tavaly megjelent grandiózus kötete, *Az elveszettnek*

hitt magyar hőseposz címet viselő műve természetesen nem egy esztendő terméke, hanem több évtizedes kutatás eredménye. A szálak visszanyúlnak a szerző egyetemista éveire, vagyis közel fél évszázadra. Akkor gyűjtötte fel István a mostani kötet alapjául szolgáló anyagot, amelyet először 1998-ban publikált. Akkor műfajilag *hősmeseként* mutatta be a rimaszécsi Busa Viktortól magnóra vett öt történetet. Mint maga is bevallja, két évtized múltán, 2016-ban ártértékelté akkori álláspontját, és a népmeseként felgyűjtött anyagot „egykori hőseposzunk szöveglenyomataként” határozta meg. Magyarán: az elveszettnek hitt magyar *hőseposz* eseménytörténetének lenyomataként.

Kis kitérével utaljunk a hőseposzok genezisére, enélkül nem értenénk, miért tartjuk korszakos műnek, alpműnek a kötetet. A német nyelvterületen az 1200-as évekből származó Nibelung-ének, az oroszoknál az ugyancsak a 13. századra datált Igor-ének (Ének Igor hadáról), a finneknél a Kalevala (bár ez utóbbi, mint később utalunk rá, külön történet) az európai népek középkorbeli nemzetté válásának egyik kulturális építőeleme volt. Annál fájóbb volt a hiánya a magyar nemzeti eposznak, hiszen a Magyar Királyság tudvalevően az évezred fordulóján kialakult, a magyar nyelv a hivatalos latin, majd később a német dacára, a népességnek köszönhetően folytatólagosan jelen volt, hiszen a népelem és az általa használt magyar nyelv nem pusztult el a kemény térítés során. Hogyan lehetséges, hogy más népekhez hasonlóan nem maradt fenn magyar hőseposz? Nem lett volna? Ha volt, ki dugdosta és miért? Lehet, hogy egyszer ezekre a kérdésekre is választ kapunk. Az azonban bizonyos, hogy a népmesék birodalmában szinte minden eleme fennmaradt az ősi magyar hitvilágnak. Népmeséinkben ugyanúgy megtaláljuk a három világréteget, a ma pokolként emlegetett alsó-, az emberlakta középső- és a teremő (egykoron istenek) otthonaként ismert eget, azaz a felső világot, valamint az őket összefogó világfát, az ördögöket, a vajákosokat, a táltosokat, a hét szűk esztendőt, és a végtelenségig sorolhatnánk a motívumokat.

Ha mindehhez hozzávesszük, hogy például a finn nemzeti eposz, a Kalevala csak 1835-ben jelent meg nyomtatásban, egy bizonyos Elias Lönnrotnak köszönhetően, aki a finn népköltészet, elsősorban a karjalai eredetű hősi és epikus énekeket gyűjtötte össze, és készített belőlük versfolyamot, logikus feltételezni, hogy ugyanez megvolt a magyar nép körében is, ráadásul ugyanúgy, folyamatosan, akár a többi európai népeknél. Jogos volt tehát Arany János feljajdulása és hiányérzete – ami a *Rege a csodaszarvasról* és a *Buda halála* eposzok megírására sarkallta –, hogy számunkra akkor miért nem maradt fenn? Ez utóbbi, a Kalevala megjelenésének évszáma azért is fontos, mert azt bizonyítja, hogy nem a közzététel időpontja a perdöntő a keletkezés genezisének szempontjából. A karjalai eposzok anyaga is évszázadokon át öröklődött apáról fiúra, fiúról unokára. A népi mesélők, akár egy bűvópatak tiszta vizét, generációkon keresztül őrizték, mesélték és éltették a magyar nép hősepikáját. B. Kovács István – képletesen szólva – csak a forrás vize fölé térdelt, merített belőle, és minél tovább nézte a felbuzgó vizet, annál világosabban tudatosult benne, hogy arany szemcsék csillannak a fenéken.

Ott van a magyar hőseposz – bármily hihetetlennek is tűnjön – a néhai gömöri előadó mesefolyamában, csak ki kell bontani onnan.

Talán nem járunk messze az igazságtól, ha kijelentjük, hogy ezek az eredettörténetek, motívumok századokon keresztül ott sorakoztak a népmeséinkben, csak éppen a sok darabka és a sok történet nem állt össze egyetlen logikus mesefolyammá, nem akadt ember, aki rendszerbe szedte volna őket. Kérdés: vajon miért? Arany Jánoson kívül senkinek sem hiányoztak? Vagy senkinek nem volt füle, készsége hozzá? Nagy romantikus mesegyűjtőink, Benedek Elek, Arany László, Illyés Gyula előtt bizony nemigen akadt irodalmár, aki felcsipegette volna őket. A politika, az államvezetés pedig egészen a huszadik század elejéig megelégedett az értéktelen német mesék sulykolásával a magyar nebulók fejébe. Bizony, írható ez is az elnemzetietlenítés, mai szóval, az asszimilálási szándék számlájára. Az eredeteposz úgy látszik, nem hiányzott senkinek. Főleg nem a hivatalosságoknak. A szakma kereste ugyan a hőseposz nyomait, de nemigen találta.

És itt páros lábbal ugorjunk bele a mába. Amikor B. Kovács István gyűjtésének első kiadása megjelent, a szakma nemes egyszerűséggel hallgatásba burkolózott. Volt némi hümmögés, ejnye-bejnyézés, hát-hátozás, de azt hiába vártuk, hogy a reveláció erejével robbant volna be a tudományosnak nevezett magyar kultúrtörténetbe *A világ vitéze*. (Ez volt ugyanis az eredeti címe.) István akkor még a maga szerény módján „egy lehetséges olvasatként” adta közre a történetet, ám azóta – mint tavaly megjelent műve tartalmazza – rátett egy lapáttal, és nem kevesebbet bizonyít, mint hogy a nagyszentmiklósi kincs 2. számú aranykorsóján (amely az avarpornak nevezett 7-8. században készült) ugyanazt az ősi magyar hitvilágból fennmaradt történetet idézi, amit ő maga begyűjtött. Ennek taglalásától most eltekintenék.

E helyütt maradjunk annyiban, hogy B. Kovács műve várja az elismerést és a szakma akár kritikus, akár jóváhagyó értékelését. Mi, a SZMÍT választmánya egyelőre annyit tehetünk, hogy szerény eszközeinkkel köszönetünket fejezzük ki a szerzőnek az eddigi munkásságáért, és megjutalmazzuk a Turczel Lajos-díjjal. A díjazottnak, B. Kovács Istvánnak szeretettel és tisztelettel gratulálunk!

A gömöri mesemondó

Beszélgetés a 80 éves Kovács Magdával

Kovács Magda 1946. február 14-én született Lőkösön. Első novellái 1966-tól jelentek meg. Főbb művei közé tartozik az *Én, a csillagbognár* (1978), *A csodagombóc*, valamint novelláskötetek, amelyekben keveredik a valóság, az álom és a tündérmese. Munkásságát Madách-nívódíjjal és Talamon Alfonz-díjjal jutalmazták.

– Milyen emlékek és élmények határozták meg gyerekkorodat, amelyek később az írásaidban is visszaköszönnek?

– Nekem lényegében csodálatos, élményekben, eseményekben gazdag gyerekkorom volt. A családom sem egy mindennapi család volt. A spanyolos apám többször is szembe került a hatalommal, háromszor is bebörtönözték, annak ellenére, hogy mindig ártatlan volt, soha senkit egy ujjal sem bántott. Született intelligens ember volt, édesanyám pedig egy művészlélek. Korán árvaságra jutott, nagyanyja nevelte fel. Lányregényeket írogatott, amelyekkel a barátnőit szórakoztatta, így tőle örökölhettem a hajlamot az írásra. Gyönyörűen festett, és még gyönyörűbben énekelt. Szüleim szerelemből házasodtak, és végig kitartott közöttük ez a kapcsolat. Édesapám 94 évet élt meg, édesanyám pedig 91 éves korában hunyt el. A nehézségek ellenére hosszú éveket éltek meg együtt. Én ebben nőtem fel, egy gyönyörű helyen. Szabadok voltunk, és azt a szabadságot, amit megéltünk a lőkösi határban, mint gyerekek, nem lehet elfelejteni. Ennek hatására én mindig szabad akartam maradni, nehéz volt rám hámot vetni. Még megéltem a régi falusi idillnek az utolsó pillanatait, például azt, hogy összeültek nálunk az ismerősök. A szüleim nem voltak szomszédolósak, de hozzánk mindig jöhettek a hosszú őszi estéken, és meséltek és meséltek. Nagyon fogékony voltam a hallottakra, megjelentek előttem azok a történetek, amelyeket elmeséltek. S ezek a történetek máig bennem élnek.

– Melyek voltak az első irodalmi élményeid, és hogyan inspirálták ezek a későbbi prózai munkáidat?

– Elsőként Dávid Teréz volt rám hatással. Különös módon Verne is, imádtam még akkor is, ha őt inkább fiúk olvasták. Mark Twain is megfogott a történeteivel. S amikor már az értelmem egyre jobban kinyílt, akkor jöttek a klasszikus orosz, francia, magyar szerzők is. Mai napig olvasok minden nap. Sőt most tanulok an-

golul, igaz, kicsit későn kezdtem bele, de már ott tartok, hogy egyszerű mondatokat le tudok fordítani.

– **Fiatal kezdőként volt-e kedvenc helyed vagy menedéked, ahol feltöltődtél az íráshoz, ahonnan erőt meríthettél?**

– Nehéz erre válaszolnom, mert nekem elég zaklatott életem volt. Egy kis fabulából kitörni legalább olyan kihívás volt, mint most, amikor egy angolul nem beszélő fiatal lány elmegy Londonba szerencsét próbálni. Amikor elmentem Pozsonyba nagyon gyengén beszéltem szlovákul, viszont nagyon sok jóbaráttra találtam. Egy rossz szavam nem lehet az akkori pozsonyi magyar szellemi közösségre. Felkaroltak, és kicsit a kedvencük is lettem, sokat segítettek, hogy felvessek magam. Az emlékeimből vettem erőt, az olvasási élményeimből. Elindult bennem egy szikra, belülről táplálkoztam, és meg-megbújó forrásként tört fel bennem.

– **Miután családot alapítottál, kicsit a háttérbe helyezted az írást.**

– Igen, valóban így volt, de ennek is megvolt az oka. Állást vállaltam egy nem könnyű munkahelyen, a társadalom szélére sodródott gyerekeknek voltam a nevelője. Olyan gyerekeknek, akik tele voltak haraggal a világ iránt. Megtanultam megérteni őket, bár igaz, nem egyik napról a másikra. A másik igazság pedig az, hogy én keveset alkotó típus vagyok, amiért Cselényi Laci folyton szidott. Ilyenkor én csak a vállamat vonogattam, és azt mondtam, *azért, mert én a rosszakat kihagyom*. Egyszer Duba írta is rólam görbe tükörként, hogy *Kovács Magda ritkán ír, de akkor nagyot*. Ilyen alkat vagyok, engem meggyötör az írás, ha jól írok. Csak úgy könnyedén írni nem nehéz, annyi rutinom van, hogy akár naponta is írhatnám a prózáimat, de az nem én lennék. Amikor annak idején Mács Józsi keresztül ment Tornalján, mindig bejött hozzánk, és azt mondta, *te Magda, nem tudom, hogy mi van a te írásaidban, de ha elolvassa az ember, sokáig érzi az ízét, hangulatát, úgy, mint amikor valaki megpendíti a hangszer húrját, és egy darabig még érzi a vibrálást*. Nálam mindig az érzelmek dominálnak írás közben, és ezért tudok nagyon sokat szenvedni.

– **Voltak-e közös alkotói beszélgetések vagy inspirációk a családon belül férjeddal, Bárczi Istvánnal és lányoddal, Zsófiával?**

– Határozottan igen. Nagyon sok mesét olvastam a lányomnak, amikor kicsi volt, s mikor már minden könyvet kiolvastam, akkor magamtól meséltem neki. A férjem ilyenkor azt mondta nekem, hogy *Magda, miért nem írod le?* Ezekkel a szavakkal ösztönzött Pista, aki még nálam is kevesebbet írt. Halála előtt két héttel felkérést kaptam, egy tárlatmegnyitóra kellett szöveget írnom. Miskolcra kaptunk meghívást az énekkarral a tornaljai amatőr festők kiállítására. Nem akartam a férjemet otthon hagyni, hiszen akkor már tudtam, hogy végesek a napok, amelyeket még együtt tölthetünk. Nem akartam viszont cserben hagyni a szervező-

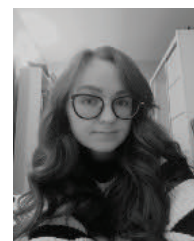
ket sem, így olyan állapotban voltam, hogy írás közben makacsul folyt az orrom vére, de sikerült befejeznem, majd felolvastam Pistának. Soha nem felejttem el a szavait, azt mondta nekem – annak ellenére, hogy nem nagyon dicsérgetett, sőt kritikus szemmel olvasta az írásaimat –, *hogy ez egy tökéletes írás, minden a helyén van, és írdál Magda, mert te tudsz írni!* Ezek voltak az utolsó biztató szavai. S ez volt az az írás, amelyet sokáig emlegettünk, hiszen orrvérzésig írtam. Amikor Zsófi Kassára járt gimnáziumba, és hétvégenként hazajött, az előszobaajtóból bedobta a táskáját, majd első kérdése mindig az volt, hogy *anya, írtál új mesét?* S mikor visszament, elvitte az osztálytársainak, akik nagyon várták, hogy olvashassák.

– **Hogy él ma a 80 éves Kovács Magda?**

– Furcsán. Nem akarom elhinni, hogy én már a célegyenesben vagyok, hogy mindjárt befutok. Kicsit zavar a 80 év, de tudom, átbillenek rajta, mert így volt akkor is, amikor a hetvenhez közeledtem. Amikor a negyvenhez közeledtem, akkor pedig arra gondoltam, hogy odalett az ifjúságom. A kerek évfordulók mindig gondolkodóba ejtenek. Eszembe jut édesapám, akinek 94 évesen is értelem volt a szemében. Pár hónappal a halála előtt azt mondta nekünk, hogy gyerekek, *én már úgy megszoktam ezt az én bőrömet, nem szívesen ugrok ki belőle.* Most itt tartok én is. Boldog vagyok, hiszen van egy csodálatos lányom, csodálatos lányunokám és csodálatos vejem, akit fiam helyett fiamként szeretek. Tornalján pedig egy nagyszerű közösség él, így köszönöm, jól érzem magam a bőrömben.

Godány Sándor: Metamorfózis 8.

A taps utáni csend

Nagy Erika Vastaps című interjúkötetéről

A színház mulandó műfaj. Előadásról előadásra megszűnik, miközben minden alkalommal újra is teremti önmagát. Egy-egy produkció vagy legendává válik, vagy hangtalanul kikopik a kollektív emlékezetből. S ebben a sok esetben eltűnésre ítélt térben különös súlya van minden olyan megszólalásnak, mely megkísérli rögzíteni azt, ami talán természeténél fogva megragadhatatlan. Egy életpályát, egy színházi habitust, egy szakmai erkölcsöt. Nagy Erika *Vastaps* című kötete ennek a paradox helyzetnek a bemutatására tesz kísérletet, ám nem elméleti apparátussal, s nem is színháztörténeti összefoglalással, hanem olyan beszélgetésekkel, amelyek látszólag egyszerűek, ám éppen ebben az egyszerűségben hordoznak hatalmas értéket. A *Vastaps* nem csupán egymást követő interjúk füzére, hanem olyan gondossággal megszerkesztett kötet, mely a színházi lét valamennyi aspektusát igyekszik feltárni, annak örömeivel s kudarcaival, minden kiszolgáltatottságával és felemelő pillanatával együtt.

A cím beszédes, sőt provokatív, első pillantásra talán magától értetődőnek, akár közhelyesnek is tűnhet. Ám az interjúk előrehaladtával világossá válik, hogy Nagy Erika címválasztása valójában mennyire tudatos. A vastaps a színházi siker archetipikus jele, az elismerés, maga a pillanatnyi beteljesülés. Ugyanakkor mindig az előadás végén hangzik el. Akkor, mikor a produkció már véget ért, amikor a színész megszűnik a szerepben lenni, amikor a nézőtér és a színpad közti feszültség feloldódik. A vastaps tulajdonképpen egy metafora, annak a visszaigazolásnak a jelképe, amelyre minden színpadra lépő ember – legyen az színész, rendező vagy akár zenész – titkon vágyik, s amelyért újra és újra hajlandó kitenni magát a kudarc eshetőségeinek is. A beszélgetések során azonban kiderül, hogy a vastaps, bár sokak által áhított és vágyott, korántsem a végpont, csak egy olyan pillanat, melyet minden alkalommal az újrakezdés követ.

A kötet különböző generációhoz tartozó, eltérő pályaszakaszban lévő, s más-más szakmai nívóval rendelkező művészeket szólaltat meg. Ami összeköti őket, az elsősorban nem a hírnév, hanem az a közös tapasztalat, amely maga a színpad. A kötet célja nem az egyes életutak bemutatása, hanem inkább annak a belső viszornak a feltárása, amely minden művészt a hivatásához fűz, s pont emiatt az olvasónak úgy tűnhet, mintha a megszólalók „dialógusba lépnének egymással”. Például egy idős színész visszaemlékezése a pályakezdés nehézségeire teljesen új értelmet nyer egy fiatalabb megszólaló bizonytalanságai által. Vagy egy ren-

dező szakmai kudarcokról szóló vallomása visszhangzik egy zenész megszólalásában, aki a közönség elvárásainak nyomásáról beszél. Ezek az áthallások nem szerkesztői foltozás eredményei, hanem a közös, valamennyiük által megélt tapasztalatokból fakadnak. A kötet így tehát egyfajta kollektív önéletrajzzá is válik, amely nem csupán egyetlen emberé, hanem az egész szakmáé. Érdemes megfigyelni, hogy az interjúk ritkán időznek hosszan konkrét előadások elemzésénél, s a hangsúly sem a kritikai visszhangon, hanem az emberi tapasztalatokon van. Mit jelent hosszú évtizedeken át a színpadon állni? Hogyan változik az ember viszonya a színpadhoz az évek során? Miként lehet újrakezdeni ugyanazon a pályán újra és újra? Ezek a kérdések bár nem hangzanak el explicit módon, mégis szinte minden beszélgetés mögött ott rejtőznek.

Nagy Erika kérdezőtechnikája külön figyelmet érdemel. Ritka az olyan interjúkötet, melynél a kérdező ennyire következetesen a háttérben tartja magát, miközben jelenléte mégis mindvégig érzékelhető marad. A feltett kérdések pontosak, precízen megtervezettek és soha nem hivalkodók. Az interjúkészítő nem törekszik leleplezésre, nem keresi a szenzációt, s nem is igyekszik ráerőltetni saját értelmezési kereteit beszélgetőtársaira. Nem szakítja meg a hosszú válaszokat, nem siettetí az alanyait, és ami talán a legfontosabb, hogy nem fél a csendtől sem. Az ilyen interjúknál gyakran éppen a meg nem válaszolt kérdések, az elharapott mondatok, az önkorrekciók árulnak el a legtöbbet. A beszélgetések során van hely az emlékezésnek, az elbizonytalanodásnak, de még a kételynek is. A megszólalók nem valamilyen szerepet játszanak, hanem amennyire csak lehetséges, önmagukat adják. A kötet egyik legnagyobb erénye pedig éppen ebből fakad, hogy sem a szerző, sem az interjúalanyok nem heroizálják a szakmát. A sikerek mellett hangsúlyosan megjelennek a kudarcok, a mellőzöttségek, az elmaradt lehetőségek és a kimondatlan veszteségek. A színház nem dicső helyszínként jelenik meg, hanem mindennapi munkahelyként, melyben az embernek újra és újra el kell fogadnia a mulandóságot. Egy előadás befejeződik, egy szerep véget ér, a taps elhal, de a tapasztalat és a tudás megmarad, az átadott érzések pedig tovább élnek másokban.

A kötet nyelvezete letisztult, sallangoktól mentes. Bár alapvetően riportnyelven szólal meg, mégis néhol egy-egy válasz önmagában esszészerű, máshol aforisztikus-erejű. A beszélgetések ritmusa elég változatos, van, ahol sodró, anekdotikus, valamikor azonban elmélyült, már-már meditatív. Ez a váltakozás megakadályozza az olvasót abban, hogy fáradtságba süllyedjen, s így a kötet elejétől a végéig fenntartja az érdeklődést. Az interjúk szerkezete mindvégig követhető marad, szerencsére nem terhelik az olvasót felesleges kontextusmagyarázatokkal. A fotók (az első benyomással ellentétben) nemcsak illusztratív funkciót töltenek be, hanem tovább árnyalják az elmondottakat is. Az arcok, tekintetek, gesztusok szinte hozzákapcsolódnak a szöveghez, megerősítve azt az érzést, hogy itt nem csupán szereplők, hanem emberek szólalnak meg.

Nem hagyható figyelmen kívül a kötet földrajzi és kulturális beágyazottsága sem. A *Vastaps* erősen kötődik a felvidéki magyar színházi és kulturális közeghez,

ugyanakkor messze túl is mutat azon. Egy-egy megszólaló életútja gyakran ível át országhatárokon, intézményeken, vagy akár politikai rendszereken is. A beszélgetésekből végül egy olyan magyar színházi tér rajzolódik ki, melynek nincsenek éles kontúrjai, így a világ különböző színpadjainak lehetősége nyílik egymásba fonódni, akár csak az alkotók életútjainak is. A kisebbségi lét tapasztalata ezáltal mindvégig jelen van a kötetben, ám sosem válik túlzóvá, inkább csak egyfajta háttérrezgésként hat, amely felerősíti az identitás, a nyelv és a kultúra megtartásának jelentőségét.

Kritikai szempontból felvethető azonban, hogy a kötet nem kifejezetten konfrontatív. A beszélgetések alig lépnek át konfliktuszónákba, kevés szó esik intézményi feszültségekről, hatalmi visszaélésekről vagy bármilyen problémáról. Ez azonban nem feltétlenül hat hiányosságnak, inkább tudatos választásnak tűnik, lévén, hogy a kötet nem kíván oknyomozó munka lenni, csupán történetek gyűjteménye. Nem szándékozik a színházi rendszerről kritikát megfogalmazni, helyette az abban dolgozó emberek önértelmezését tárja az olvasók elé. Nem azért jelentős, mert neves művészek szólnak meg benne, hanem mert alázattal és figyelemmel rögzíti egy hivatás belső történeteit. Emiatt azonban óhatatlanul is felmerül a kérdés: mégis kinek szól ez a könyv? A válasz pedig nem kizárólagos. Szól a szakmabelieknek, akik torzítás, s idealizálás nélkül pillantják meg benne saját magukat. Szól az érdeklődő olvasóknak, akik betekintést kívánnak nyerni a kulisszák mögé, s akik ezután talán más szemmel néznek majd végig egy-egy előadást. S szól mindazoknak, akik számára a művészet több, mint egyszerű árucikk.

A *Vastaps* végső soron nem is igazán a tapsról szól, hanem mindarról, ami azután következik. A csendről, melyben a művész egyedül marad önmagával. Arról a pillanatról, amikor lekerül a jelmez, és szembesülni kell azzal, hogy a következő előadás során előlről kezdődik minden. A könyv legnagyobb érdeme talán éppen az, hogy ezt a csendet is hallhatóvá teszi. Nem dramatizálja, nem dicsőíti, csupán elfogadja létezését a szakma természetes részeként.

(Nagy Erika: *Vastaps*. Szlovákiai Magyar Írók Társasága, 2025)

Háromszáz éve húzzák a nótánkat

Liszt Ferenc zeneszerzőként csodálta és felhasználta, míg Kodály Zoltán utánzatnak tartotta a magyar cigányzenét. Az előbbi könyvet írt a témáról és személyes rokonszenvét hangoztatta, míg a Psalmus Hungaricus szerzője 80 évvel később arról panaszkodott, hogy „a jövevény nép nagyszerű utánzóképeségével elleste a magyar előadásmódot”, így zenéjük „kiszorította az eredetit, »magyarabb« a magyarnál”.

A magam részéről nem avatkoznék bele a gigászok csatájába, már csak azért sem, mert létezik a cigánymuzsikának egy egészen más, zeneelméleti szempontokon túli megközelítése is. Ez a sajátos, vibráló műfaj ugyanis legalább annyira társadalmi, mint művészeti kategória: korábban a nyilvános élet, az ünnepek és a szórakozás elmaradhatatlan kelléke volt, ma inkább a magyar gasztronómiai kultúra sajátos tartozéka, miközben nemzetközi szinten a „magyar brand” szerves részévé vált.

Persze a népdalgyűjtő Kodály, aki az ősit, a tisztát, az eredetit kereste a Zobor és a Hargita alján, még megengedhette magának a sajátos mérce luxusát. Napjainkra azonban a zenével kapcsolatos élményeink teljesen megváltoztak – mindannyian tudjuk-halljuk, hogy az éttermek kilencven százaléka mit kényszerít a hangfalakon át a vendégeire –, s ebben a helyzetben a cigányzene egyfajta lázadássá vált.

Persze ahány helyszín, annyi életérzés. Egészen mást közvetít a talpig díszmagyarban játszó trió a Gundel nagypolgári díszletei között, mint például a Keleti pályaudvar melletti pinceétteremben, ahol – nem vicc! – miniatűr vonatok szállítják az asztalokhoz az italt, s hétvégenként mindenki elhúzathatja az asztal mellett a maga nótáját egy kupica pálinkáért (természetesen zenészenként). Ott a díszmagyart már a sötét zakó váltja fel.

A legjobb élményt persze, mint általában az élet legtöbb területén, e tekintetben is a spontán helyzetek tartogatják, amikor a cigányzenész eredetileg csak lazítani, elvegyülni tér be a vendégek közé, pulóverben, enyhén borostásan. Magam is részese (és alakítója) voltam egyszer egy ilyen estének egy Szamos-parti kocsmában, ahová akkoriban a kolozsvári magyar fiatalok jártak anyanyelven gurítani a sört. Mivel az ilyen helyeken idővel mindenki ledobja a maga inkognitóját, végül rendeltetésszerűen alakultak a dolgok: kezdődött egy rögtönzött énekléssel, aztán mint cylinderből a nyúl, előkerült a semmiből egy hegedű, hogy végül ötpercenként csíptessünk egy tízezres bankót a húrok közé (a bankó természetesen lebben értendő). Visszafogott jópolgárból egykettőre féktelen erdélyi

magyar dzsentrikké változtunk, s alighanem ez volt a legjobb bosszú a városra kényszerített testidegen évtizedekért.

A nóta nem más, mint önfeledt térfoglalásaink zenei aláfestése.

Mindezek akkor jutottak eszembe, amikor kézbe vettem Ravasz József *Duna-szerdahelyi prímások és zenészdinasztiák* című könyvét. A szerző a felvidéki magyar cigányok történelmének elismert szakértője, diplomáját és bölcsészdoktori értekezését is e témából írta, ugyanakkor munkaidőben főként aktuális kérdésekkel foglalkozik, s egyéb elfoglaltságai mellett a Romológiai Kutató és Módszertani Intézetet vezeti.

A kötet a csallóközi cigányzenészek elmúlt két-háromszáz évét mutatja be. Ez az időmeghatározás így, első hallásra talán kissé elnagyoltnak tűnik, de mindennek megvan a maga oka. Bár a kronológia Mária Terézia megbecsült muzsikusának, a fél világot bejárt Banyák Simon cimbalmosnak a bemutatásával kezdődik, amint a szerző is megjegyzi, „utána hosszú-hosszú szünet következik a történetben, amit az egyes roma családok közömbösségének tudhatunk be”, aminek eredményeként „szinte semmilyen tárgyi emlékek (fotók, korabeli újságcikkek stb.) nem kerültek megőrzésre, így aztán a mai zenészcsaládok tagjainak a visszaemlékezése nagyon hiányos”.

A könyv azonban csak részben szól a címben megjelölt témáról. Valójában Ravasz József – miközben megismerhetjük a Bertók, Döme és Bihari neveket, s e nevek tulajdonosainak az életútját – a szerdahelyi zenészek ürügyén komplett betekintést kínál a romák származástörténetébe, európai és magyarországi letelepedésük körülményeibe, a cigánysággal kapcsolatos középkori és újkori törvénykezésbe, továbbá megismertet bennünket szokásaikkal, s a jellegzetes cigány mesterségekkel is.

Olvasói szemmel ez persze egy kicsit olyan, mintha a színházi zsöllyéből távcsövön keresztül, egészen az arcvonásokra közelítve figyelnénk az előadást, majd megfordítanánk a kukkert, befogva egyszerre mindent, ami közel és távol csak látható. Azok az olvasók, akik kizárólag egy-egy szakterületre fókuszálva – például helytörténeti vagy zeneelméleti adalékok után kutatva – veszik kezükbe a könyvet, valószínűleg fölösleges kitérőnek érzik majd az Indiáig tartó visszatekintést, és fordítva: akik átfogó információkat keresnek a cigányság nemzetközi vagy magyarországi történetéről, aligha egy kisváros zenészdinasztiáiról szóló munkában vélik majd megtalálni mindezt.

Ha viszont az újdonságra vágyó, érdeklődő polgár bőrébe bújva vesszük kezünkbe Ravasz József művét, akkor aligha zavar majd, ahogy a szerző a makro- és mikrovilágok között hintáztat minket, hiszen minden egyes elejtett információ csak a tudásunk bővülését szolgálja. Valójában az apró életrajzi, családtörténeti elemek, a jellemrajzok és anekdoták azok, amelyek egyedivé és megismételhetetlenné teszik ezt a könyvet, mivel nemcsak emberközelbe hozzák a maguk idejében közismert és közkedvelt – pozsonyi, prágai, bécsi szállodákban is rend-

szeresen játszó – zenészkaraktereket, hanem a régi, akkor még csak öt-tízezres Dunaszerdahely nyilvános életébe is visszavisznek bennünket.

Persze tegyük hozzá, hogy a város mai lakói illő módon emléket állítottak e múltnak azzal, hogy a millennium idején felállították Bihari Jánosnak, a legismertebb helyi prímásnak a köztéri szobrát. Most pedig már kézikönyvünk is van ehhez a múlthoz.

(Ravasz József: Dunaszerdahelyi prímások és zenészdinasztiák. Vámbéry Polgári Társulás, Dunaszerdahely, 2025)

Ferdics Béla: Cím nélkül, 2014

**„...megismertük egymást,
és egyszer csak valami okból...
már soha többé nem találkozunk”**

Kovács Balázs narancslekvár című kötetéről

„túl bonyolult. nem vers. elengedtem.” (36. o.)

Egyszerre narancs és egyszerre lekvár. Az egzotikus kuriózuma ötvözve valamivel, ami hagyományos, hétköznapi, mégis maga az alapvető biztonság, az ott-honi komfort. Hiszen ki tudna ellenállni annak, amit az imádott nagymama vagy édesanya készít szívvel-lélekkel szerettei kedvéért? Ezt a létérzést adja át a kortárs irodalom kedvelőinek kezébe került *narancslekvár* c. Kovács Balázs-kötet, melynek szerzőjéről tudni érdemes, hogy bár több lapban és antológiában publikált már, ez az első önálló, kizárólag saját művekből összeállított gyűjteménye.

„a költészetet versekre játsszák” (75. o.)

Mint azt már a bevezető passzusban említettem, nem mindennapi választás maga a cím sem, előrevetíteni hivatott a hozzá tartozó tartalom különlegességét is. És ez itt a legnagyobb paradoxon! Hiszen az egyedisége témáinak hétköznapi-ságában, a mókuserék más-más szempontból való megközelítésében rejlik. Kifejtem. A kötetben megjelenő tematikák bizonyos szempontból roppant sokszínűnek mondhatók, ugyanis versről versre az apró részletekben eltérő élethelyzeteket, a mindennapok monotonitását boncolgatja, esetenként az átlagember életének megkerülhetetlenül is részét képező problémákból kiindulva. Gyakran kapnak hangsúlyt vagy más megközelítésből fakadó értelmezési fókuszot olyan mozzanatok, szokások, melyekről elsőre nem is sejtenénk, hogy valóban jelentőséggel bírnak, továbbmegyünk, utólag akár a legemlékezetesebbnek bizonyulhatnak: szokványosnak tűnő pillanatnyi merengések, egyes életszakaszok élénk állította akadályok, meggátolhatatlan és önerőnktől független fájdalmak, veszteségek, vagy akár a kirekesztettség, kívülállóság, idegenség elviselhetetlennek tűnő gyötrelmei. Egyik pillanatban a szerelmi merengés kerül a központba valamilyen abszolút banális asszociáció által, míg a másik lapon már sokkal mélyebb filozófiai kérdéseket firtat, például, hogy miféle béklyókat hordozunk magunkon egy-egy gondolat formájában egy életen át, vagy hogy paradox módon képes a változatlanság is minden pillanatot különlegessé és értékké tenni. Meglepő

gyakorisággal használ bibliai utalásokat – mint ahogy *az időjárás miatt* c. versében karácsony ünnepének fényében –, valamint foglalkozik bizonyos társadalmi nyomások következményeivel, mint amilyen a szégyenérzet egy hajléktalanul való interakció által. Végigvezeti olvasóját a becsstelen és érzéketlennek tűnő gondolatok keltette önundortól kezdve a változatos kötődési minták sémáin át egészen a technológiai újításokkal és modernizáló eljárásokkal teli, egyfolytában mozgásban lévő világunkban zajló útkeresésünk folyamataiig, melyet ellentétbe állít a természetközeli megéléssel és a világfauna ösztönös elemiségeivel, hiszen nekik nem kell „meggyónni természetüket” (39. o.). Emellett erőteljes pszichológiai prizmán keresztül látja és láttatja a világot és az emberi lét traumáit. Olyan szélsőséges kérdéseket feszeget, mint az ego ereje, a hatalomvágy, az alárendelő viszonyrendszer vagy a toxikus kapcsolati sémák. A szerző értelmezésében a pszichológus maga is egy összekötő pozíció, egy híd saját belső mikrokozmoszuk és a reális világ közt.

A kötet visszatérő elemei egyes motívumok és költői eszközök. Szimbólumrendszere nem bonyolult, témáiból adódóan sem, továbbá nem is indokolt, hiszen a közvetíteni kívánt üzenet állandósult frázisokként vonzza magához ezeket. Nem szakrális magaslatokból tekint le a Földön élő nyolcmilliárd ember szürke kis életére, hanem velünk együtt megélve és átérezve akarja némileg kifordított szemszögből láttatni mindezt, elsősorban saját emberi mivolta tapasztalatából. Trópusok láncolatát hozza létre, művészien halmozva egymásra az első olvasásra klisésnek érződő metaforákat, átgondoltan megformált színekdochékat, színesztéziákat és hangsúlyos, refrénszerű ismétléseket. Sajátos párhuzamai általában nem maguktól értetődőek, és ezáltal válnak újszerűvé. Rengeteg ismétlődő refrénszerkezet figyelhető meg a versek struktúrájában, csak úgy dúskál a színesebb-nél színesebb költői képekben, így kölcsönözve expresszív képiséget műveinek. A mozaikszerű mozzanatok és a játék a színekkel váltja egymást, szinte állandósulnak a részletes és többnyire érzékinek mondható eseményleírások, a naturalista elemek fantasztikumba hajló előfordulásai, valamint az intenzív florális jegyek pillanatnyiségének impresszionista megjelenítései. Művei prózai, leíró jellegű hosszúversek, melyekben a hatáskeltés a kulcs, mindezt úgy érve el, hogy pattanásig feszíti a befogadó minden egyes idegszálát az áhított végső, drámai leszámolás momentumáig. Az egyszerű, mégis nagyszerű, illetve a kevesebb néha több elve alapján ismételten operál olyan alapvető fogalmakkal és az azokhoz tartozó érzékelésekkel, mint a csend, a hideg, a fagy, a sötétség vagy a vonat, utcai forgalom, tömegközlekedés. Asszociációkkal és utalások sokaságával él verseiben, sőt van, amelyeket kifejezetten erre épít, több egymástól eltérő forrásból merítve, s megjelenítve sajátos szlenges elemeket („mindlik” 44. o.), lokális és dialektális specifikumokat („csallóközi vidám paradicsom” vagy „kaccsazás” 44. o.) és periodikusan előforduló filmes áthallásokat. További fő jellemzőként nevezhetnénk meg a líraiságot, melynek gyümölcse például a „tejszínes gomolyfelhők olvadtak” (49. o.) forma és társai.

Találkozhatunk továbbá az antiszemita értékítélet és a kapitalista társadalomkritika tematizálásával, a világ- és a magyar irodalom nagyjainak intertextuális kivetüléseivel, József Attila Duna-élményétől Franz Kafka tárgyilagos, materialista, érzelemmentes prózanyelvi világszemléletén át – bár ezt szó mi szó, alaposan magáévá téve kifordítja, s ennek ellenpólusa, tulajdonképpen kontrasztjaként minden megnevezett pontot egy érzelmi célba futtat – egészen Cortázar *Egy zsebben talált kézirat* c. novellájának hangulatáig, s az egykori romantikus irodalom hagyományos látomásosságával és balladai homályának zavart keltő élményével egyaránt.

Mélylélektani eszmefuttatásai tűpontosak, minden esetben kilógnak a szöveg kontextusából, azzal a szándékkal, hogy félreérthetetlenül célt érjenek, nyomot hagyva elgondolkodtassanak, s az olvasó még véletlenül se tudjon átsiklani felettük – „volt, hogy 22 185-szor (sic!) kellett, hogy kitépjelek magamból.” (45. o.) Emberi mivoltunk esendőségének gyakori megnyilvánulása, hibája, ha úgy tetszik, hogy szüntelenül várunk, reménykedünk. Elveszíteni véljük sokszor mindazt, aki vagy ami még mindig ott van, csak természetességéből adódóan már nem veszünk észre. Kétségbeesésünkben megszállottan üldözni, hajszozni kezdjük a vágyott célt, félve, hogy talán sosem érjük el, vagy ha mégis, akkor saját balgaságunk és figyelmetlenségünk okán elveszítjük. Akkor aztán kapálózunk, hogy mindenképpen helyrehozzuk mindazt, amit igazán a lelkünk mélyén tudjuk, hogy már nem lehet. Veszélyes dolog bizony a remény, főképp, ha önáltatással párosul. Képesek vagyunk, és sokszor boldogan és szándékosan el is hitetjük magunkkal a lehetetlent, csak hogy könnyebbnek érezzük az elkerülhetetlen lezárást, veszteséget, hogy elodázzuk az érzést és aényt, amit a tudatalattink már sejtet. Akkor is korrigálunk, legalább is megpróbáljuk, amikor már valójában mit sem számít. Ahogy az a való életben is lenni szokott, úgy Kovács esetében is ezt a folyamatot követi az elkerülhetetlen identitáskrízis, válsághelyzet, majd a fokozatos önelemzés periódusai.

„nehogy lemaradjak magamról” (10. o.)

Ars poetica-jának megformálása sem maradhat ki a kötetből, először röviden a *hatodik vers* c. költeményében próbálja szavakba önteni azt, de a tényleges és teljes vallomásra a záró ciklust szánta. Egy ominózus hosszúvers, mely az előtte említett költészet előnyeit és kibontakozásban meggátolhatatlanságát hirdető néhány sorral ellentétben sötétebb, az árnyoldal mélyebb rétegeit tárja fel apránként, és enged ezekbe betekintést. Egyfajta történet a versírásról, ihletről s magáról a folyamatról mint létélményről, ám lekicsinyítve, elértéktelenítve a költői én identitásának minden művészi aspektusát. „Írok, de minek? Hisz nem vagyok jó benne” állapot, mely kétélű benyomást kelt, s egyik sem éppen tanácsos eljárás. Metaforái által már egy zöld és üde fiatalságot sirat, mely életszakasz a valóságban számára még évtizedek távlatában van csupán, s ezért első kötetes költő műveit a kezünkben tartva egy nehéz dilemma elé kerülünk. Ott motoszkál bennünk

olvasókban, hogy lehet ez egy indokolatlan önbizalomhiány kivetülése is, de nem hagy nyugodni annak gondolata, hogy az egész túl művinek bizonyulhat ehhez, s így azt a bizonyos határt átlépve erőltetett képmutatás csírái bujkálnak a sorok között. Két ennyire szélsőséges fogalmat egy lapon említeni furcsának tűnhet, ám ebben az esetben a végletekig indokolt, hisz ez az érzéspárosítás uralkodik érzelmileg a teljes kötetben.

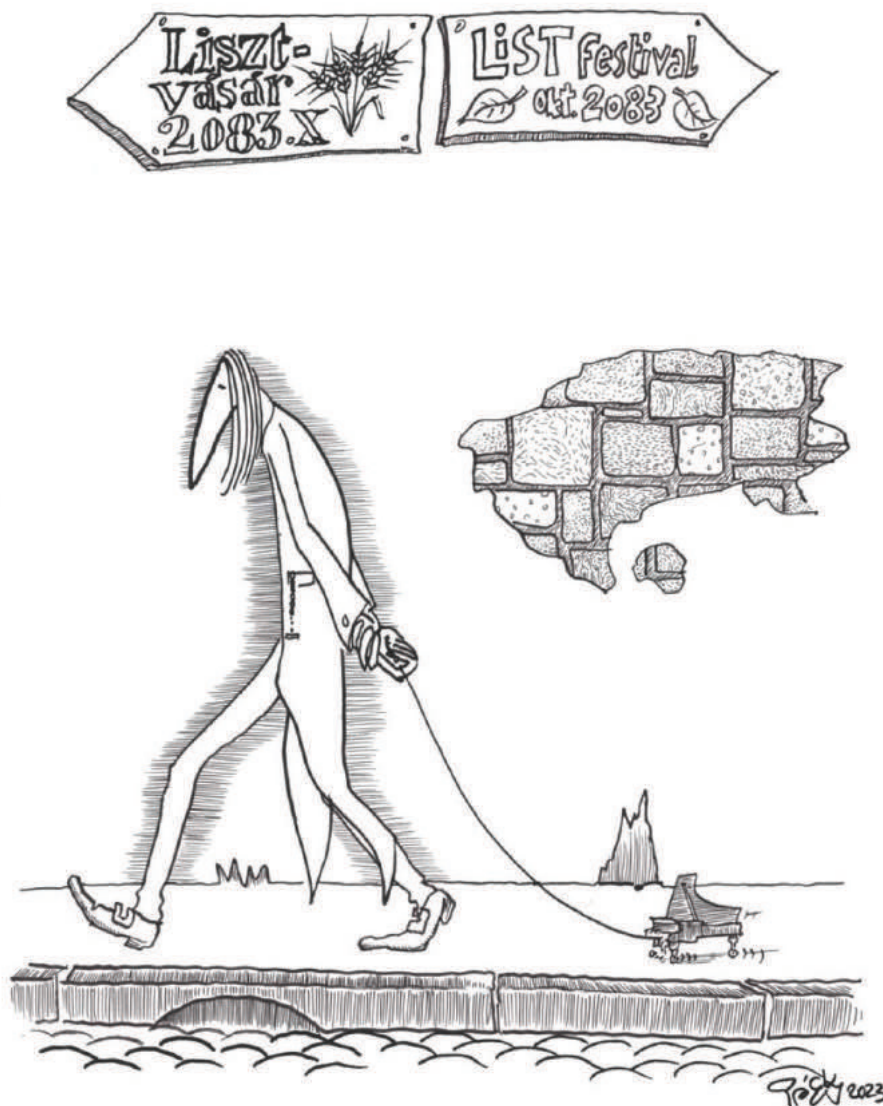
Konkrét ciklusbeli specifikuma a második versegységnek egy séma, melyet három individuális esetben is alkalmaz. Ezekben a szösszenetekben három egymástól távol eső világvárost jelenít meg, de a kép stílusa megegyező azok jelenetének hétköznapisága révén, szinte azonos fogalomhasználat és hangulatteremtés jellemző rá – azaz, hogy lehetünk bárhol a világon, mind csak a nagy egész részei vagyunk, objektíven nézve mindnyájan egyformák vagyunk, és ugyanazt éljük meg életünk során némiképp módosult formában.

Szerkezete első ránézésre egyszerű, átlátható, mindösszesen három különálló ciklusra osztja a kötetet, mely valójában egészét tekintve egy pillanatok tükrében bemutatott élettörténet. Prológusa a már meglévő probléma, az eltérőség, drámai helyzet az, hogy ezek között megpróbál eligazodni, különbséget tenni, de ez a megválaszolatlan állapot személyes töprengésbe torkollik a valós válaszadás helyett. Felépítés tekintetében akadnak kiemelkedő gyöngyszemek a versek sorában, melyeket érdemes lehet kiemelni. Ilyen például a *csonthó* című, hiszen alapvetően már a cím is hordoz magában egy paradox ellentétpárt a két fogalom textúráját tekintve, emellett azonban a hasonlóságuk is azonnal egyértelmű – a szín, ami elsőre szembetűnő, és a ropogás, mely teljesen érthető, a többség mégsem gondolna rá azonnal. Jellemző eljárása a hosszúmondatok megformálása a lehető legmegfontoltabb módokon – *egy puhadobozos marlboro goldot legyen szíves* –, s ezeket egymásra kötve hoz létre használati utasítás jellegű útmutatókat, csak hogy mindezt végül az értelmetlenség feleslegességébe futtassa ki, hiszen minden cselekedetünk és pillanatunk pusztán egy a sok közül, ne aggassunk különlegességet arra, ami nem érdemli azt. Dokumentumverseit szebbnél szebb keretekbe foglalja, önmagukba vezetve vissza és zárva le a műveket. Sok esetben pedig párbeszédet folytat más kontextusból származó szövegekkel, legyen az egy matekpéldával, szóbeli közléssel vagy tudományos tanulmánnyal folytatott dialógus. Szabadversei lazasága közt elejtve megbújnak meglepetésszerű apró rímek – véletlen vagy szándékos? Nem is igazán számít! A címválasztások első olvasásra szokatlannak, értelmetlennek, inkoheregensnek tűnhetnek, mintha egyszerűen kilógnának a szövegkörnyezetből, ám mélyebben a szavak mögé nézve rájövünk, hogy általában igenis árulkodóak, csak nem a már automatizált denotatív értelmezésükben. Hasonlóan jelentéssel bír minden esetben a versek tördelése is, mindig valamilyen plusz fókuszra hivatott megjeleníteni a műveken belül, de facto a lényegét, az élet értelmét vagy épp ellenkezőleg, annak értelmetlenségét.

„az önbizalomhiány a kreativitás legnagyobb ellensége” (46. o.)

Végérvényesen elmondható, hogy egy nagyszerű, mesterien megformált gyűjteményről beszélhetünk, mely olyan jelenetekkel dolgozik, melyek mindenki által jól ismertek, ám a kötet valódi íze annak köszönhető, hogy ezeket egyéni tapasztalatai tükrében tárja Kovács elénk, ezzel hozva minket igazán közel a szövegekhez és a költői énhez magához is. Eltörli a határt szerző és olvasó közt, melynek háttérébe a költészet egyszerűségét, a mindennapokban bárki által művelhetőségét helyezi megtagadva így saját tehetségét. Ezt az egyértelmű üzenetet befogadva és értelmezve innentől már csak egy kérdés marad nyitva számunkra: van-e válaszfal racionális önismeret és művi szerénység közt, s ha igen, akkor vajon hol?

(Dunaszerdahely, Szlovákiai Magyar Írók Társasága, 2025)

Práczy István: Lisztománia-sorozat, 2023

Élet a küszöbön túl

Mór sétált. Nem tudta merre, csak haladt egyenesen. Úgy érezte, arra kell mennie. Már régóta úton volt, de a táj körülötte nem változott. Fehérség mindenütt: felette, alatta, mellette, mögötte és előtte. Mindegy, mennyit gyalogolt, a horizonton nem tűnt fel semmi más, csak a véget nem érő üresség.

Néha a magasból tompa hangokat hallott. Furcsán, mintha víz alatt lenne, vagy mintha alaposan megtömött párnát szorítának a füléhez. Eleinte nem tudta kivenni, mi lehet, de a hanglejtésből ítélve beszélgetésnek tűnt. Idővel arra lett figyelmes, hogy minél többet sétál, annál tisztábbak a szavak, mintha közeledne feléjük. Pedig ugyanúgy az égből szóltak, ahogy azelőtt. Vagy legalábbis onnan, amit égne lehet nevezni a világ végén.

...nem mondható biztosra, de sajnos van rá esély/nagy rá az esély. Ez volt az első mondatföredék, amelyet végre értett. Bár egy, számára teljesen ismeretlen hangtól származott.

Óh, istenem... Ezt viszont ezer közül is felismerte volna, ugyanis az anyjához tartozott. Mór felnézett a gondterhelt sóhaj irányába, de továbbra is ugyanaz a látvány fogadta: a semmi.

Újra az idegen következett: *A fejsérülései alapján erre következtethetünk. De mint mondtam, ez még nem a végleges diagnózis, viszont jelen állapotában csak ennyit tudunk megállapítani.*

Fejsérülések? Kiről beszélnek?

Mórnak hirtelen felrémlt két ijesztően gyorsan felé közeledő fénycsóva és az azt követő hirtelen sötétség. Vajon egy valódi emlék lehet, vagy épp álmodik? Minden olyan valószerűtlennek hatott, de ködös elméjének valamely behatárolhatatlan, megbízhatatlannak hangzó, ugyanakkor bizarrul szavahihetőnek érződő része mégis azt suttogetta, ez mind igazi. Igazi, mint...

...mint az a fekete pont a távolban. Megtorpant, és hitetlenkedve hunyorgott a fehérségből hirtelen kibontakozó sötét pöttyre. Néhányszor elforgatta a fejét, hogy megbizonyosodjon, nem a szemei kápráznak-e. Nem, a fekete pont egy helyben maradt minden szögből nézve.

És mégis mennyibe kerülne egy olyan kerekesszék?

Mór megszorozta lépteit az apró folt felé.

Ó, ne aggódjon, azt természetesen fizeti a biztosító.

Ahogy futott, a kicsiny sziluett egyre nőtt, a hangok egyre élesedtek.

Hahh... Nekünk erre nincs időnk. Édesanyja legfeljebb képzelt melegséggel átitatott hangja kísérté, mikor rájött, hogy egy ajtót lát maga előtt. *Legalább, ha megháza-*

sodott volna, de még arra se volt képes. És most már nem is fog, ahogy látom. Mór lépteinek izgatottsága lankadni kezdett, és valamivel lassabban haladt az egyetlen tárgy felé, amelyet ebben a kietlen űrben látott.

Mindig csak azzal a rohadt fényképezőgéppel piszmogott! Mennyiszer hallotta már ezeket a feddő szavakat! Az évek alatt biztosan beleivódtak az agya minden te-kervényébe, és ezért álmodik most is róluk. Talán, ha kitalál még pár efféle logikusnak hangzó magyarázatot, még a végén tényleg el tudja hitetni magával, hogy ez csupán egy rossz álom. Az a fajta, ami nem ijesztő, egyszerűen csak keserű ízt hagy az ember szájában, és arra kárhoztatja, hogy elnehezült szívvel kezdje a reggelt.

Khm... Az idegen (valószínűleg egy orvos) torokköszörülése kényelmetlen feszengésről árulkodott. *Nővérke, ha áthúzta az ágyneműt, megmozgatná, kérem, az úr végtagjait egy kicsit?*

Egy harmadik személy? És végig velük volt?

Máris, doktor úr! Az új szereplő tónusa kellemesen lágyan, de egyszerre közömbösen csengett – amolyan „bármilyen is zajlik épp mellettem, nem szeretnék belefolyani, vagy okot adni arra, hogy bevonjanak” stílusban. Halkabb is volt a többinél, pedig ezidáig az ő hangja szólt a legközelebből.

Valakinek állandóan mellette kell/kellene lennie, nem? Anyja türelmetlenül tette fel a kérdést, mint aki túl akar esni egy fölösleges bájcsevejen a szomszédokkal, mert lenne jobb dolga is.

Mór már majdnem elérte az ajtót. Ránézésre nagyjából egy tucat lépés maradt még hátra, de azt innen is jól látta, hogy nincs mögötte semmi. Az utolsó métereket lezseren sétálva tette meg, mintha a tény, hogy egy ajtót talált egy ilyen abnormalis űrben, nem érne fel a holdraszállás korszakalkotó izgalmaival. Azonban kezdte úgy érezni, a holdraszállást túlértékelték. Szürke kráterek végtelenje. Egy ajtó a semmiben. Érdekes látvány, de ugyan mit ér?

Mégis a kilincsre tette a kezét. Rézszínű domborulata nyugtatóan meleg volt, mégis nyugtalanítóan lüktetett a tenyere alatt. *Bam-bam... bam-bam... bam-bam...* Megrökönyödve hátratántorodott.

Nos, igen, az lenne az ideális abban az esetben, ha tényleg lebénul. Az orvos szinte félve ejtette ki a mindenki számára egyértelmű szavakat, de Mór nem is figyelt rá.

Tágra nyílt szemekkel bámult az ajtóra, amelynek szívdobogása volt. Vagy az a sajátja? Ezúttal az ajtó lapjára simította bal kezét. A faragott fa a lassú légzés ritmusára feszült a tenyerének. Ekkor jött rá, hogy nem is érzi a saját levegővételét, vagy a lüktetést az ereiben, pedig egy ilyen szürreális helyzetben biztosan torkában dübörgő szívvel zihálna.

Mór újra a kilincs felé nyúlt. Ha ebben a szokatlan univerzumban kaphatna bármilyen adrenalin-löketet, most bizisten remegne a keze! A zsigereiben érezte, hogy a dobogás a tenyere alatt hozzátartozik. Jobbját a mellkasára tette. Semmi. Csak az ajtón.

Fejsérülés, száguldó fényszórók, kerekesszék, egy orvos, egy nővér, bénulás. Úgy tűnik, kómában van. De ez az ajtó... Minden lomha dobbanással egyre inkább bizonyossá vált, hogyha átmenne rajta, felébredne. Mór ujjai a kilincsre szorultak.

Óh, Jézus a kereszten, ez azt jelenti, hogy folyton öltöztetnünk és fürdetnünk kellene! Ennek hallatára megrohamozták őt az emlékek.

Mór 7 éves. A városszéli régi focipályán elesik, ahogy a labda után vetődik, és a kapu rozsdás fémcsövének ütközve eltöri a jobb karját. A következő hónapban a szülei veszik le és adják rá a ruháit. Begipszelt karja folyton beleakad a pizsamájába, ahogy lerántják róla. Ilyenkor mindig fájdalmasan felszisszen. Az apja erre azt válaszolja, örüljön, hogy van, aki segít neki, pedig már munkába kellene indulnia.

Főzzek is rá élete végéig...

Mór 10 éves. Életében először négyest kap matematikából. Mikor az anyja megtudja, a szobájába zavarja, és azt mondja, addig nem kap vacsorát, míg helyesen ki nem számolja a feladatokat, amelyeket elrontott az írásbeliben. A szülei azt akarják, hogy apjához hasonlóan mérnök legyen belőle. Aznap üres gyomorral és könnyes arccal megy aludni.

Nos, úgy valahogy, hölgyem. És ezt kevesen tudják, de a vérkeringése érdekében naponta meg is kell masszírozni a lábait. Hasonlóan, mint a nővéрке csinálja éppen.

Mór 13 éves. A barátaival telefonál. Azt kérdezik, megy-e velük az uszodába. Ő erre azt válaszolja, láza van, ezért otthon kell maradnia. Az igazság valójában az, hogy nem akarja, bárki meglássa a fölsője alatt éktelenkedő színes foltokat, amelyeket azért kapott, mert a minap későn ért haza, miután egy barátjánál töltötte a délutánt.

Na és ide-oda furikázni ki fogja? A férjem és én is dolgozunk!

Mór 16 éves. A szülei még nem értek haza a munkából. Sietve bedobál a hátizsákjába néhány ruhadarabot, a pénztárcáját és legkedvesebb tulajdonát – a fényképezőgépét, amelyet használtan vett saját zsebpénzéből. Buszra száll, és a szomszéd városba utazik az unokatestvéreihez. Természetesen befogadják. Mindig is figyelmesebbnek tartotta a nénikéjét és bácsikáját, mint tulajdon szüleit. Másnap azonban az apja eljön érte. Nem tudja, hogy unokatestvérei szülei szóltak-e neki, vagy sem, de mindenesetre úgy érzi, elárulták.

A pluszköltségekről nem is beszélve! Ha mi nem vagyunk otthon, muszáj egy ápolót fogadnunk mellé, de azt mégis ki fogja kifizetni?

Mór most 33 éves. Még kamaszkorában vett egy kézikönyvet a fotózásról, és minden lehetséges tárgyat újra és újra lefényképezett a szobájában, amíg a legunalmasabb is érdekes látványt nyújtott a képen. A gimnázium utolsó évében nyert egy versenyt a fényképeivel. A szalagavatón mindenkiről ő készített képet. Később egy barátja segített létrehozni a saját weboldalát. A volt gimnáziumi osztálytársai hozzá irányították minden ismerősüket, akik épp fényképészt kerestek. Nem ment egyetemre, 22 éves volt, amikor el tudott költözni a szüleitől egy olcsó egyszobás lakásba. A helyi supermarketben dolgozott, amíg 26 évesen meg nem tudta nyitni a saját kicsi stúdióját.

És mindez a semmiért. Még csak nem is az ő hibája volt a baleset – annak az autónak a másik sávban lett volna a helye! Annyit dolgozott, hogy bizonyítson a szüleinek, aztán ezt feladva, már csak az a cél lebegett a szemei előtt, hogy végre önállóvá tudjon válni. De most megint gyerek volt, akit el kell látni, életben kell tartani. Egy kéretlen teher a szülei nyakán. Hirtelen betolakodónak érezte magát a saját életében.

Keze lecsúszott a kilincsről.

Szóljanak, ha felébred!

Feltétlenül, asszonyom!

Ajtócsapódást hallott. Elmentek. Mór elfordult a saját ajtajától. Arra gondolt, nem olyan rossz itt. Nem túl izgalmas vagy örvendeztető ez a hely, de nem is olyan nyomorúságos, mint az élet, amely odaát várna rá. Itt tudja használni a lábait, és nincs a szüleire utalva. Ha mindezt megunja, akkor viszont felébredhet, és egyszerűen véget vethet mindennek...

Szép kis anya, mondhatom! Mór összerezsent a hirtelen hangtól. Azt hitte, már mindenki kiment a betegszobából. Visszafordult. Ez a nővérke hangja? *Hogy beszélhet bárki is így a saját fiáról?! Mintha pluszfeladatokat adtak volna neki a munkahelyén fizetése nélkül, vagy valami.* A nő sóhajtott. *Persze nekem nincs közöm hozzá, csak tudod... én ismerlek.* Mór szemöldöke magasra szökött ennek hallatán. Most már máshogy viszonyult a hanghoz, megpróbálta kitalálni, hol hallhatta már, de erre végül nem volt szükség. A válasz ugyanis rögtön érkezett a távolból.

Bea vagyok, együtt jártunk oviba és alapsuliba. Bea! Tényleg, hisz annyira hasonlít a hangja, épp csak egy kicsit változott, miután 15 évesen találkoztak utoljára. Nem is tudta, hogy a városban maradt. Kíváncsi lett, hogyan nézhet ki most a lány. Emlékszik, régen milyen mézszőke volt a haja, amelyet mindig egy hosszú fonatba fogott. Szeplős volt, Mór mindig úgy gondolta, illik az arcához.

Ami azt illeti, a sulis nagy része alatt tetszettél. Azt hiszem, harmadiktól, amikor egyszer ugyanabban a csoportban voltunk angolon csoportmunkán. Akkoriban elég félénk voltam, és alig mertem bármit hozzászólni a témához, pedig nem voltam rossz angoltól. Te viszont végig olyan kedves és vicces voltál, és megdicsérted egy rajzomat a füzetem hátulján. Emlékszem, egyszer hetedik végén Lilla meghívott, hogy menjek vele és néhány fiúval az uszodába. Őt azért hívták meg, mert együtt volt Balázssal, de nem akart egyedüli lányként menni. Izgatott voltam, mert tudtam, hogy a te baráti körödről van szó, de amikor odaértem az uszodához, a többiek azt mondták, te nem jössz, mert lebetegedtél. Aztán, miután elballagtunk, már nem is találkoztunk többet. Kicsit sajnáltam, hogy sosem volt alkalmam elmondani, mit érzek irántad. Nem mintha lett volna hozzá bátorságom. Mindegy, most elmondtam, és így talán teljesítettem egy volt kiskamasz leghőbb kívánságát. Uramisten, remélem, nem igaz, hogy a kómások hallják a külvilágot!

Mór jó pár lépésre állt az ajtótól, mégis mintha érezni vélte volna, ahogy megdobban a szíve. Bár valószínűleg csak képzelte. De hirtelen még mérgesebb lett a szüleire, amiért ki kellett hagynia azt a délutánt az uszodában.

Egyébként én hallottam már tolószékes fényképészekről. Ha létezik láb nélküli futó, akkor mit neked egy szék, nem igaz? A fotósok amúgy is mindig le szoktak hajolni, miközben fényképeznek, nem? Így most már alaptól a tökéletes szögben lennél. Bocsi, ez érzéketlen volt?

A férfi felnevetett, ezzel erős visszhangot verve az üres térben. Rájött, hogy eddig nem is próbált megszólalni. Furcsa volt a saját hangját hallani, miután megszokta, hogyan szól a többi az éber-világból.

Mór az ajtóhoz kuporodott, és a lélegző fának dőlt. Kellemes volt, ahogy minden lassú levegővétellel a hátának nyomódott. Csak erre az érzésre, valamint Bea hangjára akart figyelni, és minden mást elfelejteni. A nő szavai után már nem úgy tekintett az ajtóra, mint ami a problémáit rejt. Legalábbis nem teljesen. Szenvedés és öröm kapuja volt, a kettőt kéz a kézben kínálva. Ha nem kész megbirkózni az egyikkel, nem várhatja, hogy a másik az ölébe hulljon. De az álmai odaát nem fogják megvárni, amíg ő itt ül és arra vár, hogy kellően felkészültnek érezze magát az élettel való szembenézésre. Milliók élnek az övénél sokkal nehezebb teherrel, további milliókat motiválva, hogy ne adják fel a küzdelmet. Mór úgy gondolta, semmi joga ilyen nyomorultul éreznie magát, és ettől csak még rosszabb lett a közérzete. Ő nem akart motivációvá válni, egy bálvánnyá, amelyre mások csodálva nézhetnek fel. Egyszerűen csak átlagos akart lenni, egy a tömegben, nem példakép a pódiumon.

Felhúzta a lábait, és átkarolva azokat szorosan a két térdének nyomta homlokát. Kellemetlenül szárazak voltak a szemei, és a torkát szorongató gombóc is elmaradt. Pedig most tényleg szüksége lett volna rá. Ezen a helyen semmi sem úgy működik, ahogyan kellene! A lábait kivéve.

Ha elhagyja ezt a helyet, talán soha többé nem érezheti, ahogy a szél a hajába kap futás közben, soha nem lesz többé izomláz a combjában, soha többé nem kapkod majd kifulladásra levegő után. Talán nem mehet többé késő délutáni sétákra, nem ugorhat át pocsolyákat jókedvében, nem rúghat odébb kavicsokat az útszélien, nem markolhat a homokba a lábujjaival, nem táncolhat többé a zuhany alatt a kedvenc zenéire. Ha elhagyja ezt a helyet, az élete talán visszafordíthatatlanul megváltozik. De... mindezt már itt sem tapasztalhatja meg.

Amúgy, ha valaha segítségre van szükséged, nyugodtan felhívhatsz majd... mert tudod, khm, nővér vagyok... Meg amúgy is rég beszéltünk, szóval...

Mór felnézett a kilincsre.

(A Felvidéki Magyar Irodalom Napja alkalmából meghirdetett Határvonal című középiskolások részére szóló prózaírói pályázat 1. helyezettje)

Csend a szavak mögött

A vonat zúgása betöltötte az egész vagon. Egyedül voltam. Talán jobban is szeretem ezt, mint a reggeli zsúfoltságot. Ilyenkor van időm átgondolni a nap történéseit, az átélt nehézségeket. Utóbbi számomra nem egy távoli fogalom, talán lehetetlen is lenne nélküle élnem. Negyven éve dolgozom radiológusként, mégsem érzem magam elégnék. Minden vizsgálat után, amely nem a várt eredményt hozza, gyötör a bűntudat.

A gondolataim ilyenkor mintha meg akarnának fojtani. A sok közül mégis egyetlen emlék hasít belém a legmélyebben. Nemrégiben került hozzánk egy kislány. Alig tízéves lehetett, tele élettel, kíváncsisággal, álmokkal. A csapatunk felkészült egy egyszerű, rutin MRI-vizsgálatra, a hangulat is oldott volt. A lány higgadtan pattant fel az ágyra, arcán az a magabiztos mosoly, amely azt üzent: „Én nem félek semmitől, hiszen nagyfiú vagyok!” Miután minden biztonsági előírást gondosan ellenőriztünk, megkezdtük a vizsgálatot. Ő pedig, mint egy igazi kis gladiátor, mozdulatlanul feküdt végig.

A monitor előtt ültem, és a szürke árnyalatok világát pásztáztam, ahogy nap mint nap teszem. A legtöbb felvétel számomra már ismerős térkép volt: fehér csíkok, fekete üregek, szabályos minták. De most a bal félteke mélyén, a normális mintázat közé egy idegen árnyék telepedett. Nem nagy, nem harsány, csak éppen akkora, hogy belerondítson a rendbe, amelyet eddig megszoktam.

A tankönyvek pontos szavakat adnak az ilyesmire: góc, laesio, infiltrátum. Hideg, latin eredetű kifejezések, amelyeknek nincs ízük, sem szaguk, nincsenek könnyeik és nincs empátiájuk. De a szemem nem szavakat látott, hanem egy lapangó alakzatot, amely ott kuporgott az agy sötétebb rétegében, mintha meghúzódna, várna valamire. Tudtam, mit kell írnom a leletbe: mérhető átmérő, lokalizáció, kontrasztanyag-halmozás. Száraz tények, számok és koordináták.

De közben a háttérben ott motoszkált bennem a gondolat, hogy ez az árnyék egy élet új lakótársa lett. Egy hívatlan betolakodó, amely az agy bal féltekéjén talál magának helyet, és makacsul megtelepszik.

A vizsgálatok után nem mondhatok semmit a páciensnek az állapotáról. Mégis, mintha a megszokott gombóc a torkomban most a szokásosnál nagyobbra nőtt volna. Amikor elköszönt a kislány tőlünk, a tenyerem nyirkos lett, és nem mertem felemelni a tekintetem. Hogyan is tehettem volna? Hiszen a beteg fejében nem csupán egy daganat nőtt, hanem egy határvonal is. Onnantól kezdve az élete kettéoszlik majd: előtte és utána, egészség és betegség, biztonság és bizonytalanság mezsgyéjén.

És én nem mondhattam semmit. Hetek fognak úgy eltelni, hogy ők nem fognak tudni erről. A folyosón várakozó anyuka arca előttem maradt. Ott ült a műanyag széken, kicsit görnyedten, egyik kezében újság, a másikban a telefonja, de a tekintete mindig a vizsgálati ajtóra tévedt. Próbálta elfoglalni magát, de látszott rajta a feszültség. Olyan volt, mintha minden lapozás egy ima lenne, minden pillantás egy halk kérdés: „Ugye minden rendben lesz?” Szerettem volna odamenni hozzá, elmondani mindazt, amit láttam, de nem tehettem. A kezelőorvos az, aki összefogja a leleteket, a vizsgálati eredményeket, a tüneteket, és csak ő mondhat végleges diagnózist. Nem én vagyok a kezelőorvos, nem az én feladatom a diagnózis közlése. A szabályok szerint nekem csak a képekből kinyert adatok rögzítése a dolgom – a felelősség és az elmondás terhe másé. A rendszer így védi a páciensét. A radiológus csak egy szeletét látja a történetnek – az árnyékot a képen –, de nem az egészet. Ettől mégsem könnyebb a csend. És pont ezért, mint egy szégyenletes cinkos, csendben ültem a gépek előtt. Nem szólhattam, és ez belülről emésztett. Nem vagyok rá jogosult. Ez a szabály. Ahogy az egyetemen tanultuk, így kell lennie.

Mégis, az ilyen makacs betolakodók láttán érzem, hogy ez engem is felőröl. A bizonytalan és a rémült tekinteteknek nem nyújthatok kapaszkodót. Ez az én határvonalam. A törvény hallgatásra kényszerít, az erkölcs pedig szólásra. Két parancs között ülök, és mindkettő a börtönöm.

A latin szavak mögé rejtett félelem és az emberi együttérzés közé szorulok.

Mielőtt leszálltam volna a vonatról, a tenyeremet még mindig nyirkosnak és hidegnek éreztem. Nem a gépek hidege volt ez, hanem azé a titoké, amelyet nem oszthattam meg senkivel.

(A Felvidéki Magyar Irodalom Napja alkalmából meghirdetett Határvonal című középiskolások részére szóló prózáirói pályázat 2. helyezettje)

Határvonal

„Vajon van határa a változásoknak? Hol lehetne meghúzni azt a határvonalat, ami a régit elválasztja az újtól?” (Lakatos Menyhért)

A kisfiú piros sültös sapkája a nedves fűre hullott a sokadik ugrása következtében. A reggeli köd apró vízcseppekkel lepte el a benzinkút melletti pihenőhelyet, ahol a fiú azóta ugrált a fűbe szúrt tábla egyik oldaláról a másikra, mióta a szüleitől megtudta annak jelentőségét. Mégpedig, hogy ha a tábla egyik oldalán áll, akkor még otthon van, szülőházájukban, ahol a barátai, nagyszülei, szomszédai is élnek. Ott ismeri a közeli városokat, és mindenki azt a nyelvet beszéli, amit ő. A tábla másik oldalán viszont már áttér a szomszédos országba, egy új, felfedezésre váró világba, ahol mindenki egy számára ismeretlen nyelven szólal meg. Az üzletek sorai olyan élelmiszerekkel vannak feltöltve, amelyeket még nem kóstolt, az utakat sem ismeri, és annak az esélye, hogy ismerős arcra bukkan a tömegben, csekély.

Apukája kérésére a kíváncsi gyerek befejezi az ugrálást, és az addig a vizes fűvön pihenő sültös sapkáját szőke hajjal borított fejére húzva rohan a sáros földön a szülei után. Mire utoléri őket a parkoló bejáratánál, már sár borítja a nadrágját egészen a térdéig. Vidámsága azonnal elszáll anyukája rémült arcát megpillantva, amelyet a nedves földtől piszkos nadrágjának a látványa váltott ki. Az utazás során kisebb csintalanságok és szófogadatlanságok miatt szüleinek már párszor rá kellett szólniuk, így a fiú jobbnak látja csendben megvárni, amíg kiderül, ezzel a csínytevésével átlépte-e a határt, amely az anyukája kedves figyelmeztetései és az aznapi édesség megvonásával járó fegyelmezés közt húzódik. Utóbbi számára felér egy rémálommal. Szülei viszont csak összenéztek, és szavak nélkül megbeszéltek valamit, amit a fiuk bármennyiszer is próbált már megfejtetni, még nem járt sikerrel. Végül apukája a bőrrönd mélyéről előhúzott egy sötétzöld melegítőnadrágot, amelyre anyukája a fiú sáros farmerét cserélte.

Amíg a szülei azon tűnődtek, mitévők legyenek a sár áztatta ruhadarabbal, addig a kisfiú az autó hátsó ülésén ült szófogadóan, lábait a tiszta melegítőnadrágban kilógatva a reggeli hűvös levegőre. Amikor tekintete egy új, mégis ismerős arcra bukkant, azonnal fülig érő mosollyal integetett új barátjának. Az idegen ország első ismerős arca egy fiatal lányhoz tartozott, aki a határon dolgozott mint ellenőr. Mielőtt még a család megállt volna pihenni, a lány engedte át őket a két országot elválasztó kapun, amely a határ vonalát jelentette. A lány az unalmas dokumentumok és útlevelek ellenőrzése közben vicceivel és tréfás arckifejezéseivel

azonnal az addig fáradtan bóbiskoló kisfiú szívébe férközött. Így amikor átvágott a parkolón a benzinkút irányába, és meglátta az integető gyereket, mosolyogva intett neki vissza. Ezzel az egyszerű gesztussal átlépték az ismeretlenek és barátok közti határt, ami a kisfiú napját még felejthetetlenebbé tette.

A határ szó rengetegféleképpen értelmezhető. A szótárak szerint a határvonal egy kijelölt szél, rész, korlát, amely egy területet, folyamatot, jelenséget választ el más hasonlótól. Amíg ezek a részek, területek a matematikában és földrajzban szabad szemmel láthatóak, esetekben alakíthatóak, addig az életünk több ezer más területén elrejtőzve, láthatatlanul, de annál inkább intenzívebben vannak jelen. Ezeket a láthatatlan szálakat – amelyek körülöttünk keringenek arra várva, hogy átlépünk rajtuk –, bár megérinteni vagy kezünk közé venni sose fogjuk tudni, egy teljesen más változatát mégis észlelhetjük. Érzékeljük, amikor a közömbösség két idegen közt átalakul barátsággá, amikor a baráti viszony egy mély jelentéssel bíró pillantás során hirtelen több lesz, mint barátság, vagy mikor a szimpátia elérve a tűrőképesség határát ellenszenvvé változik. Mind a látható és láthatatlan vonalaknak van egy kezdete és egy vége. Az a pont, ahol az ember meghúzza magának a határt, ahonnan tovább nem enged. Ezek a határok elkülönítik egymástól a jelenségeket, de egyúttal össze is kötik őket egy apró átjárót alakítva ki köztük, amelyhez néha észre sem vesszük, milyen közel is járunk, amíg már a túloldalán nem találjuk magunkat.

Szeptember közepe felé tartva az idő egyre inkább hűvösebb és nedvesebb, a fák nyári élénk zöld lombkoronáinak pedig már csak szórványai látszódnak a barnás, sárgás levelek és a száradó ágak közt, amelyek mind együttesen váltják le a nyári évszak szépségét az őszi melankolikus jegyeire.

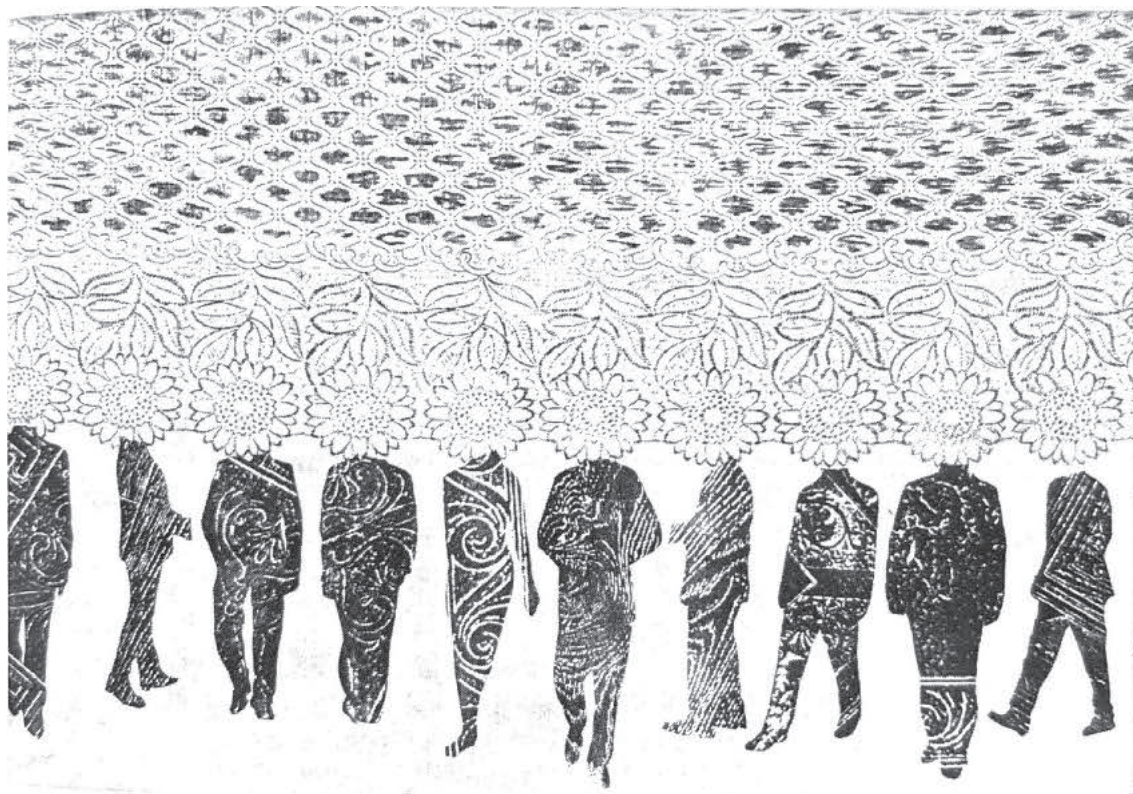
A lány miután sietősen visszatért a szűkös fülkéjébe, felváltotta munkatársát, és kedvesen köszöntötte az újabb utazókat. Egy idősebb, már ráncokkal borított kéz nyújtott felé két útlevelet. Az iratok egy már nyugdíjas éveiket töltő házaspárhoz tartoztak, akik egy koncertre igyekeztek. Ez persze nem az iratokból derült ki. A lány már megszokta, hogy néhány utazó mogorva és fáradt, mire elér a határhoz, sokan mégis izgatottak, és beszédes kedvükben megosztják vele utazási terveiket. A néni azonnal mesélni kezdte, hova mennek és mennyire izgatott. Férje először kissé zavartan közbeszólt, hogy nem érdekel mindenkit a kiruccanásuk, de látva a lány érdeklődő tekintetét, ő is beszédbe fogott, és amíg az irataik érvényességét ellenőrizte a fiatal gyakornok, addig egymás mondatait kiegészítve avatták be őt a gondosan eltervezett programjaikba.

Miután a sorompó felnyílt, és a házaspár vidáman intve továbbhaladt egy újabb elmesélni való élmény felé. Az ezüst kocsijukat egy fehér többszemélyes autó váltotta fel. A benne utazó személyek korban sokkal közelebb álltak hozzá, mint az előző pár, mégis a köszönésen kívül mást nem szóltak. A lány ennek ellenére elmosolyodott, amikor meglátta a rajtuk lévő egyforma mintával ellátott felsőket. Ugyanazt a felsőt, amit az idős házaspár is viselt. Bár ezek a fiatalok a húszas éveik elején jártak, a házaspár pedig már a nyugdíjas éveikben, a lány mégis biztos volt

benne, hogy ugyanúgy fogják élvezni az egész eseményt. A kedvenc italaikat és ételeiket fogyasztva, a legjobb táncmozdulataikkal élvezve a zenét a számukra legfontosabb emberrel az oldalukon. És bár ugyanazon a helyen lesznek, mégis teljesen más történettel és átéléssel távoznak majd.

A lány minden nap meglepődik, hogy az országhatáron kívül mennyi minden választja el az embereket egymástól, amely egy ütemben mégis összetartja őket, miközben mindig, minden és mindenki változik. Mindenki ugyanazokon a láthatatlan vonalakon mozog. Mind ugyanabban a jelenben élnek, mégis teljesen más tapasztalatokat és élményeket szereznek, ami nagy mértékben befolyásolja az egyént és ezáltal az általa megszabott határait is. A határt kedvesség és ridegség, szeretet és utálat, jó és rossz vagy régi és új között. És bár rengeteg olyan határon lépünk át életünk során, amely ellen nem tudunk tenni – mint például az öregedés –, mégis rengeteg határ átlépése csakis azon múlik, hol húzzuk meg azt a bizonyos vonalat. Hol végződik számunkra a jó, és hol kezdődik a rossz. Ahogy a mondás is tartja: „Határ a csillagos ég.” Remélhetőleg ez a határ mindenki számára a lehető legtöbb jóságot tartalmazza.

(A Felvidéki Magyar Irodalom Napja alkalmából meghirdetett Határvonal című középiskolások részére szóló prózairói pályázat 3. helyezettje)

Lakatos Gabriella: Hogyan őrizzük meg alakunkat, 2014

A SZMÍT és a szerkesztőség hírei

NYUGAT PLUSZ. Január 30-án a Csallóközi Könyvtárban a Nyugat Plusz irodalmi folyóirat extra kiadványainak bemutatójára került sor. A különleges összművészeti esten az irodalom és a zene a Fusion Jazz kettőse által olvadt össze.

A FESTMÉNY. Hodossy Gyula, a SZMÍT elnöke egy József Attilát ábrázoló portrét, Pintér Miklós festőművész alkotását ajándékozta a vásárúti József Attila Alapiskola és Óvoda számára. Az eseményen Bodnár László igazgató köszöntötte a vendégeket – Hodossy Gyulát, valamint Nagy Erikát, a SZMÍT titkárát.

VERSFAL-AVATÓ. December 12-én este meghitt hangulatban avattuk fel a Versfalat a dunaszerdahelyi Nosztalgia Pubban. A Vámbéry Polgári Társulás és a Lilium Aurum Könyvkiadó közös rendezvénye a költészet, a zene és az élő szó találkozása volt, amely Rácz Veronika, a Nosztalgia Pub tulajdonosának ötlete nyomán valósult meg.

ZIRIG 85. December 11-én a Dunaszerdahelyi Csallóközi Könyvtárban mutatták be Zirig Árpád *Remény hordozója* című könyvét, amelynek apropója a szerző 85. születésnapja volt. A kötetet Póda Erzsébet ismertette, a szerzővel Hodossy Gyula, a SZMÍT elnöke beszélgetett.

TISZTÚJÍTÁS. A Magyar Írószövetség – Magyarország legrégebbi és legnagyobb tagságú irodalmi szervezete – 2025. november 29-én tartotta tisztújító közgyűlését, amelyen megválasztották az új, 56 fős választmányt, melynek soraiban Hodossy Gyula, a SZMÍT elnöke is helyet kapott.

JÓKAI 200. A Magyar Írószövetség támogatásának köszönhetően a Jókai200 program összesen harminc felvidéki iskolába jutott el a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának tagjai által. Szerzőink ezzel minden bizonnyal hatást gyakoroltak a magyar irodalom népszerűsítésére és a kulturális örökség ápolására.

ÜZENET. November 19-én mutatták be az *Üzenet egy messzi galaxisból* című antológiát az Ipolysági Városi Könyvtárban. A kötet felvidéki magyar írók fantasztikus novelláit gyűjti össze, és ritkaságnak számít a műfajban. A beszélgetést Kapusník Csaba vezette, aki a szerzők sci-fihez való viszonyát és az antológia keletkezését járta körbe.

LAPSZÁMUNK SZERZŐI

Aich Péter (Pozsony, 1942). Író, költő, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Profán imák* (2024).

Alszegehy Norbert (Budapest). Író, újságíró, aki különböző álneveken publikálja riportjait és recenzióit. Nős, egyedül él feleségével a magyar fővárosban.

Bene Zoltán (Kecskemét, 1973). József Attila-díjas író. Legutóbbi kötete: *Sötétend* (2025).

Bolemant László (Ógyalla, 1968). Költő, fotós, mérnök. 2020-ban Madách Imre-nívódíjat kapott legutóbbi kötete: *A megrajzolt idő* (2019).

Csáky Pál (Ipolság, 1956). Író, politikus. Legutóbbi kötete: *A másik én* (2025, Dunaszerdahely). Pozsonyban él.

Csóka Zsófi (Galánta, 2001). Költő, újságíró.

Debreczeny György (Budapest, 1958). Költő és könyvtáros. Legutóbbi kötetei: *amikor nem volt kedvem beállni a sorba* (DunapArt, 2025), *Félreolvasások 1., 2., 3.* (DunapArt Kiadó, 2024, 2025. E-könyvek).

Fekete Tünde (Dunaszerdahely, 2002). A pozsonyi Comenius Egyetem mesterszakának végzős hallgatója, pályakezdő író, szerkesztő.

Fellinger Károly (Pozsony, 1963). Jókán élő és alkotó költő, meseíró, helytörténész. Az 1983-ban induló Iródia tagja. Versei, meséi könyvként 14 idegen nyelven jelennek meg.

Filip-Kégl Ildikó (Miskolc, 1976). Író, költő, kritikus. Legutóbbi könyve: *Kégl Ildikó–Filip Tamás Kétszemélyes ország. Land for Two* (Versek magyar és angol nyelven. Parnasszus Kiadó, Budapest, 2025).

Filip Tamás (Budapest, 1960) József Attila díjas költő, esszéista, szerkesztő. Legutóbbi kötete (Kégl Ildikóval közösen): *Kétszemélyes ország*.

Fülöp Antal (Budapest, 1943 – Komárom, 2025). Madách-díjas író, költő, drámaíró. Komáromban érettségizett, volt újságíró és bányász. Utolsó regénye *Az elszabadult harsona* 2025-ben jelent meg.

Gál Sándor (Búcs, 1937 – Buzita, 2021.) József Attila-díjas (1994) szlovákiai magyar költő, író, publicista. A Magyar Művészeti Akadémia Irodalmi Tagozatának tagja (2005).

Gažík Viktória (Pozsony, 1999). Rádiós szerkesztő. Írásai korábban megjelentek a Kalligram, az Irodalmi Szemle, az Opus, a SZIFONline, a Spanyolnátha és az Apokrif hasábjain.

Géczi János (Monostorapályi, 1954). Költő, képzőművész, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Cholnoky-történetek a Titkos Ábrázolások Könyvéből* (Kalligram, 2023).

Grendel Lajos (Léva, 1948 – Pozsony, 2018). Kossuth-díjas író. Legutóbb megjelent kötete: *Vallomás könyve* (MMA Kiadó, Budapest, 2025).

Hizsnay Zoltán (Rimaszombat, 1959). József Attila-díjas költő, író, szerkesztő. Legutóbbi kötete: *Történik velünk* (2021).

Hodossy Gyula (Dunaszerdahely, 1960). József Attila-díjas költő, az Szlovákiai Magyar Írók Társaságának elnöke. Legutóbbi kötete 2025-ben jelent meg *Ma elkezdődik bennünk a karácsony* címmel. Balázsfán él.

Hogya György (Királyhelmec, 1956). A Talamon-díjas író szülővárosában él. Legutóbbi kötetei: *Daszvant árnya* (elbeszélések, 2019), *Félreértések és félremagyarázások* (elmélkedések, 2022).

Iancu Laura (Magyarfalu, 1978). József Attila-díjas költő. Legutóbbi kötete: *Visszaaludni nem tudtam* (2025).

Kálloy Molnár Péter (Mezőcsát, 1970 – 2025). Magyar színész, szinkronszínész, énekes, zenész, rendező, drámaíró, költő, műfordító.

Kmetty Zsuzsa (Ipolság, 2006). Végzős gimnazista. A SZMÍT által meghirdetett *Határvonal* szépirói pályázatán 2025-ben 1. helyezést ért el.

Kövesdi Károly (Taksony, 1953) költő, szerkesztő, publicista. Magyar Örökség-díjas, Európa-érmes, a Magyar Művészeti Akadémia által Illyés Gyula-díjjal kitüntetett alkotó. A dunaszerdahelyi Magyar7 konzervatív hetilap főmunkatársa.

Kulcsár Ferenc (Bodrogszentés, 1949 – Dunaszerdahely, 2018). Madách Imre-díjas költő, szerkesztő.

Kürti László (Vásárosnamény, 1976). József Attila-díjas író, költő. Legutóbbi kötete: *Apajegyek* (Pesti Kalligram, Budapest, 2022).

Lackfi János (Budapest, 1971). József Attila-díjas magyar költő, író, műfordító, tanár, Nyugat-kutató, fotós. Legutóbbi kötetei: *Elmúlik* (2025), *A magam szakállá* (2025).

Mészáros Emily (Komárom, 2006). A szenci Közgazdasági és Pedagógiai Szakközépiskola tanulója. Szabadidejében különböző műfajokban olvas és ír.

Morva Mátyás (Dunaszerdahely, 1994). Író, projektmenedzser. Írásai megjelentek a fiatal felvidéki írók *Szélvész* című antológiájában és az *Üzenet egy messzi galaxisból* c. felvidéki írók fantasztikus novelláit összegyűjtő antológiában. Kemencén él.

Mucska Rebeka (Dunaszerdahely, 2009). A Szenci Közgazdasági és Pedagógiai Szakközépiskola II. évfolyamos diákja.

Nagy Erika (Nyárasd, 1961). Prózaíró, a SZMÍT titkára. Legutóbbi kötete: *Vastaps – Beszélgetések színészekkel, rendezőkkel*.

Petőcz András (Budapest, 1959). Márai Sándor-, József Attila- és Magyarország Babérkoszorú-díjas író. Az utóbbi két évben megjelent önálló könyvei: *Az androgün szerető* (regény, 2025), *Az anyáért, aki alszik* (versek, 2024). Az Opus főszerkesztője 2023 januárjától 2026 februárjáig.

Petrik Viktória (Galánta, 2002). Szerkesztő. A pozsonyi Comenius Egyetem szerkesztői mesterképzésének végzős hallgatója.

Póda Erzsébet (Dunaszerdahely, 1965). Újságíró, író, szerkesztő. Könyvei: *Percek, évek, döntések* (publicisztikai-irodalmi gyűjtemény), *Macskakő* (novelláskötet), *Forgatag* (novelláskötet), mesekönyvei: *Hétmesés könyv*, *Pilicke meséi*, *Cseperke*.

Ravasz József (Apáczaszakállas, 1949). Többkötetes roma költő-író, főiskolai docens, romológus, szociálpolitikus, a dunaszerdahelyi Romológiai Kutató- és Módszertani Intézet vezetője, a dunaszerdahelyi Csallóközi Roma Néprajzi Múzeum alapítója.

Soóky László (Búcs, 1952 – 2020). Szlovákiai magyar költő, író, drámaíró, publicista.

Szabó Zoltán Attila (Budapest, 1972). Kölcsey- és Krúdy-díjas író, költő, film- és színházi rendező, dalszerző, a Nyugat Plusz folyóirat alapító főszerkesztője, az Újnyugat Irodalmi Kör vezetője. Legutóbbi kötetei: *A Tabán a világ közepe* (2024), *XXI. század, 21 női sors* (2024).

Száraz Pál (Nagysurány 1954). Prózaíró, költő, Nagyfödemesen él. Talamon Alfonz- és Vár-díjas, Nagykér

díszpolgára. Legutóbbi kötete: *Egy ember új élete* (Paraszus, novellák, 2024).

Száz Pál (Vágsellye, 1987) író, irodalomtörténész, a Comenius Egyetem docense. Legutóbbi kötete: *Az utolsó útirajzok. És más feljegyzések útközben* (Kalligram, 2025).

Szentmártoni János (Budapest, 1975). József Attila- és Babérkoszorú-díjas költő, író. Legutóbbi kötete: *Eső előtt hazaérni* (versek, 2024).

Tamási Orosz János (Budapest, 1953). Nyugalmazott szerkesztő és költő, az elmúlt század szülötte. Posztpolgár. Legutóbbi kötetei: *Fiatalok, még itt vagytok?* (versek, Cédus Alapítvány, 2024) és *Ide kell születnie* (versek, Lilium Aurum, 2024).

Tóth László (Budapest, 1949). Író, művelődéstörténész, szerkesztő. József Attila-díjas, az MMA rendes tagja. Legutóbbi kötetei: *Időző* (válogatott versek 1968–2024, Magyar Napló Kiadó, Budapest, 2025), *1989, avagy Egy év a hetvenötől* (naplókötet, Gondolat Kiadó, Budapest, 2025).

Tözsér Árpád (Gömörpéterfala, 1935). Kossuth- és József Attila-díjas költő, irodalomtörténész, egyetemi oktató. Legutóbbi kötete: *Újabb szempontok az idő cáfolatához* (Versek, Bp., 2025).

Vörös István (Budapest, 1964). József Attila-, Déry Tibor-, Füst Milán-, Hubert Burda-, Vilenica Kritály- és Premia Bohemica-díjas. A Vigilia szerkesztője. A Milton Friedman Egyetem habilitált docense. A Széchenyi Irodalmi és Művészeti Akadémia rendes tagja. Legutóbbi kötete: *Nemet mondani* (versek, 2024.)

Z. Németh István (Komárom, 1969). Forbáth-, Talamon- és Simkó-díjas költő, prózaíró, szerkesztő, pedagógus. Csicsón él. Legutóbbi kötete: *Csetlibotli* (válogatott és új gyermekversek, 2025).

Zalán Tibor (Szolnok, 1954). Költő (2023-ig), drámaíró (2024-ig), prózaíró (2025-ig), dramaturg (még). Megjelenés előtt álló kötetei: *Hamletrock* (musical-librettó – Tiszatáj), *Zazózások és Zizegések* (gyermekversek – Fekete Sas), *Papírváros öt – betegen* (regény – Kortárs).

Zirig Árpád (Győr, 1940). Költő, pedagógus. Kismaroson él. Legutóbbi kötete a *Remény Hordozója* (Vörösmarty Társaság, 2025).

Zs. Nagy Lajos (Zsélyi Nagy Lajos, Szklabonya, 1935 – Nagykürtös, 2005). Költő, újságíró. Tagja volt a Magyar Írószövetség és a Szlovákiai Magyar Írók Társaságának.

«Ας αγαπάμε, ας αγαπάμε»
 «Εὐ αὖ, αὖ αὖ αὖ»
 φίλη

ISSN 1338 - 0265

9 771338 026000 >